

Økonomiske analyser

Nr. 9-1993

Konjunkturtendensene for Norge og utlandet

Artikler:

- Renteutviklingen og de økonomiske utsiktene for Vest-Europa
- Utviklingen i verdensøkonomien
- Fordelingsvirkninger av barnetrygd og matmoms

Statistisk sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo
Tlf. 22 86 45 00. Telefax: 22 86 49 73

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå og utkommer med 9 nummer i året. Innholdet omfatter nye nasjonalregnskapstall, oversikter over konjunkturutviklingen i Norge og i utlandet og artikkelstoff med samfunnsøkonomisk innhold. Første nummer hvert år inneholder Økonomisk utsyn over året som gikk.

Economic Survey

Utvalgte deler av Økonomiske analyser utgis også på engelsk. Economic Survey utkommer fire ganger i året. Innholdet omfatter Økonomisk utsyn over året som gikk, kvartalsvise konjunkturoversikter og utvalgte artikler. Economic Survey nr. 1 inneholder en oversettelse av utvalgte deler av Økonomisk utsyn.

Redaksjon: Olav Bjerkholt (ansv.), Torstein Bye, Ådne Cappelen, Olav Ljones, Øystein Olsen, Tor Skoglund.

Redaksjonssekretærer: Wenche Drzwi (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau (konjunkturoversikter m.v.).

Redaksjonen kan kontaktes på

Adresse: Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo
Tlf.: 22 86 45 00
Telefax: 22 11 12 38

Økonomiske analyser (OA) og Economic Survey (ES) kan bestilles i abonnement fra SSB, Salg- og abonnementservice.

Pris for årsabonnement (OA) kr. 310,-
» » » (ES) kr. 120,-

Publikasjonene kan også kjøpes i løssalg fra SSB og alle bokhandlere i Norge.

Pris for OA 1/92 kr. 60,-
– for øvrige nummer kr. 50,-
Pris for ES er kr. 40,-

Akademika – Avdeling for offentlige publikasjoner
Møllergt. 17
Postboks 8134 Dep.
0033 Oslo

Tel.: 22 11 67 70
Telefax: 22 42 05 51

Økonomiske analyser

Nr. 9-1993

INNHold

Konjunkturtendensene for Norge og utlandet

	Side
KONJUNKTURTENDENSENE.....	3
Internasjonal økonomi	4
Norsk økonomi	6
KONJUNKTURUTVIKLINGEN I UTLANDET.....	17
INTERNASJONALE MARKEDSFORHOLD	32
Internasjonale varemarkeder.....	32
Utviklingen i verdenshandelen.....	35
KONJUNKTURUTVIKLINGEN I NORGE.....	36
Den finansielle utviklingen.....	36
Bedriftene.....	39
Olje- og gassutvinning.....	39
Industri og bergverk	41
Bygge- og anleggsvirksomhet.....	46
Elektrisitetsforsyning	48
Privat tjenesteyting	49
Offentlig forvaltning.....	51
Arbeidsmarkedet.....	54
Lønns- og prisutviklingen.....	57
Husholdningene	59
Utenriksøkonomi og disponibel inntekt for Norge.....	62
ØKONOMISK-POLITISK KALENDER.....	64
ARTIKLER:	
<i>Per Richard Johansen, Knut A. Magnussen og Mette Rolland:</i> Renteutviklingen og de økonomiske utsiktene for Vest-Europa.....	66
<i>Mette Rolland:</i> Utviklingen i verdensøkonomien	76
<i>Jørgen Aasness:</i> Fordelingsvirkninger av barnetrygd og matmoms – en analyse basert på LOTTE-KONSUM.....	80
TABELL- OG DIAGRAMVEDLEGG.....	89

Konjunkturtendensene

Datagrunnlaget for denne konjunkturoversikten er først og fremst det kvartalsvise nasjonalregnskapet. Kvartalsberegningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg.

Arbeidet med Konjunkturtendensene blir utført ved Økonomisk analysegruppe i Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Innholdet kan fritt gjengis dersom SSB oppgis som kilde. Spørsmål om konjunkturutviklingen i Norge og utlandet kan rettes til Knut Moum eller Øystein Olsen.

Arbeidet med denne rapporten ble avsluttet 7. desember 1993.

Publiseringsplan for Økonomiske analyser 1993

Publiseringsmåned	Innhold	Nasjonalregnskap
februar	Økonomisk utsyn	4. kv. 1992 (anslag)
mars	Artikler, konjunkturbildet	årene 1990 og 1991
mai	Artikler, konjunkturbildet	4. kv. 1992 og året 1992
juni	Konjunkturtendensene	1. kv. 1993
september	Konjunkturtendensene	2. kv. 1993
oktober	Artikler, konjunkturbildet	-
november	Artikler, konjunkturbildet	-
desember	Konjunkturtendensene	3. kv. 1993

Konjunkturtendensene

- * *Sterk oppgang i privat konsum i 3. kvartal*
- * *Konsumprisvekst ned mot 1 1/2 prosent neste år?*
- * *Betydelig overskudd i utenriksøkonomien, men oljeprisen skaper usikkerhet*

Etter forholdsvis svak utvikling gjennom første halvår i år, er det flere tegn til at veksttakten i norsk økonomi er i ferd med å ta seg opp igjen. Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) for 3. kvartal i år viser klar oppgang i både etterspørsel fra fastlands-Norge og samlet produksjon. Et sentralt trekk ved utviklingen hittil i år er tiltakende vekst i husholdningenes etterspørsel. Omslaget kom først i boligmarkedet, men er nå tydelig også for kjøpene av forbruksgoder. På bakgrunn av denne utviklingen har vi nå oppjustert vårt anslag for veksten i privat konsum fra 1992 til 1993 til nær 2 prosent.

De nye positive utviklingstrekkene har sammenheng med den kraftige rentenedgangen i norsk økonomi. I gjennomsnitt vil utlånsrentene fra private finansinstitusjoner falle med rundt 4 prosentpoeng gjennom inneværende år, og det ligger an til fortsatt nedgang i 1994. På bakgrunn av dette og den finansielle konsolideringen som husholdningene har vært gjennom i de foregående årene, vil privat konsum kunne øke med over 3 prosent i 1994.

Så langt virker det som om den gunstige renteutviklingen har hatt ubetydelige virkninger for næringslivets investeringer, og for fastlands-Norge under ett vil investeringene vise nedgang i 1993. Spesielt for industrien er det grunn til å anta at nye investeringsprosjekter ikke vil bli satt igang før det foreligger klare signaler om økt etterspørsel og høyere priser. For den eksportrettede delen av næringslivet bremses fremdeles veksten av svært svak markedsutvikling, noe som reflekterer at mange av Norges viktigste samhandelsland er inne i en dyp lavkonjunktur. Det er imidlertid fortsatt grunn til å regne med et internasjonalt oppsving neste år. Sammen med ytterligere oppgang i etterspørselen fra fastlands-Norge vil dette føre til sterkere vekst i fastlandsnæringene i 1994 enn i 1993.

Trass i produksjonsvekst ser det foreløpig ut til at arbeidsledigheten blir liggende på dagens høye

nivå. Det ligger dermed ikke an til noe økt lønns- og prispress fra utviklingen i arbeidsmarkedet neste år. Med stabile forhold i valutamarkedet vil også den importerte prisstigningen avta, og konsumprisveksten kan komme ned mot 1,5 prosent.

Fullføring av store investeringsprosjekter i Nordsjøen vil gi en ny markert økning i produksjonen av olje og gass neste år. Den kraftige opptrapningen av produksjonen av råolje de siste årene er hovedgrunnen til at Norge, som et av de få landene i Vest-Europa, har betydelige overskudd i utenriksøkonomien. Overskuddet på driftsbalansen i inneværende år ligger an til å bli vel 20 milliarder kroner, og overskuddet vil høyst sannsynlig øke ytterligere neste år.

Samtidig som petroleumsvirksomheten gir store inntekter, både til Norge som nasjon og til staten, representerer den i kraft av sitt omfang en betydelig usikkerhetsfaktor. Dersom oljeprisen skulle holde seg på dagens lave nivå eller falle ytterligere, vil det føre til reduserte overskudd i utenriksøkonomien, større underskudd på offentlige budsjetter og fare for nye prisimpulser gjennom en svekkelse av valutakursen. En slik utvikling vil kunne tvinge frem en tilstramming av den økonomiske politikken, som sammen med en renteøkning kan bremse oppgangen i privat etterspørsel.

HOVEDTALL FOR NORSK ØKONOMI Vekstrater i prosent

	1993	1994
BNP	1,9	3,4
Privat konsum	1,9	3,2
Arbeidsledighetsrate ¹⁾	6,1	6,0
Konsumprisindeksen	2,3	1,6

1) Nivå tall i prosent

INTERNASJONAL ØKONOMI

Lavkonjunktoren i OECD-området har fortsatt så langt i 1993. For medlemslandene under ett ligger det an til en BNP-vekst på rundt 1 prosent fra 1992 til 1993. Konjunktursituasjonen er særlig svak i Europa, og som følge av dette har arbeidsledigheten økt kraftig i mange av disse landene. På grunn av høy gjeld og store offentlige budsjettunderskudd er handlefriheten i finanspolitikken begrenset. Rentenedgang i Europa kan imidlertid skape et grunnlag for en mer positiv økonomisk utvikling i 1994.

Foreløpige nasjonalregnskapstall for USA for 3. kvartal i år viser sterk vekst i bruttonasjonalproduktet (BNP). Også andre indikatorer tyder på styrket veksttakt i amerikansk økonomi. Det er særlig privat konsum som nå viser tegn til å ta seg opp. Boliginvesteringene har gitt sterke impulser til oppgangen gjennom de siste par årene, og denne delen av etterspørselen ble ytterligere stimulert av et fall i de lange rentene i første halvår i år. I de siste månedene har imidlertid rentene begynt å stige igjen, blant annet som en følge av oppsvinget i økonomien. Prognosene peker mot et kortsiktig rentenivå på nær 4 prosent i andre halvår 1994, mens de lange rentene trolig vil bli liggende i overkant av 6 prosent.

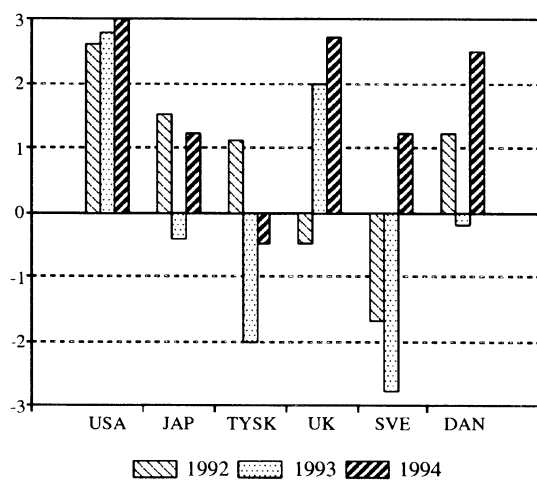
I Japan ser nedgangen i økonomien ut til å bli dypere og mer langvarig enn tidligere antatt. Lavkonjunktoren har særlig sammenheng med sterk svikt i investeringsetterspørselen, etter flere år med overinvesteringer og oppblåsing av eiendoms- og formuesverdier. Også husholdningenes etterspørsel etter konsumvarer har stagnert det siste året, blant annet som følge av svak inntektsutvikling og økt usikkerhet om fremtiden. I motsetning til de

fleste andre OECD-landene er offentlig sektors finansielle stilling sterk. Med rekordstore overskudd i utenriksøkonomien er heller ikke denne noen brems for iverksetting av en mer ekspansiv økonomisk politikk. Trass i flere finanspolitiske "pakker", den siste i september i år, har myndighetene så langt hatt vansker med å samle seg omkring en målrettet politikk for å stimulere økonomien. BNP-veksten er følgelig ventet bare å ta seg moderat opp neste år, fra nullvekst i år til om lag 1 prosent i 1994.

I Europa er mange av de store landene inne i den kraftigste konjunkturedgangen etter den andre verdenskrigen, med fall i produksjonen og en sterk stigning i arbeidsledigheten. Det økonomiske tilbakeslaget har nær sammenheng med utviklingen i Tyskland. Et tiltakende pris- og kostnadspress i kjølvannet av samlingen av de to tidligere tyske statene i 1990, ble forsøkt motvirket ved at Bundesbank strammet til pengepolitikken og hevet kortsiktige renter. Med andre lands valutaer knyttet til tyske mark gjennom EFs valutasystem ERM førte dette til høye renter i andre medlemsland, og dermed bidro den tyske politikken sterkt til å forverre den økonomiske situasjonen i Europa. Etter sammenbruddet i ERM og innføringen av utvidete svingemarginer i august i år, har imidlertid de europeiske landene i utgangspunktet muligheten til å føre en mer selvstendig pengepolitikk. Så langt ser det imidlertid ut til at mange fortsatt legger stor vekt på holde stabil valutakurs mot tyske mark.

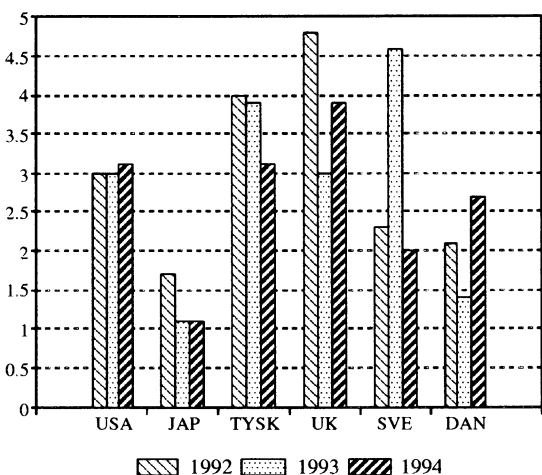
I løpet av 1993 er konjunktursituasjonen i de vestlige delstatene i Tyskland blitt kraftig forverret, og det ligger nå an til en nedgang i BNP på om lag 2 prosent fra 1992. Samtidig har arbeidsledigheten

BNP-VEKST FOR UTVALGTE LAND
Prosent

Kilde: DRI og nasjonale kilder.

VEKST I KONSUMPRISENE
Prosent

Kilde: DRI og nasjonale kilder.

økt betydelig, og i oktober i år var ledighetsraten kommet opp i 7,6 prosent. Bundesbank har det siste året ført en forsiktig strategi med gradvise rentenedsettelse. Med tegn til dempet inflasjonstakt er det grunn til å regne med ytterligere nedgang i tyske renter fremover, trolig ned mot 4,5 prosent i andre halvår neste år. Når det gjelder vekstutsiktene for 1994, er uenigheten stor mellom ulike prognosemakere. Usikkerheten er særlig knyttet til virkningene av rentenedgangen på investeringsetterpørselen. Anslagene for BNP-veksten til de store tyske instituttene varierer følgelig mellom -0,5 og 1 prosent. Uansett blir også 1994 et år med uvanlig svak økonomisk utvikling i tysk økonomi.

Så langt er det i første rekke *Storbritannia* som markert har lagt om pengepolitikken i ekspansiv retning etter at landet forlot ERM-samarbeidet høsten 1992. Gjennom mesteparten av 1993 har pengemarkedsrentene ligget på 6 prosent, klart lavere enn det europeiske gjennomsnittet. Sammen med oppgangen i USA og stimulanser til eksportindustrien som et resultat av depresieringen av pundkursen, har trolig de lave rentene vært en viktig årsak til at britisk økonomi nå er i oppgang. For inneværende år er det ventet en BNP-vekst på 2 prosent, som trolig vil øke til 3 prosent i 1994. Arbeidsledigheten ligger fortsatt på et høyt nivå, over 10 prosent av arbeidsstyrken, men det har vært visse tegn til bedring i situasjonen på arbeidsmarkedet i løpet av 1993.

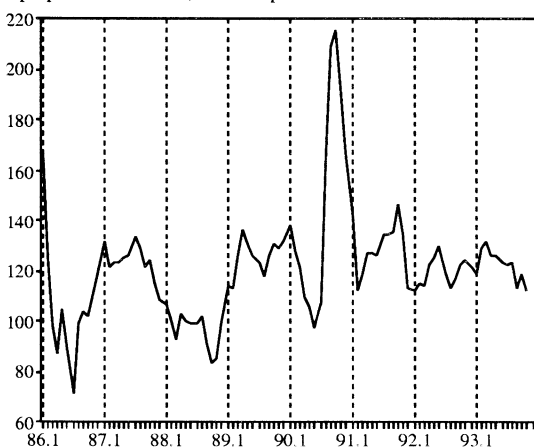
Sverige befinner seg i en dyp nedgangsperiode. Samlet produksjon målt ved BNP vil trolig falle med nærmere 3 prosent fra 1992 til 1993, og dette er tredje året på rad med negativ BNP-vekst. Den kraftige nedgangen i svensk økonomi er et resultat av sterk svikt i innenlandsk etterspørsel. Privat konsum ligger an til å falle med rundt 5 prosent i

1993. Enda mer markert er nedgangen i boliginvesteringene, som er anslått å bli redusert med rundt 20 prosent i år, og med nærmere 50 prosent neste år. Lyspunktet i svensk økonomi er eksportsektoren, som er kraftig stimulert av kursfallet på svenske kroner etter frikoplingen fra ECU høsten 1992. Den sterke eksportveksten ventes å føre til økte industriinvesteringer i 1994. Som en følge av sterk eksportvekst og svak importutvikling, vil trolig et underskudd på driftsbalansen i 1992 i størrelsesorden 2 prosent av BNP bli snudd til et minst like stort overskudd i 1994.

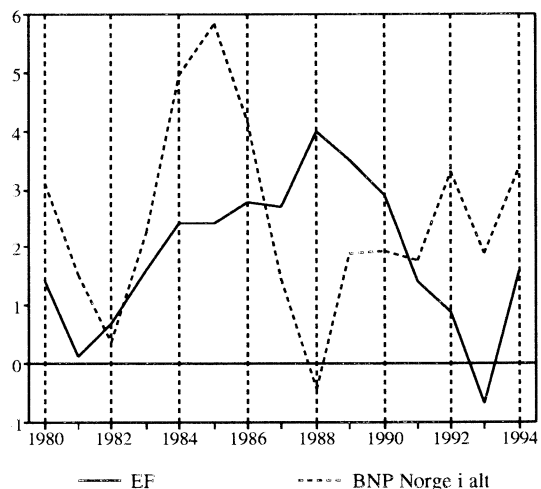
I *Danmark* har regjeringen lagt frem nye prognoser, som peker mot et klart økonomisk oppsving i 1994. Hoveddrivkraften bak denne oppgangen vil ifølge anslagene være innenlandsk etterspørsel, stimulert blant annet av den økonomiske tiltakspakken som ble lagt frem i mai i år. Denne inneholdt en skattereform som vil bidra til sterk vekst i husholdningenes disponible realinntekter fra 1993 til 1994. I tillegg kommer betydelige vekstimpulser fra en forsering av offentlige investeringsprosjekter.

Oljeprisene falt i løpet av høsten ned mot 14 dollar per fat. Prisnedgangen har sammenheng med et forholdsvis betydelig tilbudsoverskudd i 3. kvartal i år, både som følge av en svak etterspørselsutvikling, spesielt i OECD-området, og vekst i produksjonen, blant annet i Nordsjøen. OPEC klarte på sitt siste møte ikke å bli enige om redusert produksjon i 1. kvartal 1994. Samtidig bidro antydninger om gjenopptakelse av irakisk eksport til det siste prisfallet. På dette punktet er usikkerheten fortsatt stor. Med en kald vinter, samt varslede innskrenkninger i oljeeksporten fra Russland, kan imidlertid prisene ta seg forholdsvis raskt opp fra dagens lave nivå.

RÅOLJEPRISEN
Spotpris Brent Blend, Kroner pr. fat

BNP-VEKST I NORGE OG EF
Årlige vekstrater

NORSK ØKONOMI

Utviklingen hittil i år

Ifølge foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) økte etterspørselen fra fastlands-Norge med vel 2,5 prosent sesongjustert fra 2. til 3. kvartal i år, den sterkeste kvartalsvise oppgangen siden midten av 1980-tallet. Samlet konsum økte med 3 prosent, mens investeringene i fastlands-Norge var om lag uendret fra kvartalet før. KNR-tallene for 3. kvartal tyder på at den betydelige rentenedgangen etter forrige årsskifte nå har begynt å gi seg utslag i realetterspørselen. Blant annet var det for første gang siden årsskiftet 1987/88 vekst i boliginvesteringene, etter at boligprisene har vist oppgang siden tidlig inneværende år. De påløpte investeringene i oljevirkomheten økte også markert i 3. kvartal i år. Ifølge SSBs siste investeringsundersøkelse vil disse investeringene nå en topp i 1993, for deretter å falle noe tilbake neste år.

Eksporten av tradisjonelle varer gikk noe ned i 3. kvartal i år, etter en klar vekst fra 1. til 2. kvartal. Nedgangen kan føres tilbake til et markert fall i eksporten av raffinerte oljeprodukter. Tradisjonell eksport utenom energivarer viste vekst både i 2. og 3. kvartal, men nivået gjennom årets tre første kvartaler lå likevel bare marginalt høyere enn i samme periode i fjor. Den svake utviklingen i denne delen av tradisjonell eksport kan føres tilbake til den forsterkede konjunkturedgangen hos Norges viktigste handelspartnere. Som følge av vedlikeholdsarbeider på Staffjordfeltet falt også petroleumseksporten fra 2. til 3. kvartal i år. Sammen med nedgang i eksporten av skip og plattformer bidro dette til en reduksjon i samlet eksport på noe over 2 prosent fra 2. til 3. kvartal.

Både samlet import og importen av tradisjonelle varer har de siste årene vist relativt markerte svingninger rundt en svakt stigende trend. Til tross for en markert oppgang i 2. og 3. kvartal, ligger importen så langt i år bare om lag 3 prosent over nivået gjennom de tre første kvartalene i fjor. Vel 2/3 av denne oppgangen kan føres direkte tilbake til oljevirkomheten, og har sammenheng med veksten i oljeinvesteringene.

BNP for fastlands-Norge økte med 1,5 prosent sesongjustert i 3. kvartal i år, noe mindre enn veksten i etterspørselen fra fastlands-Norge. Denne forskjellen i vekstrater må sees i lys av den svake utviklingen i tradisjonell eksport og den relativt sterke importveksten. Det var markert oppgang i produksjonen i primærnæringene og kraftforsyning, mens industriproduksjonen økte på linje med gjennomsnittet. Tjenesteytende næringer og bygge- og anleggssektoren viste en svak utvikling. Som

følge av sterk vekst i oljeproduksjonen økte BNP i alt sterkere enn BNP for fastlands-Norge.

I tråd med tegnene til omslag i fastlandsøkonomien tyder utviklingen gjennom de siste 5-6 kvartalene på at nedgangen i sysselsettingen har stoppet opp, og antall sysselsatte viste en forsiktig sesongjustert vekst både i 2. og 3. kvartal i år. Arbeidsledigheten, som økte markert fra 1991 til 1992, viser også klare tegn til utflating.

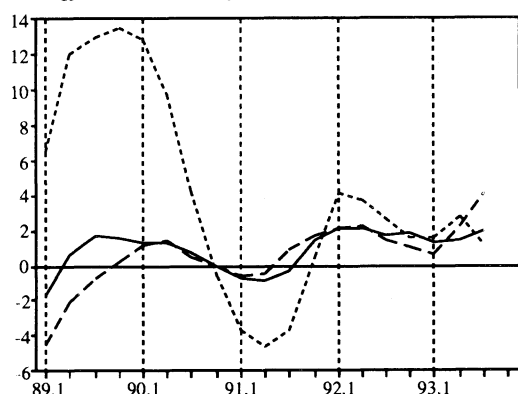
12-månedersveksten i konsumprisindeksen kom i oktober ned i 2,0 prosent, fra et nivå på 2,3 prosent gjennom 3. kvartal. Som en følge av valutakursutviklingen etter at kronen ble gjort flytende i desember i fjor, har prisveksten på importerte konsumvarer hittil i 1993 ligget over den gjennomsnittlige prisstigningen. Utviklingen i matvareprisene har på sin side bidratt til å trekke den gjennomsnittlige prisveksten ned. Som en følge av rentenedgangen bidrar også utviklingen i husleiene nå til å dempe prisstigningstakten.

Ved utgangen av 3. kvartal lå de gjennomsnittlige innskudds- og utlånsrentene i bankene om lag 4 prosentpoeng lavere enn ved utgangen av 4. kvartal i fjor. Nedgangen i rentene i andre finansinstitusjoner har også vært betydelig, men blant annet som en følge av rentebindinger noe mindre enn nedgangen i bankrentene.

Driftbalansen overfor utlandet viste et overskudd på 14,8 milliarder kroner for årets tre første kvartaler, om lag 2 milliarder mer enn i samme periode i fjor. Hele økningen i overskuddet kan føres tilbake til reduserte underskudd på rente- og stønadsbalansen.

UNDERLIGGENDE TENDENS

(Prosentvis volumvekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate.)

— BNP u. olje og sjøfart - - - Tradisjonell vareeksport - · - Ettersp. fra fastl.-Norge

Kilde: SSB.

KONJUNKTURTENDENSENE I HOVEDTREKK

Vekst fra forrige periode der ikke annet fremgår. Prosent.

	1992	Sesongjustert			
		92.4	93.1	93.2	93.3
Realøkonomi					
Privat konsum	1,8	1,3	-1,2	1,3	2,7
Offentlig konsum	4,6	0,5	1,6	-2,3	3,8
Bruttoinv. i alt	-3,0	1,9	0,7	-3,6	27,2
-fastlands-Norge	0,8	9,3	-15,6	8,6	-0,2
-påløpte oljeinvesteringer ¹⁾	8,6	6,2	13,1	-1,8	77,8
Etterspørsel fra fastlands-Norge ²⁾	2,3	2,3	-2,8	1,3	2,6
Eksport	6,1	2,8	-3,9	6,3	-2,3
-råolje og naturgass	10,8	1,8	-3,0	7,6	-4,8
- tradisjonelle varer	4,1	-0,4	-2,4	5,7	-1,9
Import	2,2	-0,1	-1,5	5,0	8,9
- tradisjonelle varer	4,2	-3,0	-2,9	1,4	8,0
Bruttonasjonalprodukt	3,3	1,7	-1,4	0,5	2,6
- fastlands-Norge	2,0	2,7	-0,9	-0,1	1,5
Arbeidsmarkedet³⁾					
Utførte timeverk	-0,4	0,2	1,2	0,2	-0,1
Sysselsatte personer	-0,3	-0,2	-0,2	0,2	0,3
Arbeidsledighetsrate, nivå	5,9	5,9	5,9	6,2	6,1
Priser					
Konsumprisindeksen ⁴⁾	2,3	2,2	2,5	2,5	2,2
Eksportpriser trad. varer	-6,7	-0,7	1,6	0,6	-0,8
Importpriser trad. varer	-1,9	0,5	1,4	-0,4	0,4
Utenriksregnskap (ujusterte nivåfall)					
Driftsbalansen, milliarder kroner	17,8	4,8	5,2	6,9	2,8
MEMO (ujusterte nivåfall)					
Pengemarkedsrente (3mnd. NIBOR)	11,5	13,5	9,5	7,4	6,2
Gjennomsnittlig lånerente ⁵⁾	13,6	13,5	13,2	11,9	10,6
Råoljepris i kroner (Spotpris Brent Blend)	119,6	122,5	126,5	124,9	119,5
Industriens effektive kronekurs (1992=100)	100,0	100,1	101,6	102,3	104,4

1) Vekst fra samme periode året før.

2) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

3) Beregnet ut fra sesongjusterte månedstall

4) Prosentvis vekst fra samme periode året før.

5) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

Utsiktene fremover

Anslag for den makroøkonomiske utviklingen i resten av 1993 og i 1994 er gjort ved hjelp av SSBs makroøkonometriske kvartalsmodell KVARTS, med utgangspunkt i KNR-tall til og med 3. kvartal 1993. Anslagene for innværende år ligger nær opp til fremskrivningene presentert i Økonomiske analyser nr. 6 i september, men veksten i innenlandsk anvendelse og produksjon er noe oppjustert. En høy vekst i petroleumssektorens investeringer i 1993 vil bli avløst av en moderat nedgang i 1994. Etterspør-

selsveksten i fastlands-Norge, som blir moderat i 1993 sett under ett, tar seg imidlertid opp i 1994. Vekstimpulsene fra utlandet forventes også å bli sterkere neste år. Arbeidsledigheten vil likevel holde seg om lag på samme nivå som i 1992. Moderat lønnsvekst, nedsettelsen av arbeidsgiveravgiften 1. januar 1993 og sterk rentenedgang bidrar til at konsumprisveksten i 1993 ikke blir høyere enn i 1992, til tross for økning i moms og noe høyere importprisvekst. For 1994 indikerer beregningene at prisstigningstakten vil bli ytterligere redusert til 1,6 prosent.

Valutakurser og rentesatser

De svake utsiktene for tysk økonomi trekker i retning av at de korte rentene i Tyskland vil fortsette å falle gjennom 1994, og dermed dra rentene i andre europeiske land videre ned. Med lavere prisstigning i Norge enn i ECU-området og utsikter til en fortsatt sterk driftsbalanse ligger det an til at de norske pengemarkedsrentene fortsatt vil holde seg under de tyske, og dermed komme ned mot 4 prosent mot slutten av 1994. I tråd med denne utviklingen vil finansinstitusjonenes utlåns- og innskuddsrenter fortsette å falle. Nedgangen gjennom året er anslått å bli rundt 4 prosentpoeng i år, og noe under 2 prosentpoeng neste år.

Videre nedgang i rentenivået i Europa i 1994 er antatt å føre til en moderat styrking av dollar overfor europeiske valutaer. Med stabil kronekurs overfor ECU fra 1. desember i år og ut 1994 vil dette bidra til et fall i industriens effektive kronekurs på vel 3 prosent inneværende år, og på om lag 1 prosent neste år.

Oppsving i markedsveksten internasjonalt i 1994

Anslagene for den økonomiske aktiviteten hos flere av Norges viktigste handelspartnere er i det siste blitt justert ned. I tråd med dette bygger modellberegningene på et fall i etterspørselen rettet mot norsk eksport i 1993 på nær 1 prosent. Omslag til vekst i BNP hos våre handelspartnere i 1994 vil slå ut i en markert oppgang i vareimporten i disse landene, og markedsveksten for norsk eksport kan komme opp til 4,5 prosent neste år.

Råoljeprisen er anslått å gå ned fra 19,5 dollar pr. fat i gjennomsnitt i 1992 til 17,4 dollar i 1993. Med utsikter til en viss vekst i etterspørselen etter råolje

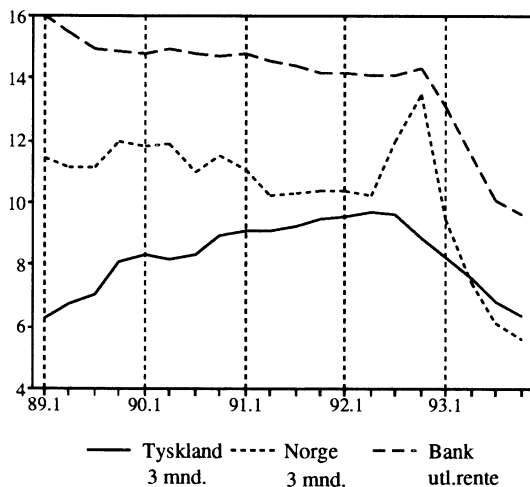
fremover og redusert tilbud fra landene utenfor OPEC, er prognosene basert på at oljeprisen tar seg raskt opp fra dagens lave nivå på rundt 14 dollar pr. fat, til 17 dollar pr. fat neste år. Med våre valutakursforutsetninger innebærer dette et oljeprisanslag på vel 123 kroner pr. fat. i 1993, økente til vel 127 kroner pr. fat i 1994.

Den internasjonale prisveksten er forutsatt å holde seg lav gjennom resten av 1993. Når prisene på mange importerte konsumvarer likevel viser klar oppgang fra 1992 til 1993, kan dette føres tilbake til depresieringen av norske kroner. Gitt forutsetningen om konstant kronekurs mot ECU gjennom 1994, vil prisene på slike importvarer øke mindre neste år enn i år. Med konjunkturoppgang internasjonalt antas imidlertid råvareprisene å øke gjennom 1994. Dette forklarer hvorfor importprisene på tradisjonelle varer i alt antas å vokse sterkere enn i år.

Petroleumssektoren

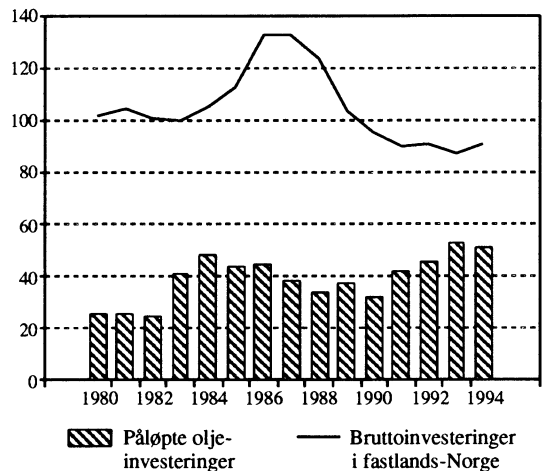
Påløpte petroleumsinvesteringer er antatt å øke med vel 17 prosent fra 1992 til 1993. I løpet av 1994 vil flere store investeringsprosjekter avsluttes. Investeringsutgiftene til feltutbygginger vil følgelig bli redusert. Alt ialt legger vi til grunn at petroleumsinvesteringene faller med om lag 4 prosent neste år. Som følge av det høye investeringsnivået de senere årene fortsetter petroleumsproduksjonen å øke. I beregningen er det anslått en økning i produksjonen av olje og gass på 3 prosent i 1993 og vel 8 prosent i 1994. I likhet med de siste årene, skyldes veksten i 1993 en ytterligere opptrapping av oljeproduksjonen. Produksjonen av naturgass er antatt å ta seg opp til neste år, og øke om lag i samme takt som oljeproduksjonen.

3 MÅNEDERS EURORENTER OG BANKENES GJENNOMSNITTLIGE UTLÅNSRENTE

Kilde: Norges Bank og egne anslag for 4. kvartal 1993.

PÅLØPTE OLJEINVESTINGER OG INVESTERINGER I FASTLANDS-NORGE. Mrd. 1991-kroner

Kilde: SSB.

Økonomisk politikk

Anslagene for offentlig forvaltning tar utgangspunkt i Salderingsproposisjonen for 1994. I 1994 har vi forutsatt en vekst i offentlig konsum på 2,3 prosent, om lag uendrede reelle skattesatser samt noe lavere reelle avgiftsøkninger enn i de foregående årene. Statens bruttoinvesteringer er anslått å falle med noe over 20 prosent i 1993, men nær halvparten av dette utslaget skyldes at Statsbygg og Luftfartsverket ikke lenger regnes som forvaltningsbedrifter. De samlede offentlige investeringene avtar med vel 10 prosent i forhold til 1992. For 1994 er det lagt til grunn en økning i offentlige investeringer på om lag 2 prosent.

Lavere pris- og lønnsvekst i 1994

Det ligger nå an til en vekst i konsumprisindeksen på 2,3 prosent fra 1992 til 1993, som er det samme anslaget som i vår forrige konjunkturoversikt. Nedsettelsen av arbeidsgiveravgiften og gjeninnføring av forbrukersubsidier på endel jordbruksvarer har trukket prisveksten nedover. Hard konkurranse i konsumvaremarkedene har trolig medført at momsøkningen og depresieringen av norske kroner ikke i sin helhet har blitt tatt ut i økte innenlandske priser. Til neste år er konsumprisveksten beregnet til 1,6 prosent, som er klart lavere enn anslaget i forrige konjunkturoversikt. Moderate avgiftsøkninger, samt raskere nedgang i rentenivået - og dermed i

UTVIKLINGEN I NOEN ØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER

Prosentvis endring fra året før der ikke annet fremgår

	1992 Regnskap	1993			1994		
		SSB	NB ¹⁾	FD ²⁾	SSB	NB ¹⁾	FD ²⁾
Realøkonomi							
Privat konsum	1,8	1,9	1	1,0	3,2	2 3/4	2,3
Offentlig konsum	4,6	2,7	3	3,1	2,3	2 1/4	2,3
Bruttoinv. i alt	-3,0	5,4	3 1/2	2,3	3,8	1 1/4	-0,6
- fastlands-Norge	0,8	-3,5	-2 3/4	-4,6	4,3	3	2,2
- Påløpte oljeinvesteringer	8,6	17	9	14	-4,0	-5 1/2	-6
Etterspørsel fra fastlands-Norge ³⁾	2,3	1,3	1,7	0,6	3,1	1,7	2,3
Eksport	6,1	0,5	1/4	2,4	4,9	5 3/4	3,9
- råolje og naturgass	10,8	6,4	4 1/4	7,0	7,4	11 3/4	9,2
- tradisjonelle varer	4,1	0,7	2 1/2	3,0	4,3	3 3/4	3,5
Import	2,2	2,5	1/4	2,3	4,7	3 3/4	1,5
- tradisjonelle varer	4,2	0,3	-	0,0	3,2	-	3,0
Bruttonasjonalprodukt	3,3	1,9	1 3/4	1,8	3,4	3 1/2	2,8
- fastlands-Norge	2,0	1,8	1 1/2	1,3	2,3	2 1/4	1,9
Arbeidsmarked							
Sysselsatte personer	-0,3	-0,1	1/2	0,2	0,8	3/4	0,8
Arbeidsledighetsrate (nivå)	5,9	6,1	6	6	6,0	6	6
Priser og lønninger							
Lønn pr. timeverk	2,9	2,8	2 3/4	2 3/4	2,6	2 1/2	2
Konsumprisindeksen	2,3	2,3	2	2,3	1,6	2	1 1/2
Eksportpris trad. varer	-6,7	1,0	-1/2	0,5	3,4	2	2,0
Importpris trad. varer	-1,9	0,1	3	2,5	2,0	3	2,0
Utenriksøkonomi							
Driftsbalansen milliarder kroner	17,8	21,1	20,0	25,8	34,2	29	36,0
MEMO:							
Pengemarkedsrente (nivå)	11,8	7,3	-	-	4,7	-	-
Gjennomsnittlig lånerente (nivå) ⁴⁾	13,5	11,4	-	-	8,5	-	-
Råoljepris i kroner (nivå) ⁵⁾	121	123	119	124	127	125	120
Internasjonal markedsvekst	3,7	-0,7			4,5		
Industriens eff. kronekurs	1,2	-3,2			-1,0		

1) NB: Anslag fra Norges Bank desember 1993.

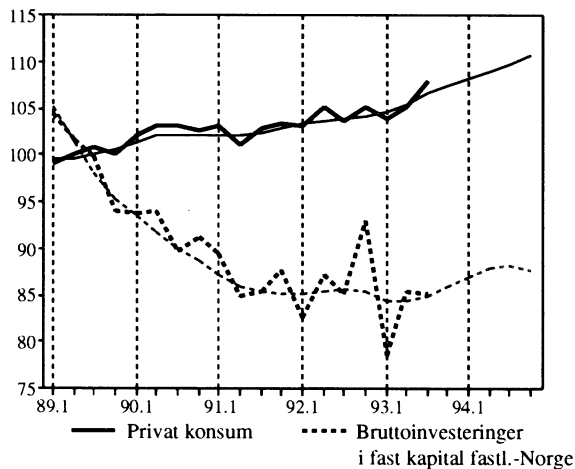
2) FD: Anslag ifølge Finansdepartementet, Salderingsproposisjonen 1993.

3) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

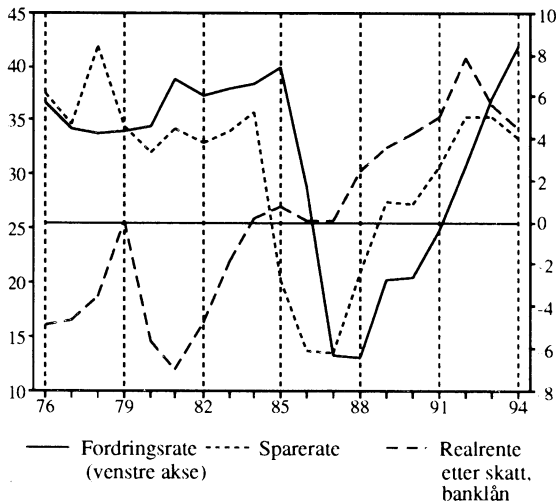
4) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

5) Gjennomsnitt norsk oljeproduksjon.

KONSUM OG INVESTERINGER
1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

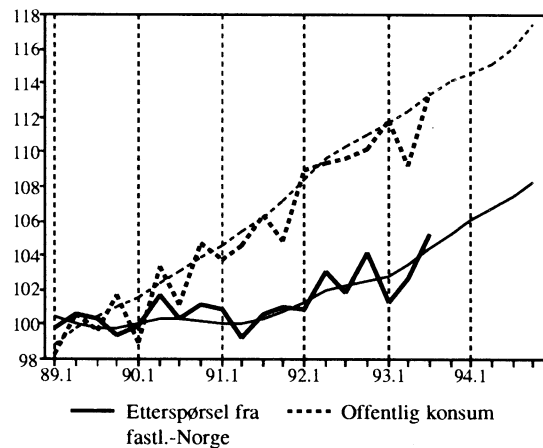

NETTOFORDRINGSRATE, SPARERATE OG
REALRENTE ETTER SKATT 1976 - 1994

Kilde: Norges Bank og SSB.

ETTERSPØRSEL FRA FASTLANDS-NORGE
OG OFFENTLIG KONSUM
1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

husleiene - enn tidligere lagt til grunn er viktige faktorer bak det lave anslaget på prisveksten i 1994. En antatt svakere prisstigning for importerte konsumvarer trekker også isolert sett prisveksten litt ned i forhold til tidligere anslag.

Erfaringsmessig bidrar en reduksjon i arbeidsgiveravgiften isolert sett til økning i timelønningene. Med avtakende vekst i innenlandske priser, en svak produktivitetsvekst samt vedvarende høy arbeidsledighet er likevel timelønnsveksten beregnet å bli noe lavere i 1994 enn i 1993.

Tiltakende vekst i fastlands-Norges etter-spørsel

Produksjonsvekst og rentenedgang er beregnet å gi et visst oppsving i investeringene i fastlands-Norge fra første til andre halvår 1993, og oppgangen fortsetter ifølge beregningene i 1994. Mens anslaget for veksten i fastlandsinvesteringene neste år er omtrent det samme som i vår forrige konjunkturrapport, ligger det nå an til at utviklingen i 1993 blir svakere enn tidligere angitt.

Industriinvesteringene er beregnet å holde seg nær uendret fra 1992 til 1994. Vårt anslag for 1994 er imidlertid vesentlig høyere enn det som impliseres av SSBs investeringsstatistikk for industrien fra september i år. Ut fra industriens nåværende investeringsplaner for 1994 må derfor våre anslag sies å være optimistiske.

Boliginvesteringene synes å ha passert bunnen, men på grunn av negativt overheng vil vi likevel få en nedgang på knapt 5 prosent fra 1992 til 1993. For 1994 ligger det ifølge beregningene an til en vekst i boliginvesteringene på om lag 10 prosent. Flere år med vekst i husholdningenes inntekter og den markerte nedgangen i realrenten inneværende år er viktige forklaringsfaktorer bak den økte etterspørselen etter bolig. Omslaget i boligmarkedet har også vist seg ved at boligprisene allerede tidlig i inneværende år begynte å ta seg opp. Med ytterligere nedgang i rentenivået vil prisøkningen fortsette i 1994.

Veksten i husholdningenes disponible realinntekt er anslått å havne rundt 2 prosent både i 1993 og 1994. Halveringen av inntektsveksten fra 1992 kan i hovedsak føres tilbake til lavere vekst i stønadene fra offentlig sektor og økt innbetaling av skatt. Vekst i nettofordringene innebærer at utviklingen i nettorenteinntektene bidrar positivt til husholdningenes inntekter både i år og neste år.

Husholdningene har de siste årene hatt positive netto finansinvesteringer. Når nå boligprisene har begynt å ta seg opp, innebærer dette at husholdningenes samlede formue er på vei oppover, etter flere år med nedgang. Denne formuesøkningen og en nedgang i realrentene på 1 - 1 1/2 prosentpoeng pr år vil bidra til at veksten i privat forbruk går opp fra

1,9 prosent i år til 3,2 prosent neste år. Husholdningenes sparerate vil i henhold til dette holde seg rundt fjorårets nivå på 5 prosent i inneværende år, og synke ned mot 4 prosent i 1994. Til tross for vekst fra 1993 til 1994 vil husholdningenes realinvesteringer fortsatt holde seg på et lavt nivå gjennom beregningsperioden. Sparingen vil følgelig fortsatt skje i form av finansinvesteringer, og husholdningene vil dermed få ytterligere vekst i netto fordringene.

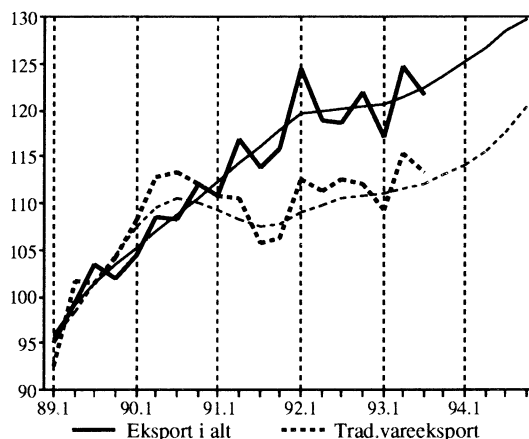
Eksportvekst i 1994

Som følge av den svake markedsutviklingen for norske produkter i utlandet, blir det en svært moderat vekst i eksporten av tradisjonelle varer i volum i inneværende år. Prisveksten blir også beskjeden. Neste år vil imidlertid økt etterspørsel i de norske eksportmarkedene og oppgang i råvareprisene gi klart sterkere vekst i den tradisjonelle vareeksporten, vel 4 prosent. Deler av norsk eksportindustri vil benytte det internasjonale oppsvinget til å sette opp sine priser, men denne prisoppgangen antas nå å komme noe senere enn lagt til grunn i forrige konjunkturrapport. Som en følge av sterk vekst i eksporten av råolje og naturgass, samt økte fraktinntekter i utenriks sjøfart, kan veksten i den samlede eksporten av varer og tjenester komme opp i nesten 5 prosent neste år, etter en vekst på 0,5 prosent inneværende år.

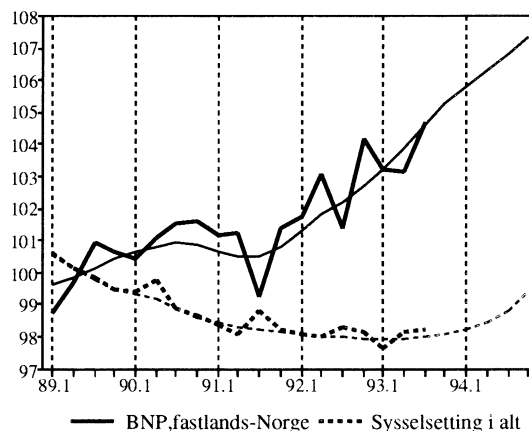
Moderat vekst i BNP både i 1993 og 1994

Investeringene i petroleumssektoren er en hoveddrivkraft bak aktivitetsutviklingen i fastlands-Norge i inneværende år. Produksjonsveksten innenfor den offshore rettede industrien er derfor sterk også i 1993. Utviklingen gjennom året tyder på at også privat og offentlig konsum vil bidra til vekst i norsk produksjon i 1993, men da i hovedsak i skjermet virksomhet. Produksjonen fortsetter å falle i bygge- og anleggsnæringen som følge av nedgangen i fastlandsinvesteringene. Imidlertid ventes utviklingen i 1994 å bli mer positiv, blant annet på grunn av det anslåtte oppsvinget i boliginvesteringene. Den svake markedsveksten i utlandet har så langt begrenset veksten i produksjonen i utekonkurrerende industri og utenriks sjøfart, men i tråd med bedre markedsutsikter vil produksjonen også i disse næringene kunne vokse sterkere i 1994. Nedgangen i petroleumssektorens investeringer neste år fører imidlertid til et fall i samlet bruttoprodukt for industrien. Produksjonen i næringslivet forøvrig ventes gjennomgående å øke noe sterkere enn i 1993, slik at produksjonsveksten i fastlands-Norge likevel tar seg noe opp fra 1993 til 1994. Ifølge beregningene blir BNP-veksten i fastlandsøkonomien knapt 2 prosent i 1993 og noe over 2 prosent neste år. Olje-

EKSPORT
1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

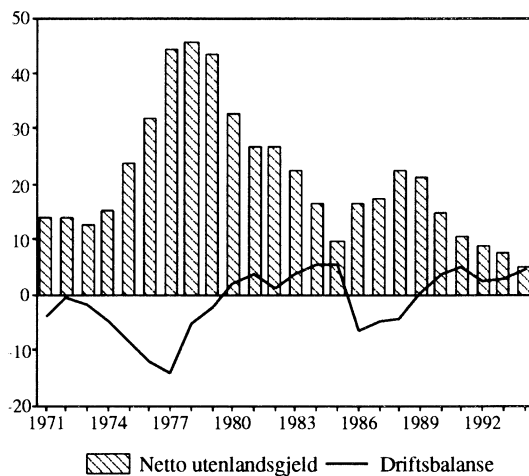

BRUTTOPRODUKT OG SYSSSELSETTING
1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

DRIFTSBALANSE OG UTENLANDSGJELD

I prosent av BNP

Kilde: SSB.

og gassproduksjonen, samt produksjonen i utenriks sjøfart forutsettes imidlertid å vokse kraftig i 1994, slik at BNP-veksten kommer opp i 3,4 prosent.

Små endringer i arbeidsledigheten i 1993 og 1994

Med fortsatt moderat vekst i fastlandsøkonomien, vil situasjonen på arbeidsmarkedet ikke endre seg vesentlig fra 1992 til 1993. Ifølge beregningene vil ledighetsraten holde seg på om lag 6 prosent både i 1993 og i 1994. Det kan nå se ut til at nedgangen i arbeidsstyrken som har pågått siden 1988, har stoppet opp og at tilbudet vil øke i tiden fremover. Beregningene peker mot en svak økning i arbeidstilbudet i 1993 som imidlertid er klart lavere enn det den underliggende demografiske utviklingen isolert sett tilsier (15-20 000 personer forutsatt uendrede yrkesprosenter på hvert alderstrinn). I 1994 er veksten i arbeidstilbudet antatt å bli mer i tråd med befolkningsutviklingen. Det fører til at ledigheten trolig ikke vil synke nevneverdig, til tross for en vekst i sysselsettingen på nær 1 prosent fra 1993 til 1994.

Økende overskudd i utenriksøkonomien

Overskuddet på driftsregnskapet overfor utlandet er anslått til 21 mrd. kroner i 1993. Dette er en økning på om lag 3 mrd. kroner fra 1992. Overskuddet på handelsbalansen øker i 1993 som følge av økt eksport av råolje og naturgass, mens reduserte renteutbetalinger til utlandet medfører at underskuddet på rente- og stønadsbalansen reduseres i både 1993 og 1994. Produksjonen av olje- og gass vil øke videre neste år, og vi har som nevnt lagt til grunn høyere petroleumspriser i norske kroner i 1994 enn i 1993. Sammen med en konjunkturmessig bedring i bytteforholdet overfor utlandet, medfører dette en vesentlig bedring av driftsbalansen. Anslaget for overskuddet på driftsbalansen i 1994 er nå 34 mrd. kroner. Den klare nedjusteringen av overskuddet i forhold til anslaget i vår forrige konjunkturrapport skyldes i hovedsak lavere priser både på petroleum og tradisjonelle norske eksportvarer enn tidligere lagt til grunn. Anslaget på oljeprisen i 1994 på vel 127 kroner pr. fat representerer fortsatt en vesentlig usikkerhetsfaktor for vårt anslag på driftsbalansen. Finansdepartementets beregninger viser at 10 kroner lavere råoljepris vil redusere den norske eksportverdien av råolje og naturgass med nesten 9 milliarder kroner

UTVIKLINGEN I NOEN MAKROØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER

Prosentvis volumendring i 1991-priser¹⁾

	Mrd.	Vekst fra samme periode							
	1991 kr	året før							
	1992	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Privat konsum	355,9	1,8	0,7	3,6	0,9	1,9	0,5	-0,1	4,1
Varer	218,8	1,4	0,1	2,8	0,1	2,4	-0,3	-0,3	5,0
Tjenester	125,7	1,6	0,6	2,7	2,0	1,0	1,4	0,9	2,9
Nordmenns konsum i utlandet	23,9	9,2	15,1	14,0	9,0	0,8	1,0	0,9	4,9
- Utlendingers konsum i Norge	12,5	6,9	16,3	-3,8	13,7	-0,2	-3,2	7,9	7,0
Offentlig konsum	154,2	4,6	5,4	4,5	3,1	5,3	2,8	-0,2	3,7
Statlig konsum	61,5	5,3	4,1	5,1	3,5	8,0	3,3	-5,1	4,7
Sivilt konsum	38,9	7,6	9,9	9,6	1,5	9,7	5,8	1,0	8,7
Militært konsum	22,6	1,6	-7,7	-2,5	7,4	6,1	-2,9	-16,7	-2,5
Kommunalt konsum	92,7	4,1	6,2	4,1	2,8	3,2	2,6	3,2	3,0
Bruttoinvestering i fast kapital	131,5	3,5	-21,1	40,2	-6,0	-3,2	5,9	-20,9	98,7
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	41,1	10,1	-60,7	108,1	-19,8	-31,7	76,6	-36,4	423,8
Fastlands-Norge	90,4	0,8	-6,3	1,6	-0,8	7,0	-5,2	-2,8	-0,5
Industri og bergverksdrift	13,5	-0,4	-13,5	-12,9	5,3	16,6	-2,0	7,3	-3,5
Annen vareproduksjon	12,0	0,9	7,5	0,1	5,6	-6,4	-8,8	-0,4	-5,1
Annen tjenesteyting	64,9	1,0	-6,8	5,3	-3,4	7,6	-5,2	-5,2	1,3
Lagerendring (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾	-6,3	-1,2	1,1	-7,3	2,5	-1,1	2,1	2,5	-11,3
Skip og plattf. under arb.(BNP-vbd.) ⁴⁾	3,2	-1,0	0,1	-6,1	2,0	0,0	1,6	4,1	-10,9
Varelager (BNP-vekstbidrag) ^{3,4)}	-9,4	0,2	1,0	-1,2	0,5	-1,1	0,5	-1,7	-0,4
Innenlandsk anvendelse	635,4	1,5	-1,1	3,7	2,8	0,5	4,2	-3,5	8,2
- påløpte inv. oljevirks. og u.sjøfart ²⁾	44,3	-6,4	-41,6	19,3	19,2	-21,4	80,8	-11,8	78,8
- etterspørsel fra fastlands-Norge	600,5	2,3	0,8	3,6	1,2	3,6	0,3	-0,5	3,3
Eksport	326,4	6,1	13,8	1,3	4,5	5,5	-6,3	4,9	2,9
Tradisjonelle varer	117,1	4,1	4,6	-0,2	6,4	5,9	-3,7	3,7	0,6
Råolje og naturgass	107,2	10,8	13,5	7,0	15,9	7,6	-0,7	7,1	1,6
Skip og oljeplattformer	14,9	4,8	208,1	-24,4	-50,8	0,4	-49,7	45,8	55,7
Tjenester	87,3	3,8	8,7	1,8	1,7	3,3	-5,2	-1,9	2,3
Samlet anvendelse	961,8	3,0	3,7	2,9	3,4	2,1	0,5	-0,7	6,4
Import	252,5	2,2	5,2	3,7	3,8	-3,4	-0,3	-3,9	12,8
Tradisjonelle varer	156,9	4,2	7,9	-1,3	11,0	0,6	-3,1	-1,5	3,4
Råolje	1,0	-32,7	-39,6	-47,5	71,3	-47,3	64,7	-25,4	16,5
Skip og oljeplattformer	10,8	-40,6	-61,3	-8,0	-45,9	-52,2	69,0	-13,4	182,8
Tjenester	83,7	9,0	16,5	19,1	-0,1	3,0	-0,8	-5,6	14,4
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	709,3	3,3	3,2	2,6	3,2	4,1	0,8	0,5	4,1
- Fastlands-Norge	574,8	2,0	1,8	1,8	0,9	3,2	1,2	0,2	4,1
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	134,5	9,4	9,3	6,2	14,5	8,0	-1,3	2,1	4,3
Fastlands-næringer	531,0	1,7	1,6	1,3	0,7	3,0	1,1	0,1	3,6
Industri og bergverksdrift	96,0	1,8	4,3	-0,6	2,6	1,2	0,1	0,6	2,8
Annen vareproduksjon	72,1	1,4	-3,7	5,0	-4,0	10,1	1,2	-3,4	8,1
Annen tjenesteyting	362,8	1,7	2,0	1,3	1,4	2,0	1,3	0,5	2,8
Korr.poster (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾⁵⁾	43,9	0,3	0,3	0,5	0,2	0,4	0,2	0,1	0,6

1) Fotnoter, se "Teknisk merknad"

UTVIKLINGEN I NOEN MAKROØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER

Prosentvis volumendring i 1991-priser¹⁾

	Mrd. 1991 kr		Vekst fra foregående kvartal, sesongjustert						
	1992	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Privat konsum	355,9	1,8	-0,2	1,9	-1,3	1,3	-1,2	1,3	2,7
Varer	218,8	1,4	0,1	1,4	-1,4	2,1	-2,3	1,5	3,7
Tjenester	125,7	1,6	-0,8	2,3	0,1	-0,9	0,3	1,4	1,9
Nordmenns konsum i utlandet	23,9	9,2	0,2	0,8	-0,1	-0,4	0,9	0,8	3,5
- Utlendingers konsum i Norge	12,5	6,9	0,5	-3,3	15,3	-10,7	-2,0	7,0	13,6
Offentlig konsum	154,2	4,6	4,1	0,4	0,2	0,5	1,6	-2,3	3,8
Statlig konsum	61,5	5,3	7,5	1,3	0,2	-0,8	2,0	-6,4	9,9
Sivilt konsum	38,9	7,6	13,3	-0,1	-2,7	-0,2	8,8	-4,3	4,7
Militært konsum	22,6	1,6	-1,7	3,8	5,4	-1,7	-9,3	-10,6	21,0
Kommunalt konsum	92,7	4,1	1,9	-0,3	0,2	1,3	1,3	0,4	0,1
Bruttoinvestering i fast kapital	131,5	3,5	-17,9	46,3	-28,1	9,1	-1,1	7,8	66,4
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	41,1	10,1	-45,7	210,9	-63,5	8,3	52,9	6,0	207,1
Fastlands-Norge	90,4	0,8	-6,0	5,9	-2,5	9,3	-15,6	8,6	-0,2
Industri og bergverksdrift	13,5	-0,4	-0,4	-2,5	8,7	8,7	-14,5	8,5	-2,2
Annen vareproduksjon	12,0	0,9	-3,0	0,5	7,9	-10,4	-4,5	8,2	2,0
Annen tjenesteyting	64,9	1,0	-7,7	8,7	-6,5	13,6	-17,6	8,8	-0,2
Lagerendring (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾	-6,3	-1,2	-1,7	-1,5	3,8	-1,8	0,3	-2,0	-7,4
Skip og plattf. under arb.(BNP-vbd.) ⁴⁾	3,2	-1,0	-0,8	-3,1	3,7	0,2	1,1	-2,8	-8,6
Varelager (BNP-vekstbidrag) ³⁾⁴⁾	-9,4	-0,2	0,9	-0,7	-0,6	-0,7	2,2	-2,6	0,7
Innenlandsk anvendelse	635,4	1,5	-4,7	7,5	-3,2	0,5	-0,1	-0,6	7,7
- påløpte inv. oljevirks. og u.sjøfart ²⁾	44,3	-6,4	-41,3	67,3	-27,7	8,6	49,9	-26,7	52,1
- etterspørsel fra fastlands-Norge	600,5	2,3	-0,1	2,0	-1,1	2,3	-2,8	1,3	2,6
Eksport	326,4	6,1	7,6	-4,6	-0,2	2,8	-3,9	6,3	-2,3
Tradisjonelle varer	117,1	4,1	5,9	-1,1	1,1	-0,4	-2,4	5,7	-1,9
Råolje og naturgass	107,2	10,8	5,1	0,1	0,7	1,8	-3,0	7,6	-4,8
Skip og oljeplattformer	14,9	4,8	47,7	-48,8	-25,5	78,2	-25,9	48,2	-20,3
Tjenester	87,3	3,8	5,3	-3,2	0,7	0,7	-2,9	-0,1	4,2
Samlet anvendelse	961,8	3,0	-0,7	3,2	-2,2	1,3	-1,4	1,7	4,3
Import	252,5	2,2	-5,8	9,4	-6,8	-0,1	-1,5	5,0	8,9
Tradisjonelle varer	156,9	4,2	-0,6	0,2	3,5	-3,0	-2,9	1,4	8,0
Råolje	1,0	-32,7	-50,5	91,9	-18,2	-32,1	54,7	-13,0	27,7
Skip og oljeplattformer	10,8	-40,6	-72,0	204,3	-59,8	38,0	1,3	53,9	31,5
Tjenester	83,7	9,0	3,6	11,2	-13,1	2,5	0,4	5,8	6,0
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	709,3	3,3	1,2	1,1	-0,4	1,7	-1,4	0,5	2,6
- Fastlands-Norge	574,8	2,0	0,3	1,4	-1,6	2,7	-0,9	-0,1	1,5
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	134,5	9,4	5,4	-0,1	4,8	-2,3	-3,3	3,2	7,2
Fastlands-næringer	531,0	1,7	0,1	1,3	-1,8	2,6	-0,4	-0,2	1,2
Industri og bergverksdrift	96,0	1,8	-0,3	0,9	-0,6	-0,9	1,5	0,6	1,6
Annen vareproduksjon	72,1	1,4	0,5	4,9	-3,4	7,1	-6,3	0,3	4,2
Annen tjenesteyting	362,8	1,7	0,2	0,7	-1,8	2,6	0,4	-0,6	0,4
Korr.poster (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾⁵⁾	43,9	0,3	0,2	0,1	0,0	0,3	-0,5	0,1	0,4

1) Fotnoter, se "Teknisk merknad"

PRISINDEKSER FOR MAKROØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER

	Prosentvis endring fra samme periode året før					Prosentvekst fra foregående kvartal. Sesongjustert			
	1992	92.4	93.1	93.2	93.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Privat konsum	2,6	2,4	2,6	2,4	2,2	0,6	0,6	0,5	0,3
Offentlig konsum	2,0	1,3	0,4	1,1	0,7	0,1	0,0	0,8	-0,2
Bruttoinvesteringer i fast kapital	2,1	2,5	4,0	2,8	2,8	1,6	1,6	-0,3	-0,2
- fastlands-Norge	0,6	0,5	-0,1	0,5	1,5	0,5	-0,3	0,6	0,8
Innenlandsk bruk av varer og tjenester	2,4	2,2	2,2	2,3	1,8	-0,4	2,8	0,4	-0,5
- etterspørsel fra fastlands-Norge	2,1	1,8	1,7	1,8	1,7	0,5	0,4	0,6	0,2
Eksport	-7,2	-4,1	5,0	3,3	5,0	2,9	2,7	-0,7	-0,0
- tradisjonell vareeksport	-6,7	-4,2	0,8	1,0	0,8	-0,7	1,6	0,6	-0,8
Samlet anvendelse	-0,9	0,1	3,3	2,5	2,9	0,6	2,8	-0,1	-0,1
Import	-0,3	-0,7	2,3	1,8	4,7	1,4	2,6	-0,8	1,5
- tradisjonell vareimport	-1,9	-3,0	-1,1	-0,7	1,7	0,5	1,4	-0,4	0,4
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	-1,1	0,4	3,7	2,7	2,2	0,3	2,9	0,2	-0,8
- fastlands-Norge	1,6	2,1	1,8	2,3	1,0	-0,1	0,9	0,8	-0,1

TEKNISK MERKNAD OM KVARTALSTALLENE OG FOTNOTER TIL TABELLENE

Fotnoter: 2) Inkludert skip, oljeplattformer og plattform-moduler under arbeid. 3) Utenom skip, oljeplattformer under arbeid og plattform-moduler under arbeid. 4) BNP-vekstbidragene er beregnet som differansen mellom respektive kvartalstall, regnet i prosent av BNP. 5) Korreksjon for frie banktjenester og visse avgiftsberegninger.

Kvartalsberegningene: Beregningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg. De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene for årene til og med 1991 er avstemt mot de siste publiserte årlige regnskapstallene.

Basisår og kjeding: I det kvartalsvise nasjonalregnskapet beregnes alle størrelser i faste priser med basis i prisene to år tidligere. Volumtall for 1992 og 1993 er beregnet i 1991-priser, og det er brukt vektorer fra dette året. Valg av basisår påvirker fastpristallene og dermed de årlige volumendringssatene (vekstratene). For sammenligningens skyld er det i alle tabeller gitt vekstrater med 1991 som basisår (felles omregningsår). Dette er gjort ved å prisomregne fastpristallene for årene før 1991 til 1991-priser. Prisomregningen er foretatt på kvartalsregnskapets sektornivå.

Bruttoinvesteringer: Bruttoinvesteringer i fast kapital i alt er sterkt påvirket av de store svingningene i investeringer i oljevirksomhet. Disse svingningene skyldes blant annet at plattformer som har vært under arbeid i flere år, regnes som investert i det kvartal og med den kapitalverdi de har ved uttaving til feltet.

Sesongjusterte tall: Det kvartalsvise nasjonalregnskapet utarbeides som et ikke-sesongkorrigert regnskap, der en søker å registrere de faktiske transaksjoner i hvert kvartal. De fleste tallseriene på detaljert regnskapsnivå viser derfor klare sesongsvingninger. Disse seriene er sesongjustert og deretter summert sammen med de øvrige tallseriene til de totalstørrelsene som er presentert i teksttabellene og diagrammene. For offentlig sektors innkjøp av varer og tjenester, hvor en foreløpig ikke har tilstrekkelig informasjon til å fastlegge sesongmønsteret, er sesongjusteringen basert på skjønn.

Underliggende tendens: Norsk økonomi er så liten at tilfeldige eller enkeltstående, store hendelser kan gi store utslag i tallene. De sesongkorrigerte tallene glattes derfor, slik at en kan finne fram til den underliggende tendensen for hver av seriene. Ved glattingen forsøker en å skille mellom tilfeldige og systematiske variasjoner i serien.

REVISJONER AV BEREGNET UNDERLIGGENDE TENDENS

(Vekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate)

Publ.	89.4	90.1	90.2	90.3	90.4	91.1	91.2	91.3	91.4	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
BNP fastlands-Norge																
Sep. -90	1	1	3													
Des. -90	1	2	3	3												
Feb. -91	1	1	2	2	2											
Jun. -91	1	1	1	1	0	-1										
Sep. -91	1	1	1	1	0	0	-1									
Des. -91	1	1	1	1	0	0	-1	-1								
Feb. -92	1	1	1	1	0	0	0	0	1							
Jun. -92	2	2	2	1	1	0	-1	-1	0	1						
Sep. -92	2	2	2	1	0	0	-1	-1	0	2	3					
Des. -92	2	2	2	1	0	0	-1	0	0	1	1	0				
Feb. -93	2	2	2	1	0	0	-1	0	1	2	2	1	-1			
Jun. -93	2	2	1	1	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	0		
Sep. -93	2	2	1	1	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	0	-1	
Des. -93	2	2	1	1	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	1	1	2

Etterspørsel fra fastlands-Norge																
Sep. -90	1	2	3													
Des. -90	0	1	2	2												
Feb. -91	1	1	2	2	2											
Jun. -91	0	1	1	0	0	-2										
Sep. -91	0	1	1	0	-1	-2	-3									
Des. -91	0	1	1	0	-1	-2	-2	0								
Feb. -92	0	1	1	0	-1	-1	0	3	4							
Jun. -92	0	1	1	1	0	0	0	2	2	2						
Sep. -92	0	1	1	1	0	0	0	1	2	2	3					
Des. -92	0	1	1	1	0	0	0	1	2	2	2	1				
Feb. -93	0	1	1	1	0	0	0	1	2	2	2	1	0			
Jun. -93	0	1	1	1	0	-1	-1	1	2	2	3	2	1	-1		
Sep. -93	0	1	1	1	0	-1	-1	1	2	2	2	2	1	-1	-1	
Des. -93	0	1	1	1	0	-1	-1	1	2	2	2	1	1	1	2	4

MERKNADER TIL REVISJONENE

Revisjoner kan enten skyldes nye/reviderte kvartalstall for inneværende år, nye/reviderte årlige nasjonalregnskap for tidligere år eller overgang til nytt prisbasis-år. Fordi vekstratene etter omregning til årlig rate er avrundet til nærmeste hele prosent, kan 1 prosentenhets endring i vekstraten først og fremst skyldes ulik avrunding.

Publisert:	Prisbasis:	Nytt årlig regnskap:	Andre merknader:
Des. -89	1987		Revidert sesongjusteringsprogram.
Feb. -90	"		
Jun. -90	1988	1987-88	
Sep. -90	"		
Des. -90	"		
Feb. -91	"		
Jun. -91	1989	1988-89	
Sep. -91	"		
Des. -91	"		
Feb. -92	"		
Jun. -92	1990	1989-90	
Sep. -92	"		
Des. -92	"		
Feb. -93	"		
Jun. -93	1991	1990-91	
Sep. -93	"		
Des. -93	"		

Konjunkturutviklingen i utlandet

Det internasjonale penge- og valuta-markedet

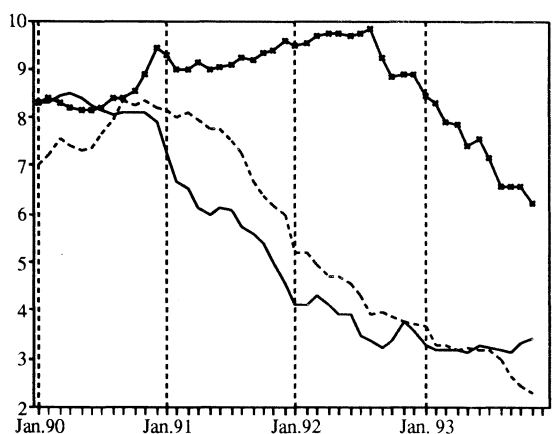
Etter at uroen i det europeiske valutamarkedet kulminerte i august i år og det ble innført utvidete svingemarginer for de fleste av valutaene i ERM, har landene fulgt en strategi med gradvise rentenedsettelse. Dette har gitt seg utslag i små fluktasjoner i valutakursene. Det kortsiktige europeiske rentenivået, målt ved ECU-renten (tre-måneders), har falt fra rundt 7,5 prosent i 3. kvartal til i underkant av 6,8 prosent ved utgangen av november. Også de lange rentene har vist nedgang i flere land. I Frankrike og Tyskland ligger de korte rentene fortsatt over de langsiktige rentene, noe som indikerer ytterligere rom for nedgang i pengemarkedsrentene.

Det høye tyske rentenivået har vært en viktig årsak til problemene i de europeiske penge- og valutamarkedene. Med utgangspunkt i at tyske mark anses som den sterkeste europeiske valutaen, danner tyske renter et gulv for andre lands rentesatser så lenge en svekkelse av valutakursene skal unngås. Siden nyttår har Bundesbank satt ned rentene syv ganger, siste gang den 21. oktober. Da ble Lomardrenten senket til 6,75 prosent, mens diskontoen ble satt ned til 5,75 prosent. Som følge av den svake utviklingen i tysk økonomi, er det ventet ytterligere rentenedsettelse i tiden fremover. Rentenedgangen i Tyskland begrenses imidlertid fortsatt av en inflasjonstakt som er høyere enn hos viktige handelspartnere (12-månedersvekst på 3,7

prosent i november 1993). Dessuten er pengemengdeveksten - sentralbankens andre viktige indikator - fortsatt høyere enn det Bundesbank har som mål. Som en følge av ERM-sammenbruddet har imidlertid tyske mark styrket seg overfor valutaene til mange av Tysklands viktigste handelspartnere gjennom inneværende år. Sammen med fortsatt svak utvikling i tysk økonomi trekker dette i retning av lavere prisstigning fremover. Dette vil gi rom for fortsatt nedgang i de korte rentene neste år, trolig til et nivå rundt 4,5 prosent i andre halvår. De lange rentene ventes å holde seg høyere enn dette.

Etter at den nye franske regjeringen eksperimenterte med å senke de korte rentene under de tilsvarende tyske i juni og første halvdel av juli i år, har den, etter sammenbruddet i ERM, valgt å fortsette sin tidligere linje med å knytte pengepolitikken opp mot Tyskland. I kjølvannet av det tyske kuttet i signalrentene i slutten av oktober, senket således den franske sentralbanken sine renter. Intervensjonsrenten, som regnes som gulvet i det franske pengemarkedet, ble satt ned med 30 punkter til 6,45 prosent, og deretter senket til 6,20 prosent i begynnelsen av desember. På bakgrunn av et generelt rentefall i Europa, peker prognosene mot et kortsiktig fransk rentenivå på rundt 4,5 prosent i andre halvår av 1994, mens de lange rentene er ventet å komme ned i underkant av 5 prosent. Francen deprimerte umiddelbart etter sammenbruddet i ERM, men har siden holdt seg stabil overfor de øvrige europeiske valutaene. Med den nåværende

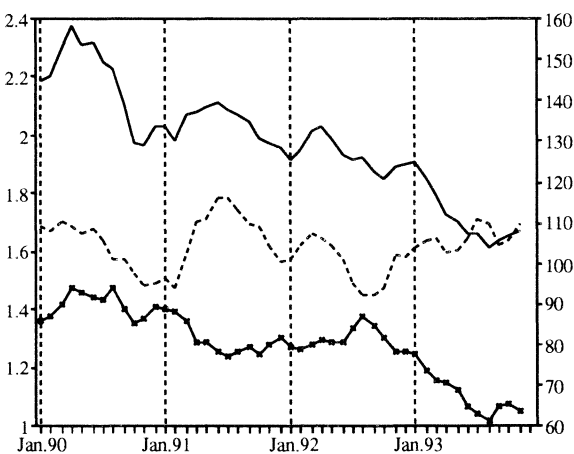
KORTSIKTIGE EURORENTER
Prosent

— Amerikanske dollar - - - - Japanske yen — Tyske mark

Kilde: Norges Bank.

VALUTAKURSER

— Yen pr. dollar (høyre akse) - - - - Mark pr. dollar (venstre akse) — Yen pr. mark (høyre akse)

Kilde: Norges Bank.

Sentrale rente- og valutabegreper

ECU (European Currency Unit): En konstruert valutaenhet sammensatt av valutaene i EF, med vekt som gjenspeiler de ulike landenes økonomiske betydning.

Teoretisk ecurente: Gjennomsnittlig rente i EF-landene, med samme vektgrunnlag som valutaenheten.

ERM (Exchange Rate Mechanism): EFs valutasamarbeid med fastsatte kurser og svingemarginer for de enkelte valutaene.

Eurorente: Rentesats på det europeiske interbankmarked.

Sentralbankrenter:

Diskonto: Retningsgivende rentesats for bankenes innløsning av kortsiktige statspapirer i sentralbanken.

Lombard-rente: Den rentesatsen bankene betaler for kortsiktige lån i sentralbanken

Føderal fondsrente: Amerikansk interbankrente.

rentestrategien, er det ikke ventet store endringer i kursen i nær fremtid.

I Belgia ble diskontoen senket til 5,5 prosent i november etter at regjeringens pakke for lavere budsjettunderskudd og arbeidsledighet ble lagt frem. Rentekuttet førte til at belgiske franc styrket seg merkbart til et nivå innenfor den gamle svingemarginen på 2,25 prosent som gjaldt før 2. august.

I Italia derimot, har liren falt til sitt laveste nivå noensinne i forhold til tyske mark; 1005,75 per 23. november. Hovedårsaken er ustabiliteten som preger italiensk politikk, et trekk som ble ytterligere forsterket etter at fløypartiene fikk styrket sin oppslutning ved det nylig avholdte lokalvalget.

Storbritannia overrasket markedet ved å sette ned basisrenten - sentralbankens laveste utlånsrente - med 0,5 prosentpoeng til 5,5 prosent den 23. november. Den britiske signalrenten hadde da ligget fast i ti måneder. Det er ventet ytterligere rentenedsettelse i nær fremtid, og prognosene peker mot et kortsiktig rentenivå rundt 5 prosent i første halvår i 1994. Det ventes imidlertid å stige igjen til 6 prosent ved utgangen av neste år. De lange rentene er ventet å komme ned mot 7 prosent i første halvår neste år, men også her ventes økning med rundt 1 prosentpoeng gjennom 1994. I løpet av 1993 har pundet styrket seg effektivt med rundt 3 prosent. Umiddelbart etter den siste rentenedsettelsen svekket pundet seg noe, men appresierte deretter raskt igjen mot både tyske mark og amerikanske dollar. På bakgrunn av den relativt positive utviklingen i britisk økonomi, venter markedet et sterkere pund fremover.

I USA har den føderale fondsrenten ligget på 3 prosent siden september 1992. Som følge av økt aktivitet i økonomien, er det ventet at sentralbanken

TRE MÅNEDERS EURORENTER

	1991	1992	1993	1994
USA	6,0	3,8	3,3	3,7
Japan	7,3	4,4	3,0	2,5
Tyskland	9,2	9,4	7,2	5,0
Storbritannia	11,5	9,6	5,9	5,4
Frankrike	9,5	10,2	8,4	4,8
Italia	11,6	13,6	10,0	7,3

Kilde: DRI (Data Resources Inc.) Oktober 1993.

vil føre en strammere pengepolitikk i tiden som kommer for å hindre at inflasjonen øker (12-måneders prisveksten var 2,8 prosent i oktober). OECD har gått ut med en anbefaling til amerikanske myndigheter om å heve fondsrenten gradvis til 5 prosent ved utgangen av 1994. Begrunnelsen er at det erfaringsmessig tar noe tid før økt aktivitet slår ut i sterkere prisstigning, og en strammere pengepolitikk nå vil hindre oppblussing av inflasjonen i 1995/96. De fleste amerikanske analytikere venter en økning i fondsrenten, men ikke så kraftig som OECD anbefaler. Prognosene peker mot et kortsiktig rentenivå nær 4 prosent i siste halvår neste år. De lange rentene har allerede begynt å stige som følge av oppsvinget i økonomien og forventninger om nye statlige låneopptak. Renten på 30-års statsobligasjoner har i løpet av november steget med over 0,5 prosentpoeng og var oppe i 6,3 prosent i slutten av november. Prognosene peker mot et langsiktig rentenivå i overkant av 6 prosent ved utgangen av neste år. Dollarkursen har den siste tiden styrket seg både mot mark og yen. Denne utviklingen er ventet å fortsette som følge av den ulike konjunktursituasjonen i de tre landene.

Den japanske sentralbanken satte den 21. september ned diskontoen med 0,75 prosentpoeng til rekordlave 1,75 prosent. Lavkonjunktoren i Japan ser ut til å bli mer langvarig enn opprinnelig antatt, og det er derfor ventet fortsatt nedgang i rentene. DRIs prognoser tilsier rentenedgang til rundt 2,3 prosent for korte markedsrenter og 3,5 prosent for lange renter siste halvår neste år. Under urolighetene i ERM styrket japanske yen seg kraftig mot de europeiske valutaene, blant annet som følge av at den ble brukt som fluktvaluta. I tiden etter den europeiske valutauroen har imidlertid yen svekket seg mot dollar, og lå i løpet av november i intervallet 106-109 yen/dollar.

USA: Noe høyere vekst enn ventet

Bruttonasjonalproduktet (BNP) i USA økte med 2,7 prosent fra 2. kvartal til 3. kvartal i år (sesongjustert årlig rate). Dette var noe høyere enn ventet

NAFTA

Den nordamerikanske frihandelsavtalen (NAFTA) vil i løpet av 15 år gradvis fjerne de aller fleste handels- og investeringsrestriksjonene mellom USA, Canada og Mexico.

USA og Canada inngikk allerede i 1989 en frihandelsavtale, derfor har den nåværende avtalen størst betydning for handelen med Mexico. NAFTA skal etter planen tre i kraft fra 1. januar 1994, men det er lagt inn rom for utsettelse. For å få avtalen gjennom i Kongressen, måtte den amerikanske regjeringen inngå løfter som fører til at en del saker må opp til nye forhandlinger. Canada har også bebudet at de ønsker å reforhandle deler av avtalen, så forsinkelser i gjennomføringen kan ikke utelukkes.

Avtalen tillater utvidelser med flere land, og landene står fritt til å forlate avtalen etter en oppsigelsesperiode på seks måneder.

Tre måneder før hovedavtalen var ferdigforhandlet, undertegnet avtalepartnerne sideavtaler med retningslinjer for *miljø* og *arbeidsliv*. De tre landene kan bøtlegges hvis et panel finner gjentatte brudd på miljølovene. Land som ikke overholder helse- og sikkerhetsbestemmelser eller ikke retter seg etter lover om barnearbeid og minstelønninger, kan straffes.

Ifølge NAFTA skal eksisterende tollsatser bygges ned over en 15-årsperiode, men de kan gjeninnføres hvis en kraftig importøkning skader et lands egen produksjon. Det legges opp til at investeringshindringer fjernes i de fleste sektorer, med unntak av energi og jernbane i Mexico, kultur i Canada samt luftfart og radiokommunikasjon i USA. Avtalen omfatter ikke arbeidskraftbevegelser, men enkelte typer administrativt personell vil få større immigrasjonsmuligheter.

Bestemmelser om at offentlige innkjøp skal åpnes for anbud fra alle de tre landene i løpet av en 10-årsperiode, er nedfelt i avtalen. Dette vil i første rekke angå Mexico, som forbeholder enkelte kontrakter for mexicanske selskaper.

Det skal dessuten opprettes uavhengige voldgiftspaneler som vil avgjøre uenighet om tolking av avtalen.

Noen viktige sektorvise bestemmelser:

- Tollen på 57 prosent av *jordbruksproduktene* fjernes umiddelbart mellom USA og Mexico, mens 94 prosent vil være tollfrie etter 10 år. Toll på enkelte produkter – korn, sukker og noen typer frukt og grønnsaker – skal først fjernes fullstendig etter 15 år. Canada og Mexico vil også innføre gradvis fjerning av tollbarrierene seg imellom. For Canada gjelder dessuten den eksisterende avtalen med USA.
- Tollen på *biler* elimineres i løpet av en 10-årsperiode og Mexicos importkvote fjernes i samme tidsrom. Bilene må oppfylle et krav om at 62,5 prosent må være lokalprodusert for å oppnå tollfrihet.
- På *energiområdet* får det statlige mexicanske oljeselskapet Pemex beholde sitt konstitusjonelle monopol over mesteparten av landets oljeindustri, men USA og Canada kan delta i offentlig sektors anbudsrunder for innkjøp til både Pemex og det statlige elektrisitetsverket. De to landene kan også investere i petrokjemisk industri, elektrisk kraftforsyning og kullgruve drift i Mexico.
- Mexico skal gradvis åpne sin *finanssektor* for amerikanske og kanadiske investeringer - først innen bank og meglervirksomhet og deretter forsikring. Alle barrierer innenfor dette området skal være eliminert innen 2007.
- Avtalen innebærer at all toll på *tekstilvarer* fjernes innen 10 år.
- Nåværende restriksjoner på nordamerikansk *lastebiltransport* over den mexicanske grensen fjernes innen år 2000.

Avtaleverket omfatter også noen spesielle elementer. Det er enighet om at USA og Mexico skal opprette Den nord-amerikanske utviklingsbanken, som skal hjelpe til med å finansiere oppryddingen langs grensen mellom de to landene. Dessuten skal USA bruke rundt 90 millioner dollar på omskoleringstiltak for personer som mister arbeidet som følge av avtalen.

og skyldes først og fremst sterk vekst i privat konsum, spesielt varige goder. Beregninger viser dessuten at uten flommen i Midtvesten i sommer ville veksten ha vært rundt 3,5 prosent i 3. kvartal. Det er nå ventet en vekst i BNP i 1993 på 2,8 prosent, og rundt 3 prosent i 1994.

President Clinton kunne i november innkassere en viktig seier ved å få NAFTA-avtalen vedtatt i Representantenes Hus. (Avtalen er i boks!) Resultatet har først og fremst en viktig symbolsk effekt for Clinton, som nå står bedre rustet til å takle de pågående forhandlingene i GATT.

Etter flere utsettelse er Clinton-administrasjonens detaljerte helseplan sendt til Kongressen. (Se boks for nærmere omtale). Mottakelsen har hittil

vært lunken (i forsikringsbransjen direkte iskald). Det er allerede duket for en meget hard kamp når planen skal drøftes i Kongressen neste år. Helseplanen er av vital betydning for det amerikanske samfunnet som bruker mer ressurser på helse enn noe annet OECD-land samtidig som en lavere andel av befolkningen er dekket gjennom de ulike ordningene som eksisterer i dag.

Tilgjengelig korttidsstatistikk tyder på at amerikansk økonomi er inne i en periode med relativt kraftig vekst. Indeksen over ledende indikatorer (bygget opp av 11 delindikatorer) økte med 0,5 prosent i september. Ordretilgangen steg i oktober med 2 prosent regnet fra måneden før, etter økning også i september. Industriproduksjonen gikk opp

USA: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992		1993		1994		
	Regn- skap	LINK sept	DRI nov	OECD nov	LINK sept	DRI nov	OECD nov
Privat konsum ¹⁾	2,6	2,7	3,1	3,2	2,7	2,6	2,8
Offentlig konsum ¹⁾	-0,1	-1,5	-0,6	-0,6	-0,1	0,1	-0,3
Boliginvesteringer	16,3	10,2	7,5	7,4	11,9	10,5	8,6
Andre private investeringer	2,9	10,6	10,8	10,4	8,4	10,2	9,4
Eksport	6,4	4,5	2,5	3,1	5,2	3,1	4,9
Import	8,7	9,4	9,3	9,3	9,7	8,4	7,3
Bruttonasjonalprodukt	2,6	2,7	2,8	2,8	2,6	3,0	3,0
Driftsbalanse (nivå, % av BNP)	-1,1	-1,1	-1,6	-1,7	-1,4	-2,0	-2,0
Konsumprisvekst ²⁾	3,0	2,9	3,0	2,8	3,6	3,1	2,7
Arbeidsledighetsrate (nivå)	7,4	6,9	6,8	6,8	6,5	6,3	6,5
Kortsiktig rente (prosent)	3,5	3,0	3,0	3,0	3,7	3,3	4,1
Langsiktig rente (prosent) ³⁾	7,0	6,0	5,8	5,9	6,5	5,4	5,5

1) Prognosene fra DRI er fra oktober.

2) Prognosene fra LINK og OECD gjelder konsumprisdeflatoren, mens DRI bruker konsumprisindeksen.

3) LINK angir laveste rente i privatbanker (prime rate), mens DRI og OECD bruker 10 årig obligasjonsrente.

Kilder: LINK-prosjektet, OECD og Data Resources Inc. (DRI).

med 0,8 prosent fra september til oktober og kapasitetsutnyttelsen i industrien kom opp på sitt høyeste nivå siden midten av 1990. Salget av nye biler økte også kraftig i oktober, men foreløpige tall for november indikerer noe svakere vekst.

Det kraftige fallet i de lange rentene i første halvår i år har trolig bidratt til at salget av nye boliger økte med 21 prosent i september regnet fra måneden før. Også utviklingen i detaljhandelen peker i retning av oppblomstring i økonomien, med en økning på 1,5 prosent fra september til oktober. Særlig salget av møbler og byggevarer er styrket som følge av den høye aktiviteten i boligmarkedet. Konsumbarometeret, som måler stemningen blant forbrukerne, viste i november et av de største hoppene oppover registrert i målingenes 25-årige historie.

Også foreløpige nasjonalregnskapstall viser sterk vekst i privat konsum i 3. kvartal; 4,2 prosent (sesongjustert årlig rate) mot 3,4 prosent i 2. kvartal. I lys av en forventet svak inntektsvekst og en historisk lav sparerate (3,7 prosent i 3. kvartal) har det tidligere blitt spekulert på hvor lenge den relativt høye veksten i privat forbruk kunne opprettholdes. Hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i august viser imidlertid at veksten i privat disponibel inntekt fra 1990 har vært høyere enn tidligere antatt. Dette ga også en oppjustering av spareraten til 4,5 prosent i gjennomsnitt for perioden. Når prognosene likevel peker mot en konsumvekst ned mot 2 1/2

prosent i 1994, er det blant annet som følge av en forventet moderat lønnsutvikling.

De føderale offentlige utgiftene gikk noe ned i 3. kvartal, og innstramningen gjaldt både militært og sivilt innkjøp. Det føderale budsjettunderskuddet for inneværende år er redusert til 255 milliarder dollar (4 prosent av BNP).

Konsumprisene steg med 0,4 prosent (sesongjustert) i oktober regnet fra måneden før, mens produsentprisene falt med 0,2 prosent. En del av økningen i konsumprisene tilskrives bensinavgiften som ble innført fra 1. oktober. Trass i et forventet oppsving i den økonomiske aktiviteten gjennom siste halvår i år, mener de fleste analytikerne at det foreløpig er nok ledig kapasitet i økonomien til å hindre et prispress. Prognosene peker mot en årlig vekst i konsumprisene på rundt 3 prosent i inneværende år og marginalt høyere neste år.

Utviklingen i arbeidsmarkedet er svært viktig for konjunkturutsiktene. Fra et nivå på 6,7 prosent i både august og september, steg ledigheten til 6,8 prosent i oktober, et forhold som tilskrives at flere personer igjen melder seg ved arbeidsformidlingen. Statistikken viser at det ble opprettet 177 000 nye arbeidsplasser i oktober. Flere av disse var i høyt-lønnsyrker i servicenæringen, i industrien og bygg- og anleggsbransjen, og dette bryter med det tidligere mønsteret der stadig flere ble ansatt i lavinntektsjobber. Prognosene peker mot en nedgang i arbeidsledigheten til rundt 6,5 prosent i 1994.

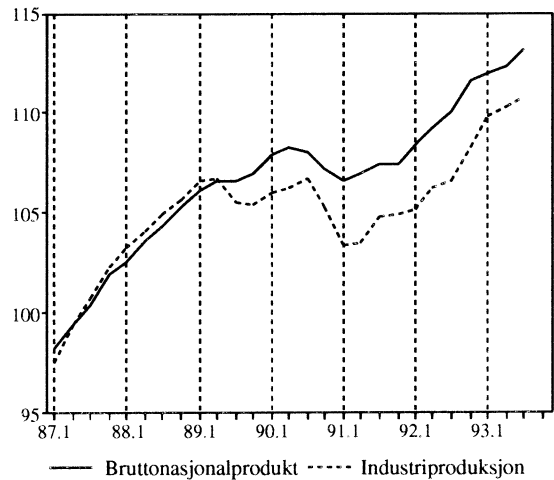
Helseplanen

Det er meningen at alle skal ha helsetrygd innen 1997, inkludert de nær 38 millioner personer som i dag er uten dekning. Ifølge planen tenker presidenten seg et opplegg der både enkeltindivider og bedrifter skal skaffes helsetjenester gjennom regionale kooperativer, kalt "helseforbund" ("health alliances"). Disse enhetene, som kan være private eller offentlige, skal kjøpe helsetjenester fra konkurrerende nettverk av leger og sykehus. Det legges opp til flere valgmuligheter for de enkelte deltakerne: betaling per behandling, en fast årlig premie med rett til all behandling eller kombinasjoner av de to alternativene. Hvis ordningen med en fast premie velges, vil en måtte være medlem av en "helsevedlikeholdsgruppe" ("health maintenance organisation") og det vil være restriksjoner på valg av lege. Finansielle insentiver skal oppmuntre til det sistnevnte valget, da det anses for mest kostnadseffektivt. Opprettelsen av helseforbund antas å ville redusere behovet for alle de små forsikringsselskapene som opererer i helsemarkedet. Arbeidsgiverne blir pålagt å betale minst 80 prosent av arbeidstakernes gjennomsnittlige forsikringspremie, men dette skal ikke overskride 7,9 prosent av lønnsutgiftene. De føderale myndighetene vil subsidiere små bedrifter, lavinntektsgrupper og arbeidsledige. Dessuten skal det avsettes midler til langtidspleie av eldre og kronisk syke. Landets totale helsekostnader ligger i dag på 800-900 milliarder dollar. Planlagte trygdepemier og egenandeler vil innbringe rundt 500-600 milliarder dollar i året. Spriket skal dekket ved avgifter på tobakk og andre helseskadelige varer samt diverse forskyvninger innen statsbudsjettets helsesektor. Regnestykkene er fra flere hold blitt møtt med sterk kritikk.

Eksporsten falt med 1 prosent i 3. kvartal (årlig rate). Nedgangen skyldes i stor grad svak utvikling hos viktige handelspartnere som Japan, Canada og Mexico. Det er likevel ventet en økning i eksporten i overkant av 3 prosent i 1993. For 1994 er prognosene mer optimistiske, og det anslås nær 5 prosent vekst i eksportvolumet, men dette avhenger av at den bebudete oppgangen i OECD-landene virkelig realiseres.

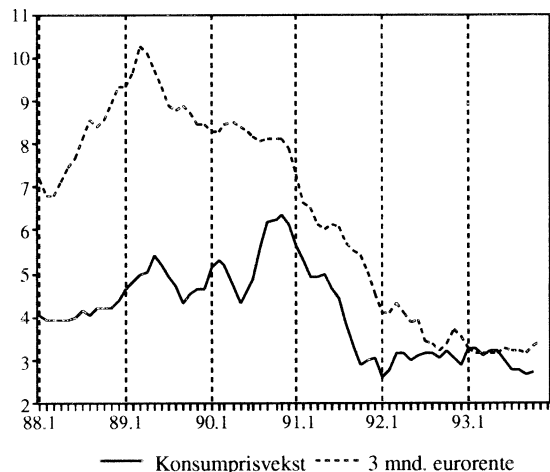
Etter å ha økt med 12 prosent (årlig rate) i første halvår i år, var importveksten bare 2 prosent i 3. kvartal. For året totalt er det ventet en vekst rundt 9 prosent, mens det for neste år ligger an til en økning på rundt 8 prosent. Handelsbalansen viste i september et underskudd på 10,9 milliarder dollar, noe høyere enn måneden før. Prognosene for det samlede underskuddet i utenrikshandelen i 1993 er nå oppjustert til rundt 118 milliarder dollar mot 84,5 milliarder i fjor. Driftsbalansen ser dermed ut til å vise et underskudd på over 100 milliarder dollar i innværende år.

USA: BRUTTONASJONALPRODUKT OG INDUSTRIPRODUKSJON. 1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

USA: KONSUMPRISVEKST I PROSENT FRA SAMME MÅNED ÅRET FØR OG KORTSIKTIG RENTE

Kilde: OECD og Norges Bank.

Japan: Ny offentlig stimuleringspakke etter nedgang i BNP i 2. kvartal

Nedgangen i japansk økonomi ser ut til å være dypere og bli mer langvarig enn tidligere antatt. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser nedgang på 1,6 prosent (sesongjustert årlig rate) i bruttonasjonalproduktet (BNP) fra 1. til 2. kvartal i år. Innenlandsk etterspørsel utvikler seg fortsatt svakt, og eksporten viser også tegn til svikt som følge av høy yenkurs. Det ligger nå i beste fall an til nullvekst i BNP i 1993, og mulighetene for en svak nedgang er til stede. I 1994 vil utviklingen trolig snu, men BNP-veksten blir neppe sterk; rundt 1 prosent.

Tilgjengelig korttidsstatistikk for september og oktober viser at den japanske lavkonjunkturen ble forsterket utover høsten. De japanske varehusene

meldte om svikt i salget på 10,4 prosent i oktober, regnet i forhold til samme måned året før, den tyvende måneden på rad med nedgang. Bilsalget falt med hele 11,3 prosent i samme tidsrom. Den lave kjøpelysten skyldes i stor grad svak inntektsutvikling og økt usikkerhet om fremtiden. Bruk av overtid synker, og det har vært nedgang i bonusutbetalinger som følge av de dårlige utsiktene for næringslivet.

At det japanske næringslivet sliter tungt, kommer til uttrykk i de fleste statistikker. Antall konkurser er økende. Industriproduksjonen lå 5,1 prosent lavere i september i år enn ett år tidligere, og ordretilgangen utvikler seg svakt. Indeksen for ledende økonomiske indikatorer, som antas å si noe om utviklingen i økonomien et halvt år fremover, lå langt under "oppgangsgrensen" i september, og bærer derfor bud om at lavkonjunktoren fortsetter. Barometre som registrerer stemningen blant bedriftsledere, peker mot økende pessimisme. Spesielt gjelder dette eksportsektoren som rammes hardt av den høye yenkursen.

Den forrige regjeringen la i sitt siste regjeringsår frem to stimuleringspakker på tilsammen nær 24 000 milliarder yen (om lag 5 prosent av BNP). Tiltakene har ikke vært nok til å få fart på den økonomiske aktiviteten igjen. Japans nye syvparti koalisjonsregjering fremmet ytterligere finanspolitiske stimulerings tiltak i september. Den siste pakken er liten sammenliknet med de to foregående ; 6 150 milliarder yen (om lag 1,3 prosent av BNP). Et viktig aspekt ved de siste tiltakene er at de inklude-

rer en lang rekke forslag om deregulering av blant annet obligasjonsmarkedet og deler av industri- og energisektoren. Et hovedformål er å bidra til at de positive effektene av den høye yenen kommer forbrukerne tilgode. Heller ikke denne gangen inneholdt stimuleringspakken skattelettelser. I november ble det imidlertid fremlagt et foreløpig forslag fra et regjeringsoppnevnt skattepanel, der hele skattesystemet er vurdert. Panelet anbefaler en senking av marginalsatten for personer og reduksjon i bedriftsskatten. Det er antatt at skattelettelsen totalt vil utgjøre rundt 5000 milliarder yen (rundt 1 prosent av BNP). For ikke å svekke den offentlige budsjettbalansen er det også fremsatt forslag om å heve forbruksavgiften - inkludert matvarer - fra sitt nåværende nivå på 3 prosent.

En mer konkret rapport vil foreligge ved årsskiftet. Allerede nå er det klart at de foreløpige forslagene kan skape strid innad i syvpartikoalisjonen. Koalisjonen består nemlig av svært ulike partier, med ett samlende element; å få gjennomført endringer i valgsystemet. Regjeringen har nå fått vedtatt sitt forslag i parlamentets underhus, og det regjeringskontrollerte overhuset vil avgi sine stemmer ved årsskiftet. Det ligger derfor an til at de ulike partiene igjen vil markere sine egne standpunkter kraftigere.

Pengepolitikken har siden 1991 gradvis blitt oppmyket. Som følge av den svake utviklingen i innenlandsk økonomi og en svært sterk valuta, satte sentralbanken ned diskontoen med 0,75 prosentpoeng til rekordlave 1,75 prosent den 21. september.

JAPAN: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

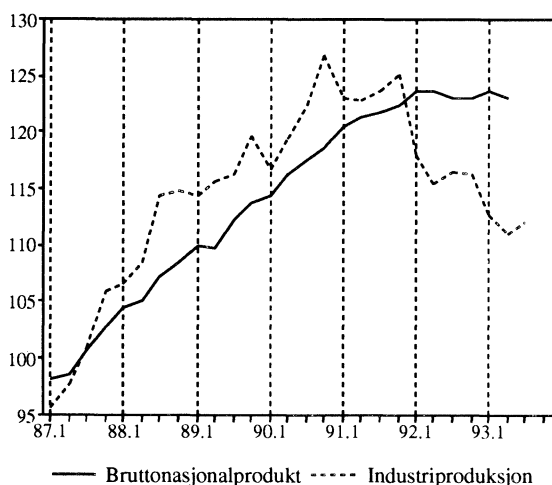
	1992	1993			1994		
	Regn- skap	LINK sept	DRI okt	NRI nov	LINK sept	DRI okt	NRI nov
Privat konsum	1,8	1,3	0,5	0,6	2,2	2,5	0,7
Offentlig konsum	2,4	2,7	2,3	2,3	2,8	2,6	1,2
Boliginvesteringer ¹⁾	-4,1	-2,9	-6,6	1,1	1,3	0,7	4,1
Andre private investeringer ¹⁾	-3,8	-4,8	-4,2	-7,2	1,4	2,5	-0,3
Eksport	2,4	0,8	-1,5	-1,1	2,5	-1,2	-1,7
Import	-2,6	0,1	-0,4	-0,7	2,8	3,3	-0,2
Bruttonasjonalprodukt	1,5	0,7	-0,4	0,1	2,9	1,2	0,7
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP) ¹⁾	3,1	3,5	3,5	3,2	3,2	3,5	3,2
Konsumprisvekst ²⁾	1,7	0,5	1,1	1,3	0,5	1,1	0,4
Arbeidsledighetsrate (nivå)	2,2	2,4	2,5	2,5	2,4	3,0	3,2
Kortsiktig rente(prosent)	4,4	2,6	3,0	..	2,5	2,5	..
Langsiktig rente(prosent)	4,9	4,9	3,9	..	4,6	3,4	..

1) Prognosene fra DRI er fra juli.

2) Prognosene fra LINK gjelder konsumprisdeflatoren, mens DRI og NRI bruker konsumprisindeksen.

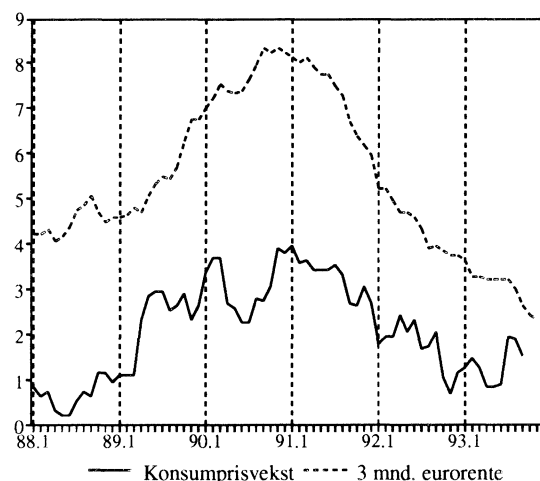
Kilder: LINK, Data Resources Inc. (DRI) og Nomura Research Institute (NRI).

JAPAN: BRUTTONASJONALPRODUKT OG INDUSTRIPRODUKSJON. 1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

JAPAN: KONSUMPRISVEKST I PROSENT FRA SAMME MÅNED ÅRET FØR OG KORTSIKTIG RENTE

Kilde: OECD og Norges Bank.

Det er likevel usikkert om dette er nok til å stimulere innenlandsk etterspørsel.

Som følge av fallende produsentpriser (som er av stor betydning for beslutninger om realinvesteringer), er produsentenes realrente fortsatt klart positiv. Dessuten er kapasitetsutnyttelsen lav og dette svekker bedriftenes investeringsvilje. Private investeringer (utenom bolig) falt med 14 prosent fra 1. til 2. kvartal (årlig rate), og NRI venter et fall i investeringene i innværende år på rundt 7 prosent og nær nullvekst neste år.

Boliginvesteringene økte med hele 21,9 prosent (årlig rate) fra 1. til 2. kvartal i år. Korttidsstatistikken tyder på at utviklingen fortsetter; igangsettingen av nye boliger økte med 10,6 prosent i september regnet fra samme måned året før. Også offentlige investeringer viste kraftig økning fra 1. til 2. kvartal; 22,5 prosent. Veksten i begge typer investeringer skyldes trolig først og fremst de to tidligere stimuleringspakkene som begge inneholdt tiltak for bedret finansiering av privat boligbygging og igangsetting av offentlige byggeprosjekter.

Sammenliknet med andre OECD-land er arbeidsledigheten i Japan svært lav; i september var ledighetsraten 2,6 prosent, det høyeste nivået på fem år. Men den siste nedgangsperioden har skapt større usikkerhet for arbeidstakerne og rokket ved den tradisjonelle personalpolitikken i de store japanske konsernene. Det er stilt spørsmålsteget ved om det er hensiktsmessig å opprettholde systemet med "livslang ansettelse". Et annet trekk ved den nåværende kraftige lavkonjunkturen er at det ikke bare er småbedrifter som har problemer. Flere av "flaggskipene" sliter tungt, og omfanget av nyansettelser innen disse selskapene er derfor meget lavt. Forholdet mellom antall ledige stillinger og antall arbeidssøkende falt til 0,69 i september, som

er den laveste registrerte raten på seks år. Når den målte arbeidsledigheten i Japan ikke øker i nevneverdig grad, skyldes det blant annet at kvinner og eldre forsvinner ut av arbeidsstyrken. Det er ventet at ledigheten vil være rundt 2,5 prosent i 1993, mens det for 1994 er antatt en ledighetsrate på rundt 3 prosent.

Som følge av svak innenlandsk etterspørsel og en appresierende valuta, er konsumprisveksten lav. Ved utgangen av oktober var 12-månedersveksten 1,2 prosent. Prisveksten kan ventes å holde seg rundt 1 prosent både i år og neste år.

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at eksporten regnet i volum falt med 20 prosent (sesongjustert årlig rate) fra 1. til 2. kvartal i år. På årsbasis ligger det an til en nedgang i eksportvolumet på i overkant av 1 prosent både i 1993 og 1994. En viktig faktor bak dette er utviklingen i yen-kursen.

Som følge av den svake utviklingen i innenlandsk etterspørsel, synker også importen. Foreløpige tall viser et fall på 12,6 prosent (sesongjustert årlig rate) i 2. kvartal. Trenden fra 2. kvartal ser ut til å ha fortsatt utover høsten. Det er ventet en svak nedgang i importen i innværende år, mens prognosene for neste år spriker.

Japans store handelsoverskudd de siste årene vokser nå langsommere. Likevel var overskuddet i oktober på 11,1 milliarder dollar, og anslaget for hele 1993 er i overkant av 130 milliarder dollar. Overfor USA er handelsoverskuddet stadig økende, en utvikling som bekymrer amerikanske myndigheter. Clinton-administrasjonen har signalisert en større vektlegging av bilaterale balanser i sin handelspolitikk og ønsker tallfestede målsettinger for reduksjoner i de japanske overskuddene på drifts- og handelsbalansene. Hittil har den japanske regjeringen sterkt motsatt seg dette, men enkelte

japanske bedriftsledere har tatt til orde for å imøtekomme det amerikanske ønsket. Deres håp er at et konkret løfte om å få overskuddet på driftsbalansen ned til 2 prosent av BNP, vil føre til en depresiering av yen og derved øke konkurranseevnen.

Tyskland (vest): BNP-nedgang også i 1994?

Nedgangen i tysk økonomi ser ut til å fortsette. BNP anslås til å falle med om lag 2 prosent fra 1992 til 1993. I sin rapport fra i oktober i år var de seks samarbeidende tyske forskningsinstituttene splittet i synet på den økonomiske utviklingen fremover. DIW (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung) venter nedgang i BNP også neste år, mens de resterende instituttene regner med oppgang på 1 prosent. Regjeringens gruppe av fem rådgivende økonomer venter på sin side nullvekst i BNP neste år, det samme som DRI anslår. Vi legger i vår vurdering mest vekt på anslagene fra DIW.

Uenigheten mellom DIW og de øvrige instituttene dreier seg spesielt om private realinvesteringer. I prognosen for 1994 legger DIW til grunn en svak nedgang, mens de andre instituttene venter vekst i samlede investeringer på 2 prosent. Forskjellen er markert for maskininvesteringene, som antakelig vil falle med rundt 15 prosent i år. DIW venter fortsatt nedgang på 3 prosent neste år, mens de andre instituttene venter vekst på 2,5 prosent. Begrunnelsen for det forventede omslaget i maskininvesteringene ligger i rentenedgangen det siste året og i at kapasitetsutnyttelsen er høy i forhold til det normale nivået i lavkonjunkturfase. De

strukturelle endringene i den tyske økonomien etter gjenforeningen vanskeliggjør imidlertid en sammenligning med tidligere konjunkturomslag. Det er derfor betydelig usikkerhet med hensyn til når et oppsving i investeringene vil finne sted.

Flere konjunkturindikatorer har i høst vist tendenser til at den negative utviklingen i tysk industri kan være i ferd med å stoppe opp, men det er ingen tegn til oppgang. Industriproduksjonen økte med 2,2 prosent i august, men falt med 2 prosent i september til et nivå 7,6 prosent under nivået i september i fjor. Ordretilgangen falt med 2 prosent i august, men økte med 1,2 prosent i september og ligger også klart under fjorårsnivået. Kapasitetsutnyttelsen i industrien har falt betydelig det siste året og var i september kommet ned i 78 prosent som gjennomsnitt. I investeringsvaresektoren er kapasitetsutnyttelsen 75,4 prosent, mens det tilsvarende tallet for konsumvaresektoren er 82,6 prosent.

Privat konsum har vist svak utvikling i 1993. Et fall på 2,4 prosent i 1.kvartal ble fulgt av en nedgang på 0,4 prosent i 2.kvartal. Hovedårsaken til nedgangen er et enda sterkere fall i realdisponibel inntekt. Fortsatt svak inntektsutvikling, som følge av forverringen på arbeidsmarkedet, vil trolig legge en demper på konsumveksten fremover. Prognosene peker i retning av en konsumnedgang fra 1993 til 1994 på rundt 1 prosent.

Konsumprisveksten har, til tross for konjunktur-nedgangen det siste året, blitt holdt oppe som følge av prisøkninger på offentlige tjenester og av en økning av momsen fra årsskiftet 1992/93. Etter å ha ligget på 4-tallet i årets tre første kvartaler, falt

TYSKLAND(VEST): MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL

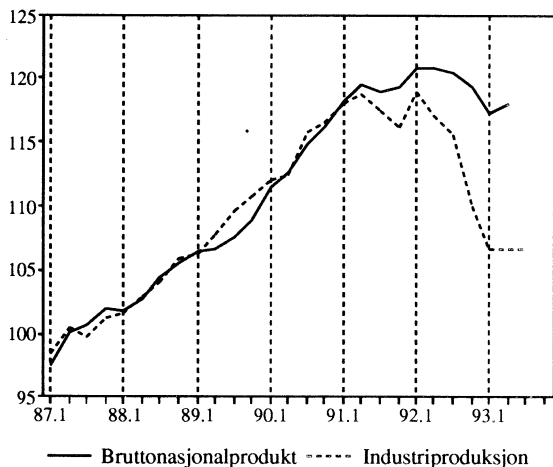
Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992		1993			1994	
	Regn- skap	5TI okt	DIW okt	DRI okt	5TI okt	DIW okt	DRI okt
Privat konsum	0,8	-1,0	-0,9	-0,7	-1,0	-1,4	-0,6
Offentlig konsum	2,5	-1,0	-1,0	-1,1	1,0	0,6	0,3
Investeringer i fast realkapital	0,7	-5,5	-6,3	-5,0	2,0	-0,6	-0,5
Eksport	2,3	-5,5	-7,1	-4,9	3,5	2,7	3,7
Import	4,2	-7,0	-7,6	-4,9	4,0	3,3	3,1
Bruttonasjonalprodukt	1,1	-2,0	-2,2	-2,0	1,0	-0,5	0,0
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP) ¹⁾	-1,3	-1,3	-1,7
Konsumprisvekst	4,0	3,5	3,6	4,0	3,0	2,9	4,0
Arbeidsledighetsrate (nivå)	5,9	..	7,3	7,5	..	8,5	9,0
Kortsiktig rente (prosent)	9,4	7,5	4,9
Langsiktig rente (prosent)	7,8	6,5	5,9

1) Gjelder hele Tyskland.

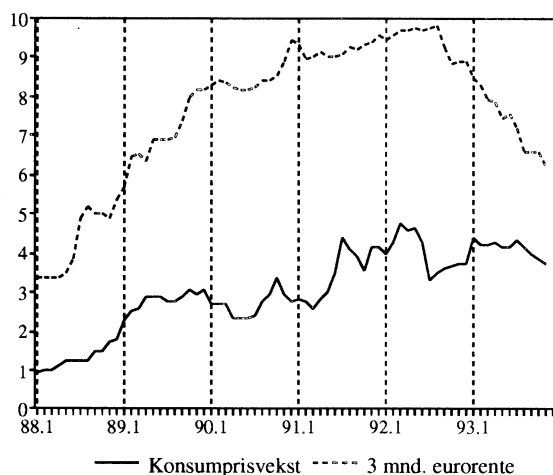
Kilder: Data Resources Inc. (DRI), Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW) og 5 andre uavhengige tyske institutter (5TI).

TYSKLAND: BRUTTONASJONALPRODUKT OG INDUSTRIPRODUKSJON. 1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

TYSKLAND: KONSUMPRISVEKST I PROSENT FRA SAMME MÅNED ÅRET FØR OG KORTSIKTIG RENTE

Kilde: OECD og Norges Bank.

veksten i konsumprisene til 3,9 prosent (årlig rate) i oktober og videre til 3,7 prosent i november. Dette kan indikere at årets moderate lønnsvekst begynner å slå ut i prisveksten. Den vedtatte økningen i bensinavgiften fra neste årsskifte vil imidlertid isolert sett bidra til å øke konsumprisene.

Bundesbank har utover høsten fortsatt sin strategi med gradvis nedsettelse av signalrentene. Dette må sees på bakgrunn av at veksten i pengemengden (M3), som er en viktig indikatorer for pengepolitikken, har avtatt noe siden juli. Pengemengdeveksten ligger imidlertid fortsatt høyere enn målsone på 4,5-6,5 prosent. Den siste rentenedsettelsen kom 21. oktober. Lombardrenten, ble da igjen satt ned med 0,5 prosentpoeng til 6,75 prosent, mens diskontoen ble redusert like mye til 5,75 prosent. Til tross for at rentenedsettelsene har redusert avstan-

den mellom kortsiktige og langsiktige renter betydelig gjennom 1993, ligger de kortsiktige rentene fortsatt høyere enn de langsiktige. Dersom nedgangen i konsumpris- og pengemengdeveksten fortsetter, vil signalrentene trolig bli satt ytterligere ned i tiden fremover.

Både eksporten og importen falt dramatisk fra 4.kvartal i fjor til 1.kvartal i år. Eksporten regnet i volum falt med nærmere 20 prosent og importvolumet sank med nesten 40 prosent. En del av den registrerte nedgangen er trolig et resultat av omleggingen av handelstatistikken etter innføringen av EFs indre marked fra siste årsskifte. Handelen registreres nå i samband med momsinnberetningen, og statistikken vil derfor henge etter den faktiske utviklingen. Importtallene kan være spesielt berørt siden kun bedrifter over en viss størrelse har rapporteringsplikt, mens små bedrifter står for en stor del av importen. Både importen og eksporten falt også i 2.kvartal, men volumnedgangen var betydelig mindre, hhv. 7 og 3 prosent. For året som helhet viser prognosene en nedgang på mellom 5 og 7 prosent både for eksport og import.

Arbeidsledigheten har økt betydelig gjennom flere måneder. Både i september og oktober økte antall ledige (sesongjustert) med rundt 50 000 personer. Målt som andel av arbeidsstyrken var ledigheten i oktober kommet opp i 7,6 prosent. Nedgang i tallet på ledige stillinger og en betydelig økning i antall korttidsarbeidende forsterker bildet av en forverring av arbeidsmarkedet. Den negative utviklingen har bl.a. ført til en diskusjon om innføring av 4 dagers uke. Fagforeningene synes innstilte på at arbeiderne må akseptere lavere lønn som følge av en slik ordning, men mener at myndighetene bør bidra med en viss kompensasjon siden en unngår både økt utbetaling av ledighetstrygd og tap av skatteinntekter. Siden bedriftene også påføres kostnader ved oppsigelser, ligger det til rette for at avtaler om redusert arbeidstid vil bli inngått. Nylig ble Volkswagen-konsernet enig med fagforeningene om å redusere den ukentlige arbeidstiden til 28,8 timer. Opplegget innebærer en nominell lønnsnedgang på nærmere 11 prosent og at planlagte oppsigelser av 30 000 ansatte ikke vil finne sted. Lignende ordninger drøftes også i det største kullgruveselskapet i Tyskland.

De østlige delstatene: Sterk produksjonsvekst

Produksjonsoppgangen i de østlige delstatene ser ut til å fortsette. BNP-veksten i 1992 var ifølge reviderte tall over 9 prosent, mens anslaget for første halvår i år ligger på 6,2 prosent. Veksten har vært sterkest innen tjenesteytende sektorer og i bygge- og anleggsvirksomhet. Prognosene for neste år indikerer en økning i BNP på fra 5 til 7 prosent.

I første halvår av 1993 økte privat konsum med 2 prosent, om lag i samme takt som realinntektsveksten. Spareraten ser nå ut til å ha stabilisert seg på rundt 12 prosent, som er på linje med nivået i de vestlige delstatene. De tyske instituttene forventer nullvekst i privat konsum fra 1993 til 1994. Som følge av en sterk økning i overføringene, utgjør nå disponibel inntekt pr. husholdning noe over 60 prosent av nivået i de vestlige delstatene. I 1991 var den tilsvarende raten under 50 prosent. Overføringer fra offentlig sektor utgjør 40 prosent av husholdningenes disponible inntekter, mot rundt 25 prosent i vest.

Inflasjonstakten, målt ved veksten i konsumdeflatoren, var i første halvår i år 8 prosent og samme vekstrate anslås for året som helhet. Sterk økning i husleiene og en oppjustering av priser på offentlige tjenester mot nivået i de vestlige delstatene bidrar til at prisstigningen er betydelig høyere enn i vest. Ifølge de tyske instituttene kan den gjennomsnittlige prisstigningstakten bli halvert fra 1993 til 1994.

Arbeidsledigheten i de østlige delstatene var i oktober 15,3 prosent. Ledigheten har vært relativt stabil de siste månedene, etter at nesten 3 millioner jobber har gått tapt i løpet av de tre siste årene. En betydelig satsing på arbeidsmarkedstiltak samt utstrakt omfang av korttidsarbeid og førtidspensjonering begrenser tallet på registrerte ledige. Et usikkerhetsmoment i tiden fremover er knyttet til de 1500 bedriftene, med tilsammen 300 000 ansatte, som Treuhand fortsatt eier. Privatisering og nedleg-

gelser av disse bedriftene kan bidra til å øke problemene i deler av arbeidsmarkedet. DIW legger til grunn en svak økning i ledigheten fra 1993 til 1994.

Storbritannia: Moderat økonomisk vekst

Oppgangen i britisk økonomi ser ut til å fortsette. BNP har nå økt i fem kvartaler i strekk. Foreløpige anslag viser en BNP-vekst på 0,6 prosent fra 2. til 3.kvartal i år, det samme som kvartalet før. Industriproduksjonen har økt betydelig i 1993 og nivået lå i august 2,6 prosent høyere enn i samme måned i fjor. Ifølge undersøkelser utført av CBI (Confederation of British Industries) venter et flertall av bedriftene fortsatt volumvekst i produksjonen, mens det er større pessimisme med hensyn til ordretilgangen fra utlandet. Produksjonsveksten har sammenheng med den betydelige nedgangen i rentenivået som startet allerede tidlig i 1991 og depresieringen av pundet etter at Storbritannia forlot ERM i fjor høst. Ifølge prognosene ligger det an til en vekst i BNP på i underkant av 2 prosent i år og opp mot 3 prosent neste år.

Veksten i privat konsum ser ut til å være en viktig faktor bak konjunkturoppgangen. Tall for detaljomsetningen viser en økning på 1 prosent fra 2.kvartal til 3.kvartal i år. I oktober økte omsetningen ytterligere med 0,1 prosent og veksten fra samme måned i fjor var 3,2 prosent. Nybilsalget har tatt seg betydelig opp gjennom året og økningen fra august i fjor til samme måned i år var 17,8 prosent. De siste årene har bilsalget i august utgjort over 20

STORBRIANNIA: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

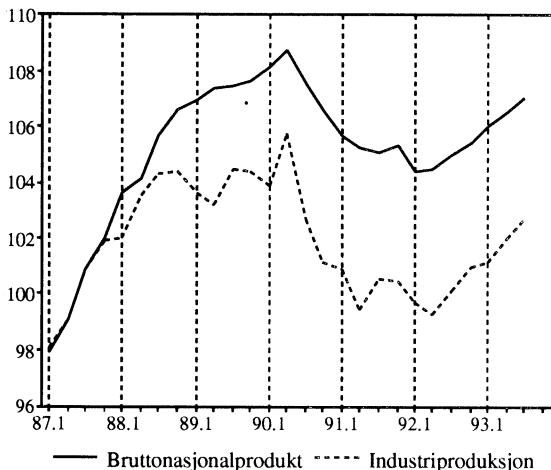
	1992		1993			1994		
	Regnskap	NIESR nov	DRI okt	LINK sept	NIESR nov	DRI okt	LINK sept	
Privat konsum	0,0	1,8	2,1	2,4	2,5	1,8	1,9	
Offentlig konsum	0,2	0,5	-0,3	0,1	1,6	1,4	0,6	
Investeringer i fast realkapital	-1,1	1,5	1,6	2,3	4,1	4,4	5,3	
Eksport	2,6	1,9	4,5	5,7	5,3	3,6	3,8	
Import	5,7	1,4	2,8	7,2	5,8	3,2	2,7	
Bruttonasjonalprodukt	-0,4	2,0	1,7	1,5	2,8	2,7	2,7	
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-1,4	-2,1	-2,1	-3,3	-2,4	-1,9	-3,7	
Konsumprisvekst ¹⁾	4,7	3,1	3,0	3,3	4,0	3,7	3,8	
Arbeidsledighetsrate (nivå)	10,0	10,7	10,5	10,9	10,3	10,5	10,9	
Kortsiktig rente (prosent)	9,6	6,0	6,0	5,5	5,7	5,4	6,3	
Langsiktig rente (prosent)	9,1	8,0	7,9	..	7,8	7,6	..	

1) Prisindeksen for detaljomsetningen ekskl. renteutgifter til bolig.

Kilder: Data Resources Inc. (DRI), National Institute of Economic and Social Research (NIESR) og LINK-prosjektet.

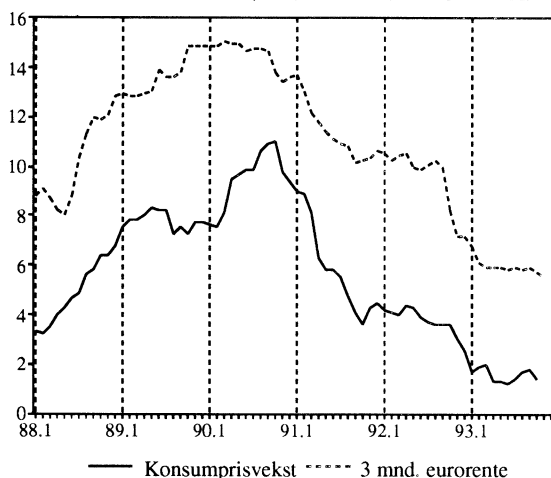
STORBRITANNIA: BRUTTONASJONALPRODUKT OG INDUSTRIPRODUKSJON

1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

STORBRITANNIA: KONSUMPRISVEKST I PROSENT FRA SAMME MÅNED ÅRET FØR OG KORTSIKTIG RENTE

Kilde: OECD og Norges Bank.

prosent av årsomsetningen. For privat konsum under ett peker prognosene i retning av en vekst i år på om lag 2 prosent.

Veksten i offentlige investeringer, som var 10 prosent i fjor, ser ut til å fortsette i år. Mot slutten av året er det ventet at arbeidene på Jubilee Line prosjektet (en utvidelse av t-bane nettet i London) skal starte opp, noe som vil bidra til å holde investeringsveksten oppe. Det ligger også an til en betydelig økning i offentlige boliginvesteringer i år. Private realinvesteringer utenom boliginvesteringer falt svakt i fjor, men den betydelige rentenedgangen ventes å slå ut i økte nyinvesteringer i år. Lav kapasitetsutnyttelse og pressede marginer, særlig i eksportbedriftene, bidrar til at omslaget trolig blir svakt. Foreløpige tall viser at industriinveste-

ringene økte med 2 prosent fra 3.kvartal i fjor til samme periode i år.

Vareeksporten til land utenfor EF økte (sesongjustert) med 2 prosent i volum fra mai-juli til august-oktober, mens importvolumet økte med 4 prosent i samme periode. Sammenlignes tallene for perioden august-oktober med samme tremånedersperiode i fjor, økte eksporten og importen med hhv. 14 og 12 prosent. Tallene indikerer at eksportindustrien har dratt fordeler av konjunkturoppgangen i USA. Verdital for samlet varehandel viser at veksten har vært betydelig svakere til andre EF-land enn til resten av verden det siste året, noe som antakelig har sammenheng både med lav vekst i det kontinentale Europa og omleggingen av handelsstatistikken ved siste årsskifte. Underskuddet på varebalansen har blitt redusert gjennom 1993 og falt i august til det laveste nivået på over 6 år. Underskuddet på driftsbalansen, som også inkluderer handel med tjenester, var 5 mrd. pund i første halvår. Det innebærer en viss økning fra samme periode året før og driftsunderskuddet for 1993 som helhet forventes å overstige fjorårets underskudd som var 8,6 mrd. pund.

Arbeidsledigheten har avtatt en god del i 1993, og antall ledige personer var i oktober kommet ned i 2,85 millioner. Etter en svak nedgang i antall arbeidsledige i september, falt ledigheten i oktober (sesongjustert) med nærmere 50 000 personer. Målt som andel av arbeidsstyrken er ledigheten nå 10,2 prosent, mot 10,6 prosent i januar. Den gunstige utviklingen på arbeidsmarkedet har først og fremst sammenheng med nedgang i arbeidstilbudet, særlig blant menn. Tall for første halvår viser at antall arbeidsledige menn ble redusert med 45 000, men at det også var nedgang i tallet på sysselsatte menn på 70 000. Til tross for forventninger om ytterligere produksjonsvekst fremover, ligger det ifølge prognosene ikke an til noen nedgang av betydning i antall arbeidsledige i 1994.

Konsumprisveksten, målt som økning i detaljomsetningsprisene eksklusive boligutgifter, økte fra 2,8 prosent (regnet fra samme måned året før) i juni til 3,3 prosent i september. I oktober falt prisveksten til 2,8 prosent igjen, noe som trolig skyldes prisreduksjoner i dagligvaresektoren. Det er fortsatt ingen tegn til at depresieringen av pundet gjennom slutten av 1992 har slått nevneverdig ut i den innenlandske prisveksten. Dels som en følge av lønnsregulering i offentlig sektor, har lønnsveksten i år vært moderat og bidratt til å holde prisveksten nede. Det er en viss uenighet om prisstigningen neste år vil bryte den øvre grensen i regjeringens målsone på 1-4 prosent. Regjeringens rådgivende gruppe av økonomer anslår konsumprisveksten neste år til 4-5 prosent, mens sentralbanken tidligere har lagt til grunn en prisvekst innenfor regjeringens rammer.

Etter at pundet ble trukket ut av ERM i september i fjor, ble basisrenten raskt redusert med 4 prosentpoeng og var i januar i år kommet ned i 6 prosent. Renten ble 23. november redusert med ytterligere 0,5 prosentpoeng. Gjennom det siste året har forøvrig de korte rentene ligget betydelig under de langsiktige.

Finansminister Clarke la 30. november frem regjeringens budsjett for året 1994/95, som også var det første budsjettet der skatteopplegget og utgiftsiden ble presentert samlet. I budsjettet legges det opp til en viss økning av skatter og avgifter utover det som allerede ble foreslått i mars i år, slik at samlede skatteinntekter i budsjettåret 1994/95 vil øke med 8,4 mrd. pund. Det foreslås bl.a. en betydelig økning i bensinavgiften, økt tobakksavgift og nye avgifter på flyreiser og forsikringspremier. Det ble også varslet betydelige skatteøkninger for de to neste budsjettårene. Når det gjelder budsjettets utgiftsside, legges det opp til innstramminger som særlig vil ramme forsvaret. Videre vil arbeidsledighetstrygdens varighet bli redusert fra ett år til seks måneder og det blir også en omlegging av uføretrygden dersom forslagene vedtas. Samlet vil budsjettet bidra til å redusere statens lånebehov fra om lag 50 mrd. pund i inneværende budsjettår til rundt 38 mrd. pund i budsjettåret 1994/95. Dersom det foreslåtte opplegget for finanspolitikken i årene fremover blir gjennomført, vil underskuddet forsvinne helt mot slutten av tiåret.

Sverige: Utsikter til svak oppgang i 1994

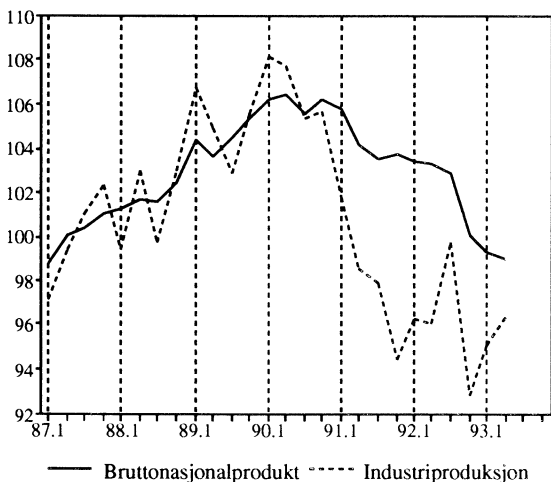
Sverige befinner seg i sin dypeste og mest langvarige økonomiske nedgangsperiode i etterkrigstiden. Bruttonasjonalproduktet (BNP) falt med over 3 prosent fra 1990 til 1992. I første halvår i år lå BNP 6 prosent lavere enn i samme periode i fjor, og for hele 1993 ligger BNP an til å falle med nærmere 3 prosent. Den sterke nedgangen i svensk økonomi er først og fremst et resultat av et kraftig fall i innenlandsk etterspørsel. De fleste prognoseinstituttene venter nå at innenlandsk etterspørsel skal ta seg noe opp gjennom 1994. Med en ytterligere vekst i eksporten, kan dette gi en økning i BNP på 1,5-2 prosent til neste år. Blant prognosene som er gjengitt for 1994, er Finansdepartementet (FD) og Handelsbanken (HB) mest optimistiske i sine vurderinger. Konjunkturinstituttet (KI) er noe mer reservert. Felles for prognosene er imidlertid at det forventede omslaget i innenlandsk etterspørsel ikke skal svekkes mye før BNP-veksten vil falle under 1 prosent i 1994.

Utviklingen varierer nå betydelig mellom ulike deler av økonomien. Mens den utekonkurrerende sektoren har vist vekst gjennom hele 1993 etter depresieringen av den svenske kronen i november i fjor, rammes hjemmekonkurrerende virksomhet fortsatt av nedgangen i innenlandsk etterspørsel. Dette henger blant annet sammen med en kraftig forverring av husholdningenes økonomiske situasjon. Mens husholdningenes disponible realinntekter steg med 3,1 prosent i 1992, har KI anslått et

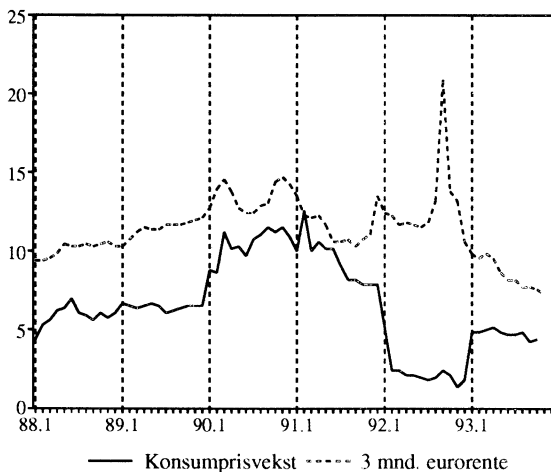
SVERIGE: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL
Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992		1993			1994		
	Regn- skap	KI okt	FD okt	HB nov	KI okt	FD okt	HB nov	
Privat konsum	-1,9	-5,0	-5,0	-5,6	-0,5	0,0	0,9	
Offentlig konsum	0,3	-3,1	-2,8	-3,5	-1,0	-1,3	-1,5	
Bruttoinvesteringer i fast kapital	-11,0	-11,6	-11,6	-10,9	-9,6	-8,6	-5,2	
Næringsliv	-16,4	-12,0	-12,0	..	5,4	6,1	..	
Off. myndigheter	4,2	2,1	2,1	3,9	-2,8	-2,8	-2,4	
Boliger	-6,5	-19,6	-19,6	-21,4	-51,1	-48,7	-39,0	
Eksport	2,0	5,6	5,6	6,0	8,7	10,4	9,5	
Import	1,1	-3,3	-3,1	-3,6	1,8	2,7	3,0	
Bruttonasjonalprodukt	-1,7	-2,8	-2,8	-2,5	1,2	1,9	2,0	
Industriproduksjon (NR-def)	-3,0	1,0	1,5	1,7	7,0	9,0	6,3	
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-2,1	-0,1	0,0	0,4	2,5	3,1	3,1	
Konsumprisvekst	2,3	4,6	4,6	4,7	1,9	2,6	2,4	
Arbeidsledighetsrate (nivå)	5,3	8,0	8,0	8,2	8,7	8,4	8,2	

Kilde: Konjunkturinstituttet (KI), Finansdepartementet (FD) og Handelsbanken (HB).

SVERIGE: BRUTTONASJONALPRODUKT OG INDUSTRI-
PRODUKSJON. 1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

SVERIGE: KONSUMPRISVEKST I PROSENT FRA
SAMME MÅNED ÅRET FØR OG KORTSIKTIG RENTE

Kilde: OECD og Norges Bank.

fall på rundt 3 prosent i år. Tiltakende prisstigning etter depresieringen i fjor og en svakere nominell inntektsutvikling har bidratt til nedgangen i de disponible realinntektene. Sammen med oppbygging av gjeld på 1980-tallet og fallende formuesverdier har dette redusert husholdningenes etterspørsel kraftig. Ifølge Statistiska centralbyrån (SCB) falt privat konsum med 5,2 prosent i første halvår i 1993 sammenlignet med samme periode i fjor. Prognosene peker på en årsvekstrate for hele 1993 i samme størrelsesorden. Det er imidlertid i det siste kommet inn noen positive signaler; personbilsalget har vist en stigende tendens, og i tremånersperioden juni-august, økte antall nyregistreringer med 5,5 prosent i forhold til foregående tremånersperiode. For

1994 er KI mest pessimistisk og anslår et fall i privat konsum på 0,5 prosent. Spareraten er med dette anslått til 10 prosent i 1993 for så å øke til om lag 11 prosent i 1994.

En kraftige eksportvekst skiller seg ut av det negative bildet av økonomien. I tillegg til depresieringen av den svenske kronen, har produktivitetsforbedringer, lav lønnskostnadsvekst og senket arbeidsgiveravgift bedret konkurranseevnen til Sverige. Tall fra SCB viser at eksportvolumet økte med 1,4 prosent i første halvår i 1993, sammenlignet med samme periode i 1992, og foreløpige tall for 3. kvartal tyder på at eksportveksten har tiltatt ytterligere. Det er særlig eksport til nye industriland i sørøst-Asia som ligger bak oppgangen hittil i år. Med en sterk eksportvekst i siste halvdel av 1993, ligger eksportvolumet an til å øke med nærmere 6 prosent fra 1992 til 1993. For 1994 anslår KI og FD vekst i eksportvolumet på henholdsvis 8,7 og 10,4 prosent.

Høy vekst i eksportverdien kombinert med svak vekst i importverdien ga et overskudd på handelsbalansen på 43,1 mrd. svenske kroner i perioden januar tom september i år. Som følge av et betydelig underskudd på rente- og stønadbalansen, er det likevel ventet at driftsbalansen for hele 1993 vil gå om lag i balanse, mens det i 1994 er ventet et driftsoverskudd på nærmere 3 prosent av BNP.

Den eksportledete oppgangen har ført til vekst i industriproduksjonen. I 3. kvartal økte industriproduksjonen med 5,5 prosent sammenlignet med 2. kvartal. Ordreinngangen til industrien har også tatt seg kraftig opp i år, og i oktober var det målt en økning på 17 prosent på årsbasis. Med vekst i produksjonen er det ventet at kapasitetsutnyttelsen i foretakene skal tilta, og etterhvert bidra til økte nettoinvesteringer. Ifølge KI vil industriinvesteringene øke med 2 prosent fra 1992 til 1993, for så å stige med 10 prosent fra 1993 til 1994. For byggesektoren og den kommunale sektoren fortsetter derimot investeringsnedgangen. I 1994 er boliginvesteringene alene ventet å falle med om lag 50 prosent. Totalt ligger bruttoinvesteringene i fast realkapital an til å falle med nærmere 12 prosent i 1993, mens det fra 1993 til 1994 er ventet en nedgang i bruttoinvesteringene på rundt 9 prosent.

En oppgang i samlet produksjon neste år er ikke ventet å gi noen forbedring på arbeidsmarkedet. Ifølge SCB var arbeidsledigheten på 8,5 prosent av arbeidsstyrken i oktober i år. I gjennomsnitt for 1993 er arbeidsledigheten anslått til rundt 8 prosent, for å stige til 8,5 - 9 prosent de neste to årene. Skal Sverige komme ut av den høye ledigheten kreves det en sterkere vekst i innenlandsk etterspørsel, og særlig privat konsum de nærmeste årene. En økning i husholdningenes nettofinansformue kan gi muligheter for økt etterspørsel de nærmeste årene. Usikkerheten til forestående politiske økonomiske inn-

stramminger gitt et fortsatt stort underskudd på statsbudsjettet og en høy statsgjeld, kan imidlertid fort dempe optimismen. Utviklingen i svensk økonomi de neste årene vil dermed i stor grad avhenge av hvilken tillit husholdningene, foretakene og aktørene på de finansielle markedene i og utenfor Sverige har til svensk økonomi og politikk.

Lønn og prisstigningstakten ventes å forbli lav, i stor grad på grunn av det svake arbeidsmarkedet. Fra september til oktober steg konsumprisene med 0,3 prosent, mens veksten på 12-måneders basis var 4,3 prosent. KI og FD anslår en gjennomsnittlig vekst i konsumprisene på 4,6 prosent i 1993, avtakende til 2-2,5 prosent i 1994.

Danmark: Muligheter for økt vekst fra 1994

Etter flere år med svak økonomisk utvikling, er det mye som peker i retning av et moderat oppsving i dansk økonomi i 1994. Mens det ligger an til et svakt fall i bruttonasjonalproduktet (BNP) i inneværende år, har regjeringen (ØM) anslått en vekst i BNP på 2,9 prosent neste år. Regjeringens prognoser bygger på to sentrale forutsetninger. Den finanspolitiske tiltakspakken presentert i mai i år, med en forsering av offentlige investeringer og nye stimulanser overfor næringslivet, anslås å bidra med 2 prosentpoeng til BNP-veksten. I tillegg regnes det med en kraftig økning i privat forbruk i 1994, som følge av en høy vekst i husholdningenes disponible realinntekter. Andre prognoseinstitutter venter en noe svakere utvikling enn regjeringen, og Den Danske Bank (DDB) anslår en vekst i BNP på 2,5 prosent fra 1993 til 1994.

Etter svak utvikling i innenlandsk etterspørsel de siste par årene, ventes denne å overta som drivkraften bak veksten i dansk økonomi fra slutten av inneværende år. Veksten fra 1992 til 1993 blir imidlertid svak. Ifølge Danmark Statistikk falt privat konsum med 0,9 prosent i første halvdel av 1993 i forhold til første halvdel i 1992. Mot slutten av året er privat forbruk ventet å ta seg opp, i takt med veksten i husholdningenes disponible realinntekt. Fra 1992 til 1993 er det dermed ventet et vekst i privat konsum i underkant av 1 prosent.

I 1994 er det ventet at husholdningenes disponible realinntekter øker med 3,5 prosent. Dette anslaget er blant annet basert på effekten av tiltakspakken som regjeringen presenterte i mai i år. Tiltakspakken inneholder blant annet en skattereform, der reduserte marginalsattesatser vil gi en netto skattemettelse til husholdningene på rundt 5 mrd. danske kroner både i 1994 og 1995. I regjeringens prognoser er det antatt at den kraftige veksten i de disponible realinntektene vil føre med seg en økning i privat forbruk på nesten 4 prosent fra 1993 til 1994. Spareadferden representerer imidlertid en betydelig usikkerhetsfaktor for vekstanslaget for neste år. En eventuell vedvarende høy arbeidsledighet kan virke dempende på husholdningenes forbruk. Den Danske Bank venter et svakere forløp, og har anslått veksten i privat konsum i 1994 på 3 prosent.

Investeringsutviklingen er også ventet å ta seg kraftig opp i 1994 når virkningene fra tiltakspakken gjør seg gjeldende. I år har imidlertid utviklingen fortsatt vært svak. Bruttoinvesteringene i fast realkapital falt med 5,6 prosent i første halvdel i 1993

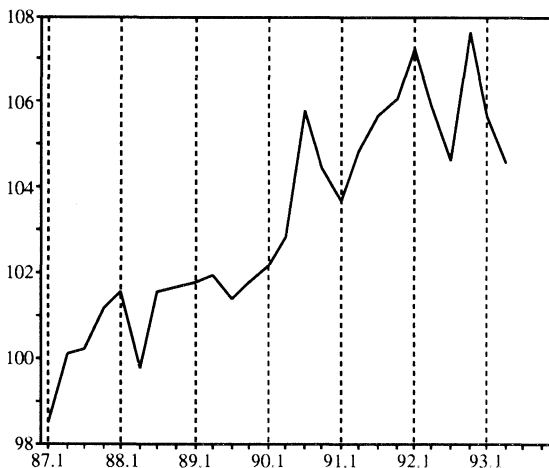
DANMARK: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992	1993		1994	
	Regn- skap	DDB sep	ØM aug	DDB sep	ØM aug
Privat konsum	1,4	0,8	1,0	3,0	3,9
Offentlig konsum	1,2	2,3	1,9	1,9	1,8
Bruttoinvesteringer i fast kapital	-10,3	-4,0	0,5	4,5	6,1
Boligbygging	-5,9	-6,7	-5,0	3,3	4,6
Næringslivets investeringer	-14,9	..	-0,3	..	6,5
Offentlige investeringer	14,0	10,0	11,4	5,0	5,8
Eksport	4,0	-4,3	-2,4	3,1	2,7
Import	0,3	-4,0	-1,1	4,8	5,6
Bruttonasjonalprodukt	1,2	-0,1	0,2	2,5	2,9
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	3,2	3,1	3,1	3,4	2,5
Konsumprisvekst	2,1	1,2	1,4	2,5	3,0
Arbeidsledighetsrate (nivå)	11,1	12,2	12,1	12,0	11,4

Kilde: Den Danske Bank (DDB), Økonomiministeriet (ØM).

DANMARK: BRUTTONASJONALPRODUKT
1987=100. Sesongjustert volumindeks

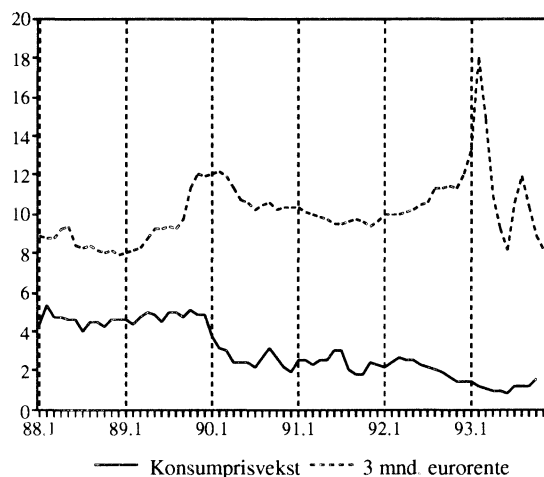

Kilde: OECD.

i forhold til samme periode i 1992. Ifølge regjeringens prognoser (ØM) er bruttoinvesteringene ventet å øke med 0,5 prosent i 1993 og 6,1 prosent i 1994. Anslaget for 1993 er trolig noe optimistisk i lys av utviklingen så langt i år. Det er særlig de offentlige investeringene som er drivkraften bak oppsvinget i bruttoinvesteringene. I 1993 er de offentlige investeringene ventet å øke med 11 prosent, mens veksten i 1994 er anslått til om lag 6 prosent. Næringslivets investeringer og boliginvesteringene er ventet å falle med henholdsvis 0,3 og 5 prosent i innværende år, mens veksten for begge komponentene ventes å bli om lag 5 prosent i 1994.

Frem til 1992 var eksporten en sentral drivkraft i dansk økonomi. Den europeiske konjunkturedgangen har imidlertid redusert eksportmulighetene for Danmark kraftig. Fra første halvår i 1992 til første halvår i 1993 falt eksportvolumet med nærmere 6 prosent. For hele 1993 er eksporten anslått til å falle med om lag 3 prosent. (Det knytter seg imidlertid noe usikkerhet til tallene for utenrikshandelen på grunn av omlegging til ny utenrikshandelstatistikk for handel av varer i EF). Basert på en oppgang i de europeiske markedene fra neste år er det ventet at volumet av dansk eksport vil øke med 2 prosent i 1994.

DANMARK: KONSUMPRISVEKST I PROSENT FRA
SAMME MÅNED ÅRET FØR OG KORTSIKTIG RENTE

Kilde: OECD og Norges Bank.

Danmark har de siste årene hatt et overskudd på handelsbalansen, og det er ventet et overskudd også de neste to årene. Overskuddet er imidlertid avtakende i år, og utenriksbidraget til BNP-veksten i 1993 blir dermed negativt for første gang på flere år. Med overskudd på rente og stønadsbalansen er det likevel ventet at overskuddet på driftsbalansen i 1993 vil bli om lag 3 prosent av BNP. I 1994 ventes overskuddet på handelsbalansen å falle ytterligere, blant annet fordi økt etterspørsel i privat sektor vil trekke importveksten markert opp. Neste år anslås dermed overskuddet på driftsbalansen å synke til 2,5 prosent av BNP.

Arbeidsledigheten har fortsatt å øke i år, og utgjorde i september 12,5 prosent av arbeidsstyrken (sesongjustert). ØM har anslått arbeidsledigheten til 12,1 prosent i gjennomsnitt for 1993, men at den vil falle til 11,4 i 1994. Høyere arbeidsledighetstill kan imidlertid ventes dersom oppgangen i økonomien blir svakere enn det regjeringen venter. Konsumprisveksten har vært avtakende hittil i år, og tall for september i år viste en prisstigningstakt på 1,2 prosent sammenlignet med september 1992. I gjennomsnitt for 1993 venter ØM at konsumprisveksten vil bli 1,4 prosent. Høyere import- og landbrukspriser sammen med økte miljøavgifter bidrar til at stigningstakten i konsumprisene øker til 3 prosent i 1994 ifølge regjeringens prognoser.

Internasjonale markedsforhold

Internasjonale varemarkeder

Oljemarkedet

Oljemarkedet har denne høsten vært preget av lave priser på råolje. Det henger sammen med et forholdsvis stort tilbudsoverskudd av olje i 3. kvartal i år. I tillegg har forventningene om gjenopptagelse av irakisk eksport i nær framtid blitt sterkere de siste månedene. OPEC avtalte i slutten av september kvoter som ligger under siste års produksjonsnivå, og disse ble fastholdt på OPEC-møtet 24. november. Prognosene fra IEA indikerer økt etterspørsel etter olje i 1994, og en liten nedgang i tilbudet fra oljeprodusenter utenfor OPEC. I lys av dette venter vi at prisene utover vinteren vil ta seg noe opp fra dagens svært lave nivå.

Mens spotprisen på Brent Blend fra august 1990 og fram til sommeren i år stort sett lå over 18 dollar per fat, falt den fram til begynnelsen av desember ned til rundt 14 dollar per fat. Fallet ble midlertidig avbrutt av prisoppgang i siste halvdel av september, da prisen steg fra 15,50 til 17 dollar per fat. Oppgangen skyldtes bl.a. urolighetene i Russland og forventninger til OPEC-møtet som ble holdt i slutten av september. Prisen tok seg ytterligere noe opp etter at OPEC klarte å enes om kvoter gjeldende til og med 1. kvartal neste år som lå 0,6 millioner fat per døgn under produksjonen i september. Utover høsten har imidlertid prognosene for etterspørselen

etter olje stadig blitt justert nedover. Samtidig har OPEC's reduksjon av et opprinnelig stort oljetilbud blitt oppveid av økende tilførsel fra andre oljeprodusenter, ikke minst i Nordsjøen. OPEC klarte heller ikke å enes om ytterligere kvotereduksjoner på møtet i slutten av november. Sammen med forventningene omkring framtidig eksport fra Irak kan dette forklare den fallende tendensen i oljeprisene siden sommeren.

Etterspørselen etter olje i OECD-området holdt seg uendret i 3. kvartal i forhold til samme kvartal i fjor. I Nord-Amerika økte etterspørselen med over to prosent, om lag på linje med veksttakten i økonomien. Forbruksveksten har særlig kommet i form av økt etterspørsel etter bensin og midlere destillater. I Europa lå etterspørselen etter olje i 3. kvartal om lag på samme nivå som i 3. kvartal i fjor, mens det i Stillehavsområdet var en kraftig nedgang. I Japan medførte et kjølig sommervær mindre bruk av air conditioning enn normalt, noe som bidro sterkt til at oljeetterspørselen falt med over 5 prosent i forhold til 3. kvartal i fjor. Ifølge IEA tyder utsiktene for 1994 på en økning i etterspørselen etter olje i OECD-landene på omkring 1,5 prosent eller 0,6 millioner fat per døgn i forhold til i år. Disse prognosene er basert på en antakelse om en økonomisk vekst på ca. 3 prosent i Nord-Amerika, som står for størstedelen av den anslåtte etterspørselsøkningen. For Europa og Stillehavsområdet er

ETTERSPØRSEL OG TILBUD AV OLJE¹⁾ Millioner fat pr. dag

														Prognoser		
	90.3	90.4	91.1	91.2	91.3	91.4	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4	94.1	94.2
Etterspørsel	65,7	65,6	67,7	65,5	65,7	68,6	68,9	65,7	65,8	67,8	68,2	65,4	65,6	68,1	68,8	66,0
OECD	38,1	37,7	38,8	37,2	37,5	39,5	39,6	37,5	38,5	39,8	39,7	37,8	38,5	40,0	40,4	38,2
Europa	13,0	12,9	13,7	13,1	12,8	14,1	14,1	13,1	13,6	13,8	13,7	13,1	13,6	13,8	13,9	13,2
Nord Amerika	19,1	18,6	18,3	18,3	18,9	19,0	18,7	18,6	18,9	19,5	19,0	18,8	19,3	19,7	19,5	19,1
Stillehavsområdet	6,0	6,2	6,8	5,8	5,8	6,4	6,8	5,8	5,9	6,6	7,0	5,9	5,6	6,5	7,0	5,9
Resten av verden	27,6	27,9	28,8	28,3	28,2	29,1	29,3	28,2	27,3	28,0	28,5	27,6	27,1	28,1	28,4	27,8
Tilbud	65,1	67	67,3	66	66,7	67,6	67,5	66,4	67,0	68,0	67,7	66,6	66,9
OPEC	23,9	25,1	24,8	24,3	25,3	25,8	25,8	25,5	26,2	27,1	27,2	26,4	26,9
OECD	15,4	16,3	16,6	15,9	16,2	16,7	16,8	16,3	16,3	16,9	16,6	16,4	16,5	17,1	17,2	16,8
Resten av verden	25,8	25,6	25,9	25,8	25,1	25,1	24,9	24,6	24,4	24,0	23,9	23,8	23,5	23,3	23,4	23,2
Lager endring	-1,1	1,1	-0,4	0,5	1,0	-1,0	-1,4	0,7	1,2	0,2	-0,5	1,2	1,3

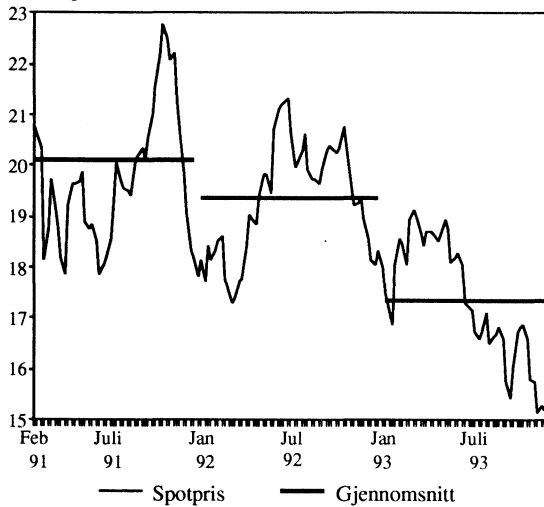
Kilde: Oil Market Report (IEA) november 1993.

1) Inklusive NGL.

2) Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrundning og statistisk avvik.

SPOTPRISEN PÅ BRENT BLEND

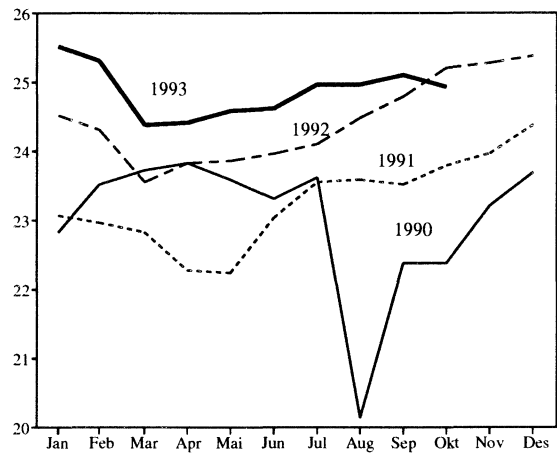
Dollar pr. fat

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

OLJEPRODUKSJON I OPEC 1990-1993*

Mill. fat pr. dag

* Utenom Ecuador fra februar i år.

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

det antatt en noe tiltagende, men fortsatt lav, økonomisk vekst, og derav liten økning i oljeetterspørselen.

I landene utenfor OECD var etterspørselen etter olje ca. 1 prosent lavere i 3. kvartal i år enn i 3. kvartal i fjor. Dette henger sammen med et fall i oljeforbruket i det tidligere Sovjetunionen på nesten 20 prosent i dette tidsrommet. Resten av landene utenfor OECD-området opplever imidlertid jevn vekst i forbruket. Her er det fortsatt Asia som kan vise til den største etterspørselsveksten, skjønt den nå er mindre enn tidligere antatt av IEA. Fra og med 4. kvartal forventer likevel IEA at etterspørselen etter olje fra landene utenfor OECD vil øke i forhold til tilsvarende kvartal i fjor, og prognosene for 1994 antyder et nivå som ligger 0,3 millioner fat per døgn over nivået for 1993.

Foreløpige tall referert i Petroleum Intelligence Weekly (PIW) tyder på at kvotene for OPECs produksjon som ble annonsert 29. september under OPEC-møtet, nesten er overholdt. Produksjonen av råolje for oktober er anslått til 24,9 millioner fat per døgn. Det innebærer at OPEC for første gang siden juli 1991 produserte mindre enn samme måned året før. Avtalen var ment å vare i seks måneder, men allerede i november kom det signaler fra bl.a. Saudi-Arabia og Iran om å redusere kvotene ytterligere. Det skjedde på bakgrunn av de fallende prisene og det økende tilbudet fra andre oljeprodusenter. Et nytt OPEC-møte i slutten av november førte imidlertid ikke til noen endring i kvotene.

OPEC legger mye av skylden for de lave prisene i markedet på oljeprodusentene i Nordsjøen. Grunnen er at utvinningen i dette området har økt i inneværende år i forhold til året før, og en ny økning på 0,4 millioner fat per døgn er ventet i 4. kvartal som følge av at flere nye felt vil bli startet opp. Det er Norge som har stått for den største økningen

gjennom de tre første kvartalene i år, men utvinningstakten på britisk sektor antas å øke mest i 4. kvartal. Den økte produksjonen av nordsjøolje reflekteres også i at differansen mellom prisene på oljekvalitetene Brent Blend og Dubai har minsket med rundt en halv dollar per fat det siste halvåret. I USA fortsetter produksjonsnedgangen, og ifølge PIW kan andelen av importert olje i 1994 for første gang bli større enn 50 prosent.

Produksjonsnedgangen i det tidligere Sovjetunionen fortsetter med uforminset styrke. I 3. kvartal var tilbudet 7,6 millioner fat per døgn, en nedgang på 1,2 millioner fat i forhold til tilsvarende kvartal i fjor. Det innebærer at netto eksport fra dette området var på 2,4 millioner fat per døgn i 3. kvartal i år, det samme som i tilsvarende periode i fjor. Politiske uroligheter, finansielle problemer og et dårlig fungerende rørnett trekker i retning av at tilbudet fra de ikke-russiske republikkene vil fortsette å falle i den nære framtid. På lang sikt er det imidlertid ventet en økning i tilbudet fra dette området. Prognosene fra IEA antyder at produksjonsnedgangen i det tidligere Sovjetunionen først vil bremse opp i andre halvdel av 1994.

For verden sett under ett var det i 3. kvartal i år en liten nedgang både i oljeproduksjonen og oljeetterspørselen i forhold til 3. kvartal i fjor. Det betyr at lagerøkningen ser ut til å ha vært omtrent like stor som året før; 1,3 millioner fat per døgn. Foreløpige anslag fra IEA viser at ved utgangen av september i år bestod de samlede oljelagrene i OECD-landene av 479,3 millioner tonn, noe som er 13,7 millioner tonn mer enn på samme tid i fjor. Dette tilsvarer om lag 96 dagers forbruk.

Ifølge IEA ligger det an til en moderat vekst i etterspørselen etter olje inn i 1994, mens tilbudet fra land utenfor OPEC ventes å flate ut etter flere års nedgang. Dersom OPEC greier å holde produk-

sjonen nær kvotene, kan etterspørselen bli større enn tilbudet i 4. kvartal i år og 1. kvartal neste år. Relativt store oljelagre bidrar imidlertid til at etterspørselsoverskuddet trolig må være forholdsvis stort for å bringe oljeprisene oppover igjen. Økende forventninger om irakisk gjeninntreden som oljeeksportør vil eventuelt også legge en demper på markedet. Med utsikter for en kald vinter, som bl.a. har fått Russland til å innskrenke sin oljeeksport, forventer vi likevel at prisene vil stige noe de nærmeste månedene.

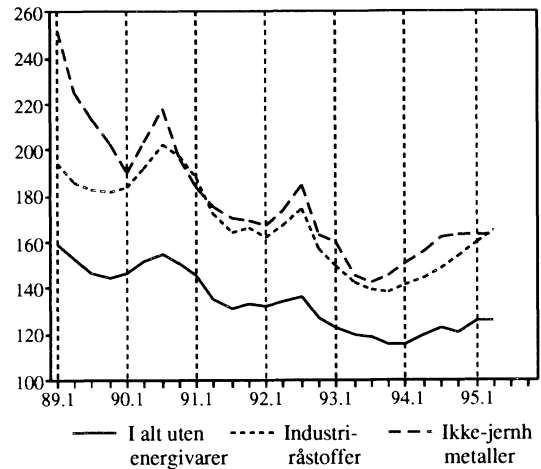
Andre råvaremarkeder

Den nedadgående tendensen i råvareprisene har blitt forsterket i løpet av 1993. HWWA-indeksen, korrigert for råoljepriser, ventes å falle med 8 prosent i år etter en nedgang på 1 prosent i fjor. Eksporten av metaller fra sentral- og øst-europeiske land, som er en viktig faktor bak nedgangen i prisene, ligger fortsatt på et høyt nivå, bl.a. som følge av bortfall av innenlandsk etterspørsel. Nedgangskonjunkturen i mange vestlige land bidrar negativt til prisutviklingen, mens økt etterspørsel fra asiatiske land, spesielt Kina, trekker i motsatt retning. Prisene for flere råvarer, bl.a. ikke-jernholdige metaller og tremasse, har nå falt til et nivå som gjør produksjonen ulønnsom for mange produsenter. Dette kan indikere at bunnen for prisutviklingen er nådd, men store lagre utgjør et usikkerhetsmoment i denne sammenheng. Ifølge prognosene til AIECE (sammenslutningen av europeiske prognoseinstitutter) vil råvareprisene begynne å ta seg opp igjen neste år, som følge av økt vekst i verdenshandelen.

Markedet for metaller er spesielt påvirket av de strukturelle endringene i Øst-Europa og den sterke veksten i mange land i Asia. For mange varer har øst-europeiske land gått over fra å være nettoimportør til å bli nettoeksportør. Betydningen av etterspørselen fra det fjerne østen har blitt forsterket som følge av nedgangen i mange industrialiserte land og av den spesielt sterke veksten i Kina. HWWA-indeksen for ikke-jernholdige metaller viser nedgang i årets tre første kvartaler. AIECE legger imidlertid til grunn positiv prisvekst allerede fra 4.kvartal i år. Vekstanslaget for 1994 er 6 prosent etter et forventet prisfall på 14 prosent i år.

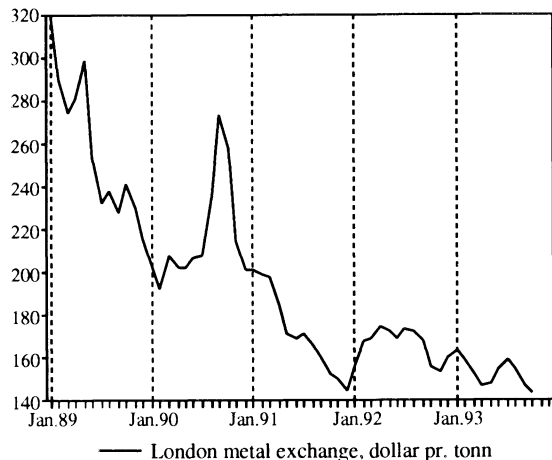
Aluminiumsprisene, som er av stor betydning for norske eksportører, har gått betydelig ned i høst. I slutten av oktober falt prisen under 1100 dollar pr. tonn, til den laveste (nominelle) prisen på 8 år. Reelt sett har det aldri tidligere vært registrert lavere priser på aluminium. Prisnedgangen de siste årene har direkte sammenheng med økt eksport fra Russland og andre land i Samveldet av Uavhengige Stater (SUS), og lavkonjunkturen i Vest-Europa. Som følge av de lave prisene har produksjonen i Europa falt betydelig i år og EF-landene har i høst

INDEKSER FOR RÅVAREPRISER PÅ VERDENS-MARKEDET. På dollarbasis. 1975 = 100.

Kilde: HWWA-Institut für Wirtschaftsforschung (historiske tall) og AIECE (prognoser).

INDEKS FOR ALUMINIUMSPRISER
1979 = 100

Kilder: World Metal Statistics, t.o.m. september 1993, oktober 1993, Financial Times.

innført midlertidige restriksjoner på import fra SUS. Videre har en, foreløpig uten å lykkes, forhandlet med SUS om en avtale som vil kunne begrense SUS-landenes eksport mot at EF avstår fra ensidige importrestriksjoner i fremtiden. Produsenter i USA har øvet sterkt påtrykk på myndighetene for å få redusert tilbudet fra SUS. Alumax, USAs tredje største produsent, har foreslått at USA bidrar til å modernisere noen av de eldste og mest forurensende russiske smelteverkene. Dette vil redusere kapasiteten betydelig i flere år og bidra til miljømessige forbedringer på sikt.

Stålindustrien er i særlig grad rammet av konjunkturedgangen i industrialiserte land. Etterspørselen etter europeiske stålprodukter har avtatt ettersom bilproduksjonen er i vanskeligheter og fordi

bygge- og anleggsvirksomheten har gått ned i OECD-landene. Det har også funnet sted en strukturell endring i stålproduksjonen de senere år ved at en i større grad benytter skrapjern som innsatsfaktor i produksjonen. I USA har dette bidratt til betydelige prisøkninger for skrapjern. For ferrosilisium, et tilsetningsstoff i stålindustrien, har markedet derimot utviklet seg svakt i flere år. Dette har igjen sammenheng med økt eksport fra Russland og Kina. Etter at prisene falt til et foreløpig bunn-nivå for et år siden, kan det nå se ut til at silisiumprisene er på vei oppover igjen. De dystre utsiktene for stålindustrien har også bidratt til nedgang i de kontraktfestede prisene på jernmalm. Produsentene hevdet, foran nye forhandlingsrunder i høst, at prisene må økes for å sikre tilgangen på malm. På kort sikt ser det imidlertid ut til å være tilstrekkelig med malm på markedet, og AIECE venter ytterligere svak prisnedgang neste år.

Prisene på industriråstoffer fra landbruket har falt betydelig i årets tre første kvartaler, ifølge HWWA-indeksen. AIECE anslår at nedgangen fra 1992 til 1993 vil bli 17 prosent, men at en svak oppgang kan ventes neste år. Prisnedgangen i årets tre første kvartaler har vært spesielt sterk for tremasse og tømmer. Prisen på tremasse falt til 400 dollar pr. tonn i september, den laveste realprisen siden 1926 og en halvering siden slutten av 1980 tallet. Nedgangen skyldes massiv overproduksjon, men også strukturelle endringer i markedet. Spesielt i Europa har papirprodusentene av miljøhensyn gått over til å benytte mer returpapir i produksjonen, særlig for avispapir. Prisene er nå klart under produksjonskostnadene og AIECE venter derfor en forsiktig prisøkning neste år. Tømmerprisene, som er sterkt påvirket av utviklingen i bygge- og anleggsvirksomheten, falt med 18 prosent i 1.kvartal i år ifølge HWWA-indeksen. Utover i året ser prisene ut til å ha stabilisert seg, bl.a. som følge av oppgangen i amerikansk økonomi.

Prisene på matvarer og tropiske drikkevarer (kaffe og kakao) vil, som den eneste av hovedgruppene i HWWA-indeksen, høyst sannsynlig vise vekst fra 1992 til 1993. Det er spesielt prisene på kaffe og sukker som bidrar til prisoppgangen for denne gruppen, som anslås til 2 prosent. Sukkerprisene økte betydelig i 2.kvartal i år som følge av produksjonsfall i Kuba i 1992/93 sesongen. EFs produksjon ventes på årsbasis å nå samme nivå som i fjor, mens produksjonen i Thailand antakelig vil

øke betydelig. Likevel ser det ut til å bli produksjonsunderskudd også i år. Lagrene vil ifølge AIECE kunne falle til under 30 prosent av forbruksnivået, men organisasjonen regner ikke med ytterligere prisoppgang fremover. Kaffeprisene økte spesielt sterk i 3.kvartal i år. Kaffeproduserende land satte i oktober i år i verk en plan for å presse prisene oppover ved å regulere eksporten. Til tross for økt produksjon i Brasil og forventninger om produksjonsoverskudd kan prisene, som følge av eksportbegrensningene, likevel komme til å øke fremover. AIECE legger til grunn en vekst på 25 prosent fra 1993 til 1994.

Utviklingen i verdenshandelen

Lav økonomisk aktivitet i OECD-området har i flere år bidratt til å begrense veksten i verdenshandelen. I 1991 førte lavkonjunkturen i USA til at veksten i handelen ble svak. Etter moderat vekst i fjor, som følge av betydelig eksportvekst fra USA og land i Sør-Øst Asia, ser 1993 ser ut til å bli et av de svakeste årene i etterkrigstiden. I gjennomsnitt anslås veksten i handelen i år til 3,0 prosent. Det er særlig den svake konjunkturutviklingen i Europa og Japan som bidrar til det lave vekstanslaget. Eksporten fra europeiske land anslås ifølge AIECE å falle med 1 prosent. For Japan ventes det null-vekst i eksporten til tross for forventet markedsvekst på over 6 prosent, med andre ord en klar nedgang i markedsandelene. Det er USA og land utenfor OECD-området som sikrer en viss vekst i verdenshandelen i år. I tråd med forventninger om økt aktivitet blant annet i Europa neste år, ventes også verdenshandelen å ta seg opp igjen.

ANSLAG FOR VEKSTEN I VERDENS-HANDELEN

Volumvekst fra året før, prosent

Institutt	Dato	1992	1993	1994
NIESR	nov	4,4	0,9	3,6
DRI	sep	4,3	1,1	6,1
LINK	sep	3,9	4,3	6,2
IMF	okt	4,6	3,0	5,0
AIECE	okt	5,5	2,5	6,0
Uveid gj.snitt		4,5	3,0	5,4

Konjunkturutviklingen i Norge

DEN FINANSIELLE UTVIKLINGEN

Formelt sett har Norge nå hatt flytende valutakurs i ett år. Også i denne perioden har norske myndigheter imidlertid lagt stor vekt på hensynet til en stabil valutakurs overfor ECU i utformingen av pengepolitikken. Valutakurssvingningene gjennom 1993 har likevel vært klart sterkere enn gjennom de siste fire årene med formell fastkurspolitikk. Etter at kronen svekket seg med 4 prosent overfor ECU fra november i fjor til januar i år, styrket den seg med vel 1 prosent frem til mars. Deretter endret kursen seg lite inntil sammenbruddet av ERM i månedskiftet juli-august, da bytteforholdet mellom kroner og ECU falt tilbake til nivået fra januar i år.

Frem til begynnelsen av desember i år svekket industriens effektive kronekurs seg med nærmere 5 prosent i forhold til nivået umiddelbart før frikoplingen fra ECU i fjor. Med stabile valutakurser gjennom resten av året, vil den effektive depresieringen av norske kroner bli vel 3 prosent fra 1992 til 1993, og overhenget inn i 1994 vil bli rundt 1 prosent. Til sammenligning styrket kronen seg 1,2 prosent effektivt fra 1991 til 1992.

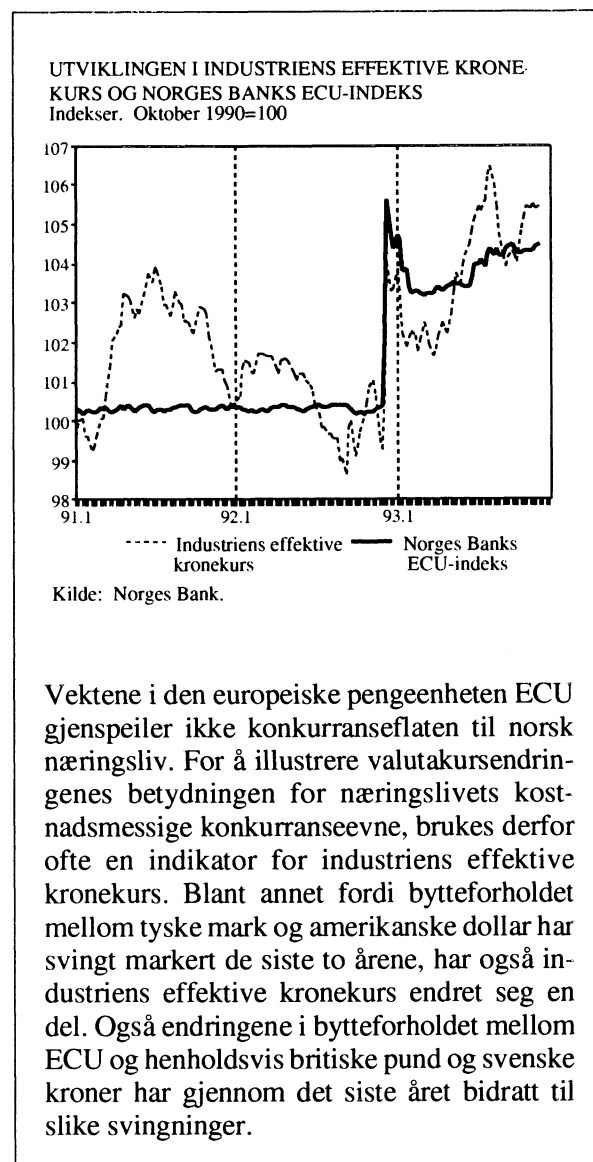
For å holde en stabil valutakurs (for eksempel i form av et fast vekslingsforhold mot ECU), må rentenivået i Norge tilpasses slik at tilbud og etterspørsel etter kroner er i rimelig balanse. I perioden august - desember i fjor solgte Norges Bank valuta tilsvarende 45 milliarder kroner for å støtte kronen. I løpet av første halvår 1993 kjøpte Norges Bank tilbake valuta tilsvarende 56,8 milliarder kroner, mens banken i perioden juli - november solgte valuta for om lag 3,5 milliarder kroner netto.

Den store valutainngangen gjennom første halvår i år representerte trolig i stor grad en gjenoppretting av tidligere valutaposisjoner, og fant sted til tross for at rentenivået i det norske pengemarkedet falt raskere enn rentenivået i ECU-området. I begynnelsen av desember hadde 3-måneders euror-kronerenten (NIBOR) kommet ned på et nivå rundt 5,3 prosent, om lag 0,8 prosentpoeng under 3-måneders tysk eurorente, og 1,2 prosentpoeng under ECU-renten. 3-måneders interbankrente (NIDR) har hittil i år ligget 0,3 - 0,4 prosentpoeng høyere enn NIBOR-renten.

Med fortsatt nedgang i de korte tyske rentene til et nivå rundt 4,5 prosent i andre halvår neste år, og lavere prisstigning i Norge enn i de fleste andre landene i Europa, anslår vi at 3-måneders NIBOR-

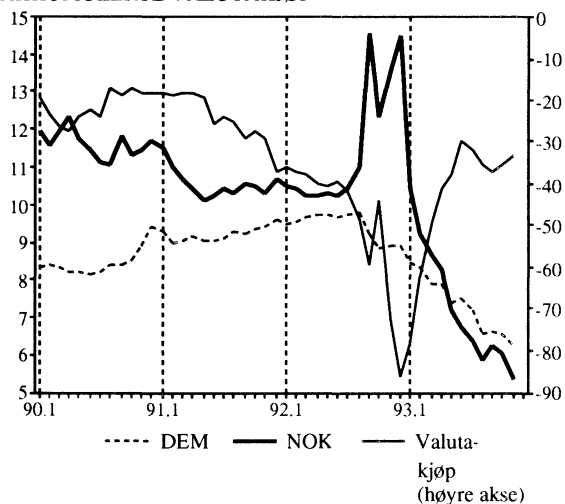
renten vil falle til et nivå rundt 4 prosent ved slutten av 1994, og det gjennomsnittlige rentenivået for året under ett kan bli rundt 4,7 prosent.

I begynnelsen av desember i år var renten på norske statsobligasjoner med om lag fem års gjenstående løpetid vel 5,2 prosent, bare marginalt over renten på tilsvarende tyske obligasjoner. Til sammenligning var renteforskjellen over 3 prosentpoeng i begynnelsen av januar. Forskjellen i effektiv avkastning mellom de mest likvide kredittforetaksobligasjonene med 5 års gjenstående løpetid og

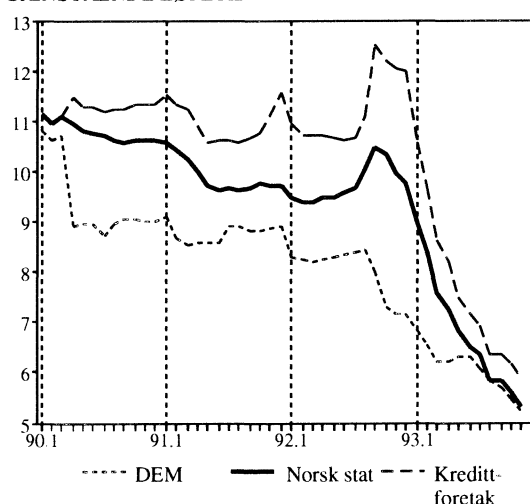
Vektene i den europeiske pengeenheten ECU gjenspeiler ikke konkurranseflaten til norsk næringsliv. For å illustrere valutakursendringenes betydningen for næringslivets kostnadsmessige konkurranseevne, brukes derfor ofte en indikator for industriens effektive kronekurs. Blant annet fordi bytteforholdet mellom tyske mark og amerikanske dollar har svingt markert de siste to årene, har også industriens effektive kronekurs endret seg en del. Også endringene i bytteforholdet mellom ECU og henholdsvis britiske pund og svenske kroner har gjennom det siste året bidratt til slike svingninger.

KORTSIKTIGE EURORENTER OG NORGES BANKS
AKKUMULERTE VALUTAKJØP

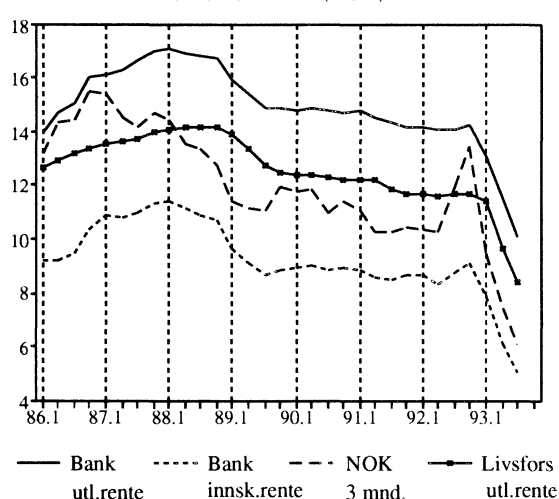
Kilde: Norges Bank.

RENTER PÅ OBLIGASJONER MED OM LAG 5 ÅRS
GJENSTÅENDE LØPETID

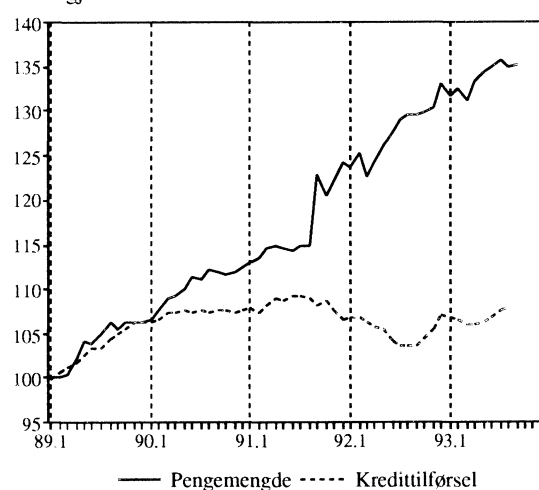
Kilde: Norges Bank.

RENTER I PRIVATE FINANSINSTITUSJONER
OG 3 MÅNEDERS EURORENTE (NOK)

Kilde: Norges Bank.

PENGENGEMENDE (M2) OG SAMLET KREDITTLIFØRSEL
Sesongjusterte verdiindekser. Januar 1989 = 100

Kilde: Norges Bank.

tilsvarende statsobligasjoner falt fra 1,8 prosentpoeng ved inngangen til året til 0,6 prosentpoeng ved utgangen av 2. kvartal, og har siden holdt seg rundt dette nivået. Med små utsikter til ytterligere markert nedgang i de langsiktige tyske rentene, ligger det an til at rentene i det norske pengemarkedet vil falle under kapitalmarkedsrentene i 1994.

Den markerte nedgangen i pengemarkedsrentene gjennom årets tre første kvartaler slo relativt raskt ut i rentene i private finansinstitusjoner. Ved utgangen av 3. kvartal lå bankenes utlåns- og innskuddsrenter vel 4 prosentpoeng lavere enn ved utgangen av 4. kvartal i fjor. Nedgangen i utlånsrentene i private kredittforetak og livselskaper fra 4. kvartal i fjor til 3. kvartal i år var noe svakere, henholdsvis 1,4 og 3,3 prosentpoeng. Til sammenlikning gikk rentene i pengemarkedet ned med om

lag 4,2 prosentpoeng fra utgangen av 2. kvartal i fjor (dvs. før uroen i det europeiske valutamarke- det) til utgangen av 3. kvartal i år. Etter dette har pengemarkedsrentene falt med 0,8 prosentpoeng. Under forutsetning av ytterligere rentenedgang i Tyskland, kan den norske pengemarkedsrenten komme noe lenger ned før årsskiftet. Det er imidlertid ikke duket for noen kraftig nedgang i finansinstitusjonenes renter fra 3. til 4. kvartal. Nedgangen i den gjennomsnittlige utlånsrenten i private finansinstitusjoner kan dermed bli vel 2 prosentpoeng fra 1992 til 1993, mens bankenes innskuddsrente ser ut til å falle med om lag 2,7 prosentpoeng i gjennomsnitt. Fordi kupongrenten på obligasjoner utstedt i 1992 og tidligere ikke påvirkes av rentefallet gjennom 1993, og fordi forsikringsselskapenes gjennomsnittlige utlånsrente faller langsommere

enn bankrentene, vil avkastningen på husholdningenes forsikringskrav falle klart mindre enn den gjennomsnittlige innskuddsrenten inneværende år, og noe mindre også i 1994.

I lys av det markerte fallet i markedsrentene gjennom de tre første kvartalene i år la Regjeringen i Nasjonalbudsjettet for 1994 frem forslag om nye nedsettelse i statsbankrentene. Forslagene ble i Salderingsproposisjonen fulgt opp med ytterligere nedjusteringer, og det ligger nå an til en nedgang i den gjennomsnittlige renten på lån i statsbankene på 3/4 prosentpoeng fra 1992 til 1993 og på rundt 2 prosentpoeng fra 1993 til 1994.

Utviklingen i Norges Banks kreditt- og pengemengdeindikatorer tyder på at nettofordringene til privat ikke-finansiell sektor fortsatt øker, men at tempoet kan være på vei ned. Publikums samlede bruttogjeld har med et avbrudd i 1.kvartal i år, vist

en svakt økende underliggende tendens det siste året, etter klar nedgang gjennom andre halvår 1991 og første halvår 1992. Omregnet til årlig rate økte bruttogjelden med 5,4 prosent sesongjustert fra perioden april-juni til juli-august. Pengemengden økte med 3 prosent sesongjustert fra 2. til 3. kvartal i år (årlig rate), etter en noe sterkere gjennomsnittlig vekst i de tre foregående kvartalene.

Ifølge SSBs kredittmarkedsstatistikk viser forretnings- og sparebankenes resultatregnskap for årets tre første kvartaler at banktapene fortsetter å falle. Summert over perioden utgjorde forretningsbankenes tap 1,6 prosent av de samlede utlånene, mot 2,8 prosent i 1992 og 5,9 prosent i 1991. Sparebankenes akkumulerte tap fram til utgangen av september i år utgjorde 1 prosent av utlånene, mens disse bankenes tap er anslått til 2 prosent av utlånene for 1992 under ett.

BEDRIFTENE

Olje- og gassutvinning

Produksjon og markedsforhold

Produksjonen av olje og gass økte ifølge foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet med 3,3 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Oljeproduksjonen steg med 4,9 prosent, mens produksjonen av gass ble redusert med 7,7 prosent i denne perioden.

Oljeproduksjonen, inklusive kondensat og NGL, var ifølge Statistisk sentralbyrås produksjonsstatistikk de ti første månedene i år 93,8 millioner tonn oljeekvivalenter (mtoe). Dette tilsvarer en gjennomsnittlig dagsproduksjon på 2,31 millioner fat olje, mot henholdsvis 1,93 og 2,16 millioner fat i samme periode i 1991 og 1992. I oktober var imidlertid dagsproduksjonen hele 2,52 millioner fat. Ifølge det internasjonale energibyrået IEA, er Norge i dag verdens syvende største oljeprodusent.

Det er særlig en sterk økning i produksjonen på Gullfaks, Oseberg og Snorre som har bidratt til at oljeproduksjonen har steget i år. Gullfaks og Oseberg hadde frem til 1. november i år produsert henholdsvis 20,9 og 20,0 mtoe. Dette er produksjonsøkninger på respektive 15,6 og 8,9 prosent sammenlignet med de ti første månedene i fjor. Begge feltene har dessuten satt nye produksjonsrekorder i år på henholdsvis 561 tusen fat og 511 tusen fat per dag.

Snorres produksjon på 4,81 mtoe de ti første månedene i år tilsvarer en dagsproduksjon på 118 tusen fat. Produksjonen per dag var imidlertid 151,3 tusen fat i oktober. Oppjustering av reservene fra 780 millioner fat oljeekvivalenter til 890 millioner fat samt gjennomføring av nye produksjonstester

har resultert i en oppjustering av nivået på platåproduksjonen på Snorrefeltet til 225 tusen fat per dag. Dette er 20 prosent over tidligere anslag på 190 tusen fat om dagen. Staffjord A har imidlertid i dag ikke kapasitet til å ta i mot all olje som Snorre kan produsere. Hvor stor produksjonen blir avhenger derfor av hvordan problemet med begrenset behandlingsskapasitet på Staffjord A løses. Saga, som er operatør, vurderer mulighetene for å legge en ny rørledning til enten Staffjord B-, Murchison- eller Thistelfeltet for behandling av den delen av produksjonen som overstiger Staffjord A's kapasitet. En endelig avgjørelse ventes våren 1994.

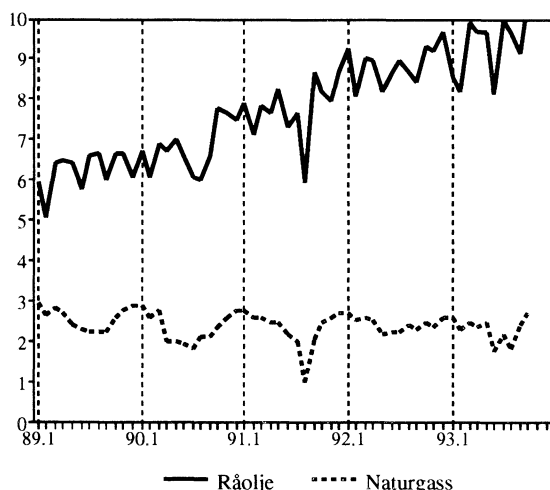
Draugen kom i drift 17. oktober, og dette er den første oljen som hentes opp nord for den 62. breddegrad. Feltet forventes å komme opp på platåproduksjonen på 90 tusen fat per dag i midten av 1994. Reservene på feltet er nylig oppjustert med hele 37 prosent til 580 millioner fat.

Oljeproduksjonen økte ifølge sesongjusterte tall fra KNR med 4,9 prosent fra 2. til 3. kvartal. Eksporten av olje sank imidlertid med 4,3 prosent. Dette bidro til at hjemmeleveransene steg kraftig, og de innenlandske lagrene økte med 87,3 prosent. Importen viste en økning på 27,7 prosent fra 2. til 3. kvartal i år.

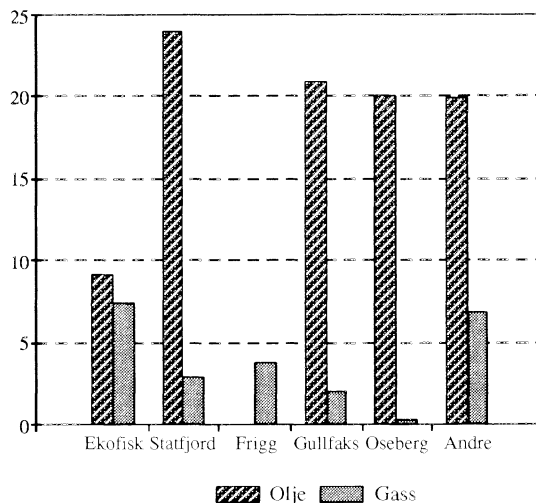
Den samlede produksjonen av naturgass viste frem til 1. november en nedgang på 1,1 mtoe eller 4,7 prosent sammenlignet med tilsvarende periode i fjor. Ved utgangen av oktober måned var det produsert 23 mtoe gass på norsk sokkel i år.

Ekofisk, Staffjord og Frigg har alle hatt en nedgang i produksjonen hittil i 1993. Produksjonsfallet har vært størst for Frigg, og dette skyldes at hoved-

OLJE- OG GASSPRODUKSJON
Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m3). Ujusterte tall

OLJE- OG GASSPRODUKSJONEN FRA DE STØRSTE FELTENE I JANUAR-OKTOBER 1993. Mtoe

MARKEDSUTVIKLINGEN FOR VARER FRA OLJE- OG GASSEKTOREN
 Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode¹⁾

	Mrd. kr ²⁾	Volum				Pris			
		1992	92.4	93.1	93.2	93.3	92.4	93.1	93.2
Produksjon	110,8	5,0	-5,1	3,1	3,3	6,1	1,4	-1,7	-2,5
- olje	96,3	8,1	-5,5	3,2	4,9	6,9	1,6	-0,9	-3,5
- gass ³⁾	14,5	-12,8	-2,1	2,7	-7,7	0,9	0,0	-7,4	4,4
Eksport	97,2	1,8	-3,0	7,6	-4,8	6,0	1,4	-1,7	-2,5
- olje	82,7	4,7	-3,1	8,4	-4,3	6,9	1,6	-0,9	-3,5
Hjemmelieferanser ⁴⁾	13,6	30,0	-17,8	-28,6	89,5	6,8	1,6	-0,9	-3,4
Import ⁴⁾	1,0	-32,1	54,7	-13,0	27,7	7,7	-11,7	-2,4	7,4
Innenl. anvendelse ⁴⁾	14,6	25,2	-14,7	-27,4	83,8	6,6	0,8	-1,2	-2,6
Lagerendring ⁴⁾⁵⁾	3,4	18,0	-9,8	-32,4	87,3
Innenl. etterspørsel ⁴⁾	11,2	9,2	-7,2	6,8	-3,2	6,6	0,5	-1,0	-2,5

1) Tilnærmet i basisverdi, dvs. regnet uten avgifter og handelsavanse.

2) Nivå tall i 1992 i løpende priser.

3) Produksjon og eksport av gass er identiske størrelser i Nasjonalregnskapet.

4) Disse størrelsene omfatter kun olje.

5) Endring i lagerendring i prosent av innenlandsk anvendelse i foregående kvartal.

reservoaret er i ferd med å bli tømt. Produksjonen fra Odin har også begynt å synke, og vil i likhet med Frigg ventelig være tømt i løpet av 1997. I mai ble satelitten Nord-Øst Frigg stengt, som den første produksjonsinstallasjonen på norsk sokkel. Lille-Frigg vil imidlertid bli satt i drift i april 1994, og dette vil begrense produksjonsnedgangen i Frigg-området noe i tiden fremover.

Tempoet i utvinningen av gass fra de mindre feltene har økt kraftig det siste året, og produksjonen fra disse feltene utgjør nå 27,2 prosent av den totale gassproduksjonen på sokkelen. Det er først og fremst større gassproduksjon på Snorre og Gullfaks som har bidratt til denne økningen.

1. oktober i år ble Sleipner Øst satt i drift. Gassleveransene fra dette feltet er de første leveransene under Troll-avtalen. Leveransene under denne avtalen vil øke til om lag 22 milliarder Sm³ per år fra 1996 når Trollfeltet kommer i drift, men vil først nå en topp i år 2005. Da vil leveransene utgjøre 42 milliarder Sm³ årlig. Den totale gassmengden som blir solgt i forbindelse med Troll-avtalen, tilsvarer en tredjedel av Norges kjente gassreserver. Basert på dagens priser kan salgsværdien beløpe seg til om lag 700 milliarder kroner, mens investeringene er anslått til nærmere 120 milliarder.

Investeringer

Ifølge SSBs investeringsundersøkelse for 3. kvartal 1993 er anslagene for investeringer i olje- og gassutvinning i 1993 og 1994 henholdsvis 55,5 og 46,7

milliarder kroner. Hovedbildet fra 2. kvartal, der anslagene varslet reduserte oljeinvesteringer neste år, er dermed uendret. Årsaken til aktivitetsnedgangen er at flere store feltutbygginger fullføres nå i høst.

Feltutbyggingsanslaget for 1993 har holdt seg på et stabilt og høyt nivå i tellingene det siste året, og er nå 37 milliarder kroner. Dette er om lag uendret fra forrige telling og hele 8 milliarder kroner høyere enn anslaget for 1992 fra 3. kvartal i fjor. Andelen som går til varekostnader er høy, hele 54 prosent. Dette skyldes at byggingen av betongplattformen og fundamentene for Heidrun og betongplattformen til Troll Vest nå er i full gang.

For 1994 er feltutbyggingsanslaget 25,1 milliarder kroner, som er hele 7,4 milliarder kroner lavere enn anslaget for 1993 fra 3. kvartal 1992. Den reduserte utbyggingsaktiviteten til neste år skyldes at de store feltene Draugen, Brage og Sleipner Øst kom i produksjon i september og oktober i år. Det er ventet at planene om nytt Ekofisksenter, utbygging av Nornefeltet og bygging av en ny plattform på Valhall vil bli godkjent av Stortinget neste år. Dette vil bidra til å øke feltutbyggingsinvesteringene, som trolig vil ligge på samme nivå som i 1992, da påløpte investeringer til feltutbygging var 28,9 milliarder kroner. Som for 1993 er det Heidrun som veier mest i anslaget for feltutbygging neste år, men også Troll Øst og Sleipner Vest vil være i en tung investeringsfase i 1994.

Leteaktiviteten i år ser fortsatt ut til å bli klart lavere enn i 1992. Leteanslaget for 1993 er i 3.

kvartal 6,1 milliarder kroner, som er 1,5 milliarder kroner lavere enn leteanslaget for 1992 registrert på tilsvarende tidspunkt i fjor. I første halvår var de påløpte letekostnadene hele 39 prosent lavere enn i samme periode i fjor. Dette skyldes en nedgang i kostnadene til undersøkelsesboring på 1,3 milliarder kroner. Lavere leteaktivitet skyldes trolig kombinasjonen av svake oljepriser og høye feltutbyggingsinvesteringer. De fysiske leteindikatorerne underbygger bildet av nedgangen i leteaktiviteten på norsk sokkel. Hittil i år er det boret tilsammen 19 lete- og avgrensningshull, mot 32 i de tre første kvartalene i 1992.

Leteanslaget for 1994 er nå 7,8 milliarder kroner, hele 1,2 milliarder kroner lavere enn anslaget for 1993 fra 3. kvartal i fjor. Lisenstildelingen i 14. konsesjonsrunde i september i år, der 17 nye konsesjoner ble tildelt, vil isolert sett bidra til oppgang i leteinvesteringene til neste år. Med en fortsatt svak oljeprisutvikling er det likevel lite sannsynlig at leteaktiviteten i 1994 øker vesentlig fra det lave nivået i første halvår 1993.

Store kostnader i forbindelse med byggingen av mottaksterminalen for Trollgassen på Kollsnes i Øygarden kommune og oppstarten av flere nye felt det siste året, medfører høye investeringer for landvirksomhet og felt i drift i 1993 og 1994 sammenlignet med 1992. Landinvesteringene er ifølge 3. kvartalsundersøkelsen anslått til henholdsvis 5,5 og 6,1 milliarder kroner. Økte landinvesteringer i 1994 skyldes store kostnader for Trollterminalen samt

byggingen av mottaksterminalen for Heidrungassen på Tjeldbergodden. Heidrungassen skal brukes til produksjon av metanol. Anslagene for felt i drift i 1993 og 1994 er nå henholdsvis 7 og 7,7 milliarder kroner. Investeringsanslaget for 1994 er hele 1,9 milliarder høyere enn tilsvarende anslag for 1993. Det er produksjonsstart for Draugen, Brage og Sleipner Øst i høst og for Lille-Frigg til våren som bidrar til den kraftige økningen i disse investeringskostnadene neste år.

For rørtransportsektoren anslås investeringene i 1993 og 1994 til henholdsvis 6,9 og 5,5 milliarder kroner. Økte rørinvesteringer i 1993 skyldes først og fremst høye kostnader for Europipe og Zeepipe fase 2 i år. Anslaget for investeringer i rørtransport i 1994 er hele 2,3 milliarder kroner lavere enn røranslaget for 1993 fra 3. kvartal i fjor. Reduksjonen skyldes lavere kostnader for Europipe, samt at Zeepipe fase 1, Sleipner-Kårstø kondensatrørledningen og Frostpipe nå er ferdig utbygd. Mot slutten av året vil det trolig bli bestemt om oljerørledningen fra Troll Vest-feltet skal gå til Mongstad eller til Sture, og disse investeringene vil øke anslaget for 1994.

Industri og bergverksdrift

Produksjons- og markedsforhold

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte brutto-produksjonen i industri og bergverk målt i faste priser og justert for normale sesongvariasjoner med 1,6 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Bruttoproduktet gikk også opp med 1,6 prosent i denne perioden. Produksjonsøkningen skyldes i første rekke økt produksjon i metallindustrien, men også i næringsmiddelindustrien og verkstedsindustrien økte produksjonen fra 2. til 3. kvartal.

Industriens utvikling i 3. kvartal må ses i lys av at husholdningenes etterspørsel etter varer er i ferd med å ta seg opp. Fortsatt lavkonjunktur hos våre handelspartnere gjør at norsk industri foreløpig får liten drahjelp fra utlandet. Det er i den forbindelsen interessant at mens eksporten av industrivarer gikk ned med nesten tre prosent fra 2. til 3. kvartal, økte hjemmelieferansene med over tre prosent.

Økningen i industriens hjemmelieferanser har sammenheng med en sterk vekst i den innenlandske etterspørselen etter industrivarer fra 2. til 3. kvartal. Det var først og fremst næringsmiddelindustrien som økte leveransene til hjemmemarkedet i denne perioden. For mange av de andre industrigrenene ser det ut som om etterspørselsøkningen i første omgang ikke har gitt produksjonsøkning, men har resultert i reduserte varelagre. Også importen av industrivarer økte betydelig fra 2. til 3. kvartal.

Leveransene av oljeplattformer til petroleumsvirksomheten falt til ifølge de siste KNR-tallene

UTFØRTE OG ANTATT PÅLØPTE INVESTERINGSKOSTNADER I OLJEUTVINNING OG RØRTRANSPORT.

Milliarder kroner, løpende priser

	1992	1993*	1994*
Utvinning av olje og gass	44,8	55,5	46,7
Leting	7,7	6,1	7,8
Feltutbygging	28,9	37,0	25,1
Varer	14,7	20,1	11,8
Tjenester	12,1	13,7	10,1
Produksjonsboring	2,1	3,3	3,3
Felt i drift	5,1	7,0	7,7
Varer	0,7	0,7	0,4
Tjenester	0,7	0,9	1,1
Produksjonsboring	3,7	5,4	6,1
Landvirksomhet ¹⁾	3,1	5,5	6,1
Rørtransport	4,7	6,9	5,5
Oljesektoren totalt	49,5	62,4	52,2

Anslag ifølge SSBs investeringsstatistikk innhentet i 3. kvartal 1993.

1) Omfatter kontorbygg, baser og terminalbygg på land.

MARKEDSUTVIKLINGEN FOR VARER FRA INDUSTRI OG BERGVERKSDRIFT
 Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode¹⁾

	Mrd. kr ²⁾	Volum				Pris			
		1992	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.
Bruttoproduksjonen i alt	292,3	2,0	1,1	-1,1	1,0	0,1	0,4	0,3	-0,6
Skjermet	96,0	2,2	-0,0	-2,2	1,5	0,6	-1,2	0,2	-0,9
Utekonkurrerende	72,5	1,9	0,4	1,7	2,2	-1,6	2,5	-1,4	0,6
Hjemmekonkurrerende	123,7	2,0	2,4	-1,9	-0,1	0,7	0,5	1,3	-0,9
Herav skip og oljeplattformer	38,9	11,3	5,7	-8,6	-6,3	0,9	0,4	0,8	-0,5
Eksport i alt ³⁾	104,2	3,2	-6,2	9,3	-4,8	-0,4	1,4	0,7	-0,8
Skjermet	11,8	1,2	9,8	-5,7	-6,2	0,7	-2,6	-1,2	1,2
Utekonkurrerende	50,4	2,3	-4,4	8,7	-5,5	-2,0	3,4	-1,6	0,4
Hjemmekonkurrerende	42,0	5,1	-13,7	16,0	-3,4	1,0	0,8	3,7	-2,8
Herav skip og oljeplattformer	6,7	102,9	-68,3	177,6	-45,4	1,2	0,3	0,7	0,0
Hjemmeleveranser i alt	188,0	1,1	5,7	-6,4	4,4	0,4	-0,4	0,5	-0,7
Skjermet	84,2	2,4	-1,7	-1,5	2,9	0,5	-0,9	0,4	-1,3
Utekonkurrerende	22,1	0,8	13,2	-14,0	23,7	-0,6	-0,5	0,4	-0,4
Hjemmekonkurrerende	81,7	-0,2	11,2	-8,6	0,9	0,6	0,0	0,6	0,1
Herav skip og oljeplattformer	32,2	1,7	21,2	-18,8	1,1	0,9	0,3	0,8	-0,5
Import i alt	146,9	-0,9	0,6	0,7	8,4	0,9	2,8	-1,8	0,9
Skjermet	9,7	0,6	3,1	-1,1	6,1	0,1	0,4	-0,8	1,8
Utekonkurrerende	29,6	-0,2	-4,9	12,6	4,6	-3,5	3,1	-0,3	-1,4
Hjemmekonkurrerende	107,6	-1,3	2,0	-2,4	9,9	2,2	2,7	-1,9	1,3
Herav skip og oljeplattformer	7,0	96,6	24,3	-12,1	9,3	9,6	12,7	-16,5	14,3
Innenl. anvendelse i alt	334,9	0,2	3,4	-3,3	6,2	0,7	1,0	-0,5	0,0
Skjermet	93,9	2,2	-1,2	-1,5	3,3	0,5	-0,8	0,3	-1,0
Utekonkurrerende	51,7	0,2	2,5	0,6	12,0	-2,2	1,8	-0,5	-0,6
Hjemmekonkurrerende	189,3	-0,8	6,0	-5,2	5,9	1,5	1,5	-0,8	0,8
Herav skip og oljeplattformer	39,1	11,9	21,8	-17,6	2,7	3,2	3,0	-3,2	3,0
Lagerendring i alt ⁴⁾	-9,1	-3,4	7,4	-7,8	-16,8				
Skjermet	-3,8	-0,3	2,7	-0,1	-3,9				
Utekonkurrerende	-6,2	-3,3	3,4	-1,2	8,7				
Hjemmekonkurrerende	0,8	-4,9	10,8	-13,2	-30,4				
Herav skip og oljeplattformer	3,3	4,0	19,4	-39,2	-148,1				
Innenl. etterspørsel i alt	344,1	3,7	-3,9	4,8	22,5	1,0	0,6	0,4	-0,8
Skjermet	97,7	2,4	-3,7	-1,4	6,9	0,5	-0,7	0,3	-0,9
Utekonkurrerende	57,9	3,1	-0,8	1,6	2,9	-2,2	1,7	-0,2	-0,6
Hjemmekonkurrerende	188,5	4,6	-5,1	9,4	36,9	2,3	1,1	0,6	-1,4
Herav skip og oljeplattformer	35,8	14,0	4,1	44,1	176,0	11,1	3,0	-0,6	-7,6

1) Basisverdi, dvs. markedsverdi fratrukket avgifter og handelsavanse. I hjemmekonkurrerende varer er skip og oljeplattformer nå inkludert.

2) Nivå tall i løpende priser.

3) Inneholder reeksport.

4) Endring i lagerendring i prosent av innenlandsk anvendelse i foregående kvartal.

med nesten to milliarder kroner (sesongjustert, og regnet i 1991-kroner) fra 1. til 2. kvartal, men var stabile fra 2. til 3. kvartal. Produksjonen av plattformer og verkstedsprodukter viste derimot klar vekst gjennom denne perioden. Det er grunn til å tro at misforholdet mellom utviklingen i produksjon og hjemmeleveranser skyldes problemer med varefordelingen av oljeinvesteringene i KNR.

Nedgangen i eksporten av industrivarer kan langt på vei føres tilbake til lav eksport av raffinerte oljeprodukter i 3. kvartal. Men fallet i eksporten av skip fra et ekstraordinært høyt nivå i 2. kvartal, trakk også ned. Eksporten av verkstedprodukter utenom skip og oljeplattformer økte med 14 prosent fra 2. til 3. kvartal.

INDUSTRI OG BERGVERKSDRIFT. PRODUKSJON OG FAKTORETTESPØRSEL
 Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode

	Mrd. kr ¹⁾ 1992	Volum				Pris			
		4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.
Bruttoproduksjonen i alt	334,3	0,2	0,8	0,3	1,6	0,3	0,9	-0,2	-0,4
Skjermet	105,8	0,3	1,3	-1,4	1,3	0,1	-0,1	0,0	-0,6
Utekonkurrerende	77,0	2,0	-0,2	2,6	1,6	-0,2	1,9	-2,1	0,7
Hjemmekonkurrerende	151,5	-0,8	1,1	0,3	1,7	0,8	1,1	0,9	-0,8
Vareinnsats i alt	239,6	0,6	0,6	0,2	1,5	0,5	0,1	-0,1	-0,3
Skjermet	74,1	0,7	1,3	-1,8	1,3	0,4	-1,3	0,3	-0,2
Utekonkurrerende	61,3	2,4	-0,7	2,8	1,4	0,6	0,5	-0,7	-0,3
Hjemmekonkurrerende	104,2	-0,5	0,8	0,1	1,7	0,6	0,9	-0,1	-0,2
Bruttoprodukt i alt	94,7	-0,9	1,5	0,6	1,6	-0,2	2,9	-0,2	-0,8
Skjermet	31,7	-0,7	1,4	-0,4	1,2	-0,3	2,7	-0,8	-1,4
Utekonkurrerende	15,7	0,6	1,5	1,8	2,1	-3,5	8,0	-7,6	4,7
Hjemmekonkurrerende	47,3	-1,6	1,7	0,8	1,7	1,0	1,4	2,8	-2,1
Sysselsetting ²⁾	294	7,0	1,1	0,7	-2,0				
Bruttoinvesteringer i alt	13,5	8,7	-14,5	8,5	-2,2	0,8	0,7	0,3	0,4
Skjermet	4,0	-11,0	33,7	13,1	-7,4	0,7	0,9	0,0	0,4
Utekonkurrerende	4,4	30,5	-49,1	1,2	-7,4	0,8	0,8	0,4	0,4
Hjemmekonkurrerende	5,2	8,0	-14,5	7,7	6,8	0,8	0,4	0,6	0,5
Bruttoinvesteringer i bygninger og anlegg	4,3	35,6	-23,3	27,7	-8,2	-0,3	-0,9	0,5	0,4
Skjermet	1,4	20,3	-5,1	73,8	-14,3	-0,4	-0,7	0,4	0,3
Utekonkurrerende	1,4	75,2	-64,9	2,8	-4,5	-0,3	-1,0	0,5	0,5
Hjemmekonkurrerende	1,5	18,1	8,7	-0,5	-0,9	-0,3	-1,0	0,5	0,4
Bruttoinvesteringer i maskiner og transport-midler	9,2	-2,4	-9,4	-0,9	1,7	1,3	1,4	0,5	0,4
Skjermet	2,6	-25,1	61,8	-12,6	-1,5	1,3	1,4	0,6	0,4
Utekonkurrerende	3,0	12,8	-39,5	0,6	-8,5	1,3	1,4	0,4	0,4
Hjemmekonkurrerende	3,7	3,9	-25,2	13,3	11,3	1,3	1,4	0,4	0,4

1) Nivå tall i løpende priser

2) Sysselsatte i industrien (1000) og prosentvis endring fra samme kvartal foregående år.

Tallene er basert på utvalg og inneholder en viss usikkerhet.

Kilde: Foreløpige nasjonalregnskap (årstall) og AKU (kvartalstall).

Prisen på viktige norske eksportvarer har gjennomgående ligget på et lavt nivå siden begynnelsen av fjoråret. De lave prisene på aluminium og andre metaller har sammenheng med at det fortsatt er stor utførsel av disse produktene fra landene i Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen. Prisene er imidlertid nå på et så lavt nivå at man etterhvert kan regne med en viss avskalling av vestlige produsenter. Dette kan legge grunnlaget for en prisoppgang.

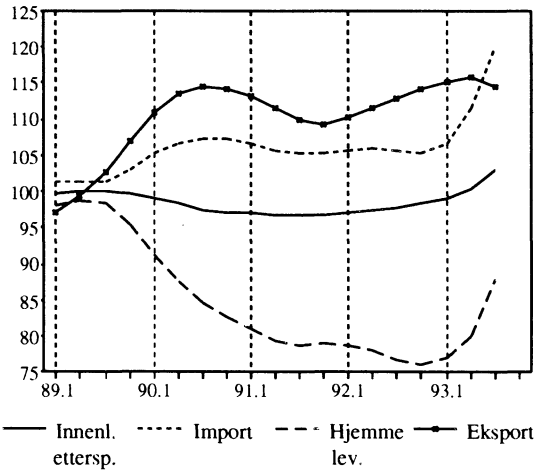
I første halvår i år tok eksportprisindeksen for norske industrivarer seg noe opp, men falt tilbake i 3. kvartal. Fallet i eksportprisindeksen fra 2. til 3. kvartal reflekterer i hovedsak lavere priser på raffinerte oljeprodukter og kjemiske råvarer.

Sysselsettingen

Ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftsundersøkelse (AKU) var det i 3. kvartal i år 298.000 sysselsatte i industrien, en nedgang på to prosent i forhold til samme kvartal i fjor. Denne nedgangen må imidlertid, som tidligere påpekt, ses i lys av at AKU-tallene for 3. kvartal i fjor trolig representerte en overvurdering av industrisysselsettingen.

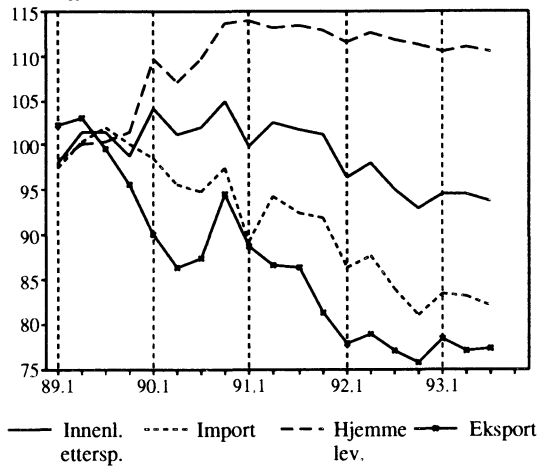
Ifølge Statistisk sentralbyrås konjunkturbarometer var det i 3. kvartal i år fortsatt en viss overvekt av industriens ledere som forventet en nedgang i sysselsettingen fremover. Andelen som forventer nedgang, er imidlertid redusert noe siden undersøkelsen i 2. kvartal.

VOLUMUTVIKLINGEN FOR VARER FRA UTEKONKURRERENDE INDUSTRI
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

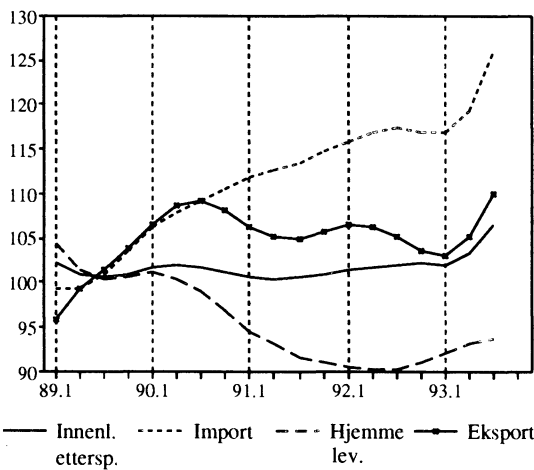
Kilde: SSB.

PRISUTVIKLINGEN FOR VARER FRA UTEKONKURRERENDE INDUSTRI
Sesongjustert. 1989 = 100

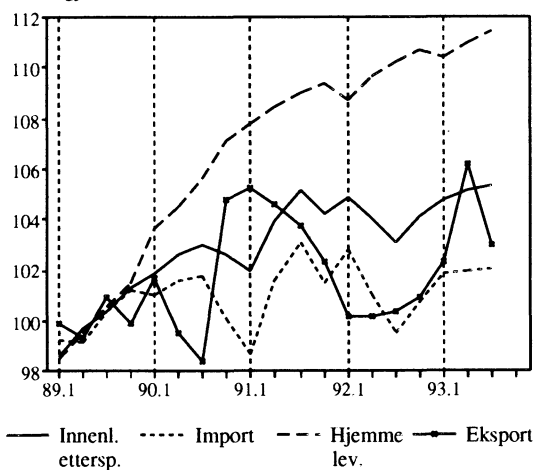
Kilde: SSB.

VOLUMUTVIKLINGEN FOR VARER FRA HJEMMEKONKURRERENDE IND. (EKSKL. SKIP OG PLATTFORMER)
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

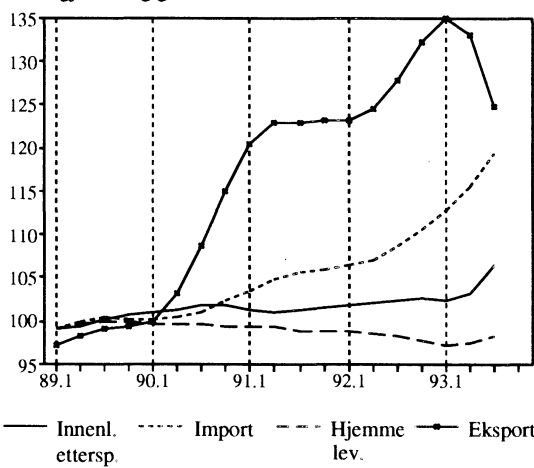
Kilde: SSB.

PRISUTVIKLINGEN FOR VARER FRA HJEMMEKONKURRERENDE IND. (EKSKL. SKIP OG PLATTFORMER)
Sesongjustert. 1989 = 100

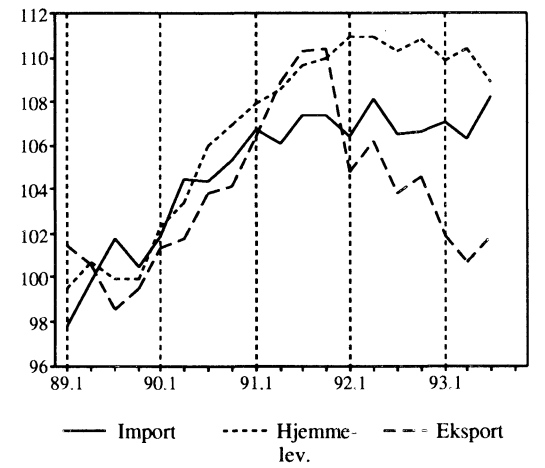
Kilde: SSB.

VOLUMUTVIKLINGEN FOR VARER FRA SKJERMET INDUSTRI
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

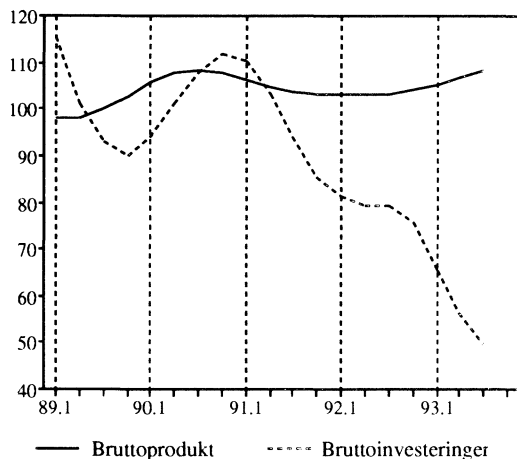
Kilde: SSB.

PRISUTVIKLINGEN FOR VARER FRA SKJERMET INDUSTRI
Sesongjustert. 1989 = 100

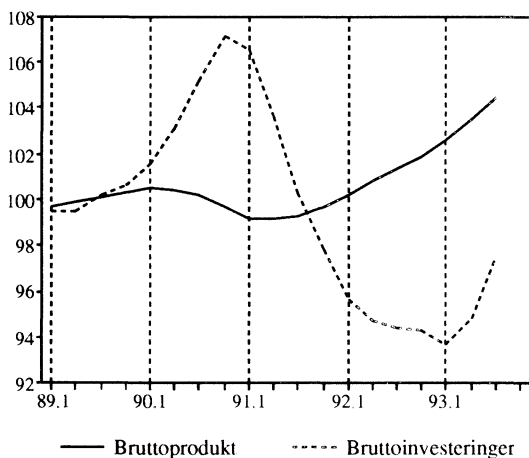
Kilde: SSB.

PRODUKSJON OG INVESTERING I
UTEKONKURRERENDE INDUSTRI
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

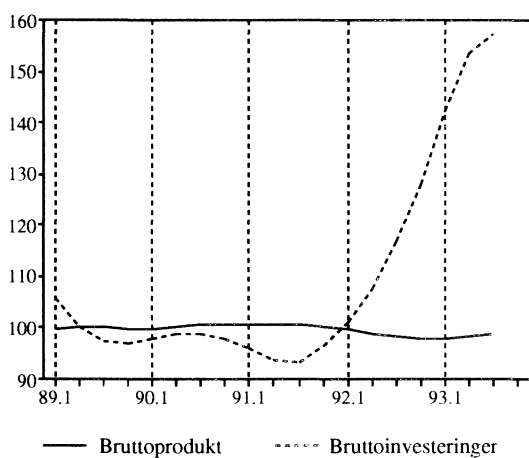
Kilde: SSB.

PRODUKSJON OG INVESTERING I
HJEMMEKONKURRERENDE INDUSTRI
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

PRODUKSJON OG INVESTERING I
SKJERMET INDUSTRI
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

Investeringene

Etter en viss oppgang i andre halvår i fjor, har industriinvesteringene hittil i år vist en nedadgående tendens. Det er særlig treforedlingsindustrien som har trappet ned investeringene etter at Norske Skogs papirfabrikk i Halden er ferdigstilt og har startet produksjonen. Fra 2. til 3. kvartal i år var fallet i industriinvesteringene på 2,2 prosent ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall.

Investeringene i skjermet industri har tatt seg kraftig opp og er nå på et høyere nivå enn i konjunkturtoppen i 1988. Investeringene i denne industrigruppen er imidlertid beskjedne sammenlignet med investeringene i utekonkurrerende og hjemmekonkurrerende industri.

Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse fra 3. kvartal bekrefter i hovedsak det bildet av industriens investeringsplaner som fremkom i investeringsundersøkelsen for 2. kvartal. Den siste investeringsundersøkelsen tyder riktignok på at nedgangen i industriinvesteringene fra 1992 til 1993 ikke blir fullt så stor som undersøkelsen for 2. kvartal tydet på. Anslagene for 1993 gitt i 3. kvartal i år ligger 3,2 prosent under anslagene for 1992 gitt på samme tidspunkt i fjor.

I likhet med investeringsundersøkelsen for 2. kvartal gir den siste undersøkelsen svært lave investeringsanslag for 1994. Sammenlignes anslagene for 1993 gitt i 3. kvartal i fjor med anslagene for 1994 i den siste undersøkelsen, kommer man frem til en nedgang i industriinvesteringene neste år på 24 prosent. Investeringene ventes å falle i de fleste industrigrenene, men aller størst er nedgangen ventet å bli i treforedlingsindustrien. Investeringene i treforedlingsindustrien er imidlertid nå på et så lavt nivå at ytterligere nedgang ikke lenger betyr så mye for totalbildet. Produsentene av kjemiske råvarer planlegger å trappe opp investeringene betydelig i 1994. Blant produsentene av verkstedprodukter er investeringsanslaget for 1994 om lag på samme nivå som for 1993. De lave anslagene for industriinvesteringene neste år må ses i lys av de siste årenes prisfall på en rekke viktige eksportprodukter. Den siste investeringsundersøkelsen er foretatt midt i 3. kvartal, altså på et tidspunkt da de kortsiktige rentene hadde kommet ned mot seks prosent. Rentefallet kan på sikt komme til å påvirke industriens investeringsplaner positivt, men slike virkninger kan ikke forventes å komme raskt. Dessuten trekker usikkerheten rundt Norges fremtidige tilknytning til EF i retning av å utsette investeringsbeslutninger.

Situasjonsvurdering

En sammenligning av Statistisk sentralbyrås konjunkturbarometer for 3. kvartal 1993 med tilsvaren-

de undersøkelser tidligere år peker mot en svak bedring i konjunktursituasjonen for industrien. Den viktigste positive faktoren er ordretilgangen som er i ferd med å øke både på hjemmemarkedene og på eksportmarkedene. Spesielt innen produksjon av trevarer ser man klare positive trekk i hjemmemarkedet. Til tross for den forventede nedgangen i investeringsaktiviteten i Nordsjøen neste år, forventer deler av verkstedindustrien en bedring av ordretilgangen. På eksportmarkedet er det i første rekke kjemisk råvareindustri, ferrolegeringsindustrien og deler av verkstedindustrien som venter bedring i ordretilgangen.

Bygge- og anleggsvirksomhet

Produksjon og sysselsetting

Etter at den trendmessige nedgangen i produksjonen i bygge- og anleggssektoren stoppet opp rundt årskiftet 1991/92, har aktiviteten i næringen variert markert fra kvartal til kvartal. Ifølge sesongjusterte KNR-tall falt bruttoproduksjonsverdien i faste priser med 1,2 prosent fra 2. til 3. kvartal i år etter en oppgang på 7,9 prosent fra 1. til 2. kvartal.

Bevegelsene i produksjonen så langt i år kan bl.a. føres tilbake til investeringer i Televerket, som i nasjonalregnskapet er klassifisert innenfor samferdselssektoren. Her viser sesongjusterte investeringstall en markert topp i 2. kvartal. Det samme mønsteret gjorde seg gjeldende for bygningsinvesteringene i skjermet industri (nytelsesmidler og grafisk) og offentlig forvaltning. Økte investeringer i boliger og kraftforsyning bidro imidlertid til å holde

etterspørselen oppe i 3. kvartal; sesongjusterte tall viste en vekst på henholdsvis 4,8 og 13,6 prosent fra 2. til 3. kvartal. Dette er første gang sesongjusterte boliginvesteringstall viser vekst siden siste halvdel av 1987. I andre næringer var det mindre endringer i bygge- og anleggsinvesteringene.

Ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU) økte antall sysselsatte i bygge- og anleggssektoren med 11 000, eller 9,7 prosent fra 2. til 3. kvartal 1993. Disse AKU-tallene tar imidlertid ikke hensyn til normale sesongvariasjoner. I forhold til samme periode året før var det 2 000 (1,6 prosent) færre sysselsatte i 3. kvartal i år. Antall timeverk økte imidlertid med 2,0 prosent i samme periode. Den gjennomsnittlige arbeidstiden fortsetter altså å øke. Ifølge Arbeidsdirektoratets månedsstatistikk var det ved utgangen av september 9431 registrert ledige bygge- og anleggsarbeidere, en nedgang på 988 fra samme tidspunkt i 1992.

SSBs byggearealstatistikk viser at igangsett bruksareal til driftsbygg i perioden januar - oktober lå 3,9 prosent under fjorårsnivået. Nedgangen i igangsettingen var særlig markert i sektorene varehandel, bank-, finans- og forsikringsvirksomhet samt offentlig administrasjon. Tallene for 1993 er imidlertid foreløpige og mindre komplette enn tilbakegående serier. Byggearealstatistikken under vurderer dermed sannsynligvis det faktiske nivået på igangsettingen så langt i år. Imidlertid har omlegging av statistikken trolig ført til at avviket mellom foreløpige og endelige tall er mindre enn tidligere. Foreløpige sesongjusterte tall indikerer at igangsettingstallene for driftsbygg har variert rundt en stigende trend gjennom de siste tolv måneder.

BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET. MARKEDSUTVIKLING OG PRODUKSJON
Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode¹⁾

	Mrd. kr. ²⁾ 1992	Volum				Pris			
		92.4	93.1	93.2	93.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Bygge- og anleggsinvesteringer totalt ³⁾	51,8	11,3	-15,0	10,3	-2,9	-0,3	-1,0	0,5	0,4
Bolig	11,8	-5,4	-2,4	-0,1	4,8	-0,5	-0,6	0,4	0,3
Offentlig forvaltning ⁴⁾	19,5	16,0	-13,1	2,6	-2,3	-0,2	-1,3	0,6	0,5
Kraftforsyning	3,1	1,1	-19,2	13,8	13,6	-0,3	-1,0	0,4	0,5
Fastlands-Norge, ellers	17,3	19,9	-23,1	25,2	-10,0	-0,4	-0,9	0,6	0,4
Bruttoproduksjon	74,7	12,3	-13,5	7,9	-1,2	-0,3	-1,8	0,5	0,4
Vareinnsats	50,2	12,3	-13,5	7,9	-1,2	0,4	0,4	0,1	0,2
Bruttoproduct	24,5	12,4	-13,6	7,8	-1,2	-1,8	-6,5	1,4	0,8

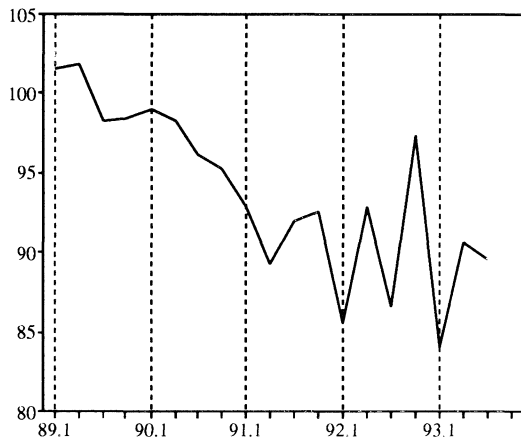
1) Markedspriser.

2) Nivå tall i løpende priser.

3) Utenom oljevirkosomhet og utenriks sjøfart.

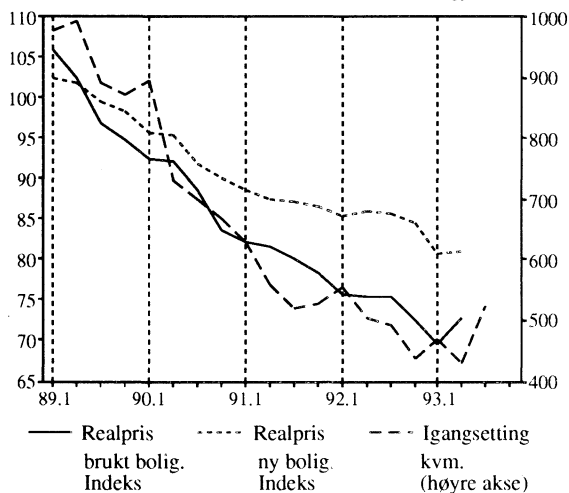
4) Statens bygge- og eiendomsdirektorat er omplassert fra offentlig forvaltning til privat tjenesteyting f.o.m. 1. kvartal 1993.

BRUTTOPRODUKT I BYGGE- OG
ANLEGGSVIRKSOMHET
Sesongjustert. 1989 = 100

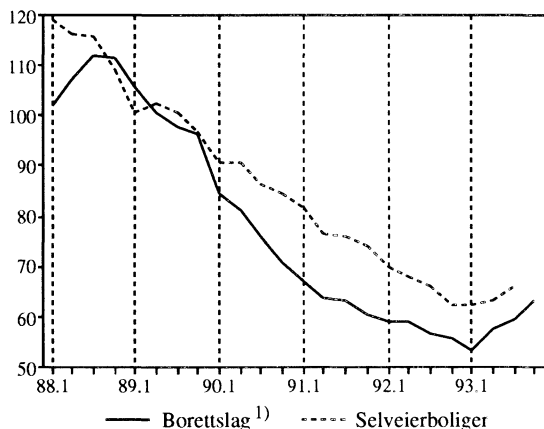
Kilde: SSB.

TO INDIKATORER FOR REALPRISEN PÅ BOLIG OG
IGANGSETTINGEN AV NYE BOLIGER (Sesongjustert)

Kilde: Norges Eiendomsmeglerforbund/ECON og SSB.

TO INDIKATORER FOR REALPRISEN PÅ BOLIG (KVM.)
I OSLO. Indeks. (1989=100)

1) Tallene for 4. kvartal 1993 er basert på 2 måneds-observasjoner.

Kilde: OBOS og NBFI/NOR EIENDOMSSERVICE.

Særlig skjøt igangsettingen fart i august og september. I oktober lå imidlertid igangsettingstallene 9,3 prosent lavere enn endelige tall for samme periode i fjor. Utviklingen i ordretilgangen indikerer likevel økende etterspørsel etter driftsbygg. I 3. kvartal økte ordretilgangen med 29 prosent i forhold til samme periode i fjor etter en svak utvikling i lengre tid. Med det lave nivået man nå har for nybygging, vil store enkeltprosjekter gi markerte utslag i månedstallene. Byggingen av det nye Rikshospitalet og storflyplassen på Gardermoen vil dermed gi betydelige bidrag til vekst i bygge- og anleggsaktiviteten i tiden fremover.

Sesongjusterte tall viser at boligbyggingen nå tilter etter å ha nådd bunnen rundt årskiftet 1992/93. Igangsatt boligareal i september og oktober lå henholdsvis 19,0 og 21,3 prosent høyere enn i samme periode i fjor. Ordretilgangen på boligbygg økte med 47 prosent fra 3. kvartal i fjor til samme tidsrom i år. Pga. nedgang i boligbyggingen i siste del av fjoråret, lå igangsatt boligareal i perioden januar - oktober likevel 3,6 prosent lavere enn i samme periode året før. I likhet med driftsbygg, er veksten i igangsettingen av boliger påvirket i negativ retning av ufullstendig innrapportering av prosjekter startet opp i 1993.

Pris- og kostnadsutviklingen

Tilgjengelig informasjon om priser på næringsbygg tyder på at prisene på kontorlokaler har stabilisert seg etter å ha falt i over seks år. På boligmarkedet er det klar økning i prisene. SSB's prisindeks for bruktboliger gir den mest omfattende statistikken for boligprisutviklingen; den er landsdekkende og kontrollerer for en rekke kvalitative forskjeller ved boligene i utvalget, men foreligger kun tom. 2. kvartal. Den viser at boligprisene i gjennomsnitt økte med 5,8 prosent fra 1. til 2. kvartal. Prisene lå dermed bare 1,1 prosent under nivået på samme tid i fjor. Også prisindeksen for nye eneboliger økte fra 1. til 2. kvartal, men etter justering for normale sesongsvingninger, falt prisen med 0,2 prosent.

Mindre omfattende statistikk gir informasjon også om utviklingen i 3. kvartal. NBBLs boligindeks viste en økning fra 2. til 3. kvartal på 3,4 prosent i den totale omsetningsprisen for brukte andelsboliger. Ifølge prisstatistikken fra Norges Eiendomsmeglerforbund/ECON steg den gjennomsnittlige kvadratmeterprisen med 7 prosent fra 1. til 2. tertial i år. Men fortsatt lå den gjennomsnittlige kvadratmeterprisen 33 prosent under toppnivået i 1988. Kvadratmeterprisen for omsatte OBOS-leiligheter økte med 5 prosent fra september til oktober og har steget med 25 prosent siden oktober i fjor. Den gjennomsnittlige kvadratmeterprisen på boliger omsatt av EXACT Eiendomsmeglere har i samme tidsrom steget med 13 prosent.

Ifølge Norges Eiendomsmeglerforbund/ECON har økningen i boligprisene vært sterkest i byene på Vestlandet, i Oslo og Bærum, men tendensen til prisoppgang er et generelt trekk for det meste av landet. Prisoppgangen gjelder også alle boligtyper. Eiendomsmeglerne har også registrert stor økning i omsetningen og kortere omsetningstid. NBBL melder om en omsetningsøkning på henholdsvis 20 og 30 prosent i 2. og 3. kvartal i år i forhold til samme periode i fjor.

Byggekostnadsindeksen holdt seg tilnærmet uendret gjennom 3. kvartal. For veianlegg steg indeksen med 0,5 prosent fra 2. til 3. kvartal. Nedgang i tallet på åpnete konkurser gir en indikasjon på bedre lønnsomhet i bygge- og anleggsnæringen. I de tre første kvartaler ble det åpnet 484 konkurser mot 534 i løpet av samme periode i fjor. De kvartalsvise konkurstallene har vist en nedadgående tendens gjennom 1993.

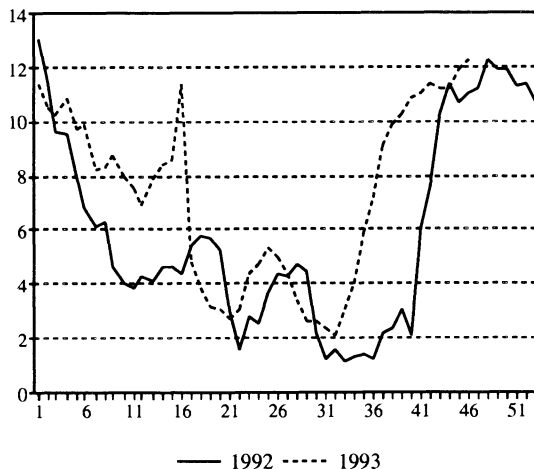
Elektrisitetsforsyning

I de ti første månedene i 1993 lå kraftproduksjonen på samme nivå som i samme periode i 1992, og 4,3 TWh høyere enn i 1991. Den totale eksporten av kraft i perioden januar til oktober i år var 2 TWh lavere enn i samme periode i fjor. Importen lå 0,6 TWh under fjorårets nivå, slik at nettoeksporten var 1,4 TWh lavere enn i 1992.

Elektrisitetsforbruket i kraftintensiv industri har vært synkende de to siste årene, mens leveransene av tilfeldig kraft til elektrokjeler har økt. Forbruket av kraft i alminnelig forsyning økte med 0,9 TWh i de ti første månedene i år i forhold til samme periode i 1992. Dersom man korrigerer for avvik fra normal temperatur, økte elektrisitetsforbruket i alminnelig forsyning med 0,5 TWh i forhold til fjoråret.

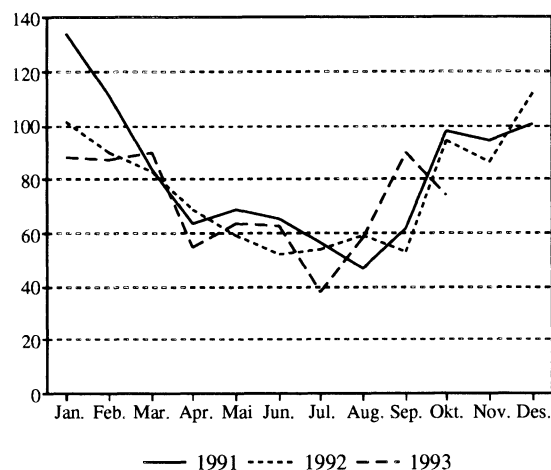
Et gjennomgående trekk i kraftmarkedet etter at Energiloven trådte i kraft er at større bedrifter har kunnet forhandle seg fram til rimeligere priser. Dette kan forklare deler av forbruksøkningen som har funnet sted de siste par årene. Det har imidlertid også vært en økning i salget av fyringsprodukter (fyringsparafin og fyringsolje nr. 1 og 2) på nesten 8 prosent i perioden august til oktober i år i forhold til salget i samme periode i fjor. Dette kan være en indikasjon på at den trendmessige utviklingen en i de siste årene har observert i retning av at elektrisitet erstatter olje til oppvarming er i ferd med å flate ut. Temperaturforskjeller kan imidlertid også være en årsak. For ti-måneders perioden januar til oktober 1993 var salget av fyringsprodukter 1,1 prosent lavere enn i samme periode i fjor. Prisen på fyringsolje pr. kWh nyttiggjort energi er nå 5-6 øre lavere enn elektrisitetsprisen, mens parafinprisen er 2 øre høyere enn elektrisitetsprisen. Dette viser at forbrukere som har installert oljebasert oppvarmingsut-

SPOTMARKEDSPRIS PÅ ELEKTRISK KRAFT OMSATT OVER SAMKJØRINGENS BØRS. Gjennomsnittlig pris i uke 1 1992 til uke 46 1993, øre/KWh.

Kilde: Landsrapport, Statnett Marked. Uke 1/92 til uke 46/93.

TOTALT SALG AV FYRINGSPARAFIN OG FYRINGSOLJE NR. 1 OG 2. Månedstall for årene 1991, 1992 og 1993. Mill. liter

Kraftbalansen januar-oktober. TWh			
	1991	1992	1993
Kraftproduksjon	91,1	95,4	95,4
+ Import	2,2	1,2	0,6
- Eksport	5,6	9,1	7,1
- Krafttap etc.	7,8	8,0	8,0
Netto innenlandsk forbruk	79,9	79,5	80,9
- Elektrokjeler	5,0	5,7	6,6
- Kraftintensiv industri	24,0	23,1	22,9
- Alminnelig forsyning	50,3	50,0	50,9
(temperaturkorrigert)	(50,8)	(51,2)	(51,7)

Kilde: NVEs kortidsstatistikk.

styr, og som står overfor ordinære tariffbestemte elektrisitetspriser, fortsatt kan komme godt ut ved å benytte olje til oppvarming.

Både i 1992 og 1993 ble det gitt betydelige lettelser i elektrisitetsavgiften for industrien. I 1993 har kraftintensiv industri, treforedling og veksthusnæringen fullt fritak for avgiften på 4,6 øre/kWh, mens resten av industrien betaler halv avgift. I avgiftsopplegget for 1994 er også den delen av industrien som i dag betaler halv avgift samt oppdrettsnæringen, gitt fullt avgiftsfritak. For å dekke inn deler av provenyrtapet økes elektrisitetsavgiften for husholdninger og ikke-industriell virksomhet med 0,5 øre/kWh. Dette vil bidra til å øke den nevnte prisforskjellen mellom elektrisitet og fyringsolje, slik at det for husholdninger og tjenesteytende sektorer kan bli gunstigere å benytte olje til oppvarming.

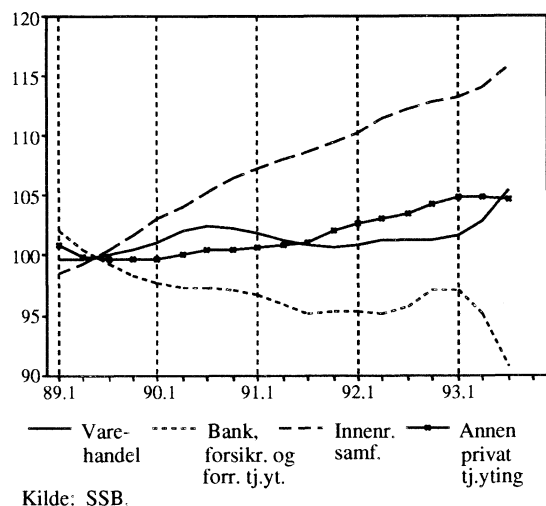
Omsetningen i spotmarkedet lå i de 46 første ukene av 1993 i gjennomsnitt litt under 200 GWh pr. uke. Med samme omsetning gjennom resten av året vil om lag 10 TWh bli omsatt i dette døgnet i 1993. I slutten av august begynte spotprisene å stige igjen etter å ha ligget svært lavt i sommermånedene. I de ti siste ukene (uke 36-46) var gjennomsnittsprisen om lag 4,5 øre høyere enn i tilsvarende periode i 1992. Prisøkningen fra 1992 til 1993 var spesielt stor i september, idet prisene i år begynte å ta seg opp en måned tidligere enn i fjor. Gjennomsnittlig spotpris i de 46 første ukene av 1993 var om lag 7,3 øre/kWh mot 4,6 øre/kWh i tilsvarende periode i fjor. Utvekslingsprisen, som er gjengitt i figuren, og prisen på eksportkraft følger i hovedsak samme utvikling.

Lederne i transmisjonsselskapene Statnett og Svenska Kraftnät har i den siste tiden tatt til orde for en harmonisering av elektrisitetsmarkedene i Norden, blant annet med en felles svensk-norsk kraftbørs. Prisen på kraft omsatt over den norske kraftbørsen har vært preget av ustabilitet, pga. sterk følsomhet for små volumendringer. Med en integrasjon av de nordiske elmarkedene vil omsetningen øke og prisene stabiliseres. Systemet blir mer effektivt fordi forskjeller i produksjons- og konsummønstre vil kunne utnyttes bedre. Overføringskapasiteten mellom Norge og Sverige er nå 2.000 MW. Ytterligere kapasitetsøkninger i form av nye kabler er under vurdering.

Privat tjenesteyting

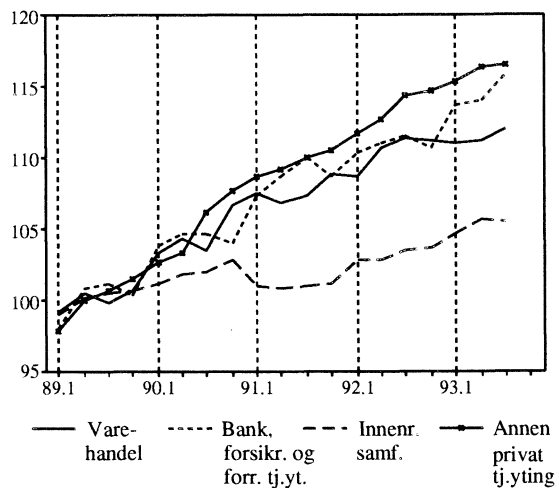
Produksjonen i privat tjenesteyting har variert relativt betydelig det siste året. Den underliggende veksten de siste kvartalene har vært svak. Men på grunn av sterk vekst mot slutten av fjoråret lå nivået på bruttoproduksjonen de tre første kvartalene i år snaut 1 prosent høyere enn årsgjennomsnittet for 1992, justert for normale sesongvariasjoner. Talle-

BRUTTOPRODUKSJON I PRIVAT TJENESTEYTING, FASTLANDS-NORGE
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

PRISUTVIKLINGEN FOR PRIVAT TJENESTEYTING, FASTLANDS-NORGE
Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

ne for produksjonen i varehandelen er beregningsmessig nært knyttet til utviklingen i varekonsumet. Oppsvinget i aktivitetsnivået i varehandelen har imidlertid vært klart svakere enn veksten i varekonsumet, noe som skyldes sammensetningseffekter. De fleste andre undersektorene innenfor privat tjenesteyting har mindre variasjoner i produksjonen.

Tallene for privat tjenesteyting er påvirket av at produksjon og investeringer i Statbygg fra 1. januar 1993 er ført under privat tjenesteyting, mot tidligere under offentlig forvaltning. Utslaget av dette på produksjonsveksten er i størrelsesorden 0,2-0,3 prosentpoeng på årsbasis.

Bruttoinvesteringene i private tjenesteytende næringer steg svakt gjennom 1992. Det har vært store svingninger i investeringstallene i år. De store utslagene skyldes betydelige variasjoner i investe-

ringene i samferdselssektoren samt føringsendringen for Statbygg. Den underliggende tendensen er flat så langt i 1993.

Investeringene i maskiner og transportmidler i privat tjenesteyting, som har vært i vekst i over 4 år, har svekket seg de tre seneste kvartalene. Investeringene i bygninger har vært stabile hittil i år, men korrigert for føringsendringen var disse lavere enn årsgjennomsnittet for 1992.

Med svak underliggende produksjonsutvikling og vekst i arbeidsproduktiviteten, fortsetter nedgangen i sysselsettingen i privat tjenesteyting. I 1992 gikk tallet på sysselsatte ned med 1,9 prosent. Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) for 3. kvartal tyder på at sysselsettingsnedgangen har fortsatt, men kanskje i noe lavere takt. Nedgangen har funnet sted innenfor de fleste undergruppene av privat tjenesteyting.

PRIVAT TJENESTEYTING FASTLANDS-NORGE, PRODUKSJON OG INVESTERING.
Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode¹⁾

	Mrd.kr ²⁾ 1992	Volum				Pris			
		92.4	93.1	93.2	93.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Bruttoproduksjon	404,1	4,6	-1,6	-0,2	0,3	-0,0	1,0	0,5	0,6
Vareinnsats	148,9	6,4	-3,8	0,9	0,4	0,3	1,2	0,7	-0,2
Bruttoprodukt	255,3	3,6	-0,2	-0,9	0,3	-0,2	0,8	0,4	1,1
Bruttoinvesteringer	28,5	21,3	-23,7	15,4	-3,9	1,5	-0,9	0,9	1,6
- bygn. og anlegg	10,5	17,9	-24,8	29,4	-12,4	-0,3	-0,9	0,4	0,4
- mask. og trsp.midler	17,9	23,5	-23,0	6,9	2,3	2,7	-0,9	1,5	2,1

1) Markedspriser.

2) Nivå tall i løpende priser.

OFFENTLIG FORVALTNING

Ifølge foreløpige anslag lå offentlig konsum i de tre første kvartalene i 1993 2,1 prosent over nivået i samme periode i 1992, målt i faste priser. Det har vært sterk vekst i kommunalt og sivilt statlig konsum, mens det militære konsumet har vist betydelig nedgang i denne perioden. Offentlig sysselsetting målt i utførte timeverk har så langt i år økt med 2,9 prosent i forhold til samme periode i fjor. Det er i hovedsak kommunesektoren som har bidratt til veksten i offentlig sysselsetting. Den offentlige sektors bruttoinvesteringer i fast kapital gikk ned med 7,8 prosent i volum fra de tre første kvartalene i fjor til samme periode i år.

Statsforvaltningen

Det statlige konsumet økte med 4,7 prosent i volum fra 3. kvartal 1992 til 3. kvartal 1993. Sammenliknet med de tre første kvartalene av 1992 har det til nå i år vært en vekst i statlig konsum på 0,7 prosent. Det sivile konsumet har økt med 5,1 prosent, mens det militære konsumet er redusert med 8,0 prosent i dette tidsrommet. Veksten i det sivile konsumet har vært sterkest under forvaltningsområdet undervisning, hvor konsumet i de tre første kvartalene av 1993 lå 12,0 prosent over nivået i samme periode i 1992. Fra 1991 til 1992 var veksten for undervisning på 9,1 prosent.

Variasjon i vareinnsats er hovedfaktoren bak utviklingen i sivilt og militært statlig konsum i 1993. Den sivile vareinnsatsen økte med 9,3 prosent i volum, mens vareinnsatsen i forsvaret ble redusert med 14,3 prosent i de tre første kvartalene

i år sammenliknet med samme periode i fjor. Den sterke veksten i sivil vareinnsats har sammenheng med at Statens bygge- og eiendomsdirektorat ble omdannet fra en statsforvaltningsetat til en statlig forvaltningsbedrift med virkning fra 1. januar 1993. Statlig konsum reduseres i første omgang ved at Statsbygg utgår av statsforvaltningen, men øker igjen som følge av statlige etaters husleieutgifter til Statsbygg. I Revidert nasjonalbudsjett for 1993 er omorganiseringen av Statsbygg isolert sett anslått å øke det samlede statlige konsumet med 1,5 prosent i volum fra 1992 til 1993. Reduksjonen i militær vareinnsats skyldes i stor grad at det ble levert en ubåt i første halvår i fjor, mens det ikke var noen slik leveranse i første halvår i år. Korrigert for dette, lå det militære konsumet 1,2 prosent lavere i årets tre første kvartaler enn i samme periode i fjor.

I Salderingsproposisjonen for Statsbudsjettet for 1994 er det anslått en økning i sivilt statlig konsum på 9,4 prosent og en reduksjon i det militære konsumet på 8,2 prosent fra 1992 til 1993. Statlig konsum totalt anslås å øke med 3,0 prosent i 1993.

Sysselsettingen i sivil statlig forvaltning, målt i utførte timeverk, økte med 1,7 prosent fra 3. kvartal 1992 til 3. kvartal 1993. Antall timeverk utført i forsvaret økte med 1,6 prosent i samme periode. I årets tre første kvartaler lå den sivile og militære sysselsettingen henholdsvis 0,5 og 1,7 prosent over nivået i tilsvarende periode i 1992.

De statlige bruttoinvesteringene i fast kapital er redusert med 13,2 prosent i de tre første kvartalene av 1993 sammenliknet med de tre første kvartalene av 1992. Korrigert for omorganiseringen av Stats-

OFFENTLIG FORVALTNING - PRODUKSJON, KONSUM OG FAKTORETTESPØRSEL

Prosentvis endring fra samme periode året før

	Stat Mrd.kr. 1992	Komm. Mrd.kr. 1992	Statsforvaltn.		Kommune forvaltn.		Off.forvaltn. i alt	
			Volum 93.3	Pris 93.3	Volum 93.3	Pris 93.3	Volum 93.3	Pris 93.3
Bruttoproduksjon	68,5	111,4	4,3	1,2	3,4	0,4	3,8	0,7
Konsum	62,7	94,7	4,7	1,2	3,0	0,4	3,7	0,7
Gebyrer	5,8	16,7	0,4	1,1	5,7	0,2	4,2	0,5
Vareinnsats	33,3	27,7	7,4	2,5	2,4	2,0	5,1	2,2
Bruttoprodukt	35,2	83,6	1,6	0,1	3,8	-0,1	3,1	-0,1
Sysselsetting ¹⁾			1,7	0,0	3,9	-0,2	3,2	-0,2
Bruttoinvestering	12,4	12,6	11,3	0,5	-3,4	0,6	2,6	0,6

1) Utførte timeverk og lønnskostnader pr. utført timeverk.

bygg, har det vært en nedgang i statlige investeringer med i underkant av 6 prosent. I Nasjonalbudsjettet for 1994 anslås de statlige investeringene å bli redusert med 21,1 prosent fra 1992 til 1993. Nær halvparten av denne nedgangen kan føres tilbake til omorganiseringen av Statsbygg.

Kommuneforvaltningen

Det har vært en markert økning i det kommunale konsumet de to siste årene. Fra 1991 til 1992 økte konsumet i kommuneforvaltningen med 4,1 prosent i volum, som er den sterkeste veksten siden 1985. Konsumveksten har avtatt i inneværende år, men er fortsatt sterk. I de tre første kvartalene av 1993 lå det kommunale konsumet 2,9 prosent over nivået i samme periode i 1992. Veksten har vært jevnt fordelt mellom de tre forvaltningsområdene undervisning, helse og annen kommunal tjenesteproduksjon. En sterk økning i kommunal sysselsetting er hovedfaktoren bak veksten i konsumet. Så langt i år har antall timeverk utført i kommuneforvaltningen ligget 3,8 prosent over nivået i de tre første kvartalene i fjor. Fra 1991 til 1992 økte timeverksbruken i kommunene med 3,5 prosent.

De kommunale gebyrene økte med 5,7 prosent i volum fra 3. kvartal 1992 til 3. kvartal i år. Gebyrinntektene økte med 5,9 prosent i samme periode. Sammenliknet med de tre første kvartalene av 1992 har det vært en økning i kommuneforvaltningens gebyrinntekter på 7,2 prosent så langt i 1993. Dette er 2-3 prosentpoeng høyere enn det som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett for 1993.

De kommunale bruttoinvesteringene i fast kapital viste nedgang i 1992 og de tre første kvartalene av 1993 etter å ha økt sterkt fra 1990 til 1991. Fra 3. kvartal 1992 til 3. kvartal 1993 ble investeringene i kommuneforvaltningen redusert med 3,4 prosent i volum. Sammenliknet med tilsvarende periode i 1992, var det en nedgang i de kommunale investeringene på 3,1 prosent i de tre første kvartalene av 1993.

Den økonomiske politikken

Finanspolitikken

Regjeringen la 3. desember i år fram Salderingsproposisjonen for Statsbudsjettet for 1994. Statsbudsjettets underskudd før lånetransaksjoner er der anslått til 46,3 mrd. kroner i inneværende år. Dette er en økning på 11,4 mrd. kroner fra 1992 og 49,3 mrd. kroner fra 1990. I alt kan 5,8 mrd. av økningen i budsjettunderskuddet fra 1990 føres tilbake til en reduksjon i statens nettoinntekter fra oljevirkomheten. Budsjettunderskuddet korrigert for netto oljeinntekter er beregnet til 74,7 mrd. kroner i 1993.

Reduksjonen i statens nettoinntekter fra oljevirkomheten fra 1990 til 1993 skyldes i hovedsak økte statlige investeringer (kapitalinnskudd) i petroleumsvirkomheten. Oljeinvesteringer ventes å gi en avkastning for staten som er høyere enn finansieringskostnadene. Det kan derfor være grunn til å korrigere for disse utgiftene ved en vurdering av statsbudsjettets finansielle stilling. Justert for oljeinvesteringer og andre kapitalinnskudd i forretningsdriften anslås budsjettunderskuddet til 33,4 mrd. kroner i 1993.

Økningen i det oljekorrigerte budsjettunderskuddet de siste årene har sammenheng med konjunkturutviklingen i norsk økonomi. Økningen i arbeidsledigheten og den svake utviklingen i innenlandsk etterspørsel har ført til økte utbetalinger av dagpenger til arbeidsledige og en svak utvikling i skatte- og avgiftsinntektene. Tiltak for å begrense arbeidsledigheten har også bidratt til økningen i budsjettunderskuddet.

I Nasjonalbudsjettet for 1994 er det anslått at finanspolitikken bidrar til en økning i den innenlandske etterspørselen etter varer og tjenester med 1 prosent fra 1992 til 1993. Det er da korrigert for konjunkturavhengige inntekter og utgifter på statsbudsjettet samt regnskapstekniske føringsendringer.

I Salderingsproposisjonen er statsbudsjettet for 1994 gjort opp med et underskudd før lånetransaksjoner på 42,6 mrd. kroner. En del av nedgangen i budsjettunderskuddet fra 1993 til 1994 motsvares av reduserte kapitalinnskudd i forretningsdriften. Budsjettunderskuddet korrigert for investeringer i forretningsdriften anslås å bli redusert med 2,3 mrd. kroner fra 1993 til 1994.

I forslaget til saldering av statsbudsjettet for 1994 foretas blant annet følgende endringer i forhold til saldert budsjettet for 1993:

- Antall studieplasser i høyere utdanning økes med 5 000 fra høsten 1994.
- De ordinære arbeidsmarkedstiltakene økes med om lag 4 000 arbeidsplasser i 1994.
- Flere av utlånsrentene i statsbankene reduseres fra 1. januar 1994.
- Hele industrien fritas for elektrisitetsavgift.
- Overføringene reduseres med i overkant av 3 mrd. kroner.
- Formuesskatten, eventuelt avgifter, økes med 700 millioner kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 1994.
- Det legges opp til en realøkning i kommunenes samlede inntekter fratrukket renteutgifter på om lag 2 prosent fra 1993 til 1994.

Statsbudsjettet for 1994 er det første siden 1988 som bidrar til å dempe den innenlandske etterspørselen, målt ved utviklingen i det olje-, -rente og

aktivitetskorrigerede budsjettunderskuddet. I Salderingsproposisjonen for 1994-budsjettet er det anslått at finanspolitikken bidrar til å redusere innenlandsk etterspørsel med om lag 0,5 prosent i 1994 vurdert ved denne indikatoren.

Overføringene fra Norges Bank til statskassen er beregnet å øke med 4,5 mrd. kroner fra 1993 til 1994. En hovedårsak til økningen i disse overføringene i 1994 er at Norges Bank fikk et stort bokført overskudd i 1992 som følge av at krone-

verdien av valutabeholdningen steg etter depresieringen av norske kroner høsten 1992.

Underskuddet på statsbudsjettet de siste årene har i betydelig grad bidratt til å redusere statens netto renteinntekter. I statsbudsjettet for 1994 er det lagt til grunn at statens netto renteinntekter (eksklusive avkastningen på kapitalinnskudd i statlig petroleumsvirksomhet) blir 13,6 mrd. kroner lavere enn i 1991. Fra 1993 til 1994 regnes det med en reduksjon i netto renteinntekter på 5,8 mrd. kroner.

INNTEKTER OG UTGIFTER PÅ STATSBUJSJETTET					
	Regnskap	Anslag på		Vekst fra	
	Mrd.kr	regnskap ¹⁾		foregående år, pst.	
	1992	1993	1994	1993	1994
Inntekter i alt	317,4	321,0	334,3	1,1	4,1
Skatter, avgifter og andre inntekter fra petroleumsvirksomheten	42,2	45,4	46,9	6,6	-3,2
Inntekter i alt utenom oljeinntekter	275,2	275,6	287,4	-0,1	4,3
Skatter og avgifter fra fastlands-Norge	204,6	200,8	208,4	-1,8	3,8
- Direkte skatt og trygdeavgifter	97,0	87,7	89,4	-9,6	1,9
- Avgifter	107,5	113,0	119,0	5,1	5,3
Andre inntekter inkl. renteinntekter og overføringer fra Norges Bank	70,7	74,8	79,0	5,9	5,6
Utgifter i alt	352,3	367,3	376,9	4,3	2,6
Utgifter til statlig petroleumsvirksomhet	11,7	16,9	19,1	44,6	13,0
Utgifter i alt utenom oljevirksomhet	340,6	350,4	357,8	2,9	2,1
Kjøp av varer og tjenester	84,3	85,4	86,4	1,3	1,2
Overføringer	256,3	265,0	271,4	3,4	2,4
- Til kommuneforvaltningen	52,5	51,8	52,7	-1,3	1,7
- Andre overføringer	203,8	213,2	218,7	4,6	2,6
Overskudd før lånetransaksjoner	-34,9	-46,3	-42,6		
Overskudd før lånetransaksjoner korrigeret for oljeskatter og statlig petroleumsvirksomhet	-65,4	-74,7	-70,3		
Overskudd ekskl. kapitalinnskudd i forretningsdriften	-29,8	-33,4	-31,1		

1) Salderingsproposisjonen for 1994-budsjettet.
Kilde: Finansdepartementet.

ARBEIDSMARKEDET

Ifølge Statistisk sentralbyrås Arbeidskraftundersøkelser – AKU – lå tallet på sysselsatte personer i 3.kvartal i år om lag på samme nivå som ett år tidligere. Utviklingen gjennom de to siste årene tyder på at nedgangen i sysselsettingen har stoppet opp. Arbeidsledigheten, som økte klart fra 1991 til 1992, viser også tegn til å flate ut. Antall arbeidsøkere uten arbeidsinntekt økte ifølge AKU med 4 000 personer fra 3.kvartal i fjor til 3.kvartal i år, til et nivå på 135 000 personer. Sesongjustert har ledighetsraten holdt seg rundt 6 prosent det siste året. Tendensen til utflating i ledigheten kan til en viss grad skyldes en opptrapping av arbeidsmarkedstiltakene i samme periode.

Sysselsettingen

Justert for normale sesongvariasjoner falt sysselsettingen betydelig gjennom 1988 og 1989. Mot slutten av 1989 ble nedgangen svakere, og gjennom 1990 var det visse tegn til vekst i tallet på sysselsatte. Mot slutten av 1990 og inn i 1.halvår 1991 var det et nytt betydelig fall i sysselsettingen, men nedgangen har deretter flatet ut. Ifølge AKU var det i 3.kvartal 1993 sysselsatt 2 033 000 personer, 2 000 færre enn i 3.kvartal 1992. AKU er en utvalgsundersøkelse, og anslagene fra AKU vil derfor være beheftet med usikkerhet knyttet til utvalgets størrelse og forskyvninger av utvalgsuken i forhold til helligdager og ferier. Dette gjør at spesielt anslagene på utførte ukeverk blir usikre. Det er derfor noe tidlig å si om den observerte økningen i utførte ukeverk det siste året er et tilfeldig utslag, eller om dette skyldes reelle forhold på arbeidsmarkedet.

BEFOLKNING I YRKESAKTIV ALDER

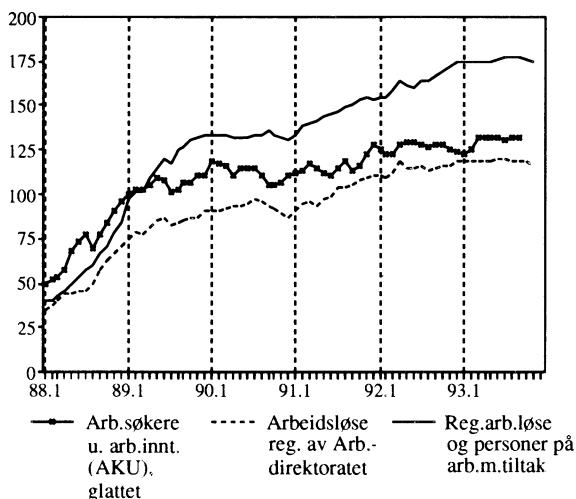
Tusen personer

	Nivå	Endring fra samme kvartal året før	
		1992.3	1993.3
16-74 år i alt	3 124	12	9
25-54 år	1 814	30	30
Arbeidsstyrken	2 168	-3	2
Arbeidssøkere	135	8	4
Sysselsatte	2 033	-11	-2
Utførte ukeverk ¹⁾	1 496	-8	42

Kilde: AKU for 2.kvartal 1993, endringstallene for utførte ukeverk er justert.

1) à 37,5 timer/uke.

ARBEIDSLEDIGE, 1000 PERSONER
Sesongjusterte månedstall

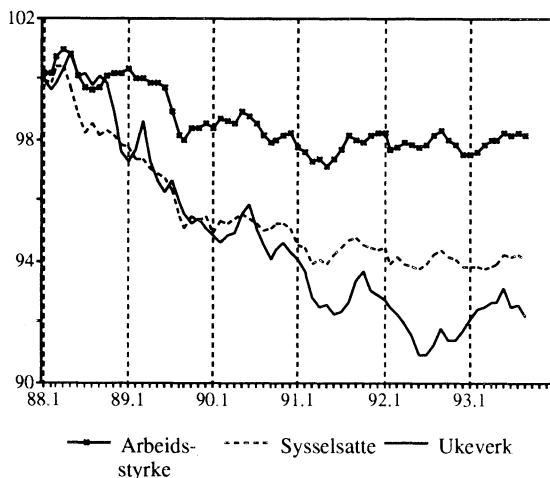
Kilde: SSB.

De siste årene har det vært en betydelig tilbakegang i sysselsettingen i vareproduserende næringer. Denne nedgangen kan nå se ut til å ha stoppet opp. Tallene for antall sysselsatte i industrien lå uvanlig høyt i 3.kvartal 1992. Ser man derimot de to siste årene under ett, er det bare små endringer i industri-sysselsettingen. I bygge- og anleggsvirksomhet falt antallet sysselsatte med 2 000 fra 3.kvartal 1992 til 3.kvartal 1993, en betydelig svakere nedgang enn i de foregående kvartalene. Innen jordbruk viser AKU en svak økning i sysselsettingen det siste året, mens sysselsettingen innen privat tjenesteyting har endret seg lite det siste året. For varehandel var det betydelig nedgang i sysselsettingen i 3.kvartal 1993, men dette kan være et tilfeldig utslag. Samlet viser AKU-tallene for 3.kvartal fortsatt vekst i sysselsettingen i offentlig tjenesteyting, og spesielt innen offentlig administrasjon. En del av denne økningen kan tilskrives opptrappingen av sysselsettingstiltakene.

Arbeidsstyrken

Det har bare vært mindre endringer i arbeidsstyrken størrelse de siste to årene. Ifølge AKU var det i 3.kvartal 1993 i alt 2 168 000 personer i arbeidsstyrken, 2 000 flere enn i samme kvartal året før. Andelen av befolkningen som var i arbeidsstyrken, yrkesprosenten, endret seg ubetydelig i samme periode. Dette dekker over forskjeller for ulike grupper av befolkningen og endringer i aldersstrukturen. Yrkesprosenten har fortsatt å gå noe ned for ungdom og for menn i alderen 30 til 66 år. Dette kan ses i sammenheng med en økning i henholdsvis

ARBEIDSSTYRKE, SYSSELSETTING OG UTFØRTE UKEVERK I ALT IFLG. ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN 1987=100. Sesongjusterte og glattede månedstall

Kilde: SSB.

andelen under utdanning og andelen uføre i de samme gruppene. For kvinner i alderen 30 til 66 år er det derimot en viss økning i yrkesdeltakingen.

Dersom yrkesprosentene etter kjønn og alder hadde vært konstante, ville det de siste årene ha funnet sted en klar økning i den gjennomsnittlige yrkesprosenten. Bakgrunnen for dette er at store kull fra slutten av 1960-tallet nå er på vei inn på arbeidsmarkedet, mens de små kullene fra mellomkrigstiden er på vei over på alderstrygd. Målt i antall personer tilsier den demografiske utviklingen ut fra dette en økning i arbeidsstyrken på 15 000 til 20 000 personer i året i tiden fremover. Hvis kvinner fortsetter å øke sin yrkesdeltaking, vil økningen i arbeidsstyrken bli enda sterkere. Sterk vekst i antall unge under utdanning har så langt motvirket disse forholdene. Hvis denne tendensen avtar i tiden fremover, er det dermed grunn til å regne med at arbeidsstyrken igjen vil øke.

Ledigheten

Etter å ha vist en klar økning gjennom 1991 og inn i 1992, er veksten i ledigheten nå langt mindre. Ifølge AKU var det i 3.kvartal 1993 ialt 135 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Sesongjustert var tallet på ledige 131 000 personer, tilsvarende 6,1 prosent av arbeidsstyrken. I forhold til 3.kvartal 1992 økte ledigheten med 4 000 personer.

Utviklingen i den registrerte ledigheten ved arbeidskontorene er sterkt påvirket av svingningene i nivået på arbeidsmarkedstiltakene. Korrigert for dette har den registrerte ledigheten og AKU-ledigheten utviklet seg noenlunde parallelt de siste tre årene. Det har imidlertid vært en viss bevegelse i retning av mindre forskjeller mellom disse to ledighetsmålene. Ved utgangen av november var

Forskjeller mellom ledighetsmål

Normalt har AKU-ledigheten vært høyere enn den registrerte ledigheten fordi ikke alle arbeidssøkere har registrert seg ved arbeidskontorene. Forrige gang ledigheten var høy, i 1983, var denne forskjellen liten. Når AKU-ledigheten denne gangen har ligget over den registrerte ledigheten, har det sammenheng med en endring i typen av arbeidsmarkedstiltak. I 1983 bestod tiltakene i større grad enn nå av sysselsettingstiltak hvor deltakerne fikk lønn. I dagens situasjon utgjør kvalifiseringstiltak en større andel av de samlede tiltakene, og deltakere her vil oftere være arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Dette kan tydelig ses ved at AKU rapporterer et betydelig høyere nivå på ledigheten for ungdom under 20 år, enn registreringen ved arbeidskontorene skulle tilsi. Denne gruppen av arbeidsledige er ifølge Arbeidsdirektoratet en viktig målgruppe for arbeidsmarkedstiltakene. Forskjellen mellom AKU og den registrerte ledigheten er også minst i sommermånedene, da tiltakene trappes kraftig ned.

ARBEIDSLEDIGHET OG LEDIGE PlassER Tusen personer

	November 1993	Endring fra november 1992
Registrerte ledige	104,6	-0,3
- permitterte	7,3	-1,9
Innskrenket arbeidstid	5,2	-1,1
Personrettede arbeids- markedstiltak	68,4	3,4
Tilgang ledige plasser	22,7	2,7
Beholdning ledige plasser	6,0	0,9

Kilde: Arbeidsdirektoratet.

det registrert 104 600 helt ledige ved arbeidskontorene, 300 færre enn på samme tid året før.

I 3.kvartal 1993 var det ifølge AKU i gjennomsnitt 48 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt som hadde vært arbeidsledige i et halvt år eller mer, som regnes som grensen for langtidsledighet. Dette var omtrent like mange personer som i 3.kvartal 1992. Andelen langtidsledige utgjorde om lag 40 prosent av gjennomsnittlig antall arbeidssøkere uten arbeidsinntekt med kjent søketid i samme periode. Det høye

nivået på langstidsledigheten ser dermed ut til å holde seg, til tross for en særlig innretning av sysselsettingstiltakene mot de langstidsledige.

Ved utgangen av november i år var det 7 300 helt permitterte personer ifølge Arbeidsdirektoratet. Samtidig var 5 200 personer berørt av innskrenket arbeidstid. For begge ordningene har det vært en viss nedgang det siste året. Justert for normale sesongvariasjoner har tilgangen på ledige plasser holdt seg i overkant av 20 000 pr. måned siden slutten av 1989. I 1993 ligger det an til en viss økning i tilgangen av ledige plasser. Beholdningen av ledige plasser har sesongjustert ligget mellom 5 000 og 10 000 siden slutten av 1988.

Arbeidsmarkedstiltakene

Ordinære personrettede tiltak utenom attføring og bedriftsrettede tiltak sysselsatte ved utgangen av november i år 68 400 personer. Dette er 3 400 flere enn ett år tidligere. Kvalifiseringstiltak er den viktigste gruppen med om lag 70 prosent av alle tiltakene. 10 300 ungdommer under 20 år var sysselsatt ved ordinære personrettede tiltak ved utgangen av oktober i år, mot bare 4 200 registrerte ledige i samme aldersgruppe på samme tidspunkt.

Summen av registrerte helt ledige og personer på personrettede tiltak har sesongjustert vist en klar økning siden slutten av 1990. Det siste året har det

ARBEIDSMARKEDSTILTAK

Tusen personer

	Oktober 1993	Endring fra oktober 1992
Personrettede arbeids- markedstiltak i alt	67,3	6,2
Off.sysselsettingstiltak	15,9	3,6
Lønnstilskudd til arb.givere	3,9	-0,7
Kvalifiseringstiltak	43,9	-0,2
Arbeidsmarkeds kurs	27,9	1,0
Praksisplasser	16,0	-1,2
Utdanningsvikariater	3,6	3,6
Andre tiltak	0,0	-0,1
Herav ungdom under 20 år	10,3	-1,3

Kilde: Arbeidsdirektoratet.

imidlertid vært en tendens til klart svakere vekst i denne størrelsen. Ved utgangen av november 1993 var det 173 100 personer som var registrert helt ledige eller sysselsatt ved arbeidsmarkedstiltak. Dette var 3 200 flere enn ved utgangen av november 1992 og utgjorde om lag 8 prosent av arbeidsstyrken.

LØNNS- OG PRISUTVIKLINGEN

Lønnsutviklingen

Det som har kommet av informasjon om lønnsutviklingen gjennom 1993 bekrefter bildet fra tidligere om en moderat lønnsvekst i år. Statistisk sentralbyrås lønnsindeks over gjennomsnittlig timefortjeneste for voksne arbeidere i industrien viser en økning på 2,7 prosent fra første halvår i fjor til første halvår i år. For kvinner var veksten 3,2 prosent mot 2,6 prosent for menn. Med samme lønnsglidning i andre halvår som i fjor, vil lønnsveksten for arbeidere i industrien ifølge denne indeksen bli 2,7 prosent i år, mot 3,2 prosent i fjor.

Timefortjenesten i privat anleggsvirksomhet lå i 2. kvartal i år 2,5 prosent over nivået ett år tidligere, mens veksten i 1. kvartal var på 5,5 prosent. Lønnsstatistikken for byggevirksomheten er under revisjon, slik at tallene for 1993 ikke er sammenliknbare med tallene for 1992.

De lokale tilleggene kan i år se ut til å komme noe senere enn i fjor. En fortsatt nedgang i sykefraværet vil isolert sett trekke timelønnsveksten ned, slik denne er definert i nasjonalregnskapet. Sammen med det forholdsvis moderate resultatet ved årets tariffoppgjør peker dette i retning av en timelønnsvekst for økonomien som helhet på knappe 3 prosent fra 1992 til 1993.

Neste års hovedoppgjør vil trolig foregå i en situasjon med usedvanlig lav prisvekst, forholdsvis høy arbeidsledighet og før den forventede bedringen i de internasjonale konjunkturer har slått inn i bedriftenes regnskaper. Det produktivitetsoppsvinget en kan vente i startfasen av en oppgangskonjunktur vil trolig komme for sent til å påvirke lønnsoppgjøret til våren. Arbeidsgiveravgiftsnedsettelsen og andre lettelser i beskatningen av bedrifter er forhold som isolert sett trekker bedriftenes lønnsevne opp. Det samme er tilfelle for nedgangen i rentenivået, men renteutviklingen vil også bidra til vekst i disponibel inntekt for mange lønnstakergrupper. En samlet vurdering av disse faktorene tilsier at lønnsveksten i 1994 kan anslås til om lag 2 1/2 prosent.

Prisutviklingen

12-månedersveksten i konsumprisindeksen kom i oktober ned i 2,0 prosent, etter å ha ligget på 2,2 prosent de tre foregående månedene. På årsbasis vil konsumprisene i år etter all sannsynlighet øke med 2,3 prosent.

Delindeksen for matvarer lå i årets ti første måneder 1,3 prosent lavere enn i samme periode i 1992 og trakk således totalindeksen markert ned. Hittil i

andre halvår har imidlertid nedgangen i matvareprisene vært klart lavere enn i første. I september og oktober lå matvareprisene bare 0,5 prosent lavere enn i samme periode i 1992. Dette skyldes imidlertid ikke noen sterk prisvekst gjennom de siste månedene, men en klar nedgang i matvareprisene gjennom den tilsvarende perioden i fjor. Sesongjusterte indekstall viser således at matvareprisene har sunket svakt fra juni til oktober.

Eksklusive matvarer steg konsumprisindeksen med 3,0 prosent fra januar-oktober 1992 til samme periode i år, etter en vekst på 2,5 prosent i gjennomsnitt i 1992. Denne oppgangen i prisstigningstakten fra i fjor må i stor grad kunne tilskrives momsøkningen ved nyttår og depresieringen av kronen etter 10. desember i fjor. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen for importerte varer har gått opp fra 1,8 prosent som gjennomsnitt for fjoråret til 3,3 prosent i årets første ti måneder. Sesongjusterte tall viser at prisveksten på importerte konsumvarer gjennomgående sank gjennom første halvår etter at veksten fra desember 1992 til januar 1993 hadde vært meget høy. I juli var det igjen en klar økning i disse prisene, mens utviklingen deretter har vært i tråd med konsumprisindeksen totalt.

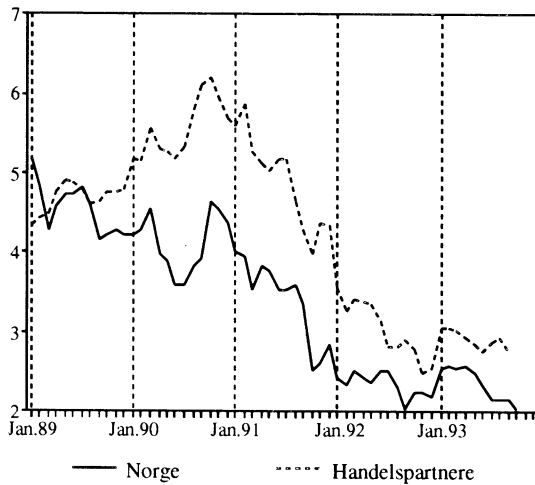
Husleie, som måles hver tredje måned i en egen undersøkelse, er representantvare for prisutviklingen for boligkonsum og har dermed en betydelig vekt i konsumprisindeksen. Økningen i husleiene, som i de senere årene har ligget betydelig over den gjennomsnittlige prisveksten, var i september kommet ned i 2,3 prosent, altså lavere enn veksten i konsumprisindeksen utenom matvarer. Rentenedgangen gjennom første halvår i år er en viktig faktor

KONSUMPRISINDEKSEN ETTER KONSUMKATEGORI

Prosentvis endring fra samme periode året før

	Jan.-okt 1993
I alt	2,4
Matvarer	-1,3
Drikkevarer og tobakk	3,3
Klær og skotøy	2,9
Bolig, lys og brensel	3,0
Møbler og hush.art	1,9
Helsepleie	4,7
Reiser og transport	3,6
Fritidssysler og utd.	3,4
Andre varer og tjenester	1,7

KONSUMPRISVEKSTEN I PROSENT FRA SAMME MÅNED ÅRET FØR

Kilde: SSB.

bak denne utviklingen. Husbankrentene ble satt ned 1. november i år og ventes, sammen med rentenivået forøvrig, å gå ytterligere ned neste år. Dette trekker i retning av en videre nedgang i veksttakten i husleiene i tiden fremover. I mange borettslag justeres husleiene normalt ved årsskiftet. Dermed vil renteutviklingen gjennom 1993 trolig først få skikkelig gjennomslag i husleieindeksen for mars 1994.

Delindeksen for reiser og transport inneholder varer og tjenester med svært forskjellig prisutvikling. Bak den gjennomsnittlige økningen i prisene fra oktober 1992 til oktober 1993 på 3,0 prosent ligger en oppgang i bilprisene på 8,1 prosent i den ene enden av skalaen og en nedgang i prisene på telefon og telegrammer på 11,9 prosent i den andre. Nedgangen i teletakstene fortsetter i 1994; ifølge Nasjonalbudsjettet skal takstene settes ned med 5 prosent fra nyttår.

Ifølge de foreløpige tallene fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet, lå importprisene i 3. kvartal i år 4,7 prosent høyere enn i 3. kvartal i fjor. I samme periode svekket den effektive kronekursen seg med 5,6 prosent. Prisindeksen for tradisjonelle importvarer lå i 3. kvartal bare 1,7 prosent høyere enn i samme kvartal i fjor, etter at indeksen i første halvår hadde ligget noe under nivået fra første halvår i fjor.

Utviklingen må ses i lys av at kronen steg i verdi gjennom de tre første kvartalene i fjor, mens det motsatte skjedde i år. Sesongjusterte importpristall viser en vekst på 0,4 prosent for tradisjonelle varer fra 2. til 3. kvartal i år, mens kronen svekket seg effektivt med 2,0 prosent i samme tidsrom. Fra 2. til 3. kvartal var det i stor grad de typiske konsumvarene som steg i pris, mens prisene for investeringsvarer og spesielt innsatsvarer gjennomgående sto stille eller gikk ned.

Den forholdsvis lave prisveksten på importerte varer så langt i år, med unntak for biler, underbygger analyser som viser at det tar tid før endringer i valutakurser slår fullt igjennom i alle importprisene. Med uendrede valutakurser fra 1. desember og ut 1994 vil den effektive verdien på norske kroner reduseres med 3,2 prosent i 1993 og 1,4 prosent i 1994. Valutakursutviklingen hittil i 1993 vil således trekke i retning av å øke det innenlandske prisnivået til neste år. Førsteårseffekten er imidlertid sterkest slik at en med en uforandret kronekurs og den samme internasjonale prisveksten som i år, vil få et lavere inflasjonsbidrag fra importprisene i 1994 enn i år. Nettoeffekten av momsøkningen og arbeidsgiveravgiftsnedsettelsen 1. januar i år har bidratt positivt til prisveksten i 1993. I 1994 vil vi ikke få en tilsvarende impuls fra avgiftsopplegget, mens tidsforsinkete virkninger av arbeidsgiveravgiftsnedsettelsen isolert sett vil bidra til redusert prisvekst. Det ser heller ikke ut til at bidraget fra lønnsveksten til prisveksten vil bli større i 1994 enn i år.

Derimot kan utviklingen i matvareprisene antas å gi et større bidrag til prisveksten neste år enn i år. Bedre markedsbalanse for kjøtt og en mulig svak oppbremsing av effektiviseringen i dagligvaremarkedet er faktorer som kan trekke i denne retningen. Beregninger med den makroøkonometriske modellen KVARTS, peker i retning av at prisveksten kan komme ned mot 1,5 prosent til neste år.

Etter at prisstigningen hos våre handelspartnere, målt som vekst fra samme måned året før, falt noe gjennom første halvår i år, var det i juli og august en svak økning. I september kom imidlertid prisveksten nesten ned på det samme lave nivået som i juni med en vekst på 2,8 prosent.

HUSHOLDNINGENE

Disponibel realinntekt: Svakere vekst i år enn i fjor

Husholdningenes disponible realinntekter forventes å øke med rundt 2 prosent i år. Dette er mindre enn halvparten av veksten fra 1991 til 1992.

Nedgangen i inntektsveksten kan dels føres tilbake til lavere realvekst i stønadene fra offentlig sektor. I tillegg vil påløpte direkte skatter reelt sett øke fra 1992 til 1993, mens de som en følge av skattereformen ble redusert fra 1991 til 1992.

Husholdningenes lønnsinntekter forventes å gå opp med i underkant av 2,5 prosent nominelt fra 1992 til 1993. Med en anslått konsumprisvekst på 2,3 prosent vil utviklingen i lønnsinntektene bare gi et bidrag på 0,1 prosentpoeng til veksten i husholdningenes disponible realinntekter fra 1992 til 1993. Dette anslaget bygger på en antagelse om at antall utførte timeverk går noe ned fra 1992 til 1993, mens gjennomsnittlig reallønn går opp med i underkant av 0,5 prosent.

Utviklingen i husholdningenes næringsinntekter vil anslagsvis gi et bidrag på 0,8 prosentpoeng til veksten i husholdningenes disponible realinntekter i år. Dette er noe høyere enn i fjor.

Siden husholdningenes bruttofordringer er større enn deres gjeld, trekker nedgangen i det generelle rentenivået i retning av lavere nettorenteinntekter. Denne effekten motvirkes imidlertid av en fortsatt økning i nettofordringene, og utviklingen i netto-

renteinntektene (sammen med en del mindre inntektsposter) vil bidra til veksten i disponibel realinntekt med i overkant av 1 prosentpoeng.

Uendret sparerate fra 1992 til 1993?

Inneværende år forventes husholdningenes disponible realinntekter å vokse om lag på linje med privat konsum slik at spareringen fra 1992 til 1993 blir uendret.

Tall fra Norges Bank viser at husholdningenes nettofordringsrate, dvs. nettofordringene i prosent av disponibel inntekt, var 36,5 prosent ved utgangen av første halvår (sesongjustert). Dette betyr at nettofordringsraten nå nærmer seg nivået fra før den omfattende konsumveksten og gjeldsoppbyggingen satte inn i første halvdel av 1980-årene. Den sterke oppbyggingen av nettofinanskapitalen har imidlertid blitt mer enn oppveid av en kraftig nedgang i verdien av husholdningenes beholdning av realkapital, særlig bolig. Verdinedgangen henger i første rekke sammen med den sterke prisnedgangen en har hatt på boligkapital. I nasjonalregnskapet er ikke verdien av omvurderinger innarbeidet i husholdningenes inntektsbegrep. Dette forklarer hvorfor sparingen har vært positiv i en periode der verdien av den totale formuen har falt. Med vekst i boligprisen fra 2. kvartal i år og oppgang i boliginvesteringene i 3. kvartal, ligger det an til vekst i husholdningenes samlede formue fremover.

HUSHOLDNINGENES INNTEKTER, UTGIFTER OG SPARING 1991, 1992 og 1993
Milliarder 1991-kroner

	1991	1992	1993 ¹⁾	Bidrag til vekst fra foregående år. Prosentpoeng	
				1992	1993 ¹⁾
Lønn ²⁾	303,3	305,7	305,9	0,7	0,1
Driftsresultat	59,5	60,0	63,1	0,1	0,8
Offentlige stønader	140,9	146,9	151,1	1,6	1,1
Netto renteutgifter mv.	23,1	18,8	14,5	1,2	1,2
Direkte skatt ²⁾	121,8	119,3	123,7	0,7	-1,2
Disponibel realinntekt	358,8	374,5	381,9	4,3	2,0
Privat konsum	349,7	355,8	362,7		
Sparing	9,1	18,7	19,2		
Sparerate i prosent	2,6	5,0	5,0		
Memo:					
Konsumprisvekst ifølge deflatoren	3,7	2,6	2,3		

1) Anslag.

2) Utenom arbeidsgiveravgift.

Det hersker betydelig usikkerhet med hensyn til hvilket nivå husholdningenes nettofordringsrate vil flate ut på. Fallet i det generelle rentenivået forventes imidlertid etter hvert å slå ut i sterkere vekst i privat konsum og boliginvesteringene. Dette kan bidra til at nettofordringsraten vil øke mindre i tiden fremover.

Privat konsum: Opp med 2 prosent fra 1992 til 1993?

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at privat konsum (sesongjustert) gikk opp med hele 2,7 prosent fra 2. til 3. kvartal i år, etter en vekst på 1,3 prosent kvartalet før. Det var vekst i alle hovedkomponentene (sesongjustert) bortsett fra i boligkonsumet som holdt seg uendret. Veksten var sterkst for gruppene kjøp av varige konsumgoder og nordmenns konsum i utlandet, som gikk opp med henholdsvis 11,7 og 3,5 prosent. Veksten i privat konsum fra 1992 til 1993 ble i forrige konjunktur-oversikt anslått til 1,2 prosent. Utviklingen fra 2. til 3. kvartal i år kan tyde på at veksten vil bli noe høyere enn dette. Dersom privat konsum holder seg uendret (sesongjustert) fra 3. til 4. kvartal, vil årsveksten fra 1992 til 1993 bli på i underkant av 2 prosent.

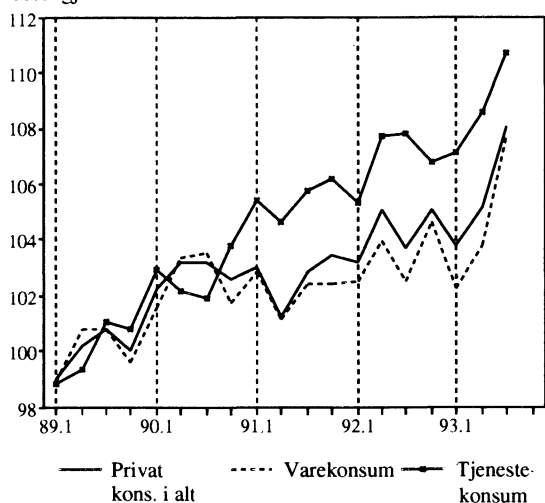
Varekonsumet: Sterk vekst fra 2. til 3. kvartal

En oppgang i kjøpet av varige konsumgoder på godt over 10 prosent og en vekst i konsumet av ikke-varige konsumgoder på 2,7 prosent førte til at varekonsumet gikk opp med nesten 4 prosent fra 2. til

3. kvartal i år (sesongjustert). Blant de varige konsumgodene var det sterk vekst både for kjøp av transportmidler og møbler og elektriske artikler. Disse to gruppene gikk opp med henholdsvis 18 og 11 prosent.

På grunn av svak utvikling i første halvår i år må imidlertid kjøpene av varige forbruksgoder fortsettes å øke fra 3. til 4. kvartal (sesongjustert) for at en skal unngå å få en tilbakegang på årsbasis fra 1992 til 1993. Tilgjengelig korttidsinformasjon kan imidlertid tyde på at en vil få en moderat utvikling i kjøpene av varige goder fra 3. til 4. kvartal i år. Tall fra Vegdirektoratet viser at antall førstegangsregistrerte personbiler gikk noe ned fra august-september til oktober-november i år (sesong-

PRIVAT KONSUM
Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

PRIVAT KONSUM

Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode

	Mrd. kr. 1992	Volum				Pris			
		92.4	93.1	93.2	93.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Varer	223,7	2,1	-2,3	1,5	3,7	0,4	0,4	0,6	0,3
Varige	30,0	1,1	-4,2	-3,1	11,7	0,6	1,9	0,9	0,8
Andre	193,7	2,3	-2,0	2,3	2,6	0,4	0,2	0,6	0,2
Tjenester	129,7	-0,9	0,3	1,4	1,9	0,6	0,6	0,5	0,0
Boligtjenester	48,3	0,1	-0,0	0,1	0,0	1,0	0,8	0,4	0,6
Andre	81,4	-1,5	0,5	2,1	3,0	0,4	0,4	0,6	-0,3
Spesifisert konsum	353,4	1,0	-1,4	1,5	3,1	0,5	0,5	0,6	0,2
+ Nordmenns konsum i utlandet	24,5	-0,4	0,9	0,8	3,5	2,7	2,5	-0,2	1,7
- Utlendingers konsum i Norge	12,9	-10,7	-2,0	7,0	13,6	0,4	1,0	0,9	0,3
Privat konsum	365,0	1,3	-1,2	1,3	2,7	0,6	0,6	0,5	0,3
- tendens ¹⁾		0,2	0,4	0,8	1,2	0,6	0,6	0,5	0,3

1) Endring i sesongjustert og glattet serie.

justert). Utviklingen i kjøpene av varige konsumgoder har i 1993 vært svakere enn forventet, den sterke rentenedgangen tatt i betraktning.

For de ikke-varige konsumgodene var det vekst for de fleste underkomponentene fra 2. til 3. kvartal i år. Konsumet av klær og skotøy gikk opp med over 7 prosent (sesongjustert). På grunn av nedgang på over 8 prosent fra andre halvår i fjor til første halvår i år, vil trolig denne konsumkategorien likevel få en klar nedgang på årsbasis fra 1992 til 1993.

Matvarekonsumet, som målt med utgiftsandelen er den viktigste konsumkategorien blant de ikke-varige godene, gikk opp med om lag 2,5 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Med uendret konsumnivå for denne gruppen fra 3. til 4. kvartal vil en få en årsvekst som er noe høyere enn dette. Den betydelige veksten i matvarekonsumet henger trolig sammen med en svært beskjeden prisutvikling gjennom de siste par årene. Mens prisindeksen for privat konsum gikk opp med 3,4 prosent fra 1. kvartal 1992 til 3. kvartal i år (sesongjustert), gikk prisindeksen for matvarer ned med over 1,5 prosent.

Konsumet av tobakk- og drikkevarer gikk opp med om lag 2,8 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Med uendret konsumnivå i 4. kvartal i forhold til 3. kvartal vil årsveksten for denne konsumkategorien bli på over 5 prosent.

Driftsutgiftene knyttet til personlige transportmidler, som har vist vekst siden 3. kvartal 1992, gikk opp med 1,7 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Økningen kan henge sammen med at en stadig mer foreldet bilpark krever økt vedlikehold.

Tjenester: Oppgang i tjenestekonsumet fra 2. til 3. kvartal

Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet viser at boligkonsumet holdt seg uendret fra 2. til 3. kvartal i år (sesongjustert), mens andre tjenester gikk opp med 3 prosent i den samme perioden.

Den svake utviklingen i konsumet av bolig-tjenester henger sammen med at veksten i boligkapitalen har stoppet opp, etter flere år med nedgang i boliginvesteringene.

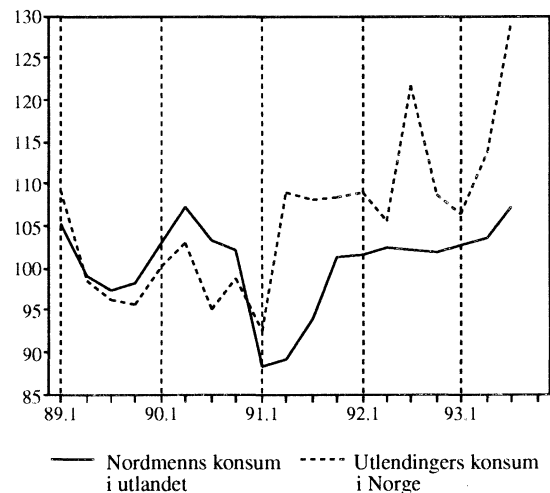
Blant andre tjenester enn bolig-tjenester var det spesielt sterk vekst for hotell- og restauranttjenester og for konsumkategorien diverse transporttjenester, som begge gikk opp med over 5 prosent fra 2. til 3. kvartal (sesongjustert). Den sterke veksten i konsumet av transporttjenester må ses i sammenheng med en gunstig prisutvikling, som en følge av at tellerskrittatsene er blitt betydelig redusert. Også konsumet av helsetjenester viste betydelig oppgang fra 2. til 3. kvartal.

På grunn av betydelige vanskeligheter knyttet til fordelingen av tjenesteproduksjonen på vareinnsats og konsum må volumutviklingen for disse konsumkategoriene tolkes med særlig forsiktighet.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall gikk nordmenns konsum i utlandet opp med 3,5 prosent fra 2. til 3. kvartal 1993 (sesongjustert). Tall fra Luftfartsverket viser at antall personer med rute- og charterfly til utlandet gikk opp med om lag 5 prosent fra de 9 første månedene i 1992 til tilsvarende periode i inneværende år.

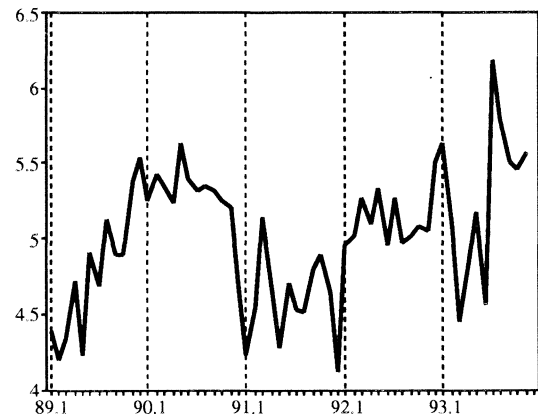
Utlendingers konsum i Norge gikk opp med hele 13,6 prosent fra 2. til 3. kvartal i år etter en vekst på 7 prosent kvartalet før. Tall fra Statistisk sentralbyrås overnattingsstatistikk viser at antall overnattinger foretatt av utlendinger gikk opp med 7 prosent de første 10 månedene i år sammenlignet med tilsvarende periode i fjor.

KORREKSJONSPOSTER
Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

REGISTRERTE NYE PERSONBILER
1000 stk. Sesongjustert.

UTENRIKSØKONOMI OG DISPONIBEL INNTEKT FOR NORGE

Utenriksøkonomi

Foreløpige beregninger for utenriksregnskapet viser et overskudd på driftsbalansen overfor utlandet for de tre første kvartalene i år på 14,8 milliarder kroner. I samme periode i fjor var overskuddet 13,0 milliarder kroner. Økningen i overskuddet skyldes en bedring av rente- og stønadsbalansen på 1,9 milliarder kroner. Overskuddet på vare- og tjenestebalansen de tre første kvartalene i år er på 37,2 milliarder kroner, om lag det samme som i 1992.

Samlet eksportverdi gikk opp med 11,0 milliarder kroner i perioden januar-september i år sammenlignet med tilsvarende periode i fjor. Tjenesteeksporten økte med 5,7 milliarder kroner, noe som skyldes en prisoppgang. Spesielt var det økning i bruttofrakter ved skipsfart på grunn av høyere dollarkurs. Økningen i verdien av olje- og gasseksporten var 5,1 milliarder kroner, med bidrag fra både økte priser og økt volum. Oljeprisen målt i dollar pr. fat har ligget lavere i 1993 enn i 1992, men dette har blitt motvirket av høyere dollarkurs. For tradisjonelle varer var det en økning av eksportverdien på 0,9 milliarder kroner. Nærings- og nytelsesmidler, treforedlingsprodukter og kjemiske råvarer har hatt vekst i eksportvolumet, samtidig som prisene har vist fallende tendens, særlig for de to første varegruppene. For metalleksporten har det vært nedgang både i volum og pris, mens det har vært tilsvarende oppgang for raffinerte oljeprodukter og mineralske produkter.

Den totale importverdien var også 11,0 milliarder kroner høyere i de tre første kvartalene i 1993 sammenlignet med de tre første kvartalene i 1992. Denne økningen fordeler seg om lag likt på pris- og volumbidrag. Det er særlig import av skip og oljeplattformer og tjenesteimport som viser vekst. For skip og oljeplattformer m.v. skyldes verdiøkningen hovedsakelig volumvekst, mens mesteparten av veksten i tjenesteimporten skyldes en økning i priser. Importverdien av tradisjonelle varer ble redusert med 0,5 prosent, tilsvarende 0,6 milliarder kroner.

Underskuddet på rente- og stønadsbalansen ble redusert fra 24,2 milliarder kroner i de tre første kvartalene i fjor til 22,3 milliarder kroner i samme periode i år. Utbetalingene av aksjeutbytte er kommet opp på omtrent samme nivå som i fjor. Mens de høye utbetalingene i 1992 først og fremst skyldtes at oljeselskapene betalte ut aksjeutbytte til utlandet av overskudd som hadde vært tilbakeholdt fra tidligere års drift, er det økte utbetalinger fra andre sektorer som bidrar til å holde utbetalingene på et høyt nivå i 1993. Rentenedgang og redusert utenlandsgjeld har ført til at netto rentebetalinger i årets tre første kvartaler har blitt redusert med 0,7 milliarder kroner, mens netto stønader til utlandet gikk ned med 0,8 milliarder kroner regnet fra samme periode i 1992.

Norges nettogjeld overfor utlandet er redusert med 6,4 milliarder kroner hittil i år. Forskjellen mellom overskuddet på driftsbalansen og endrin-

DRIFTSBALANSEN											
Milliarder kroner											
									Endring 1992-93		
									Tre første kvartaler		
									Verdi	Volum	Pris
	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3			
EKSPORT	303,0	77,0	74,6	73,3	78,1	75,8	80,9	79,2	11,0	0,9	10,1
Skip og oljeplattformer m.v	13,3	5,5	2,4	1,8	3,6	2,4	3,7	3,0	-0,6	-0,3	-0,4
Råolje og naturgass	97,2	23,7	24,5	23,2	25,8	25,7	26,4	24,3	5,1	1,9	3,2
Tradisjonelle varer	109,2	27,4	27,5	26,2	28,1	26,6	28,8	26,6	0,9	0,2	0,7
Tjenester	83,3	20,4	20,2	22,1	20,6	21,2	21,9	25,3	5,7	-1,0	6,6
IMPORT	251,7	60,3	65,8	61,6	64,0	61,6	64,5	72,7	11,0	5,5	5,5
Skip og oljeplattformer m.v	11,4	1,6	4,8	2,0	3,0	3,5	4,4	6,2	5,7	4,1	1,6
Råolje	1,0	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,1	0,1	0,0
Tradisjonelle varer	154,0	39,0	37,9	37,0	40,1	37,4	37,0	39,0	-0,6	-0,5	-0,1
Tjenester	85,4	19,5	22,9	22,2	20,7	20,4	22,8	27,2	5,7	1,8	4,0
Vare- og tjenestebalansen	51,3	16,7	8,8	11,7	14,1	14,2	16,4	6,6	0,0
Rente og stønadsbalansen	-33,5	-11,8	-9,7	-2,7	-9,3	-9,0	-9,5	-3,8	1,9
Driftsbalansen	17,8	4,9	-0,9	9,0	4,8	5,2	6,9	2,8	1,9

gen i nettogjelden er omvurderinger av fordringer og gjeld, hovedsakelig som følge av valutakursendringer. Nettogjelden overfor utlandet ved utgangen av september 1993 var i følge foreløpige anslag 58,6 milliarder kroner.

Disponibel inntekt og sparing for Norge.

Disponibel inntekt er definert som bruttonasjonalprodukt i løpende priser fratrukket kapitalslit og netto overføringer til utlandet (renter, stønader, aksjeutbytte mv.). Ved å deflatere med prisindeksen for netto innenlandsk bruk av varer og tjenester kommer en fram til begrepet *disponibel realinntekt for Norge*. Foreløpige beregninger viser at disponibel realinntekt for Norge steg med 3,6 prosent i

årets første tre kvartaler i forhold til samme periode i fjor.

Samlet *sparing* for Norge er definert som disponibel inntekt fratrukket offentlig og privat konsum. Sparingen økte med 9,7 milliarder kroner de tre første kvartalene i 1993 sammenlignet med samme periode i fjor, til et nivå på 42,6 milliarder kroner. Bak denne økningen ligger en forholdsvis sterk vekst i disponibel inntekt sammen med moderat vekst i konsumet. Spareraten for Norge, dvs. sparingen for landet som andel av Norges disponible inntekt var på 9,7 prosent de tre første kvartalene i 1993, mot 8,0 prosent i samme periode i 1992. Spareraten var imidlertid relativt lav i fjor, sammenlignet med tidligere år. I perioden 1986 til 1991 var sparingen i gjennomsnitt i overkant av 10 prosent.

Økonomisk-politisk kalender 1993

September

6. Det undertegnes en avtale om fusjon mellom bilfabrikkene Volvo og Renault. 35 prosent av aksjene i det nye konsernet Volvo-Renault vil bli eid direkte og indirekte av Volvo, mens den franske stat vil sitte med den resterende andelen på 65 prosent. Avtalen må godkjennes av de to selskaperes generalforsamlinger (se 2/12).

9. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen fra 6,75 til 6,25 prosent. Samtidig senkes signalrenten på lån til private banker -den såkalte Lombardrenten - fra 7,75 til 7,25 prosent.

10. Kværner Energy A/S får kontrakt på levering av turbiner til et kraftverk i Venezuela. Anlegget blir et av verdens største vannkraftanlegg, kostnadsberegnet til vel 10 milliarder kroner. Leveransene fra Kværner vil utgjøre rundt 1,1 milliarder kroner.

13. Stortingsvalget gir sterk fremgang for Senterpartiet. Arbeiderpartiet går også klart frem, og blir sittende i regjeringsposisjon.

21. Russlands president Boris Jeltsin oppløser nasjonalforsamlingen og innfører direkte presidentstyre.

27. OPEC-landene fastsetter sin totale produksjonskvote for 4. kvartal i år til 24,5 millioner fat pr. dag. Dette innebærer en økning i kvoten fra 3. kvartal, men ligger under landenes faktiske produksjon.

27. Janne Carlzon går av som toppsjef i SAS, og blir erstattet med nordmannen Jan Reinås, som skal fungere i stillingen inntil han tiltrer som konsernsjef i Norske Skog i april 1994.

28. Kværner Energy A/S er tildelt en kontrakt på 250 millioner kroner for levering av et varmekraftverk til Silkeborg Kraftvarmeverk i Danmark.

Oktober

1. Det innføres en ny avgift på autodiesel. Avgiften blir på kroner 2,25 pr. liter, og erstatter den tidligere kilometeravgiften. Mineralolje som ikke er pålagt autodieselavgiften, blir merket med et rødt fargestoff.

1. Den nye gassterminalen i Zeebrugge i Belgia åpner, og gassleveransene under Troll-avtalen gjennom rørledningen Zeepipe kan dermed starte opp.

3. Russisk politi og militære enheter stormer "Det hvite hus", der ledelsen i nasjonalforsamlingen har forskanset seg sammen med væpnede grupper. Visepresident Rutskoj og lederen for den russiske folkekongressen, Khasbulatov, overgir seg etter en kort, men intens kamp.

7. Jens Stoltenberg overtar som næringsminister etter Finn Kristensen. Samtidig avløser Nils Totland Oddny Aleksandersen som administrasjonsminister.

8. Norge overleverer posisjonspapirer om landbruk i forhandlingene med EF. Det foreslås at EF etablerer nye støtteordninger for landbruk i nordområdene.

12. Den tyske forfatningsdomstolen fastslår i en kjennelse at Maastricht-avtalen ikke er i strid med den tyske grunnloven. Dermed kan Tyskland som siste EF-land ratifisere avtalen. Domstolen understreker videre at Tyskland kan trekke seg fra EF-unionen dersom vilkårene for å være med forandrer seg.

13. Regjeringen legger frem forslag til statsbudsjett for 1994. Budsjettforslaget er gjort opp med et underskudd før lånetransaksjoner på 46,4 milliarder kroner. Underskuddet for hele statsforvaltningen, korrigert for kapitalinnskudd i forretningsdriften, er 28,3 milliarder kroner - en økning på 1 milliard kroner fra 1993.

18. Kværnerbedriftene Kværner Egersund og Kværner Installasjon, samt Aker Stord tildeles kontrakter på nær 2 milliarder kroner i forbindelse med Sleipner Vest-utbyggingen. Ordrene gir arbeid til nær 1000 personer i de to bedriftene frem til våren 1996.

19. Oljeproduksjonen på Draugen-feltet på Haltenbanken startes opp. Dermed innledes fasen med produksjon nord for den 62. breddegrad.

21. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen fra 6,25 til 5,75 prosent. Lombardrenten senkes tilsvarende - til 6,75 prosent.

24. Det norske arkitektelskapet Snøhetta undertegner kontrakt om prosjektering for det nye biblioteket Bibliotheca Alexandria i Egypt. Bygget er kostnadsberegnet til vel 800 millioner norske kroner, hvorav Snøhettas engasjement utgjør rundt 95 millioner kroner.

26. Norges Bank setter ned renten på bankenes innskudd i Norges Bank (kreditrenten) fra 5,5 til 5 prosent. Dagslånsrenten settes ned like mye - til 7 prosent.

November

1. Maastricht-traktaten trer i kraft. En umiddelbar virkning er at EF-borgere vil ha stemmerett til EF-parlamentet uavhengig av hvilket medlemsland de skulle befinne seg i.

6. Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti blir enige om hovedpunkter i statsbudsjettet for 1994. Budsjettforliket innebærer en skjerpelse av formuesskatten på tilsammen 800 millioner kroner, blant annet som en følge av begrensninger i den såkalte "65-prosent regelen". En del utgiftsposter knyttet blant annet til studiefinansiering og U-hjelp økes i forhold til regjeringens opprinnelige forslag.

11. I Finansdebatten i Stortinget varsler Finansminister Sigbjørn Johnsen en gradvis avvikling av investeringsavgiften. Over en syv-års periode innebærer dette et inntektsbortfall for staten på rundt 4 milliarder kroner. Regjeringen tar sikte på å øke andre skatter og avgifter for å erstatte skatteinntektene fra investeringsavgiften.

11. SAS legger frem planer for å redusere kostnadene med tilsammen 2,5 milliarder kroner. Blant tiltakene er en reduksjon i rutetilbudet, spesielt i Sverige, samt salg av tilsammen 17 fly. I Norge legger SAS ned virksomheten på Kjevik flyplass ved Kristiansand, mens selskapet tar sikte på å øke antall flygninger på strekningen Oslo-Stavanger.

12. Norge legger frem et nytt posisjonspapir for fisk i forhandlingene med EF. Et sentralt krav i det nye papiret er at norske myndigheter fortsatt skal fastsette fangstmengdene nord for den 62. breddegrad. Norge skal også sammen med Russland ha ansvaret for forvaltningen av fiskeressursene i Barentshavet.

16. Kvæmer Florø skal bygge to kjemikalietankere for Bergensrederiet Storli. Skipene har en kostnadsramme på over 1 milliard kroner, og skal leveres i 1996.

17. Det oppdages lekkasjer i en av oljelagringstankene til Draugen-plattformen. Undersøkelser tyder imidlertid på at lekkasjene ikke er av alvorlig karakter. Plattformen er produsert av Norwegian Contactors.

17. UNI Storebrand offentliggjør driftsresultatet for de ni første månedene i 1993. Overskuddet på 3,8 milliarder kroner er det største i selskapets historie.

17. Den amerikanske Kongressen godkjenner den nord-amerikanske frihandelsavtalen NAFTA mellom USA, Canada og Mexico.

18. Norges Bank senker sin innskuddsrente (kreditrenten) fra 5 til 4,75 prosent. Dagslånsrenten settes ned like mye - til 6,75 prosent.

19. EF-kommisjonen vedtar en minstepris for importert norsk laks på 32 kroner pr. kilo. Vedtaket har foreløpig en varighet på tre måneder.

21. På en pressekonferanse skrinlegger SAS-ledelsen den såkalte Alcazar-avtalen - fusjonsplanene mellom flyselskapene SAS, KLM, Swissair og Austrian Airlines. En hovedårsak til sammenbruddet i disse forhandlingene er uenighet om samarbeidspartner blant de amerikanske flyselskapene.

22. Fosen Mekaniske Verksted i Sør-Trøndelag får kontrakt på bygging av to kombinerte passasjerferger/lasteskip for det greske rederiet Minroan Lines. Ordren har en samlet verdi på 1,3 milliarder kroner.

24. På et møte vedtar OPEC-landene inntil videre å opprettholde sine kvoter fra 4. kvartal i år, med en totalproduksjon på 24,5 millioner fat pr dag. Markedet reagerer umiddelbart med å sende spotprisen ned fra rundt 15,5 dollar/fat til nær 14 dollar/fat.

29. Stortinget vedtar grunnavgift på 70 øre på engangsemballasje. Samtidig ber Stortinget Regjeringen om å utvide fritaket av el-avgiften til også å gjelde fiskeoppdrettsnæringen.

Desember

2. Pehr Gyllenhammar og resten av styret i Volvo-konsernet trekker seg etter sterk motstand både i ledelsen i selskapet og blant aksjonærer mot fusjonsavtalen med Renault (se 6/9). Volvo-Renault-avtalen blir med dette lagt på is.

2. Staten og Norges Fiskarlag blir enige om en ramme for fiskeristøtten for 1994 på 155 millioner kroner.

Renteutviklingen og de økonomiske utsiktene for Vest-Europa

av

Per Richard Johansen, Knut A. Magnussen og Mette Rolland

Renteutviklingen står sentralt i vurderingene av utsiktene for europeisk økonomi for årene som kommer. Vest-Europa er nå inne i det kanskje kraftigste økonomiske tilbakeslaget i etterkrigstiden. Vekstimpulsene fra andre regioner er svake, og store budsjettunderskudd gjennom flere år har ført til at landene ikke lenger har mulighet til å stimulere økonomien gjennom en mer ekspansiv finanspolitikk. I denne situasjonen er det først og fremst lavere renter som kan bidra til økt økonomisk vekst. I artikkelen ser vi nærmere på utsiktene til en fortsatt rentenedgang i Tyskland, og konsekvensene av en "ensidig" rentenedsettelse i land utenom Tyskland. Med fremadskuende forventningsdannelse i kapital- og valutamarkedene er det nødvendig med en både klart signalisert og samordnet endring i rentepolitikken i et større antall land hvis pengepolitikken skal kunne bidra til økt vekst i Europa i året som kommer.

De fleste prognosegivere legger til grunn en betydelig nedgang i korte renter i Vest-Europa det kommende året. Usikkerheten - målt ved spredningen mellom anslagene - er imidlertid stor, slik det fremgår av tabell 1. Tabellen gir en oversikt over prognoser for de fire store EF-landene ifølge publikasjonen Consensus Forecasts fra 1. november i år, i hovedsak basert på nasjonale prognosegivere.

For Tyskland viser gjennomsnittet for 20 tyske prognosegivere en nedgang i pengemarkedsrentene på 1,7 prosent frem til 1. november neste år, til et nivå på 4,7 prosent. Laveste anslag er 4,0 prosent,

mens høyeste er 5,6 prosent. For de lange rentene var det gjennomsnittlig ikke ventet noen ytterligere nedgang fra nivået 1. november i år på 5,9 prosent, men uenigheten er fortsatt betydelig, med anslag som varierer fra 5,5 til 6,5 prosent.

Også for et flertall av de øvrige vest-europeiske landene ventet prognosegiverne for de respektive landene en betydelig nedgang i korte renter. Gjennomsnittlig forventet nedgang er minst for Storbritannia, men som det fremgår av tabellen er spredningen her spesielt stor. For de mindre EF-landene sett under ett var det ventet en nedgang i korte renter

Tabell 1. Oversikt over prognoser for renteutviklingen frem til 1/11-94 for E-4 landene

	Faktisk 1/11-93	Gjsn 1/11-94	Gjsn endring	Laveste anslag	Høyeste anslag	Spred- ning	Stand. avvik
<i>3 mnd pengemarked</i>							
Tyskland	6,4	4,7	-1,7	4,0	5,6	1,6	0,5
Frankrike	6,8	4,7	-2,1	4,0	5,3	1,3	0,4
Italia	9,0	7,3	-1,7	6,6	8,0	1,4	0,5
Storbritannia	5,8	5,5	-0,3	4,0	7,8	3,8	0,8
<i>10 års statsobligasjoner</i>							
Tyskland	5,9	5,9	0,0	5,5	6,5	1,0	0,2
Frankrike	6,1	5,7	-0,4	5,0	6,2	1,2	0,3
Italia	9,4	8,2	-1,2	8,0	8,6	0,6	0,3
Storbritannia	6,9	7,0	0,1	5,8	8,2	2,4	0,6

Kilde: Anslag ifølge publikasjonen Consensus Forecasts 1. november 1993.

om lag på linje med nedgangen i Frankrike og Tyskland; størst for Belgia og Danmark, og minst for Irland.

Spredningen i de tyske renteanslagene reflekterer at det for tiden er stor uenighet blant prognosegiverne om utviklingen i tysk økonomi. Denne usikkerheten påvirker renteanslagene for de andre europeiske landene. Betydningen av utviklingen i Tyskland forsterkes ved at Tyskland er den viktigste handelspartneren for de fleste vest-europeiske landene; veksten i det tyske markedet er derfor av stor betydning for Vest-Europa som helhet.

For å kaste lys over utsiktene for tysk renteutvikling gitt usikkerheten om BNP- og prisvekst for vest-tysk økonomi kommende år, har vi gjennomført beregninger på en makroøkonomisk modell (NIGEM) under to alternative forutsetninger om hva som er motiverende for Bundesbanks pengepolitikk. Disse alternativene er holdt opp mot samvariasjonen i de tyske prognosegiverens anslag på produksjonsvekst, prisvekst og rentenivå.

Med dagens økonomiske politikk innen EF vil den tyske renteutviklingen i stor grad bestemmes også det europeiske rentenivået. Uten en klar rentenedgang i Tyskland kan det oppstå et sterkt press på de øvrige landene for å sette rentene ned på egenhånd. Vi har derfor sett på hvilken betydning en "ensidig" rentenedsettelse i Frankrike, Italia og Storbritannia kan få for den økonomiske utviklingen i disse landene. (En rentenedsettelse i ERM-land utenom Tyskland vil øke den pengepolitiske handlefriheten også i land utenfor dagens ERM-samarbeid.)

Analysen peker mot at ulik oppfatning om den generelle økonomiske utviklingen i Tyskland i noen grad kan forklare den store spredningen i anslagene for tyske renter, men at valg av forutsetninger om hva som er motiverende for Bundesbanks pengepolitikk kan være like avgjørende. Beregningene peker dessuten mot at selv en betydelig nedgang i korte renter ikke vil være tilstrekkelig til å gi en markert økning i den økonomiske veksten i de store EF-landene med mindre aktørene oppfatter rentenedgangen som et ledd i et mer permanent skift i den økonomiske politikken: At landene signaliserer at de på mellom-lang sikt vil bruke pengepolitikken aktivt til å stimulere økonomiene.

Neste kapittel gir en presentasjon av den makroøkonomiske modellen som er brukt. Deretter følger analysen av den tyske renteutviklingen. Virkningene av lavere renter i de øvrige E4-landene er presentert til slutt.

NIGEM - struktur og egenskaper

NIGEM er en aggregert økonometrisk kvartalsmodell for verdensøkonomien utviklet ved National Institute of Economic and Social Research i Lon-

don, se f.eks. NIESR (1993). Hvert kvartal oppdateres modellen med nye data; versjonen våre beregninger er utført på er fra august i år. I modellen er verden inndelt i 16 regioner. G7-landene (Japan, USA, Canada, Tyskland, Storbritannia, Frankrike og Italia) er relativt detaljert modellert både når det gjelder handel, innenlandsk etterspørsel, priser, lønninger og finansielle forhold. For de øvrige regioner, som bl.a. består av Afrika, Asia, Latin-Amerika og OPEC-landene, er bare utenrikshandelen modellert. Dette betyr at interessante analyser i første rekke kan gjøres ved å studere G7-landene og vi skal gi en kortfattet beskrivelse av hvordan modellen fungerer for disse landene.

Realøkonomiske forhold

Eksport og import av varer blir bestemt av etterspørsel og bytteforholdet med utlandet. De langsiktige elastisitetene av import med hensyn på samlet innenlandsk etterspørsel ligger mellom 1,3 og 2,3 mens priselastisitetene varierer mellom -0,3 og -0,8. Eksporten er forutsatt å følge markedsutviklingen målt ved importen i samhandelslandene, dvs. at markedselastisiteten er pålagt verdien 1. Relative priser inngår med elastisiteter som ligger mellom -0,2 og -0,6. For Japan og USA er relative priser erstattet av relative arbeidskostnader pr produsert enhet. Handel med tjenester er modellert for seg og avhenger av BNP og relative konsumpriser.

Offentlig etterspørsel er dekomponert på investeringer og konsum, og både direkte og indirekte skatter samt overføringer til privat sektor er spesifisert i modellen. Langvarig ekspansiv finanspolitikk kan i modellen (som i virkeligheten) ikke gjennomføres uten en økning i skattene over tid.

Privat innenlandsk etterspørsel er inndelt i privat konsum, boliginvesteringer, lagerinvesteringer og øvrige realinvesteringer. Konsumet er bestemt av realdisponibel inntekt og finansiell formue slik at summen av de langsiktige elastisitetene er lik 1. For noen land inngår nominelle kortsiktige renter, mens for andre inngår inflasjonen. Boliginvesteringer blir bestemt av realdisponibel inntekt og kortsiktige renter, mens langsiktige renter og inntekter bestemmer investeringene i annen fast realkapital. Stort sett er den langsiktige inntektselastisiteten pålagt å være lik 1. På denne bakgrunn kan etterspørsels-siden i modellen betraktes som en IS-kurve med inflasjons- og formueseffekter.

Antall sysselsatte lønnstakere avhenger av BNP, reallønn og en trendvariabel som er ment å ta hensyn til nøytral teknisk fremgang. Langtidselastisiteten av BNP er pålagt verdien 1 og reflekterer dermed konstant utbytte mhp. skalaen. De langsiktige reallønnselastisitetene ligger mellom -0,3 og -0,8. Lønnsfastsettelsen er modellert med utgangspunkt i en forhandlingsmodell og reallønnen er

funnet å avhenge av arbeidsledighet, produktivitet og inflasjonsforventninger (det siste med unntak for Japan og Tyskland). Det er opp til brukeren av modellen å velge mellom fremoverskuende eller tilbakeskuende inflasjonsforventninger i lønnsfastsettelsen. Vi har brukt fremadskuende forventninger, i samsvar med forutsetningene om renter og valuta. Den innenlandske prisutviklingen avhenger av importpriser, enhetskostnader og kapasitetsutnyttelsen. Det er pålagt homogenitet på lang sikt slik at summen av de langsiktige elastisitetene av hjemmepriser mhp importpriser og enhetskostnader er lik 1.

Finansielle forhold

Den finansielle delen av modellen er konsentrert rundt renter, valutakurser og aksjekurser. I tillegg inngår beholdningen av en del finansobjekter i modellen. Når det gjelder rentedannelse og valutakurspolitikk er det opp til brukeren av modellen å velge mellom ulike opsjoner ved gjennomføring av avviksberegninger.

En kan velge mellom to renterelasjoner som skal reflektere sentralbankens atferd. I den ene, som kan betraktes som en enkel LM-kurve, fastsettes endringen i kortsiktige renter som en funksjon av endringer i nivåene på pengemengden (M1), konsumprisene og BNP. Ved simuleringer på modellen blir pengemengden satt lik verdien i referansebanen (tolkes som sentralbankens målbane), slik at endringer i prisnivå og/eller BNP slår ut i endringer i rentene. Et alternativ er å la endringene i kortsiktige renter bli bestemt av avvik for BNP og konsumprisvekst mellom skiftbanen og referansebanen. Parametrene vektlegger endringer i konsumprisvekst betydelig sterkere enn endringer i BNP. I denne varianten er det dessuten slik at renten bare langsomt endrer seg som følge av skift i de rentemotiverende variablene.

Langsiktige renter er en funksjon av den kortsiktige renteutviklingen, avhengig av type forventningsdannelse. Ved fremoverskuende atferd er lange renter et gjennomsnitt av korte renter (regnet som effektiv avkastning) i 10 år fremover.

Valutakursene kan også bestemmes på ulike måter når en studerer virkninger av eksogene sjokk. Ved fremoverskuende valutakursdannelse er utviklingen i valutakursen bestemt av tre forhold. Et forventet *langsiktig nivå* på kursen blir fastlagt ved å forutsette at driftsbalansen sett i forhold til BNP skal tilbake til nivået i referansebanen etter 10 år. Den forventede *utviklingen* i valutakursen frem mot det langsiktige nivået vil bli bestemt av hva som på ethvert tidspunkt er nødvendig for å sikre samme avkastning (renteavkastning pluss valutakursendring) som på kortsiktige fordringer i andre land. Summen av disse to faktorene - langsiktig nivå og

kumulert endring frem til dette nivået - sett i forhold til det opprinnelige kursnivået, bestemmer hvor mye kursen *initialt* må endre seg. Ved en rentesenkning vil den initiale svekkelsen av valutakursen bli bestemt slik at følgende betingelse er oppfylt:

$$\begin{aligned} & \text{Valutakursen i utgangspunktet} \\ - & \text{Initial svekkelse av valutakursen} \\ + & \text{Forventet styrking av valutakursen over tid} \\ = & \text{Forventet langsiktig nivå på valutakursen} \end{aligned}$$

der verdien på den første variabelen er gitt og verdiene på de to siste bestemmes av hhv rentedifferanser og kravet til driftsbalansen på lang sikt.

Aksjekursene følger nominelt BNP målt i felles valuta på lang sikt, men påvirkes negativt av langsiktige renter. Det antas i modellen at husholdningene er eier av alle innenlandske fordringer. Nettoformuen, som inngår i konsumfunksjonene, finnes ved å trekke gjelden fra fordringene. Endringer i langsiktige renter har således en viktig funksjon i modellen via omvurderinger av privat formue.

Renteutviklingen i Tyskland

Stor usikkerhet om de realøkonomiske utsiktene

Den tyske samlingen i 1990 førte til et kraftig asymmetrisk sjokk for de to delene av det samlede Tyskland. Produksjonskapasiteten falt i samlet Tyskland pga innskrenkninger og nedlegging av ikke-konkurransedyktige bedrifter i øst. Samtidig økte etterspørselen i øst, men den økte etterspørselen rettet seg først og fremst mot vest-tyske bedrifter. Resultatet var redusert kapasitet og kapasitetsutnyttelse i øst og økt kapasitetsutnyttelse i vest.

Dette skjedde mens Vest-Tyskland fortsatt var på toppen av den foregående internasjonalt ledete høykonjunkturen (Vest-Tyskland har tradisjonelt hengt etter de andre industrilandene i konjunkturforløpet). Pris- og kostnadsveksten tiltok i begge områder, i vest pga høy kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet, i øst pga tilpasningen mot vest-tysk pris- og lønnsnivå.

I en slik situasjon er oppgaven til den (politisk uavhengige) tyske sentralbanken klar. Bundesbank er først og fremst pålagt å holde inflasjonen i Tyskland lav. Pengepolitikken ble i 1991 og 1992 strammet til ved at pengemarkedsrentene - dvs rentene på kortsiktige fordringer/gjeld mellom finansinstitusjonene - ble presset opp til et nivå klart høyere enn de markedsbestemte rentene på langsiktige plasseringer.

Tysk næringsliv og husholdninger har imidlertid sine lån i meget stor grad som fastrentelån, dvs lån med lang rentebindingstid. Det betyr for det første at renteendringer i pengemarkedet betyr lite for

Tabell 2. Oversikt over 24 prognoser for vest-tysk økonomi for 1993 og 1994

	BNP-vekst			Konsumprisvekst		
	1993	1994	Sum	1993	1994	Sum
Gjennomsnitt	-2,1	0,6	-1,5	4,1	3,1	7,3
Høyeste anslag	-1,4	1,5	0,0	4,2	3,5	7,6
Laveste anslag	-2,5	-0,5	-3,0	3,5	2,5	6,6
Spredning	1,1	2,0	3,0	0,7	1,0	1,0
Standardavvik	0,3	0,5	0,7	0,1	0,2	0,3

Kilde: Consensus Forecasts 1. november 1993 og egne beregninger

rentene på eksisterende lån. Men det betyr også at effekten på nye lån er forholdsvis begrenset, siden nye lån inngås med en rentebinding for flere år fremover, og fordi endringer i de helt korte rentene bare gir et begrenset utslag i renter som avtales for lengre perioder. Dette gjelder ikke minst fordi det i Tyskland er stor tillit til at Bundesbank gjennom sin politikk vil make å holde inflasjonen nede på lang sikt. Effekten av en pengepolitisk tilstramming på kredittetterspørselen er dermed relativt svak i Tyskland. Dette poenget har stadig vært understreket fra Bundesbanks side.

Det betyr at en tilstrammingspolitikk fra Bundesbanks side først og fremst virker ved at høyere renter fører til at tyske mark styrker seg mot andre valutaer. En sterkere valutakurs legger et økt konkurranstrykk på tysk industri (som i Tyskland står for en uvanlig stor andel av samlet produksjon) og annen konkurranseutsatt virksomhet. Det demper pris- og lønnsveksten og øker ledigheten i disse næringene, og dette spiller over på resten av økonomien.

Denne modellen har fungert utmerket så lenge svingningene i tysk økonomi så og si utelukkende stammet fra internasjonale konjunktursjokk, dvs først og fremst rammet konkurranseutsatt sektor selv. Problemene som fulgte av den tyske samlingen var imidlertid et internt sjokk, som i stor grad rammet skjermet sektor (blant annet bygge- og anleggsvirksomheten). For at tilstrammingen skulle nå frem til skjermet sektor måtte innstrammingen overfor konkurranseutsatt sektor være tilsvarende sterkere.

Bundesbanks synspunkt om at kredittetterspørselen i Tyskland er lite følsom for endringer i korte renter er imidlertid i dag mer omstridt enn tidligere. Enkelte prognosegivere mener at de siste årenes stramme pengepolitikk har rammet ikke bare konkurranseutsatt, men også skjermet sektor kraftig, og venter av den grunn at tysk økonomi knapt vil vise vekst kommende år, selv om nedgangen i konkurranseutsatt sektor skulle stanse opp. Dette kommer i tillegg til usikkerhet om hvor sterkt svekkelsen av

konkurrenseevnen vil slå ut på industriens produksjon.

Disse forholdene er trolig bakgrunnen for at det nå hersker stor uenighet blant prognosegivere om de økonomiske utsiktene for Tyskland. Det har blant annet ført til det uvanlige at de store tyske prognoseinstituttene i høst ikke klarte å komme frem til noen omforent prognose for kommende år. Mens fem av de seks instituttene samlet seg om et anslag på 1 prosent BNP-vekst for det tidligere Vest-Tyskland, holdt det sjettede instituttet (DIW) fast ved sin prognose om 0,5 prosent nedgang i BNP for 1994. En oversikt over spredningen i prognoser fra 24 tyske prognosegivere for BNP-vekst og konsumprisvekst for Vest-Tyskland for 1993 og 1994 er gitt i tabell 2.

Pga en tendens til positiv korrelasjon mellom anslagene for BNP-vekst for hhv 1993 og 1994, kommer uenigheten særlig til uttrykk i den forventede samlede produksjonsveksten over de to årene. De mest optimistiske venter ingen endring i BNP fra 1992 til 1994, mens de mest pessimistiske venter en nedgang på hele 3 prosent for de to årene sett under ett. For prisveksten er uenigheten mindre, noe som er naturlig siden det gjennomsnittlige prisenivået normalt (uten store, eksogene prissjokk) vil endre seg mindre enn samlet produksjon. En spredning på 1 prosentpoeng for prisvekst-anslagene for 1994 er derfor likevel betydelig. En nærmere gjennomgang av utviklingen i tysk økonomi er gitt i *Konjunkturtendensene for Norge og utlandet*, i denne utgaven av Økonomiske analyser.

Virkingen av lavere produksjons- og prisvekst i Tyskland

For å belyse mulige virkninger av lavere produksjons- og prisvekst på det tyske rentenivået har vi beregnet virkningene av hhv 1 prosent lavere produksjonsvekst og 1 prosent lavere konsumprisvekst i 1994 ved hjelp av NIGEM-modellen. Beregningene er gjennomført både med versjonen der renten fastsettes ut fra Bundesbanks ønske om å

styre pengemengden (M1) og versjonen der utviklingen i BNP og konsumpriser (heretter kalt BNP&KP-styrt pengepolitikk) er motiverende for Bundesbanks rentefastsettelse. Før vi gjengir de fulle effektene av skiftene i BNP og priser, skal vi se på de *partielle* virkningene på de korte rentene i de to versjonene.

I versjonen med M1-styrt rentepolitikk inngår nivået på BNP og priser symmetrisk, med en koeffisient på 0,28. Denne relasjonen er basert på langtidsløsningen i en estimert renterelasjon for tysk økonomi. Effekten på rentene er uten tidsforsinkelse og er varig, dvs den varer så lenge nivået på skiftvariablene ligger lavere enn nivået i referansebanen.

I versjonen med BNP&KP-styrt rentepolitikk er virkningen mer komplisert. For det første er det i denne versjonen prisveksten, og ikke prisnivået, som inngår i funksjonen. For det andre slår virkningene bare halvveis ut i rentene i det første kvartalet, for deretter gradvis å øke mot langtidseffekten. For det tredje er virkningene på rentene ikke symmetrisk, idet det er forutsatt at virkningen av 1 prosent lavere prisvekst er fem ganger så sterk (2,0 prosentpoeng på lang sikt) som virkningen av 1 prosent lavere nivå på BNP (0,4 prosentpoeng på lang sikt). Modelleringen av denne pengepolitikken er hentet fra Masson og Symansky (1990) og parametrene fra EF-kommisjonens studie *One market, one money* (EC Commission (1990)).

Ved beregningene av de fulle virkningene av et skift i BNP- og prisvekst for 1994, har vi tatt utgangspunkt i NIESRs referansebane for vest-tysk økonomi pr august i år. Denne banen lå i det øvre skiktet både når det gjaldt BNP-vekst, prisvekst og renter i forhold til prognosegiverne gjengitt i Consensus Forecasts 1. november. Ved beregningen av lavere produksjonsvekst har vi gitt et sammensatt negativt skift i eksport, investeringer og offentlig kjøp av varer og tjenester, slik at disse får et forløp mer på linje med de mest pessimistiske prognosene for tysk økonomi. I beregningene er det *nivået* på hhv BNP og konsumprisene som er skiftet ned. Skiftene er gitt fra 1.kvartal 1994 og frem til 4.kvartal 1998, deretter vender skiftvariablene tilbake til nivåene i referansebanen. Resultatene er oppsummet i tabell 3.

Som det fremgår av tabellen, vil en *lavere BNP-vekst i 1994* gi høyere arbeidsledighet og lavere prisvekst enn i referansebanen. Tysk pris- og lønnsdannelse er tradisjonelt sterkt følsom for endringer i kapasitetsutnyttelse og ledighet. Som følge av både lavere produksjon og lavere priser faller de korte rentene til dels betydelig og for en lang periode fremover. Det reflekteres i effekten på de lange rentene som med fremadskuende rentedannelse blir bestemt som et gjennomsnitt av forventede korter renter 10 år frem i tid. Rentenedgangen er sterkest (vel prosentpoeng) i alternativet med BNP&KP-styrt pengepolitikk fordi koeffisientene i renterelasjonen er større her (jf omtalen foran).

Tabell 3. Virkningene på vest-tysk økonomi ved skift i BNP- og prisvekst for 1994

	Rentepolitikk (målvariabel)	Lavere BNP-vekst			Lavere prisvekst		
		1994	1995	1996	1994	1995	1996
BNP-vekst ¹⁾	M1	-1,0	0,1	-0,0	0,3	0,0	-0,1
	BNP og KP	-1,0	0,1	-0,0	0,3	-0,1	-0,3
Arbeidsledighetsrate ²⁾	M1	0,3	0,4	0,4	-0,0	-0,0	-0,0
	BNP og KP	0,2	0,4	0,4	-0,0	-0,0	0,1
Konsumprisvekst ¹⁾	M1	-0,1	-0,2	-0,2	-1,0	0,0	0,0
	BNP og KP	-0,0	-0,2	-0,2	-1,0	0,0	0,0
3 mnd renter ²⁾	M1	-0,3	-0,3	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2
	BNP og KP	-0,4	-0,7	-0,8	-1,4	-0,3	-0,0
Lange renter ²⁾	M1	-0,4	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1
	BNP og KP	-0,6	-0,6	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1
DEM pr USD ³⁾	M1	0,8	0,5	0,2	0,5	0,3	-0,1
	BNP og KP	2,0	1,5	0,8	0,1	-1,0	-1,2

1) Avvik i prosentpoeng fra vekstraten i referansebanen.

2) Avvik i prosentpoeng fra nivået i referansebanen.

3) Avvik i prosent fra nivået i referansebanen, negativt tall betyr sterkere DEM.

Rentenedgangen fører til et initialt fall i valutakursen (dvs antall DEM pr USD øker), idet lavere renter må gå sammen med at valutakursene forventes å styrke seg over tid. Dessuten har vi nedjustert eksporten, noe som bidrar til å svekke utenriksøkonomien og dermed redusere den forventede langsiktige valutakursen. Det initiale fallet i valutakursene blir sterkest med BNP&KP-styrt pengepolitikk, fordi rentene faller mest i dette alternativet.

Lavere prisvekst i 1994 vil også bidra til lavere renter, men effekten blir moderert ved at BNP øker i denne banen. Det henger sammen med at et negativt skift i prisnivået vil øke husholdningenes realinntekter og -formue, og dette vil - sammen med en viss styrking av konkurranseevnen for tyske bedrifter - gi økte investeringer og produksjon i 1994. Økt produksjon motvirker i noen grad utslaget av lavere priser på rentene. Til tross for denne modererende effekten, blir utslaget på de korte rentene i 1994 kraftig i alternativet med BNP&KP-basert pengepolitikk, idet lav prisvekst tillegges stor vekt i denne versjonen. Men denne effekten fortar seg fom 1995, siden prisveksten da vender tilbake til prisveksten i referansebanen. Målt ved virkningene på lange renter, blir rentenedgangen i begge alternativene under prosentpoeng.

Den sterkere konkurranseevnen som følger av lavere prisnivå får stor betydning for valutakursen, idet den fører til forventninger om en sterkere mark på lang sikt (at DEM pr USD vil gå ned på lang sikt). Sammen med at også virkningene på rentene er mindre i denne banen, innebærer det at det initiale fallet i valutakursen blir mindre. Det gjelder særlig i alternativet med BNP&KP-styrt pengepolitikk; med denne versjonen vil lavere prisnivå bare gi kortsiktig (negativt) utslag i rentene, men et langsiktig (positivt) utslag i forventet valutakurs.

Oppsummeringsvis kan vi konkludere med at NIGEM indikerer at lavere BNP-vekst i Tyskland i 1994 kan få en relativt stor og varig effekt på de korte rentene, og dermed også på de lange rentene. Effekten blir nesten dobbelt så sterk med BNP&KP-styrt politikk som M1-styrt politikk. Lavere prisvekst i 1994 kan også - avhengig av rentefunksjon - få stor effekt på de korte rentene for 1994, men uansett rentefunksjon bare små virknin-

ger på lengre sikt, og dermed liten effekt på de lange rentene. Om en forutsetter at inflasjonen i Tyskland skulle komme klart ned også på lang sikt, vil imidlertid renteutslagene bli betydelige med BNP&KP-styrt politikk.

Hva tror tyske prognosegivere om pengepolitikken?

Siden virkningene på rentene vil avhenge av hvilken målfunksjon en antar ligger til grunn for pengepolitikken, blir det selvsagt viktig å ha en oppfatning om hvilken rentefunksjon som det idag er mest relevant å legge til grunn for tysk økonomi. Selv om Bundesbank har vært kjent for å føre en pengemengdestyrt politikk, er det usikkerhet om hva som nå er motiverende for pengepolitikken. Pengemengdeveksten i Tyskland har de siste årene vært sterkt influert både av forhold knyttet til utvidelsen av DEM-området til å gjelde tidligere Øst-Tyskland, økt (uregistrert) bruk av tyske mark som reservevaluta i Øst-Europa, samt den sterke valutainngangen som fulgte av det høye tyske rentenivået og sammenbruddet i ERM. Det siste året har Bundesbank satt ned rentene selv om pengemengdeveksten har holdt seg over bankens annonserte målsone.

En måte å nærme seg dette problemet på er å se hva tyske prognosegivere iflg. Consensus Forecasts synes å legge til grunn om samvariasjonen mellom renter, BNP-vekst og prisvekst. Vi antar da at de tyske prognosegiverne alle bruker samme "modell" for sammenhengen mellom disse variablene når de gir sine anslag, men at ulike vurderinger av andre forhold kan bidra til at renteanslagene varierer selv med ellers like anslag på BNP- og prisvekst. Med en lineær relasjon mellom rente, BNP- og prisvekst, får vi den største utsagnskraften når (avviket i) renteanslaget for 1. november 1994 sees i forhold til (avvikene i) anslagene på hhv produksjons- og prisveksten for 1993 og 1994 sett under ett. (Koeffisientene blir ikke særlig anderledes om vi bruker 1994-vekstratene alene). Resultatene er gjengitt i tabell 4.

De beregnede koeffisientene må tolkes som hhv virkningen av at produksjonsveksten blir 1 prosent lavere gitt konstant prisvekst, og virkningen at pris-

Tabell 4. Virkningene på korte renter pr 1. november 1994 ved partielle skift i BNP- og prisvekst for 1994

	Samvariasjon ifølge anslagene i CF	Virkninger ifølge NIGEM	
		M1-relasjon	BNP&KP-relasjon
1 pst lavere BNP-vekst	-0,28	-0,28	-0,37
1 pst lavere prisvekst	-1,16	-0,28	-1,88

Tabell 5. Virkningene på BNP-veksten i Frankrike, Storbritannia og Italia av 1 prosent lavere BNP- og prisvekst i Tyskland fra i 1994

	Rentepolitikk (målvariabel)	Lavere BNP-vekst			Lavere prisvekst		
		1994	1995	1996	1994	1995	1996
Frankrike	M1	0,08	0,09	0,03	0,05	0,05	0,01
	BNP og KP	0,15	0,20	0,06	0,06	-0,02	-0,07
Storbritannia	M1	0,04	-0,01	0,02	0,02	-0,01	0,01
	BNP og KP	0,07	-0,02	0,01	0,01	-0,02	0,01
Italia	M1	0,04	0,02	0,00	0,03	0,01	0,00
	BNP og KP	0,08	0,03	0,02	0,03	0,04	0,02

veksten blir 1 prosent lavere gitt konstant produksjonsvekst. For sammenligningen har vi også tatt med de tilsvarende partielle virkningene pr 4.kvartal 1994 av lavere BNP- og prisvekst i NIGEM. På lang sikt (ved varig skift i BNP-nivået og prisveksten) vil disse virkningene som nevnt være hhv -0,4 og -2,0.

Som vi ser av tabellen er det i Consensus-anslagene en samvariasjon mellom renter og BNP-vekst som nøyaktig tilsvarer den partielle effekten med M1-styrt pengepolitikk i NIGEM. På prissiden er imidlertid effekten vesentlig sterkere, om lag lik gjennomsnittet (-1,14) av M1-effekten (0,28) og den langsiktige BNP&KP-effekten (-2,0) i NIGEM. Dette reflekterer trolig at det også blant de tyske prognosegiverne hersker stor usikkerhet om hvilken målfunksjon Bundesbank for tiden følger, men at det etter flertallets mening neppe er en ren pengemengdestyrt politikk.

Virkningene på veksten i andre europeiske land

Lavere renter i Tyskland vil selvsagt være gunstig for den økonomiske veksten i de andre landene i Vest-Europa, mens lavere tysk BNP-vekst og/eller lavere prisvekst (og dermed bedre konkurransevne) i Tyskland isolert sett trekker i motsatt retning. Det kan derfor være av interesse å se hva nettoeffekten blir. I beregningene har vi forutsatt at Frankrike følger den tyske rente- og valutakursutviklingen (dvs ingen endringer innen ERM-systemet), mens Italia og Storbritannia fører en selvstendig pengepolitikk, dvs setter rentene ut fra sine egne målvariable.

Virkningene på BNP-veksten for Frankrike, Italia og Storbritannia er vist i tabell 5.

Beregningene viser at *lavere økonomisk vekst i Tyskland* vil føre til høyere vekst i de andre landene. Effekten på BNP-veksten blir størst når rentepolitikken er basert på BNP og prisvekst, siden den tyske rentenedgangen er størst i dette tilfellet. Øk-

ningen i BNP-veksten blir sterkest for Frankrike, noe som skyldes at ERM-bindingen forutsettes å gi samme rentenedgang som i Tyskland. Den ekspansive effekten på produksjonen av rentenedgangen og depresieringen av franske franc mot land utenfor ERM-området blir ikke oppveiet av redusert eksport til Tyskland. Storbritannia og Italia fører selvstendig pengepolitikk og vil motvirke de realøkonomiske effektene fra Tyskland ved å justere rentene på egen hånd. På kort sikt blir effekten på BNP-veksten i begge disse landene om lag halvparten av den tilsvarende virkningen i Frankrike. På lenger sikt er effekten betydelig mindre (og endog negativ i Storbritannia i 1995). Dette skyldes særlig at virkningen på de lange rentene er liten og kortvarig.

Også *lavere tysk prisvekst* gir svakt høyere BNP-vekst i de andre landene. Forskjellen i renteregime har imidlertid begrenset betydning i denne skiftberegningen. Effekten er størst for Frankrike som drar fordeler av lavere renter, men effekten på BNP-veksten er klart lavere enn i Tyskland. I Italia finner det ikke sted noen rentenedgang, mens det i Storbritannia kun blir en svak nedgang i korte renter i 1994. Den svakt ekspansive effekten i disse landene kommer dermed fra økt eksport, spesielt til Tyskland.

Ensidig rentenedgang i Frankrike, Italia og Storbritannia

Svake vekstutsikter for Europa

De fleste vest-europeiske landene er inne i en lavkonjunktur med stagnerende produksjon og høy og stigende arbeidsledighet. Mulighetene for å føre en mer stimulerende finanspolitikk er begrenset av store budsjettunderskudd. Uten en betydelig rentenedgang i Tyskland kan presset om "ensidige" rentenedsettelse i disse landene øke i tiden fremover.

Frankrike er inne i den kraftigste lavkonjunktursiden siden annen verdenskrig, og det er ventet ned-

gang i BNP på i overkant av 1 prosent i inneværende år. Den svake økonomiske utviklingen i flesteparten av de øvrige europeiske landene er en av årsakene til den dystre situasjonen, men svak innenlandsk etterspørsel er også en viktig forklaring. Det offentlige budsjettunderskuddet er ikke så stort som i flere av de andre EF-landene, men vil likevel være rundt 5 prosent av BNP i inneværende år. Den franske regjering har bebudet en liten skattelette i et forsøk på å få fart på økonomien og få ned arbeidsledigheten (12 prosent i oktober), men det er ikke rom for ekspansiv finanspolitikk av betydning.

Etter den første valutauroen i ERM i september 1992, valgte Frankrike å holde rentene noe høyere enn de tyske og følge den gradvise rentenedsettelsen til Bundesbank. På forsommeren i år ble det forsøkt å sette renten under den tyske, men dette eksperimentet fikk kort varighet. Den nye uroen i ERM i juli/august medførte at svingemarginene for deltakerlandenes valutaer ble utvidet fra 2,25 prosent til 15 prosent. Til tross for at dette har muliggjort en mer selvstendig fransk pengepolitikk, har myndighetene fastholdt sin strategi med å holde rentene i overkant av de tyske korte rentene. Dette har medført en forsiktig rentenedsettelse - til 6,45 prosent i slutten av oktober - for sentralbankens intervensjonsrente. Med en inflasjonsrate på 2,2 prosent, innebærer dette en realrente som er betraktelig høyere enn den tilsvarende tyske.

En grunn til at de franske myndighetene fortsetter å "skygge" tyske renter kan være frykt for en depresiering av francen og derved brudd på "franc fort-politikken". Erfaringer fra i høst tilsier imidlertid at ERM-valutaene like gjerne vil kunne styrkes av en raskere rentenedsettelse enn forventet. Det tyder på at markedet anser det nåværende rentenivå for å være høyere enn det realøkonomien tåler og forventer at rentenedgangen vil måtte bli sterkere jo senere den kommer. Det er likevel lite sannsynlig at en omlegging av rentepolitikken vil finne sted før valget neste sommer.

Også *Italia* er inne i en lavkonjunktur, og det er ventet nedgang i BNP på rundt 0,5 prosent i inneværende år. Som i Frankrike er det først og fremst innenlandsk etterspørsel som svikter. Etter at *Italia* forlot ERM i september 1992, har liren depreciert med over 25 prosent i forhold til ERM-valutaene, og enda mer hvis effektiv (handelsveid) kurs legges til grunn. Dette har ført til rekordstor økning i eksporten, og landet ligger an til å få overskudd i utenriksøkonomien i år. Det er gjennomført skatteendringer og budsjettert med nedskjæringer i offentlige utgifter i et forsøk på å få kontroll over det offentlige underskuddet som vil utgjøre rundt 10 prosent av BNP i 1993. Tiltakene er ventet å bidra til å stabilisere valutaen og legge forholdene til rette for ytterligere rentenedsettelser. Etter å ha forlatt

ERM, har diskontoen blitt satt ned fra 14,5 prosent i oktober 1992 til 8,3 prosent ved utgangen av samme måned i år. Med en inflasjonsrate på 4,3 prosent, gir dette en relativt høy realrente, spesielt i en lavsyklus som *Italia* nå er inne i.

I *Storbritannia* ble sentralbankrenten satt betydelig ned etter at landet trakk seg ut av ERM i september 1992. Gjennom mesteparten av 1993 har renten ligget på 6 prosent, og ble senket til 5,5 prosent kort tid før fremleggelsen av budsjettet i slutten av november. Prognosene for neste år viser en svak oppgang i rentenivået. Begrunnelsen er at devalueringen av pundet som fulgte etter at *Storbritannia* forlot ERM samarbeidet vil slå ut i tiltakende prisvekst. Rentenedgangen og depresieringen av pundet, samt den tradisjonelt nære koblingen mot amerikansk økonomi som har vist vekst de siste to årene, er hovedårsakene til at britisk økonomi nå er i oppgang og BNP-veksten i år er anslått til 2 prosent.

På grunn av et stort underskudd på statsbudsjettet (rundt 8 prosent av BNP) ble det allerede ved budsjettframleggelsen i mars bebudet skatteøkninger for 1994 og 1995. Budsjettet ble strammet ytterligere til - i form av avgiftsøkninger og kutt i offentlige utgifter - i november. Samtidig ble det annonsert betydelige skatteøkninger også for 1995 og 1996. Et mulig utviklingsforløp er dermed at oppgangen blir motvirket av strammere finanspolitikk samtidig som svak utvikling i Europa forøvrig hemmer videre vekst i eksporten. En sterkere rentenedsettelse i Frankrike og andre kontinentale europeiske land enn den som nå er ventet for Tyskland neste år, vil gi *Storbritannia* mulighet til å senke rentene ytterligere, uten samtidig å frykte en betydelig devaluering av pundet som igjen vil kunne stimulere prisveksten.

Virkninger av mer ekspansiv pengepolitikk

På denne bakgrunn har vi analysert virkningene av at både Frankrike, *Storbritannia* og *Italia* senker sine kortsiktige renter i andre halvår 1994 og gjennom hele 1995. I praksis tenker vi oss at de respektive sentralbankene deretter lar rentene bli styrt av utviklingen i (nominell) pengemengde. I alle landene faller rentene i 3. kvartal 1994 med om lag 1,7 prosentpoeng sett i forhold til nivået i referansenbanen (jfr tabell 6). Nedgangen i 4. kvartal er 2,5-2,6 prosent, mens gjennomsnittlig reduksjon i 1995 (jfr. tabell 7) er om lag 2,5 prosentpoeng. Vi har foretatt skiftet slik at virkningen for de tre landene blir noenlunde den samme, uten å begrunne dette nærmere. Lavere renter i 1994 og 1995 fører til en viss økning av rentene igjen i 1996 via effektene på BNP og prisenivået.

Siden vår simulering er foretatt med fremoverskuende valutakursdannelse, fører en rentesenk-

Tabell 6. Kortsiktige renter og valutakurser. Endring fra referansebanen

	Frankrike		Italia		Storbritannia	
	Renter ¹⁾	FRF pr USD ²⁾	Renter ¹⁾	ITL pr USD ²⁾	Renter ¹⁾	GBP pr USD ²⁾
94.3	-1,72	2,69	-1,67	3,05	-1,69	2,60
94.4	-2,46	2,26	-2,59	2,65	-2,59	0,19
95.1	-2,60	1,67	-2,78	2,04	-2,78	1,56
95.2	-2,73	1,04	-2,97	1,38	-2,91	0,89
95.3	-2,43	0,38	-2,69	0,69	-2,56	0,20
95.4	-1,70	-0,20	-1,94	0,07	-1,74	-0,41
96.1	0,39	-0,60	0,20	-0,38	0,43	-0,81
96.2	0,28	-0,51	0,16	-0,33	0,37	-0,71
96.3	0,22	-0,44	0,12	-0,29	0,32	-0,63
96.4	0,18	-0,39	0,09	-0,27	0,29	-0,55

1) Avvik i prosentpoeng fra nivået i referansebanen.

2) Avvik i prosent fra nivået i referansebanen.

Tabell 7. Lavere renter i Frankrike, Storbritannia og Italia 1994.3-1995.4. Avvik fra referansebanen. Årsgjennomsnitt

	1994	1995	1996
BNP-vekst¹⁾			
Frankrike	0,1	0,2	-0,1
Storbritannia	0,0	0,6	-0,2
Italia	0,1	0,2	-0,1
Arbeidsledighet²⁾			
Frankrike	0,0	-0,1	-0,1
Storbritannia	0,0	-0,1	-0,6
Italia	-0,1	-0,1	-0,2
Konsumprisvekst¹⁾			
Frankrike	0,1	0,1	-0,2
Storbritannia	0,1	0,1	-0,1
Italia	0,1	0,3	-0,2
3 mnd. renter²⁾			
Frankrike	-1,0	-2,3	0,3
Storbritannia	-1,1	-2,5	0,3
Italia	-1,1	-2,6	0,1
Langsiktige renter²⁾			
Frankrike	-0,1	0,0	0,0
Storbritannia	-0,2	0,0	0,0
Italia	-0,1	-0,2	-0,1
Valutakurser mot DEM³⁾			
FRF	1,1	-0,0	-1,1
GBP	1,2	1,1	-0,7
ITL	1,6	1,4	-0,3

1) Avvik i prosentpoeng fra vekstraten i referansebanen

2) Avvik i prosentpoeng fra nivået i referansebanen

3) Avvik i prosent fra nivået i referansebanen

ning til en umiddelbar depresiering av valutaene mot USD. Hvor stort utslaget på kursene blir er dessuten avhengig av hvor mye rentenedgangen faktisk svekker utenriksøkonomien. Ifølge tabell 6 er utslaget fra 2,6 til 3,1 prosent. Depresieringen er så liten at franske franc fortsatt holder seg klart innenfor de utvidete svingemarginer i ERM. Etter den umiddelbare depresieringen begynner valutakursene å appresiere i samsvar med fallet i de kortsiktige rentene. Rentenedgangen i 3. kvartal 1994 på 1,7 prosentpoeng tilsvarer en kvartalsvis rate på 0,4 prosentpoeng. For at likevekten i valutamarkedet skal gjenopprettes, må derfor valutakursene appresiere med 0,4 prosentpoeng fra 3. til 4. kvartal. Tabell 6 viser at dette faktisk skjer og at appresieringen fortsetter for alle tre landene så lenge rentene faller, mao til 1. kvartal 1996.

Tabell 7 viser at skiftet i de korte rentene gir et minimalt utslag på de lange rentene, spesielt i Frankrike. Resultatet er en følge av fremoverskuende atferd i rentebestemmelsen som impliserer at lange renter er påvirket av de korte rentene i 10 år fremover. Siden de korte rentene kun justeres ned i seks kvartaler, blir nedgangen i de lange rentene små.

I modellen er det de *lange* rentene som påvirker de private realinvesteringene. De lange rentene har dessuten stor betydning for omvurderingen av privat formue. Liten nedgang i langsiktige renter betyr derfor at de realøkonomiske effektene blir beskjedne. Modellen kan imidlertid undervurdere virkningene på dette punktet, i alle fall for Frankrike. Franske bedrifter har mer enn en tredel av sine investeringer finansiert ved kortsiktige lån. Det er derfor trolig at en nedsettelse av de korte rentene vil

kunne få en større ekspansiv effekt enn det modellen gir som resultat.

For de tre landene sett under ett kommer hovedtyngden av virkningen på BNP-veksten først i 1995, men det er visse forskjeller landene imellom. Frankrike får en økning i veksten på henholdsvis 0,1 og 0,2 prosentpoeng de to første årene, mens effekten er kontraktiv i 1996. Nedgangen i veksten i 1996 kan blant annet forklares ved at høyere korte renter demper innenlandsk etterspørsel og ved at appresiering av valutaen fører til svakere eksportutvikling. For Storbritannia er det interessant å legge merke til at BNP får en relativt kraftig vekst i 1995 sammenlignet med de andre landene. Styrken i utslaget har sammenheng med sterkere vekst både i privat konsum, boliginvesteringer og andre realinvesteringer. Dette henger blant annet sammen med at kortsiktige renter påvirker konsumet direkte og at investeringene er mer rentefølsomme.

Tabell 7 viser at endringene i BNP og arbeidsledigheten er i omtrent samme størrelsesorden, men at virkningene på ledigheten kommer i etterkant av produksjonsutviklingen. Det er bare Italia som får en svak reduksjon i nivået på ledigheten allerede i 1994. For Storbritannia gir modellen en nedgang i ledigheten på 0,6 prosentpoeng i 1996, altså ett år etter den tilsvarende økningen i BNP. Et slikt etterslep samsvarer med hva en tidligere har sett for britisk økonomi. Minst effekt på ledigheten er det i Frankrike.

Den midlertidige reduksjonen i de korte rentene fører til en umiddelbar økning i det innenlandske prisnivået i alle tre landene, men effekten er liten; 0,1 prosentpoeng. Prisøkningen henger sammen med økte importpriser som følger av den umiddelbare depresieringen av valutaene. Italia har den kraftigste depresieringen, og får også den største økningen i prisnivået i 1995. Etterhvert som BNP øker, vil dessuten høyere lønnsvekst og økt kapasitetsutnyttelse bidra til økt prisstigning. I 1996 fører appresiering av valutaene og nedgang i BNP-veksten til at prisnivået avtar igjen.

Beregningene viser at en kortvarig nedgang i de korte rentene vil ha liten realøkonomisk effekt.

Dette henger sammen med at særlig for de kontinental-europeiske landene er lange renter av stor betydning for næringslivets investeringer og at det er de lange rentene som er av betydning for husholdningenes formue via omvurderinger. Hvis det er slik at de lange rentene blir bestemt av fremadskuende forventninger om korte renter, må markedet forvente en mer varig omlegging mot lavere renter for at politikken skal gi sterkere utslag på BNP-vekst mv. Med fremoverskuende valutakursforventninger, vil i så fall også den initiale kurssvekkelsen mot andre valutaer bli sterkere. Dette understreker at uten en kraftig rentenedgang i Tyskland, er det nødvendig med en både *klart signalisert og samordnet endring i rentepolitikken i et større antall land* hvis pengepolitikken skal kunne bidra til økt vekst i Europa i året som kommer.

Referanser:

Consensus Forecasts 1. november 1993. Consensus Economics Inc.

EC Commission (1990): "One market, one money". European Economy No. 44.

Johansen, Per Richard (1993a): "Den tyske modellen for økonomisk politikk - erfaringer og nye utfordringer" i G. Gaarder (red): Tyskland i forandring. Europa-programmet (under utgivelse).

Johansen, Per Richard (1993b): "Maastricht og de økonomiske utsiktene for EF" i Europa i forandring - artikkelsamling fra medarbeiderseminar ved Europa-programmet. Europa-programmet 1993.

Masson, Paul R og Steven Symansky (1990): "Evaluating policy regimes under imperfect credibility". Konferansenotat også publisert i R Bryant et al (1992): Evaluating policy regimes: New research in empirical macroeconomics. The Brookings Institution.

NIESR (1993): NIGEM (National Institute Global Econometric Model) Model manual.

Utviklingen i verdensøkonomien

av

Mette Rolland

Utviklingen i verdensøkonomien har gjennom de siste årene vært preget av store regionale forskjeller. Denne artikkelen tar for seg vekstutsiktene for områdene utenfor OECD, i lys av historiske erfaringer og nye prognoser fra det FN-baserte LINK-prosjektet. Prognosene antyder at norske produsenter kan vente skjerpet konkurranse, men også få nye muligheter i regionene utenfor OECD-området i årene som kommer.

Innledning

Mens mange i den vestlige verden de siste årene har vært bekymret for nedgangen i BNP-veksten i de store industrilandene og uroen i det europeiske valutamarkedet, har andre områder av verden opplevd betraktelig større rystelser. I Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen er økonomiene i ferd med å gjennomgå et systemskifte som krever en enorm reallokering av ressurser. Afrika opplever stadige kriser med tørke, krig, en uhåndterbar gjeldssituasjon og politisk ustabilitet samtidig som de fleste av landene på kontinentet forsøker å gjennomføre strukturaltjeningsprogrammer etter IMF og Verdensbankens oppskrift. Latin-Amerika er i ferd med å reise seg etter nesten å ha blitt knekket av den enorme gjeldsbyrden på åtti-tallet. Sørøst Asia

fremstår på sin side som et økonomisk under med svært høye vekstrater år etter år. På årets høstmøte i LINK-prosjektet 13.-17. september i Beijing ble alle verdensdelene viet oppmerksomhet, og de store ulikhetene i den økonomiske utviklingen mellom regionene kom klart frem. LINK-prosjektet er et internasjonalt prognosesamarbeid i FN-regi, som Statistisk sentralbyrå deltar i. Prognosene for verdensøkonomien blir utarbeidet på grunnlag av modellsimuleringer. De enkelte landene bidrar med makroøkonomiske modeller for sine respektive land. Modellene blir simulert samtidig, bundet sammen med en handelsmatrise. På denne måten tas det i større grad hensyn til samspillet mellom ulike lands økonomier enn det som ofte er tilfellet når de nasjonale prognosene beregnes.

Tabell 1. Bruttonasjonalprodukt i ulike deler av verden. Prosentvis volumendring fra året før.

	Gj.snitt 1975-84	Gj.snitt 1985-90	1991	1992	1993	1994
Verden	3,3	3,5	-1,1	0,6	0,9	2,6
Industriland	2,5	3,2	0,6	1,5	1,0	2,4
Øst-Europa ¹⁾	3,3	0,5	-13,9	-0,9	-6,7	1,5
SUS og Baltikum ²⁾	4,1	2,3	-17,2	-20,0	-13,6	-1,8
Utviklingsland	4,5	4,8	3,6	4,8	5,3	5,0
Afrika	2,3	2,7	1,9	1,3	2,1	2,9
Latin-Amerika	3,2	2,5	2,	2,1	3,5	2,9
Asia ³⁾	6,3	7,1	5,3	4,9	5,2	6,0
Kina	7,0	12,8	13,2	8,9

Kilder: IMF (1975-1990) og LINK-prosjektet (1991-1994)

1) Omfatter Bulgaria, Polen, Ungarn, Slovakia, Den tsjekkiske republikk og Romania

2) Består av alle tidligere sovjetiske republikker og de tre baltiske statene

3) IMF inkluderer Kina i tallene for Asia, mens LINK skiller landet ut som egen region.

Selv om variasjonene er store har den gjennomsnittlige veksten i landene utenom OECD-området vært mye høyere enn i de industrialiserte landene de siste årene, som vist i tabell 1.

SUS og Øst-Europa

Etter det politiske regimeskiftet i Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen i slutten av åtti-årene, har også det økonomiske systemet gjennomgått store endringer. De fleste landene har vært gjennom en periode med fall i produksjonen, høy prisstigning og økende arbeidsledighet. Restruktureringen av økonomien er iverksatt i alle landene, men omfang og tempo i gjennomføringen varierer sterkt innen området. De landene som har hatt politisk enighet med hensyn til innføringen av reformene har, som ventet, kommet lengst og hatt størst økonomisk fremgang. Flere av landene har delvis klart å kompensere for fallet i handelen etter sammenbruddet i handelsavtalen mellom landene i Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen (COMECON) med økt eksport til vesten. De fleste av landene i Øst-Europa har inngått handelsavtaler med EF og EFTA, som med noen viktige unntak sikrer fri handel med

industrivarer. Jordbruksvarer er holdt utenfor disse avtalene.

De mest suksessrike landene i området hittil er *Den tsjekkiske republikk, Polen og Ungarn*. Ungarn var det første landet som innførte markedsøkonomiske elementer i sin politikk, mens de to andre landene gjennomførte raske reformer. Alle tre har vært igjennom en periode med til dels store fall i produksjonen, men mye tyder på at situasjonen er i ferd med å snu. (Jmf. tabell 2).

Utsiktene er ikke like lyse for *Bulgaria, Romania* og *Slovakia*. Bulgaria opplever nedgang i produksjonen i alle sektorer. Landbruket ble ekstra hardt rammet i år som følge av langvarig tørke. Blokaden av Serbia har hatt store konsekvenser for landets handel med utlandet. I Romania har det tatt lang tid å gjennomføre økonomiske reformer, blant annet som følge av mangel på institusjonelle endringer. Slovakia sto trolig dårligere rustet enn sin "tsjekkiske halvdel" til å takle situasjonen etter oppsplittingen av Tsjekkoslovakia i to selvstendige republikker ved årsskiftet. Et stort offentlig budsjettunderskudd begrenser handlingsmulighetene i den økonomiske politikken, og lave investeringer gir manglende evne til økt eksport. Som vist i tabell 2, er det ventet at situasjonen skal snu.

Republikkene i det tidligere Sovjetunionen har opplevd et betydelig fall i BNP de senere årene. En kraftig inflasjon, beregnet til å bli rundt 790 prosent i 1993, indikerer store strukturelle problemer i økonomien. Det er imidlertid tegn til en avtakende prisstigningstakt og en mer positiv utvikling i enkelte sektorer. Produksjonen har vist svak økning i jordbruket og de jordbruksrelaterte industriene. Når det gjelder å gjennomføre økonomiske reformer i dette området, har de baltiske landene kommet lengst. På sikt er vekstpotensialet for hele regionen stort, men industriproduksjonen er lav, og det er store investeringsbehov i de fleste sektorer. Så lenge den politiske situasjonen er så usikker som tilfellet er for øyeblikket, foretrekker imidlertid de fleste utenlandske investorene å satse på andre, mer stabile områder.

Afrika

For Afrika har bruttonasjonalproduktet per innbygger gjennomgående falt år for år siden 1980. Strukturtilpasningsprogrammene som IMF og Verdensbanken har laget for Afrika, og som flestparten av kontinentets land – mer eller mindre helhjertet – har iverksatt fra midten av 1980-tallet, har så langt ikke gitt den bærekraftige veksten som antatt i utgangspunktet. Problemer i form av sosial og politisk ustabilitet, langsom eksportvekst som følge av stagnasjon i Europa, stor gjeldsbyrde og lave utenlandske investeringer er faktorer bak den svake BNP-veksten.

Tabell 2. Prognoser for BNP og eksport i SUS og Øst-Europa. Prosentvis volumendring fra året før

	1992	1993	1994
Polen			
BNP	-1,9	2,7	3,2
Eksport	7,7	1,5	6,4
Ungarn			
BNP	-5,9	-0,4	0,5
Eksport	2,9	-7,4	4,9
Den tsjekkiske republikk¹⁾			
BNP	-7,1	0,9	2,9
Eksport ²⁾	-6,5	-10,2	3,7
Slovakia			
BNP	..	-6,5	0,5
Bulgaria			
BNP	-12,5	-6,1	-3,1
Eksport	-8,9	-7,6	-0,4
Romania			
BNP	-14,7	-4,4	0,3
Eksport	7,9	-0,1	1,3
SUS og Baltikum³⁾			
BNP	-20,0	-14,0	-1,7
Eksport	-23,2	-4,8	-2,1

Kilde: LINK-prosjektet

1) Tallene for 1992 gjelder Tsjekkoslovakia

2) LINK-prognosene for eksport oppgis samlet for Den tsjekkiske republikk og Slovakia.

3) Består av alle tidligere sovjetiske republikker og de tre baltiske statene.

Som følge av at tørkeperioden i det sørlige Afrika regnes å være over, er det antatt at jordbrukssektoren vil bidra til positiv vekst i inneværende år. Men utviklingen avhenger også av hva som skjer i OECD-landene og med internasjonal handel. Prognosene for de europeiske landene gir ikke grunn til optimisme hverken når det gjelder økte priser og høyere etterspørsel etter afrikanske varer eller større overføringer fra tradisjonelle utviklingspartnere. Dessuten går nær en fjerdedel av alle eksportinntektene til landene sør for Sahara med til å betjene utenlandsgjelden, som samlet er på 183 milliarder dollar. Som det fremgår av tabell 1, ventes det en BNP-vekst for Afrika i overkant av 2 prosent i inneværende år. Selv under gunstige forhold vil BNP-veksten for kontinentet neppe komme over 3 prosent i 1994 - og med de usikre tilstandene som råder i majoriteten av landene, kan dette anslaget fort bli for optimistisk. Den gjennomsnittlige befolkningsveksten er i overkant av 3 prosent og det ligger dermed an til fortsatt nedgang i inntekt per innbygger.

Latin-Amerika

Etter at kontinentet på midten av åtti-tallet sto for mesteparten av verdens bruttogjeld, er denne andelen nå redusert til rundt 20 prosent. Riktignok skyldes dette et stykke på vei den kraftige veksten i USAs utenlandsgjeld, men en kombinasjon av IMF's politikkanbefalinger og gjeldslettelser har ført til at Latin-Amerikas gjeldsproblemer nå er håndterbare. Flere av landene i regionen hadde svært høye vekstrater ved inngangen til nitti-årene. *Chiles* BNP økte med over 10 prosent i fjor, mens *Argentina* hadde en vekst på 8,5 prosent. Det er ventet en mindre gunstig utvikling i 1993, med vekst på henholdsvis 4 og 5 prosent, og deretter antas det at produksjonen i begge landene vil vokse med rundt 4 prosent de neste par årene. De to landene har god tilgang på utenlandsk kapital. Det samme gjelder for *Mexico* som har hatt en høy BNP-vekst de siste par årene, men det er nå tegn til at veksten er i ferd med å stagnere. Det er håp om at den nylig inngåtte NAFTA-avtalen vil være en vekststimulerende impuls. *Brasil* ligger an til å få en vekst rundt 4 prosent i inneværende år. Veksten skyldes i første rekke en omlegging av pengepolitikken i ekspansiv retning. Realrentene har blant annet falt fra 25 til 15 prosent. Men en mindre stram pengepolitikk og manglende evne til å få ned de offentlige utgiftene har ført til at inflasjonen er ute av kontroll. Ved utgangen av 1993 vil prisstigningen ligge rundt 2 500 prosent i årlig rate. Det er stor usikkerhet når det gjelder den videre utviklingen av brasiliansk økonomi, men LINK anslår BNP-veksten for 1994 til å bli i overkant av 2 1/2 prosent. Flere av de mindre landene i regionen opplever

igjen vekst etter den lange nedgangsperioden på 1980-tallet. Men *Venezuela* venter nær nullvekst i nasjonalproduktet i 1993 og et svakt fall neste år. Den lave oljeprisen trekker i negativ retning.

Asia (utenom Japan)

Asia har i de siste tyve årene opplevd betydelig økonomisk vekst. I perioden 1985-1990 var verdensdelens gjennomsnittlige årlige BNP-vekst 7,1 prosent mot 4,8 prosent for utviklingslandene samlet og 3,2 prosent i de industrialiserte landene (jmf. tabell 1). Utviklingen med høye vekstrater er ventet å holde seg også i 1990-årene.

Som det fremgår av tabell 4, er ekportveksten i området høy til tross for generell volumnedgang i verdenshandelen, og prognosene tyder på at utviklingen vil fortsette. Trolig kommer større regional samhandel til å prege situasjonen fremover. Mens handel innenfor regionen (inkludert Japan) utgjorde 30 prosent av den samlede utenrikshandelen til landene i Asia i 1986, var denne andelen økt til 42 prosent i 1992.

Regionen har et høyt investeringsnivå i industriktoren finansiert ved høy innenlandsk sparing og store utenlandsinvesteringer (jmf. tabell 3). En viktig faktor bak den høye BNP-veksten i området, er evnen til å ta i bruk kapital og eksisterende, men for flere av landene ny, teknologi. Dermed økes produksjonskapasiteten innenfor tradisjonelle og nye produktområder og eksportmulighetene utvides. Den eksportrettede strategien har ført til en dramatisk økning i privat disponibel inntekt det siste tiåret, og innenlandsk etterspørsel viser høy vekst. I tillegg til privat konsum, spiller myndighetenes investeringer i infrastruktur en vesentlig rolle for den høye etterspørselen.

Selv om mange faktorer er vekstfremmende, trekker enkelte elementer i retning av lavere vekst. Til tross for store offentlige investeringer sliter mange av landene med flaskehals i infrastrukturen. Dessuten kan større fokusering på miljøproblemer ved høy økonomisk vekst føre til en omprioritering av målsettingene.

Mens det tidligere var NIC-landene (*Sør-Korea, Hong Kong, Singapore* og *Taiwan*) som hadde områdets høyeste vekstrater, har andre land i regionen fulgt etter. Som det fremgår av tabell 4, er dette en utvikling som ventes å fortsette. Av landene i Sørøst-Asia er det bare *Filippinene* som har en moderat vekst rundt 1,5 - 3 prosent, en situasjon som antas å holde seg de neste par årene blant annet som følge av store problemer med energisektoren.

Etter årtier med krig og økonomisk tilbakegang begynner nå landene i *Indokina* å vise en positiv utvikling, og det er ventet vekstrater på 6-8 prosent både i inneværende år og neste år.

Tabell 3. Investeringsrater i ulike områder. Gjennomsnittet av årlige vekstrater

	1983-92	1993-94
Øst-Europa ¹⁾	21,4	19,5
Afrika	21,2	21,2
Latin-Amerika	19,7	19,8
Asia ²⁾	30,0	30,8

Kilde:IMF

1) Regionen omfatter også enkelte land i Midt-Østen

2) Taiwan er holdt utenfor

Tabell 4. Prognoser for BNP og eksport i noen utvalgte asiatiske land. Prosentvis volumendring fra året før

	1992	1993	1994
Sør + Sørøst Asia			
BNP	4,9	5,2	6,0
Eksport	12,4	13,5	14,1
Hong Kong			
BNP	4,8	5,0	5,0
Eksport	21,8	17,3	19,8
Sør Korea			
BNP	4,5	4,8	7,8
Eksport	8,0	13,6	13,6
Indonesia			
BNP	6,5	6,8	6,6
Eksport	10,8	14,3	14,5
Thailand			
BNP	7,5	7,8	8,3
Eksport	17,1	15,9	14,7
India			
BNP	3,4	3,8	4,1
Eksport	3,4	13,0	12,2
Kina			
BNP	12,8	13,2	8,9
Eksport	18,4	8,0	14,1

Kilde: LINK-prosjektet.

Det landet i området som har hatt den mest bemerkelsesverdige utviklingen de siste årene, er *Kina*. I fjor var BNP-veksten 12,8 prosent, og det er ventet enda høyere vekst i inneværende år. Det har vært tegn til at veksten har vært for rask; inflasjonen, spesielt i storbyene, har steget kraftig. Dessuten er flaskehalsen innen transportsektoren et problem, likeså den skjeve utviklingen mellom de delene av landet som er utpekt som "økonomiske

soner" og de som faller utenfor. Det er først og fremst høye investeringer og økt eksport som ligger bak den kraftige økonomiske veksten. Utenlandske investeringer har vist en nærmest eventyrlig utvikling - i 1992 ble 48 000 direkte investeringer av utenlandske selskaper godkjent av den kinesiske regjeringen. Disse utgjorde tilsammen 11,2 milliarder dollar og det var en økning på over 200 prosent fra 1991. For å rette opp den skjeve utviklingen har imidlertid regjeringen iverksatt en rekke tiltak, blant annet omfattende endringer i finanssektoren for å få bedre balanse i kredittilførselen mellom ulike regioner og sektorer og en mer markedsbestemt rente. På tross av myndighetenes innstramningstiltak for å dempe aktiviteten noe, er det ventet en vekst i BNP på rundt 9 prosent neste år.

Landene i det sørlige Asia har ikke hatt den samme økonomiske utviklingen som landene lengre øst. I *India* er det imidlertid nylig gjennomført økonomiske reformer, særlig på kapitalmarkedene, som er ventet å ha en gunstig effekt på utviklingen. De religiøst motiverte opptøyene som brøt ut i fjor, hadde en negativ effekt på industriproduksjonen, men dette ble noe kompensert av jordbruket som økte produksjonen på grunn av gunstige værforhold. Som det fremgår av tabell 4, er eksporten antatt å øke, først og fremst som følge av handelsliberaliseringer.

Avslutning

De fire tabellene i artikkelen er ikke direkte sammenliknbare, blant annet som følge av noe ulik regionsinndeling hos IMF og LINK. Tabellene gir likevel et grovt bilde av situasjonen i verdensøkonomien, og illustrerer de slående ulikhetene som finnes mellom de forskjellige regionene. Asia har hatt en klart høyere investeringsrate enn de andre områdene de siste årene. Dette har gitt rask vekst i en konkurransedyktig eksportsektor som etterhvert har generert høyere inntekt og økt innenlandsk etterspørsel. Mye tyder på at de mest fremgangsrike landene i Øst-Europa og Latin-Amerika nå forsøker å følge den samme strategien. Norsk eksport må regne med skjerpet konkurranse i årene fremover, sannsynligvis først og fremst fra de øst-europeiske landene. Dette har allerede blitt merkbart for deler av metallindustrien. Men samtidig vil det åpne seg nye muligheter i regionene der innenlandsk etterspørsel øker. Både på grunn av den kraftige veksten, men også som følge av liberalisering i utenriks-handelen i flere av utviklingslandene, vil dette trolig bli viktigere markeder for norsk eksport i fremtiden. Infrastrukturen, og ofte spesielt energiforsyningen, må rustes opp for å tåle presset i svært mange av landene der det ventes høy vekst, og dette er et område hvor norsk industri burde være konkurransedyktig.

Fordelingsvirkninger av barnetrygd og matmoms - en analyse basert på LOTTE-KONSUM

av

Jørgen Aasness

Både økt barnetrygd og redusert matmoms har inntektsutjevneende effekter. De to virkemidlene gir ulik effekt på ulike husholdningsgrupper. Ved analyse av virkningene på den samlede inntektsfordeling, der levestandarden til hver person i Norge teller med, er barnetrygden mest effektiv som fordelingspolitisk virkemiddel. Denne konklusjonen er robust under en stor klasse av ulike forutsetninger. I artikkelen fokuseres det på robusthet overfor forutsetninger om levekostnader for barn. Analysen er gjennomført basert på mikrosimuleringsmodellen LOTTE-KONSUM. Denne nyutviklede modellen kan analysere fordelingsvirkninger av simultane endringer i direkte og indirekte skatter.

Innledning

Redusert matmoms gir en tendens til jevnere fordeling av materiell levestandard, fordi utgiftsandelen til mat på husholdningsbudsjettet er gjennomgående størst hos husholdninger med lav inntekt. Dette gjelder uansett hvilken husholdningsgruppe en ser på. Økt barnetrygd gir jevnere inntektsfordeling innen en husholdningsgruppe med gitt antall barn og voksne, fordi barnetrygden utgjør en større andel av inntekten jo lavere inntekt en har. Barnetrygden gir også en tendens til inntektsutjevning fordi en husholdning med gitt inntekt vil få lavere materiell levestandard jo flere barn en har, og barnetrygden kompenserer for noe av husholdningens utgifter til barn. På den annen side kan det reises tvil om barnetrygdens fordelingsvirkninger, fordi det finnes rike husholdninger med mange barn som også får barnetrygd, og fattige husholdninger uten barn som ikke får barnetrygd.

Hvor effektive økt barnetrygd og redusert matmoms er for å oppnå fordelingspolitiske mål avhenger bl.a. av:

- (i) hvordan inntekt og levestandard defineres og måles;
- (ii) den faktiske fordeling av inntekt og levestandard over alle norske husholdninger;
- (iii) husholdningenes konsummønster og konsumatferd;
- (iv) virkninger på konsumpriser av endret matmoms;
- (v) virkninger på statens utgifter av endret barnetrygd og endret matmoms;
- (vi) fordeling og produksjon av konsumtjenester innad i husholdningen;
- (vii) hvordan en sammenlikner levestandarden for husholdninger med ulik størrelse og sammensetning, spesielt hva en forutsetter om de økonomiske kostnadene ved å ha barn; og
- (viii) hvor stor vekt en tillegger endret levestandard for husholdninger med ulik levestandard.

Vi skal analysere spørsmålene innenfor en nyutviklet mikrosimuleringsmodell kalt LOTTE-KONSUM, se Aasness og Li (1993) for en dokumentasjon av modellen. Som andre modeller som skal analysere konsekvensene av økonomisk politikk, bygger den på en rekke diskutabile forutsetninger. Ved utviklingen av LOTTE-KONSUM er det lagt vekt på å gi muligheter for å analysere hvor sensitive eller robuste resultatene er overfor ulike forutsetninger. Vi skal gi eksempler både på robuste og sensitive resultater. Ved en slik sensitivitetsanalyse kan vi også få fram hva som er de kritiske verdiene av ulike parametre for at en bestemt konklusjon skal holde. I denne artikkelen skal vi fokusere på sensitivitet overfor forutsetninger om den relative levekostnaden for barn.

Fordelingsvirkninger av differensiert moms ble nylig analysert av Christiansenutvalget (NOU 1993:8). For dette utvalget ble det utført en fordelingsanalyse av redusert moms på mat sammenliknet med økt barnetrygd basert på LOTTE-KONSUM. Analysen i denne artikkel kan betraktes som en videreføring av beregningene som ble utført for dette utvalget. En tidligere analyse av det samme tema, basert på makromodellen MSG-5, finnes i

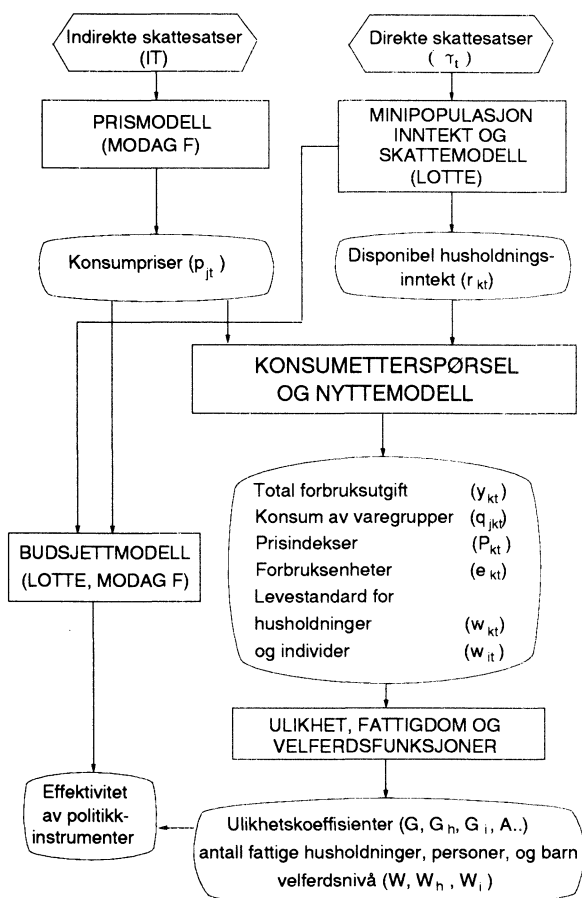
Jentoft og Vennemo (1991). Fordelingsvirkninger av barnetrygd har nylig vært analysert av blant annet Bowitz et al (1993) og Thoresen (1993). Beregningene om barnetrygd i denne artikkel kan betraktes som et supplement til disse, hvor vi samtidig får illustrert visse metodiske poeng. En tidligere analyse av barnetrygdens fordelingsvirkninger, basert på en annen angrepsmåte og terminologi, er gitt i Aaberge og Wennemo (1988) og NOU:1988:24.

I det følgende skisseres først mikrosimuleringsmodellen LOTTE-KONSUM. Deretter vises at hvilke grupper som har høy og lav levestandard i stor grad påvirkes av hva en forutsetter om levekostnadene for barn. Dernest gis en analyse av fordelingsvirkninger av endret barnetrygd og matmoms. Til slutt gjør vi nærmere rede for vår modell med forbruksenheter og levekostnader for barn.

Mikrosimuleringsmodellen LOTTE-KONSUM

LOTTE-KONSUM kan betraktes som et system av separate modeller som illustrert i figur 1. Vi vil nedenfor kommentere de ulike delene, i en rekkefølge som stemmer overens med figuren.

Figur 1. Oversikt over modellsystemet LOTTE-KONSUM

Satser for indirekte skatter (moms, særavgifter, subsidier) inngår som variable i en prismodell og påvirker konsumprisene for 13 varegrupper. Prismodellen er en del av den makroøkonomiske modellen MODAG F, som er en spesialtilpasset og forenklet versjon av MODAG for bruk i LOTTE-KONSUM. Regler for direkte beskatning (inklusive overføringer som barnetrygd) inngår som variable i modellen LOTTE, som bestemmer disponible inntekter for en minipopulasjon med ca 6000 norske husholdninger.

Husholdningenes disponible inntekter og konsumprisene inngår videre som variable i en konsummodell som bestemmer husholdningenes sparing, totale forbruksutgift og etterspørsel etter 13 konsumgoder. Vi får også beregnet prisindekser for hver enkelt husholdning. Når for eksempel matvareprisene stiger, vil prisindeksen til en husholdning med lav inntekt og mange barn stige mer enn prisindeksen for et ektepar med høy inntekt og uten barn, fordi førstnevnte bruker en større andel av sin totale forbruksutgift til mat.

Husholdningene kan betraktes som produsenter av konsumtjenester til sine medlemmer, der vi tar hensyn til stordriftsfordeler i husholdningsproduksjonen og at barn har andre behov enn voksne. Vi forutsetter at konsumet blir fordelt slik at alle medlemmene innen en husholdning oppnår samme levestandard (konsumnivå, nyttenivå). Gitt denne teorien blir det således mulig å sammenlikne levestandarden mellom ulike husholdningstyper ved å sammenlikne levestandarden til individene i husholdningene. Vi bruker en enslig voksen som referansehusholdning, og vi kan da beregne hvor mange ganger større total forbruksutgift f.eks. et ektepar med 3 barn trenger for å oppnå samme levestandard som en enslig voksen. Dette kalles antall forbruksenheter i husholdningen. Antall forbruksenheter er i vår modell en funksjon av antall barn og voksne i husholdningen, og vil generelt også avhenge av det nyttenivå og de priser en tar utgangspunkt i.

Bruk av forbruksenheter er et kontroversielt tema i faglitteraturen, både i tilknytning til normative spørsmål, teoretisk innhold og vurdering av empiriske resultater, se for eksempel Atkinson (1992) og Nelson (1993). Av denne grunn har vi lagt vekt på muligheten for å knytte alternative forbruksenhetskalaer til LOTTE-KONSUM og å gjennomføre sensitivitetsanalyser. Vår generelle angrepsmåte og den spesielle modellutformingen i nåværende versjon, er omtalt i detalj i siste avsnitt i artikkelen.

Gitt forutsetningene følger det at, en kan måle levestandarden (nyttensnivået) til individene og husholdningene i penger, i form av total forbruksutgift dividert på prisindeksen og antall forbruksenheter, se Aasness og Li (1993, seksjon 2). Beregningene i denne artikkel baserer seg på en forenkling, der vi

som indikator på levestandarden bruker husholdningens disponible inntekt dividert på en Laspeyres prisindeks og antall forbruksenheter. Vi kan dermed analysere virkningen av endringer i direkte og indirekte skatter på fordelingen av denne levestandardindikatoren, over individer og over husholdninger, i Norge totalt og inndelt i ulike grupper.

For å måle ulikheten i fordelingen av levestandard bruker vi et EDB-program basert på Aaberge (1986), der en rekke ulikhetsmål er tilgjengelig. I denne artikkelen skal vi begrense oss til Ginikoeffisienten, men noen stikkprøver tyder på at våre resultater i stor grad vil være robust overfor valg av andre mål på relativ ulikhet. Ginikoeffisienten er forøvrig gitt en interessant aksiomatisk begrunnelse i Aaberge (1993).

I analysen skal vi se på hvor mange personer som har mindre levestandard enn 60 prosent av gjennomsnittet, som et eksempel på et mål på relativ fattigdom. Videre skal vi beregne gjennomsnittlig levestandard for ulike husholdningsgrupper og for Norge totalt. Dessuten kan vi aggregere (summere) levestandarden til alle personer i Norge til en felles indikator, på en slik måte at en økning i levestandarden til rike tillegges mindre vekt enn en økning i levestandarden til fattige. Dette kan gjøres for en rekke alternative valg av en slik velferdsfunksjon, men i denne artikkel skal vi begrense oss til to eksempler.

I gjennomgangen av figur 1 er vi nå ferdige med øverste del og høyre del, som illustrerer hvordan fordelingsvirkningene av endringer i skattesystemet beregnes. I budsjettmodellen får vi beregnet hvordan endringer i skattesystemet påvirker statens inntekter og utgifter. Fordelingsvirkningene av endringer i skattesystemet kan dermed sammenliknes med kostnadene/inntektene ved endringen, målt ved endringen i overskudd på statsbudsjettet før lånetransaksjoner. Man kan således også sammenlikne fordelingsvirkninger per (milliard) krone knyttet til ulike alternative eller komplementære tiltak, noe vi vil kalle fordelings effektiviteten av tiltaket. Dette vil gjøre det lettere i neste omgang å sette sammen ulike tiltak i fornuftige pakker, og så eventuelt til slutt analysere skattepakken som helhet.

Vi skal i denne artikkel analysere fordelings effektivitet av partielle endringer i barnetrygd, matmoms og moms og sammenlikne disse, gitt vår modellramme. Selv om et virkemiddel har en positiv fordelings effekt partielt sett, behøver det ikke være hensiktsmessig å bruke det eller øke bruken ytterligere. Det kommer an på hva slags andre virkemidler som er tilgjengelig og hva slags andre effekter tiltaket har.

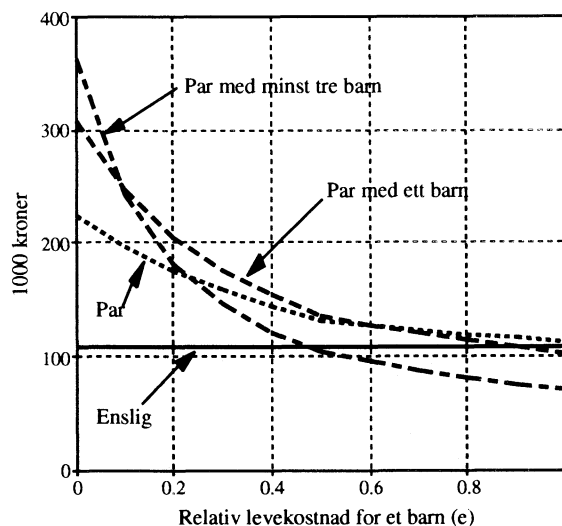
Forbruksenheter og lavinntektsgrupper

I alle beregningene i denne artikkelen bruker vi husholdningenes disponible realinntekt (uten fratrekk av renteutgifter) per forbruksenhet som indikator på levestandard. I dette avsnitt holder vi skatter og priser konstante, og analysen basert på LOTTE-KONSUM blir ekvivalent med en analyse basert på inntektsundersøkelsen 1990 framført til 1992, som denne modellversjonen bygger på.

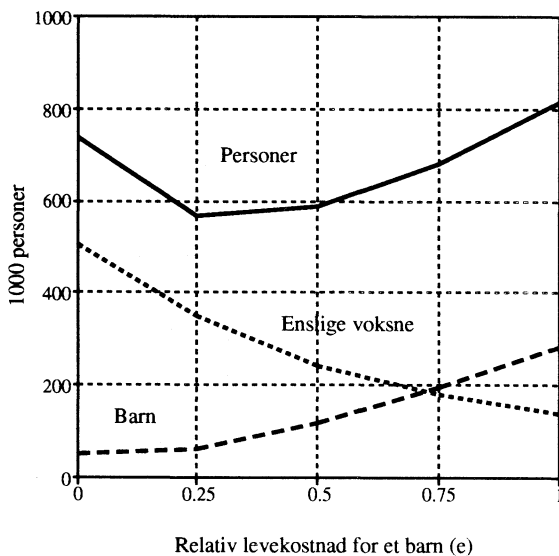
I modellen inngår en parameter e som kan tolkes som levekostnaden for et barn i forhold til levekostnaden for en enslig voksen. Med levekostnaden for et barn menes de økte utgiftene (til mat, klær etc) en husholdning må ha for oppnå samme levestandard (konsumnivå) etter at den har fått et barn til. Denne relative levekostnaden for et barn (e) kan også tolkes som er parameter som beskriver stordriftsfordelene i husholdningsproduksjonen. Jo større e er, jo mindre er stordriftsfordelene, og jo større er utgiftene til et ekstra barn. Hvis $e=0$, er det perfekte stordriftsfordeler, og en måler levestandarden til husholdningsmedlemmene ved husholdningens samlede inntekt. Hvis $e=1$, er det ingen stordriftsfordeler, og en måler levestandarden til husholdningsmedlemmene ved husholdningens inntekt per person. Hvis $e=0,5$, medfører modellen OECD's forbruksenhetsskala, som noen betrakter som et rimelig mellomtilfelle. Se siste avsnitt i artikkelen for en nærmere omtale av modellen for antall forbruksenheter.

Figur 2 viser hvordan vårt mål på levestandard avhenger av størrelsen på den relative levekostnaden for barn, i gjennomsnitt over enkelthusholdningene i fire ulike husholdningsgrupper. Levestan-

Figur 2. Gjennomsnittlig inntekt per forbruksenhet som funksjon av relativ levekostnad for et barn

Figur 3. Antall personer i lavinntekts-husholdninger som funksjon av relativ levekostnad for et barn

darden til enslige er uavhengig av den relative levekostnaden for barn, som følge av at enslige er valgt som referansegruppe. Den gjennomsnittlige levestandard for par uten barn synker når e stiger, fordi da blir stordriftsfordelene i husholdningsproduksjonen mindre. Men uansett vil gjennomsnittlig levestandard for par være større enn for enslige. Den gjennomsnittlige levestandard for ektepar med ett barn synker enda sterkere med e , blir lavere enn for par uten barn når $e > 0,6$, og lavere enn for enslige når $e > 0,88$. Den gjennomsnittlige levestandard for ektepar med 3 eller flere barn synker sterkest med levekostnaden for barn, her betyr stordriftsfordelene mest. Målet på levestandard for ektepar med 3 eller flere barn blir mindre enn for par med ett barn når $e > 0,1$, mindre enn for par uten barn når $e > 0,23$, og mindre enn for enslige når $e > 0,48$.

La oss, som et eksempel, definere lavinntekts-husholdninger som de husholdninger som har mindre enn 60 prosent av gjennomsnittlig inntekt per forbruksenhet. Figur 3 viser hvordan svaret på hvem som er "fattige" avhenger av valg av forbruksenhetsskala. Hvis en antar at det ikke koster noe å ha barn ($e = 0$), er det 10 ganger så mange fattige enslige som det er fattige barn. Hvis en antar at levekostnadene for et barn er like store som for en enslig voksen ($e = 1$), er det langt flere fattige barn enn fattige enslige.

Fordelingsevirkninger av barnetrygd ved alternative valg av forbruksenhetsskala og analyseenhet

I figur 4 viser vi fordelingeffecter, målt ved prosentvis endring i Ginikoeffisienten, av en dobling

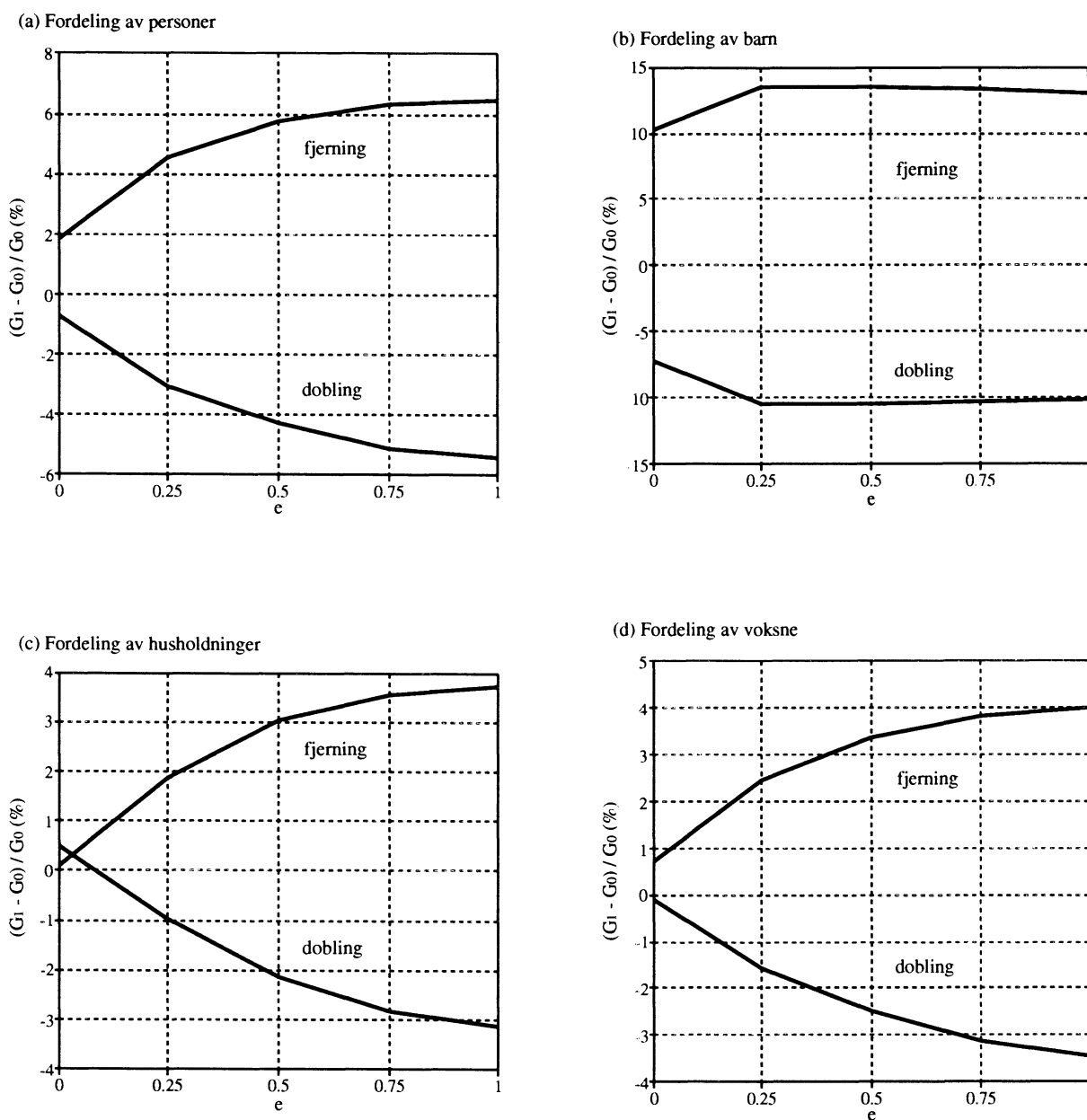
og av en fjerning av barnetrygden. Dette kan synes som dramatiske politikkendringer, men retningen på resultatene blir tilsvarende for henholdsvis en liten økning eller en liten nedgang i barnetrygden, som vist i Aasness og Li (1993). Vi bruker hele tiden husholdningens inntekt per forbruksenhet som mål på levestandard for husholdningsmedlemmene, og gjennomfører en samlet analyse for alle husholdninger i Norge. Vi ser på fire ulike telleenheter eller analyseenheter, (a) personer, (b) barn, (c) husholdninger, og (d) voksne, og gjennomfører analysen for alle verdier av relativ levekostnad for barn.

La oss først betrakte figur 4a hvor vi studerer inntektsfordelingen over alle personer i Norge. Vi ser at en dobling av barnetrygden reduserer ulikheten i samfunnet (reduert Ginikoeffisient), og en fjerning av barnetrygden øker ulikheten. I denne forstand har barnetrygden en inntektsutjevneende effekt. Vi ser at dette gjelder uansett størrelsen på den relative levekostnaden for et barn (e), men at effekten blir kraftigere jo større e er. Dette er rimelig, siden jo større e er jo lavere levestandard får barnefamiliene, og jo mer effektiv er barnetrygden som middel til inntektsutjevning. Hvis levekostnaden for barn antas lik null ($e=0$), blir barnefamiliene relativt rike, jf figur 2 og 3, men allikevel virker barnetrygden inntektsutjevneende. Dette skjer altså til tross for at økt barnetrygd gjør fattige enslige enda fattigere relativt sett. Hvis imidlertid barnefamiliene relativt sett ble en god del rikere, er det mulig at fortegnet på effekten ville snu, når e er nær null. En indikasjon på det er at effekten av en dobling av barnetrygden, som gjør barnefamiliene rikere, er mindre enn effekten ved fjerning av barnetrygden.

I figur 4b ser vi på fordelingen av levestandard over alle barn i Norge. Legg merke til at den inntektsutjevneende effekten (målt ved den prosentvise endringen i Ginikoeffisienten) blir mye større her, og mer uavhengig av den relative levekostnaden for barn. Dette kan forklares med at vi her har utelatt alle husholdninger uten barn, og spesielt alle fattige enslige, som jo blir relativt fattigere ved økt barnetrygd. Ser vi på fordelingen av voksne (4c) får vi naturlig nok omvendt resultat, den inntektsutjevneende effekten blir mindre og mer avhengig av størrelsen på levekostnaden for barn. Men også her har økt barnetrygd inntektsutjevneende effekt, fordi den fører voksne i fattige barnefamilier oppover inntektstigen.

Vi ser at økt barnetrygd har en inntektsutjevneende effekt i alle situasjoner representert i figur 4, med ett lite unntak. Hvis vi bruker husholdning som telleenhet, og forutsetter at den relative levekostnad for et barn er mindre enn 0,08, så vil Ginikoeffisienten øke litt ved en dobling av barnetrygden. Dette skyldes at en da implisitt gir svært stor vekt til fattige enslige, som relativt sett blir fattigere når

Figur 4. Prosentvis endring i Ginikoeffisienten for inntekt per forbruksenhet ved dobling og ved fjerning av barnetrygden, for fire typer analyseenheter og som funksjon av relativ levekostnad for et barn (e)

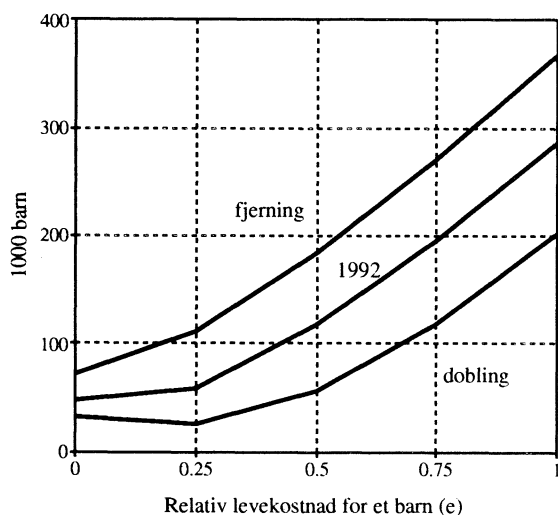

barnefamilie får økt barnetrygd. Men dette er basert på svært spesielle forutsetninger, gitt vår velferdsteoretiske tolking av beregningene. Litt spissformulert kan en si det betyr at barn koster ikke noe og barn er ikke noe verdt. Når en bruker husholdninger som telleenhet, kan det tolkes som en bare tar hensyn levestandarden til en voksen i husholdningen. Levestandarden til barna og til de andre voksne teller ikke med, de får ikke "stemmerett". Med en gang en teller alle voksne i husholdningen, så har barnetrygden en inntektsutjevne effekt uansett hva det koster å ha barn (figur 4d). Dette henger sammen med at det vanligvis er minst to voksne i barnefamilie, som begge har fordel av barnetrygden, og disse får større vekt når en teller

voksne istedet for å telle husholdninger. Av den ovenstående analysen trekker jeg den konklusjon at det kan være villedende å bruke husholdning som telleenhet når en skal studere fordelings effekter for befolkningen samlet. Bruk av person som telleenhet er å foretrekke. Men det kan også være relevant å bruke f.eks. barn som telleenhet, spesielt når en skal studere fordelings effekter av barnetrygd der levekårene for barna står i sentrum.

Figur 5 viser effekten av å fjerne og av å doble barnetrygden på antall barn i lavinntekts husholdninger, dvs husholdninger som har mindre enn 60 prosent av gjennomsnittlig inntekt per forbruksenhet. Vi ser at effekten har samme fortegn og er ganske kraftig uansett verdi på relativ levekostnad

Figur 5. Antall barn i lavinntektshusholdninger ved dobling og ved fjerning av barnetrygden, som funksjon av relativ levekostnad for et barn

for barn. Ved OECD skalaen ($e = 0,5$) er antall barn i lavinntektshushold ca 120 000 i referansesituasjonen (1992). Vi får en reduksjon til 50 000 fattige barn ved dobling av barnetrygden og en økning til nesten 200 000 fattige barn ved å fjerne barnetrygden.

Fordelingseffektivitet av barnetrygd, matmoms og moms

I figur 6 ser vi på virkninger av tre ulike skattereformer:

- (i) økt barnetrygd (20 prosent økning);
- (ii) redusert matmoms (fra 20 til 16.7 prosent);
- (iii) økt moms (fra 20 til 22 prosent).

Virkningene av disse reformene på overskuddet (underskuddet) på statsbudsjettet (S) er beregnet ved hjelp av makromodellen MODAG F, og fordelingseffektene er regnet per milliard endring i overskudd på statsbudsjettet. Ved denne måten å beregne på blir effektene i stor grad uavhengig av størrelsen på satsendringene, og vi kan sammenlikne hvor effektive de ulike virkemidlene er for å oppnå fordelingsmessige mål. Satsendringene er de samme som ble benyttet i beregningene utført for NOU:1993:8.

Av figur 6a ser vi at barnetrygden er overlegent det mest effektive virkemidlet for å oppnå økt gjennomsnittlig levestandard, for små verdier av levekostnaden for barn. Da er jo barnefamilie spesielt effektive produsenter av materiell levestandard, og myndighetene får mest ut av pengene ved å dele dem ut til barnefamilie. Når levekostnaden for

barn stiger mot 1, blir alle virkemidlene omtrent like effektive mht til å oppnå gjennomsnittlig levestandard.

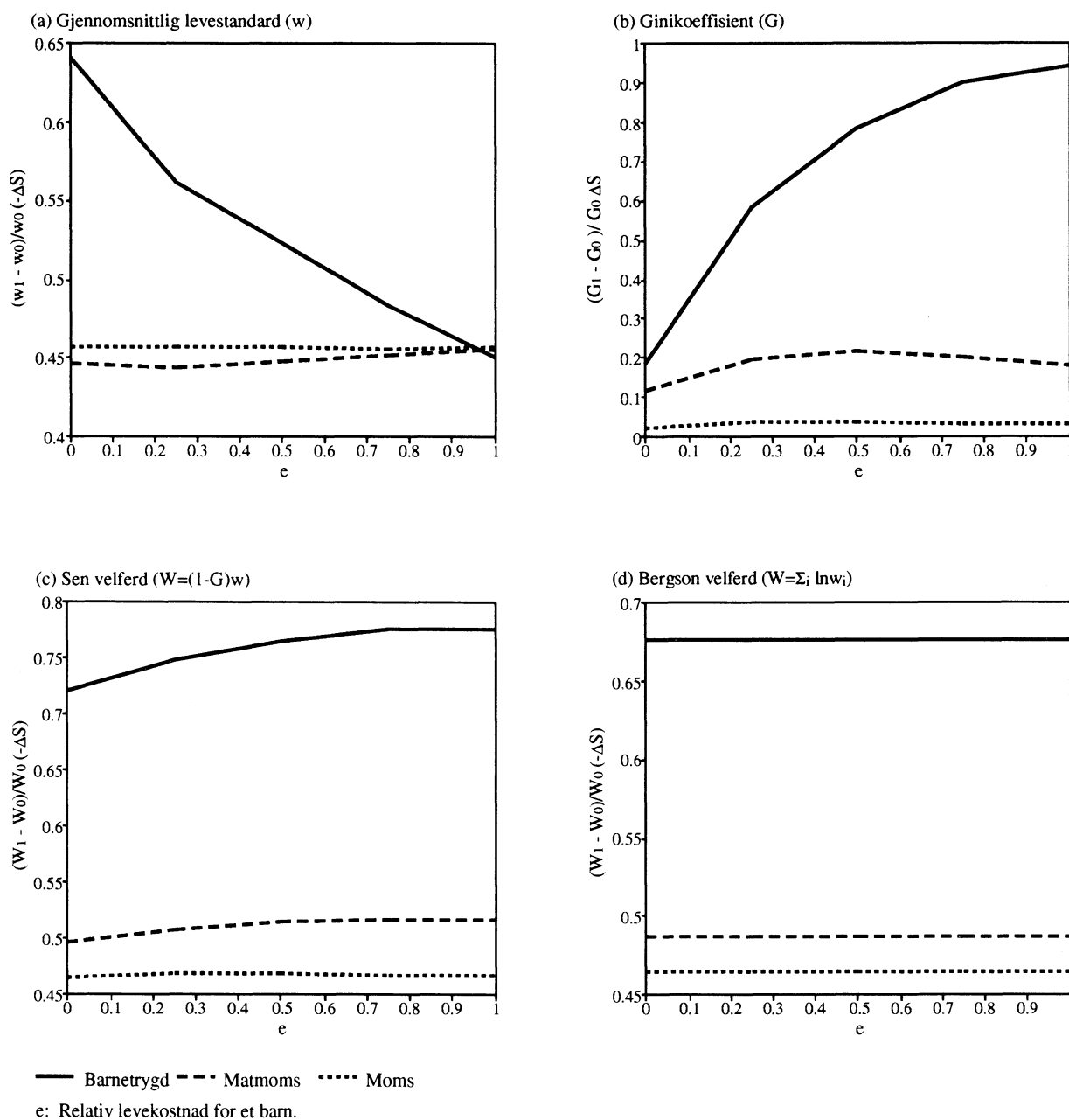
I figur 6b måler vi fordelingseffektiviteten ved den prosentvise endringen i Ginikoeffisienten per milliard krone tiltaket koster. Vi ser at fordelingseffektiviteten av barnetrygd øker sterkt med den relative levekostnaden for barn (e), i overensstemmelse med resultatene foran. For forholdsvis høye verdier av e er barnetrygden overlegent mest effektiv som fordelingspolitisk virkemiddel. Mer overaskende er det nok at barnetrygden er mest fordelingsmessig effektiv selv om kostnaden ved barn er null, for da er jo mange av barnefamilie relativt velstående (jf figur 2-3). Det henger sammen med at hvis levekostnaden for barn er null, er barnefamilie meget effektive produsenter av materiell levestandard, og økt barnetrygd gir klar effekt på alle medlemmene av de få fattige barnefamilie en da har.

I figur 6c kombinerer vi de to målene over, gjennomsnittet og Ginikoeffisienten for levestandarden, ved å ta produktet av dem. Sen (1974) gir en velferdsmessig begrunnelse av dette målet, basert på en aksiomatisk teori som siden er videreutviklet av Kakwani (1986, ch.11). Legg merke til at velferdseffektiviteten av barnetrygd er temmelig uavhengig av levekostnaden til barn. Økt levekostnad gir økt fordelingseffektivitet (figur 6b), men dette blir motvirket av redusert gjennomsnittlig levestandard (figur 6a), og den samlede effekt på velferden (figur 6c) blir omtrent den samme for alle verdier av e .

I figur 6d har vi benyttet et annet velferdsmål, basert på en velferdsvilfunksjon av Bergson-Samuelson typen, hvor en summerer logaritmen av den realdisponible inntekt per forbruksenhet over alle individer i Norge. Vi ser at den prosentvise endringen i dette velferdsmålet er tilnærmet uavhengig av levekostnaden for barn, og vi får samme rangering og omtrent samme størrelse på effektene som ved velferdsmålet til Sen.

Vi ser at redusert matmoms gir mindre fordelingseffekt per krone enn en slik kontantoverføringsordning som barnetrygd. Men redusert matmoms gir en positiv fordelingseffekt i form av redusert Ginikoeffisient. Dette kan forklares ved at etterspørselsfunksjonene i LOTTE-KONSUM tilfredstiller Engels lov - jo fattigere en husholdning er jo større er andelen av budsjettet som brukes til mat. Dette er en lovmessighet i konsumentenes atferd som er påvist i en mengde studier, se for eksempel Aasness (1990) og Aasness, Biørn og Skjerpen (1993). Etterspørselsfunksjonene i LOTTE-KONSUM er i stor grad basert på den tilsvarende studie som sistnevnte, se Aasness og Li (1993) for detaljer om etterspørselssystemet. Men hoveddrivkraften bak resultatet er Engels lov og er uavhengig

Figur 6. Fordelingseffektivitet av tre typer skatteendringer, som funksjon av relativ levkostnad for et barn (e). Prosentvis endring per endret milliard i overskudd på statsbudsjettet (S)

av denne detaljutformingen. Se Aasness (1978) for en enkel analyse som forklarer denne virkningen, og som videre viser at subsidiering av nødvendighetspregete matvarer som brød og melk har større fordelingseffektivitet enn redusert matmoms.

Økt generell moms gir en økning i Ginikoeffisienten, som nok skyldes at noen litt luksuspregete varer er frittatt for moms, men effekten er svært svak. En redusert sats for matmoms finansiert ved en økning i generell moms, vil gi redusert ulikhet og økt velferd ifølge våre beregningsresultater. Men bruk av økt moms for å finansiere økt barnetrygd, eller andre liknende kontantoverføringer, vil gi større nedgang i ulikhet og mer velferd.

I NOU:1993:8 (tabell 10.5.1) er det gitt beregningsresultater for virkninger på Ginikoeffisienten, og på antall personer og barn i lavinntekthusholdninger, inndelt i 10 husholdningsgrupper. Det er brukt de samme endringer i barnetrygd og matmoms, og den samme versjon av LOTTE-KONSUM, som i denne artikkel. Redusert matmoms reduserer Ginikoeffisienten innen hver husholdningsgruppe, mens økt barnetrygd reduserer Ginikoeffisienten bare for husholdningsgrupper med barn. Men veier vi sammen effektene, basert på levestandarden for hver person i Norge, slår barnetrygden sterkest igjennom.

Nærmere om forbruksenheter

Et grunnleggende utgangspunkt for analysen over er bruk av forbruksenheter for sammenlikning av inntekt og levestandard mellom husholdninger. Dette er en velkjent og mye omdiskutert metode, som vi ikke her skal ta opp til diskusjon på bredt grunnlag. Vi har imidlertid benyttet en spesiell og ny modell, og vi vil i dette siste avsnittet redegjøre nærmere for disse forutsetningene. Framstillingen nedenfor forutsetter at leseren kjenner standard konsumentteori, se f.eks. Deaton og Muellbauer (1980) og Rødseth (1985). En valgmulighet for leseren er å stoppe lesningen her og betrakte dette siste avsnittet som et teknisk appendiks.

La $y_{kt} = c(u_{kt}, p_t, z_{1k}, z_{2k})$ være det nødvendige nivå på total forbruksutgift for at husholdning k , med z_{1k} barn og z_{2k} voksne, skal kunne oppnå levestandard u_{kt} på tidspunkt t med prisvektor p_t . Funksjonen $c(\cdot)$ kalles ofte en levekostnadsfunksjon, se f.eks. Rødseth (1985, kap.4). Antall forbruksenheter (e_{kts}) i en husholdning k med levestandard u_t som står overfor priser p_s defineres ved $e_{kts} = c(u_{kt}, p_s, z_{1k}, z_{2k}) / c(u_{kt}, p_s, 0, 1)$, dvs levekostnadene til husholdning k i forhold til levekostnadene for en enslig med samme levestandard (u_{kt}) og som står overfor de samme priser (p_s). Forbruksenhetskalaen (ekvivalensskalaen), dvs funksjonen som bestemmer forbruksenhetene, er ikke identifiserbar fra husholdningenes etterspørselsfunksjoner, hvis disse kun er basert på standard ordinalistisk konsumentteori med husholdningen som konsumenten, jf Deaton og Muellbauer (1986, s725) og Blundell og Lewbel (1991). En må ha noe tilleggsinformasjon, og her finnes det en mengde forskjellige angrepsmåter.

I denne artikkel skal vi anta at forbruksenhetskalaene, gitt referanseårets priser (p_0), tilhører følgende klasse:

$$(1) \quad e_{k10} = (1-f(e)) + ez_{1k} + f(e)z_{2k}$$

der e kan tolkes som levekostnaden til et ekstra barn relativt til levekostnaden for en enslig voksen, og $f(e)$ er levekostnaden til en ekstra voksen i forhold til en enslig voksen. Legg merke til at antall forbruksenheter for en enslig voksen ($z_{1k}=0, z_{2k}=1$) vil bli 1 uansett verdi på e . Den relative levekostnaden for et barn (e) antas å ligge i intervallet $[0,1]$, og analysen er gjennomført for alle verdier i dette intervallet. Den relative levekostnaden for en ekstra voksen ($f(e)$) antas å være følgende kontinuerlige og monotont stigende funksjon av den relative levekostnaden for et barn. Hvis e er i intervallet $[0;0,5]$ så er $f(e)=1,4e$, og hvis e er i intervallet $[0,5;1]$ så er $f(e)=0,4+0,6e$. Denne tilsynelatende litt rare funksjon har jeg konstruert for å få en enklest mulig kontinuerlig klasse som tilfredstiller følgende tre spesialtilfelle som alle er mye brukt i

praksis. Hvis $e=0$ er antall forbruksenheter lik 1 for alle husholdninger. Det er da perfekte stordriftsfordeler i husholdningsproduksjonen, og vi måler levestandarden til husholdningsmedlemmene ved husholdningens samlede forbruksutgift. Hvis $e=1$ er antall forbruksenheter lik antall husholdningsmedlemmer. Det er da ingen stordriftsfordeler i husholdningsproduksjonen, og vi måler levestandarden til husholdningsmedlemmene ved husholdningens samlede forbruksutgift per person. Hvis $e=0,5$ får vi at antall forbruksenheter er $0,3+0,5z_1+0,7z_2$, som er OECD's forbruksenhetskala. Denne har vært mye brukt, blant annet i SSB's inntektsstatistikk. Bemerke at det følger av funksjonen at levekostnaden til en ekstra voksen er større enn levekostnaden til et ekstra barn, for alle verdier av e unntatt i ytterpunktene $e=0$ og $e=1$.

Gitt en verdi av parameteren e følger altså en forbruksenhetskala for referanseårets priser. En kan da også beregne antall forbruksenheter for en vilkårlig husholdning, med vilkårlig nyttenivå u_{kt} og som står overfor en vilkårlig prisvektor p_s , ved formelen $e_{kts} = e_{k10} P_{kt} / P_{k0}$. Prisindeksene for husholdningen (P_{kt}) og for en enslig voksen med samme levestandard (P_{k0}) er identifiserbare fra etterspørselsfunksjonene (jf Blundell and Lewbel (1991, s54)). Forbruksenhetskalaene i vårt opplegg vil altså være funksjoner av prisene og av nyttenivået, selv om de er uavhengige av nyttenivået gitt referanseårets priser.

En fordel ved klassen av forbruksenhetskalaer i (1) er at den er enkel, den har kun en parameter, parameteren er lett tolkbar, og klassen har velkjente spesialtilfelle. Klassen av forbruksenhetskalaer kan videre lett generaliseres. En kan eventuelt også erstatte den med en helt annen klasse av ekvivalensskalaer og beholde opplegget ellers.

Et interessant aspekt ved angrepsmåten over er altså at en kan kombinere det samme etterspørselssystemet med helt forskjellige forbruksenhetskalaer, og omvendt kan man kombinere den samme ekvivalensskalaen (i referanseåret) med helt ulike etterspørselssystemer. En slik separasjon mellom valg av etterspørselssystem og valg av ekvivalensskala er hensiktsmessig når en skal utføre sensitivitetanalyser. Videre gir det mulighet for å gi levestandardbegrepet en videre tolking enn det som kan gjøres direkte i tilknytning til etterspørsels- og nyttefunksjonen i nåværende modell. For eksempel kan en inkludere tidskostnader ved omsorgsaktiviteter i tolkingen av ekvivalensskalaen, selv om dette ikke er inkludert direkte i etterspørselsfunksjonen. Som et annet eksempel kunne en eventuelt tolke inn foreldrenes glede av å ha barn i ekvivalensskalaen.

Til slutt vil jeg bemerke at selv om en slik separasjon mellom etterspørselssystemet og ekvivalensskalaen i referanseåret har mange fordeler, så finnes det andre interessante angrepsmåter. En kan

konstruere modeller hvor forbruksenetskalaene (eller approksimasjoner til disse) er identifiserbare fra etterspørselssystemet, hvis en gir konsumentteorien mer innhold i form av produksjon og/eller distribusjon innad i husholdningen, se f.eks. Bojer (1977) og Nelson (1993). Da en gruppe eksperter i sin tid foreslo OECD's ekvivalensskala bygget dette rimeligvis på blant annet slike studier. I vår terminologi betyr OECD's ekvivalensskala at $e=0,5$, og dette er også i noenlunde overensstemmelse med resultatene fra Bojer (1977) og Herigstad (1979), basert på norske forbruksundersøkelser. Et eksempel kan belyse det. Antall forbruksenheter for ektepar med 2 barn ble estimert til 2,55 av Bojer (1977, p193), både basert på forbruksundersøkelsen 1967 og 1973, mens det ble estimert til 2,8 av Herigstad (1979, s23), både basert på forbruksundersøkelsen 1973/74 og 1975/76. Disse forbruksenhetene for ektepar med 2 barn kan genereres fra vår skala (1) ved henholdsvis $e=0,46$ og $e=0,54$. Eksemplet tyder også på at slike forbruksenheter varierer lite over tid, men kan variere en god del med metodevalg.

For andre eksempler på forbruksenetskalaer og sensitivitetsanalyser, se Buhman et al (1988) og Atkinson (1992).

Referanser

- Atkinson, A.B. (1992): "Measuring poverty and differences in family composition", *Economica* 59, 1-16.
- Blundell, R. and A. Lewbel (1991): "The information content in equivalence scales", *Journal of Econometrics* 50, 49-68.
- Bojer, H. (1977): "The effects of consumption of household size and composition", *European Economic* 9, 169-193.
- Buhman, B., L. Rainwater, G. Schmaus, and T.M. Smeeding (1988): "Equivalence scales, well-being, inequality, and poverty: sensitivity estimates across ten countries using the Luxembourg Income Study (LIS) database", *Review of Income and Wealth* 34, 115-142.
- Bowitz, E., Å. Cappelen, D. Fredriksen, O. Ljones, T.O. Thoresen og J. Aasness (1993): "Analyser av sysselsettings- og inntektsfordelingsvirkninger av innsparingstiltak i overføringsordningene", Vedlegg 1 til NOU 1993 11: "Mindre til overføringer - mer til sysselsetting".
- Deaton, A. and J. Muellbauer (1980): "Economics and consumer behavior", Cambridge University Press, Cambridge.
- Deaton, A. and J. Muellbauer (1986): "On measuring child costs: with applications to poor countries", *Journal of Political Economy* 94, 720-744.
- Herigstad, H. (1979): "Forbrukseiningar", Rapport 79/16, Statistisk sentralbyrå.
- Jentoft, N. og H. Vennemo (1991): "Økt barnetrygd eller redusert moms på mat?", *Sosialøkonomen* nr 9/91, 13-16.
- Kakwani, N. (1986): "Analyzing redistribution policies", Cambridge University Press, Cambridge.
- Nelson, J. (1993): "Household equivalence scales: theory versus policy?", *Journal of Labor Economics* 11, 471-493.
- NOU 1988:24: "Inntektsdannelsen i Norge".
- NOU 1993:11: "Mindre til overføringer - mer til sysselsetting".
- NOU 1993:8: "Bør merverdiavgiften differensieres?"
- Rødseth, A. (1985): "Innføring i konsumentteori", Universitetsforlaget, Oslo.
- Sen, A. (1974): "Informational bases of alternative welfare approaches: aggregation and income distribution", *Journal of Public Economics* 4, 387-403.
- Thoresen, T.O. (1993): "Fordelingsvirkninger av overføringer til barnefamilier", Rapport 93/26, Statistisk sentralbyrå.
- Aaberge, R. (1986): "On the problem of measuring inequality", Discussion Paper 14, Statistics Norway, Oslo.
- Aaberge, R. (1993): "Theoretical foundations of Lorenz curve orderings", Discussion Paper 88, Statistics Norway, Oslo.
- Aaberge, R. og T. Wennemo (1988): "Inntektsulikhet i Norge 1973-1985", Rapport 88/15, Statistisk sentralbyrå, Oslo.
- Aasness, J. (1978): "Subsidiering av matvarer og inntektsutjamning", *Sosialøkonomen* 4/78, 7-13.
- Aasness, J. (1990): Consumer econometrics and Engel functions, Økonomiske doktoravhandlinger nr 8, Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Aasness, J., E. Biørn, and T. Skjerpen (1993): Engel functions, panel data and latent variables, *Econometrica* (forthcoming).
- Aasness, J. and J.Li (1993): "A microsimulation model of consumer behavior for tax analysis", mimeo, Statistics Norway, Oslo.

Tabell - og diagramvedlegg

Innhold	Side
A. NASJONALREGNSKAP FOR NORGE ¹⁾	
Tabell A1	1*
Bruttoproduksjon, vareinnsats og bruttonasjonalprodukt. Løpende priser. Mill. kr	
Tabell A2 (1.1):	2*
Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Løpende priser. Mill. kr	
Tabell A3 (1.2):	3*
Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Faste 1991-priser. Mill. kr	
Tabell A4 (1.5):	4*
Bruttonasjonalprodukt etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	
Tabell A5 (1.6):	5*
Produksjon og inntekt. Hovedrelasjoner. Løpende priser. Mill. kr	
Tabell A6 (1.12):	6*
Utenriksregnskap. Sammen drag. Mill. kr	
Tabell A7 (4.1):	7*
Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Volum- og prisendringer i prosent	
Tabell A8 (4.2):	8*
Bruttonasjonalprodukt etter næring. Volumendringer i prosent	
Tabell A9 (4.3):	9*
Privat konsum. Volum- og prisendringer i prosent	
Tabell A10 (4.5):	10*
Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Volum- og prisendringer i prosent	
Tabell A11 (4.6):	11*
Eksport av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent	
Tabell A12 (4.7):	12*
Import av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent	
Tabell A13 (5.2):	13*
Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	
Tabell A14 (5.4):	14*
Vareinnsats etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	
Tabell A15 (6.1):	15*
Privat konsum. Løpende priser. Mill. kr	
Tabell A16 (6.2):	16*
Privat konsum. Faste 1991-priser. Mill. kr	
Tabell A17 (6.9):	17*
Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Løpende priser. Mill. kr	
Tabell A18 (6.10):	18*
Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	
Tabell A19 (6.13):	19*
Eksport av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr	
Tabell A20 (6.14):	20*
Eksport av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr	
Tabell A21 (6.15):	21*
Import av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr	
Tabell A22 (6.16):	22*
Import av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr	
B. KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE	
Tabell B1:	23*
Olje- og gassproduksjon	
Tabell B2:	23*
Produksjonsindeksen etter næring og anvendelse	
Tabell B3:	23*
Industriproduksjon - produksjonsindeksen	
Tabell B4:	24*
Ordretilgang - industri	
Tabell B5:	24*
Ordreserver - industri	
Tabell B6:	25*
Påløpte investeringskostnader for oljeutvinning	
Tabell B7:	25*
Industriinvesteringer i verdi - investeringsundersøkelsen	
Tabell B8:	25*
Boligbygging	
Tabell B9:	26*
Detaljomssetningsvolum - sesongjustert indeks	
Tabell B10:	26*
Detaljomssetningsvolum mv. - endring fra foregående år	
Tabell B11:	26*
Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen	
Tabell B12:	26*
Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer	
Tabell B13:	27*
Timefortjeneste	
Tabell B14:	27*
Konsumprisindeksen	
Tabell B15:	27*
Engrospriser	
Tabell B16:	28*
Utenrikshandel - verditall	
Tabell B17:	28*
Utenrikshandel - indekser	

¹⁾ Tallene i parentes gir henvisning til tabellene i NOS NASJONALREGNSKAPSSTATISTIKK.

Diagrammer

Olje- og gassproduksjon	29*
Produksjonsindeksen	29*
Ordreindeksen - industri	30*
Byggearealstatistikk og boliglån, nye boliger	31*
Ordreindeksen - bygge- og anleggsvirksomhet	31*
Arbeidsledighet og sysselsetting	32*
Antatte og utførte investeringer i industrien	32*
Detaljomsætning mv.	32*
Lønninger	32*
Konsum- og engrospriser	33*
Nominell rente på tre-måneders plasseringer	33*
Utenrikshandel	33*

C. NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

Tabell C1: Bruttonasjonalprodukt	34*
Tabell C2: Privat konsum	34*
Tabell C3: Offentlig konsum	34*
Tabell C4: Bruttoinvesteringer i fast realkapital	34*
Tabell C5: Eksport av varer og tjenester	35*
Tabell C6: Import av varer og tjenester	35*
Tabell C7: Privat konsum	35*
Tabell C8: Arbeidsledighet	35*

D. KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

Tabell D1: Sverige	36*
Tabell D2: Danmark	36*
Tabell D3: Storbritannia	36*
Tabell D4: Tyskland (vest)	36*
Tabell D5: Frankrike	37*
Tabell D6: USA	37*
Tabell D7: Japan	37*

1*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A1. Bruttoproduksjon, vareinnsats og bruttonasjonalprodukt. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttoproduksjon	1312344	1346160	325556	334114	326866	359625	335233	341683	345239
Fastlands-Norge	1123785	1160638	279616	288181	282593	310247	286212	292959	295857
Vareinnsats	625661	644507	155802	161314	153499	173892	157907	163259	160630
Fastlands-Norge	560016	576360	138558	144533	137020	156249	140786	145782	142786
Bruttonasjonalprodukt	686686	701653	169754	172799	173367	185733	177325	178424	184609
Fastlands-Norge	563771	584278	141058	143649	145574	153998	145426	147177	153071

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

REVISJONER AV DE KVARTALSVISE NASJONALREGNSKAPSTALLENE

De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene kan bli endret for hvert nytt kvartal som beregnes og publiseres. Dette skyldes hovedsakelig:

i) Ny informasjon.

Det tas løpende inn ny informasjon om alle kvartalene i inneværende år. Særlig gjelder dette siste kvartal hvor datagrunnlaget er ufullstendig, og beregningene derfor i større grad er basert på anslag.

ii) Skifte av basisår.

I det kvartalsvise nasjonalregnskapet skiftes basisåret en gang om året.

iii) Avstemming mot årlig nasjonalregnskap.

Det kvartalsvise nasjonalregnskapet avstemmes mot de årlige nasjonalregnskapene etterhvert som disse foreligger og publiseres. Denne avstemmingen medfører revisjoner av både sum fire kvartaler og kvartalsmønsteret.

iv) Metodeforbedringer.

Det arbeides kontinuerlig med å forbedre metodene som benyttes i beregningsopplegget.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A2 (1.1) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	686682	701650	169753	172799	173366	185732	177325	178423	184608
Innenlandsk bruk av									
varer og tjenester	626255	650373	153081	164014	161642	171636	163109	162008	178055
Konsum	497181	522368	122251	129603	129000	141513	126072	132036	136458
Privat konsum	349703	365001	85291	89980	90529	99202	87916	92050	96276
Spesifisert innen-									
landsk konsum	339499	353367	82829	87112	87576	95850	85142	89154	92841
Konsum i utlandet,									
netto	10205	11634	2462	2867	2953	3352	2774	2896	3435
Offentlig konsum	147478	157367	36961	39623	38472	42312	38156	39986	40182
Statlig konsum	58380	62689	13577	16054	14824	18233	14052	15387	15721
Sivilt	36162	39693	9604	10508	9625	9956	10179	10694	10553
Forsvar	22218	22996	3973	5546	5199	8278	3873	4693	5168
Kommunalt konsum	89098	94678	23383	23569	23647	24078	24105	24599	24461
Bruttoinvestering	129074	128006	30830	34411	32642	30123	37037	29973	41596
Bruttoinvestering i									
fast kapital	127053	134280	22709	47662	28583	35326	25006	38786	58407
Næringsvirksomhet	102733	109322	17638	41440	23268	26977	20295	33659	52922
Oljevirksomhet	31577	41742	4362	24430	6465	6485	4931	17098	35718
Annen nærings-									
virksomhet	71156	67581	13276	17009	16803	20492	15364	16561	17204
Offentlig forvaltning	24320	24957	5071	6222	5315	8349	4711	5127	5485
Statlig	11404	12358	2175	3353	2179	4652	1913	2344	2437
Kommunal	12915	12599	2896	2869	3136	3698	2797	2782	3048
Lagerendring	2021	-6274	8121	-13251	4059	-5203	12031	-8813	-16810
Oljeplattformer									
under arbeid	9732	3430	4393	-9066	3963	4140	5244	-1536	-16354
Annen lagerendring og									
statistiske avvik	-7711	-9704	3728	-4185	96	-9343	6787	-7277	-456
Eksport	307526	303025	76996	74633	73288	78108	75775	80872	79249
Råolje og naturgass	96704	97158	23693	24485	23191	25789	25702	26431	24318
Eksport ellers	210821	205867	53303	50148	50097	52319	50073	54441	54931
-Import	247098	251748	60324	65848	61564	64012	61560	64457	72695

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

3*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A3 (1.2) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	686683	709316	174265	174277	175411	185364	175577	175208	182678
Innenlandsk bruk av									
varer og tjenester	626256	635380	151040	160126	157723	166491	157443	154575	170618
Konsum	497181	510129	120569	126607	125485	137469	122011	126459	130466
Privat konsum	349704	355909	84077	87732	87915	96185	84483	87651	91509
Spesifisert innen-									
landsk konsum	339499	344496	81655	84916	84948	92978	81939	85007	88499
Konsum i utlandet,									
netto	10204	11413	2422	2816	2967	3207	2544	2644	3010
Offentlig konsum	147478	154220	36491	38875	37570	41284	37528	38808	38957
Statlig konsum	58380	61490	13358	15741	14543	17848	13793	14936	15234
Sivilt	36162	38917	9459	10285	9430	9743	10008	10392	10251
Forsvar	22218	22573	3899	5456	5113	8105	3785	4543	4983
Kommunalt konsum	89098	92729	23133	23134	23027	23436	23735	23873	23723
Bruttoinvestering	129074	125251	30471	33519	32238	29022	35432	28116	40152
Bruttoinvestering i									
fast kapital	127053	131525	22416	46737	28090	34281	23743	36986	55828
Næringsvirksomhet	102733	106619	17310	40550	22790	25968	18998	31870	50389
Oljevirkosomhet	31577	41503	4388	24188	6493	6434	4793	16418	34412
Annen nærings-									
virksomhet	71156	65115	12922	16362	16297	19534	14205	15453	15977
Offentlig forvaltning	24320	24907	5107	6187	5300	8313	4745	5116	5439
Statlig	11405	12327	2193	3332	2172	4630	1924	2341	2417
Kommunal	12916	12580	2914	2855	3129	3683	2821	2775	3022
Lagerendring	2021	-6274	8055	-13218	4148	-5259	11689	-8870	-15676
Oljeplattformer									
under arbeid	9732	3316	4354	-8975	3899	4038	5097	-1483	-15938
Annen lagerendring og									
statistiske avvik	-7711	-9591	3701	-4243	248	-9297	6592	-7387	262
Eksport	307526	326422	83654	80148	79936	82684	78404	84068	82290
Råolje og naturgass	96704	107182	27061	26257	26249	27616	26882	28133	26669
Eksport ellers	210822	219240	56592	53891	53688	55069	51521	55935	55620
-Import	247098	252486	60429	65997	62249	63811	60270	63435	70230

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A4 (1.5) Bruttonasjonalprodukt etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	686687	709318	174265	174278	175411	185364	175578	175208	182678
Næringsvirksomhet	533297	549463	136120	133883	136046	143414	136227	134020	141306
Primærnæringer	20052	19702	4599	2415	8238	4450	4674	2308	9666
Jordbruk	11447	10955	1764	124	6733	2334	1983	-6	7959
Skogbruk	3769	3776	1589	1007	315	866	1333	928	306
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	4836	4970	1246	1284	1190	1250	1358	1386	1402
Oljevirkosomhet	99664	112064	28161	27052	27322	29529	28107	28301	29203
Råolje og naturgass	89671	100931	25347	24363	24611	26610	25315	25529	26345
Rørtransport	9994	11134	2815	2689	2711	2919	2792	2772	2858
Industri og bergverks- drift	94293	96004	24408	24301	22393	24902	24420	24449	23028
Bergverksdrift	1702	1722	427	441	420	435	431	438	416
Industri	92591	94281	23981	23860	21974	24467	23989	24012	22612
Skjermet industri	30107	30043	7344	7866	7102	7731	7202	7633	7194
Utekonkurrerende industri	17471	17448	4463	4419	4168	4398	4492	4551	4444
Hjemmekonkurrerende industri	45012	46790	12174	11575	10704	12337	12296	11828	10974
Elektrisitetsforsyning	26386	27966	7792	6417	5942	7815	8032	6171	5920
Bygge- og anleggs- virksomhet	24705	24471	5294	6048	5755	7373	5193	5899	5960
Varehandel	66663	67874	15495	16859	16641	18880	15347	16855	17317
Utenriks sjøfart og oljeboring	23250	22416	5667	5594	5669	5486	5297	5023	5210
Utenriks sjøfart	21044	20155	5117	5009	5064	4964	4910	4608	4798
Oljeboring	2206	2261	549	585	605	521	387	415	412
Samferdsel	40693	40038	9567	11067	10241	9163	9969	10377	10632
Boligtjenester	33811	33968	8481	8488	8495	8503	8503	8505	8510
Finansiell tjeneste- yting	27897	27318	6837	6715	6836	6930	6703	6663	6755
Annen nærings- virksomhet	75883	77643	19819	18927	18513	20384	19982	19469	19105
Hotell- og restaurantdrift	8652	8704	1881	2176	2717	1930	1925	2185	2809
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	32321	32968	8795	7824	7507	8842	8879	8210	7650
Tjenesteyting ellers	34910	35971	9143	8927	8290	9612	9178	9074	8646
Offentlig forvaltning	111910	115975	28554	29615	28689	29116	29445	30302	29581
Statlig forvaltning	33226	34230	8086	9154	8447	8543	8214	9079	8579
Sivilt	24584	25772	6168	6937	6357	6310	6215	6867	6457
Forsvar	8643	8458	1919	2217	2090	2234	1999	2212	2122
Kommunal forvaltning	78684	81744	20468	20461	20242	20573	21231	21223	21002
Korreksjonsposter	41480	43880	9591	10780	10675	12834	9906	10886	11791
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	58697	60015	13828	14549	14626	17012	13779	14581	15270
Avgiftskorreksjoner	7031	7167	1596	1958	1830	1783	1870	2025	2240
Frie banktjenester	-24249	-23301	-5833	-5728	-5780	-5960	-5742	-5719	-5719
MEMO:									
Fastlands-Norge	563773	574838	140437	141632	142420	150349	142173	141884	148265
Skjermede næringer	490982	500130	120538	122905	125623	131064	122264	122754	130724
Utekonkurrerende næringer	19173	19171	4890	4860	4588	4833	4923	4989	4860
Hjemmekonkurrerende næringer	53618	55537	15009	13866	12209	14453	14987	14142	12682

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

5*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A5 (1.6) Produksjon og inntekt. Hovedrelasjoner. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	686683	701650	169753	172799	173366	185732	177325	178423	184608
-Renter, aksjeutbytte m.v. til utlandet, netto	17522	22252	9809	7326	837	4280	7357	7704	1850
Bruttonasjonalinntekt	669161	679398	159944	165473	172529	181452	169968	170719	182758
-Kapitalslit	102461	104190	25843	25977	26115	26254	26476	27033	27346
Nasjonalinntekt	566699	575209	134101	139496	146414	155198	143492	143686	155412
-Stønader til utlandet, netto	9810	11255	1961	2402	1895	4997	1671	1845	1920
Disponibel inntekt for Norge	556889	563954	132140	137094	144519	150201	141821	141841	153492
-Konsum i alt	497181	522368	122251	129603	129000	141513	126072	132036	136458
Sparing	59708	41586	9888	7491	15518	8688	15749	9805	17034
Disponibel realinntekt for Norge ²⁾	556890	549734	130189	133423	140682	145440	136597	135096	147013

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. 2) Deflatert med prisindeks (1991=100) for innenlandsk anvendelse ekskl. kapitalslit. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

6*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A6 (1.12) Utenriksregnskap. Sammendrag. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Driftsregnskap									
Eksport	307528	303034	77002	74630	73291	78112	75775	80872	79249
Varer	223420	219694	56580	54433	51197	57484	54615	59008	53903
Tjenester	84108	83340	20422	20197	22094	20628	21160	21864	25346
Import	247098	251748	60323	65847	61564	64013	61560	64457	72696
Varer	170305	166386	40797	42968	39337	43285	41141	41696	45497
Tjenester	76793	85362	19526	22879	22228	20729	20420	22760	27198
Eksportoverskudd	60430	51286	16679	8782	11727	14099	14214	16415	6553
Renter og stønader									
Fra utlandet	25889	24726	6210	6414	5509	6594	5510	5406	5762
Renter	20810	19939	5180	5285	4469	5005	3912	4261	4307
Aksjeutbytte mv.	2754	2125	470	553	399	704	793	371	491
Stønader	2325	2662	561	576	640	886	805	773	964
Til utlandet	53221	58235	17980	16142	8241	15872	14538	14954	9532
Renter	31679	28797	8338	8310	5072	7077	6706	6325	5542
Aksjeutbytte mv.	9407	15519	7121	4854	633	2912	5356	6011	1106
Stønader	12135	13919	2522	2978	2535	5883	2476	2618	2884
Rente- og stønadsoverskudd	-27332	-33509	-11770	-9728	-2732	-9279	-9029	-9549	-3770
Overskudd på driftsregnskapet	33098	17777	4909	-946	8994	4820	5186	6866	2784
Netto endringer i fordringer og gjeld ikke forårsaket av transaksjoner mv.									
Tildelte spesielle trekkrettigheter i IMF	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Netto omvurderinger av fordringer og gjeld pga. valutakursendringer	-7432	-5981	-3742	4914	5169	-12322	-8309	715	-3609
Norges Banks internasjonale reserver	4216	6402	1802	-1616	-1003	7219	-229	3460	732
Andre sektors bankinnskudd og kortsiktig gjeld	-5088	-223	-1749	1743	1593	-1809	-121	-289	-938
Langsiktig lånegjeld	-10021	-18522	-8011	9031	8847	-28388	-11955	-2542	-4861
Lån til utlandet	3462	6362	4216	-4243	-4268	10656	3995	85	1457
Fordringer og gjeld ellers
Andre omvurderinger	3249	1979	178	403	1042	356	1090	-83	1728
Nedgang i Norges nettogjeld	28915	13775	1345	4371	15205	-7146	-2035	7498	903
Kapitalregnskap									
Netto inngang, langsiktige kapitaltransaksjoner	2324	18301	6343	7754	3880	324	-512	15657	-9059
Netto inngang, kjente kortsiktige kapitaltransaksjoner	-34478	-15855	-9499	-8241	-3914	5800	5303	-15544	-6879
Netto inngang, andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske avvik	-943	-20224	-1753	1433	-8961	-10944	-9977	-6979	13154
Netto kapitaltransaksjoner i alt	-33098	-17777	-4909	946	-8994	-4820	-5186	-6866	-2784
Netto endringer i fordringer og gjeld forårsaket av valutakursendringer mv	4182	4003	3564	-5318	-6210	11966	7220	-632	1881
Oppgang i Norges nettogjeld	-28915	-13775	-1345	-4371	-15205	7146	2035	-7498	-903

1) Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

7*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A7 (4.1) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Volum- og prisendringer i prosent

	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttonasjonalprodukt	3.2	4.1	0.8	0.5	4.1	-1.4	0.4	3.7	2.7	2.2
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	2.8	0.5	4.2	-3.5	8.2	2.0	2.2	2.2	2.3	1.8
Konsum	1.5	2.9	1.2	-0.1	4.0	2.4	2.1	1.9	2.0	1.7
Privat konsum	0.9	1.9	0.5	-0.1	4.1	2.6	2.4	2.6	2.4	2.2
Spesifisert innen-										
landsk konsum	0.9	1.9	0.3	0.1	4.2	2.8	2.4	2.4	2.2	1.8
Konsum i utlandet,										
netto	1.9	1.5	5.0	-6.1	1.5	-2.0	4.0	7.3	7.6	14.6
Offentlig konsum	3.1	5.3	2.8	-0.2	3.7	1.8	1.3	0.4	1.1	0.7
Statlig konsum	3.5	8.0	3.3	-5.1	4.7	1.0	1.0	0.2	1.0	1.2
Sivilt	1.5	9.7	5.8	1.0	8.7	1.0	0.9	0.2	0.7	0.9
Forsvar	7.4	6.1	-2.9	-16.7	-2.5	0.9	1.2	0.4	1.6	2.0
Kommunalt konsum	2.8	3.2	2.6	3.2	3.0	2.3	1.4	0.5	1.1	0.4
Bruttoinvestering	8.2	-9.6	16.3	-16.1	24.5	0.7	2.8	3.3	3.8	2.3
Bruttoinvestering i										
fast kapital	-6.0	-3.2	5.9	-20.9	98.7	1.1	2.5	4.0	2.8	2.8
Næringsvirksomhet	-5.2	-4.5	9.8	-21.4	121.1	1.3	3.2	4.8	3.3	2.9
Oljevirkosomhet	-21.6	0.4	9.2	-32.1	430.0	-1.3	1.7	3.5	3.1	4.2
Annen nærings-										
virksomhet	3.4	-6.0	9.9	-5.6	-2.0	2.3	3.8	5.3	3.1	4.4
Offentlig forvaltning	-9.3	1.1	-7.1	-17.3	2.6	0.2	0.2	-0.0	-0.4	0.6
Statlig	-17.0	3.0	-12.2	-29.8	11.3	0.3	0.3	0.2	-0.5	0.5
Kommunal	-3.0	-1.1	-3.2	-2.8	-3.4	0.1	0.2	-0.2	-0.2	0.6
Lagerendring
Oljeplattformer										
under arbeid
Annen lagerendring og										
statistiske avvik
Eksport	4.5	5.5	-6.3	4.9	2.9	-8.8	-4.1	5.0	3.3	5.0
Råolje og naturgass	15.9	7.6	-0.7	7.1	1.6	-11.6	-6.7	9.2	0.8	3.2
Eksport ellers	-0.3	4.4	-9.0	3.8	3.6	-7.4	-2.8	3.2	4.6	5.8
-Import	3.8	-3.4	-0.3	-3.9	12.8	-2.3	-0.7	2.3	1.8	4.7

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A8 (4.2) Bruttonasjonalprodukt etter næring. Volumendringer i prosent

	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	3.2	4.1	0.8	0.5	4.1
Næringsvirksomhet	3.2	4.2	0.1	0.1	3.9
Primærnæringer	-14.6	11.6	1.6	-4.4	17.3
Jordbruk	-17.2	6.8	12.4	-104.8	18.2
Skogbruk	21.8	3.9	-16.1	-7.8	-3.0
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	-4.9	29.1	8.9	7.9	17.8
Oljevirksomhet	18.9	10.5	-0.2	4.6	6.9
Råolje og naturgass	18.6	10.7	-0.1	4.8	7.0
Rørtransport	20.8	8.2	-0.8	3.1	5.4
Industri og bergverks- drift	2.6	1.2	0.1	0.6	2.8
Bergverksdrift	3.2	1.6	0.9	-0.8	-0.8
Industri	2.6	1.2	0.0	0.6	2.9
Skjermet industri	-1.4	-0.7	-1.9	-3.0	1.3
Utekonkurrerende industri	0.7	-0.0	0.6	3.0	6.6
Hjemmekonkurrerende industri	6.2	2.9	1.0	2.2	2.5
Elektrisitetsforsyning	18.6	14.2	3.1	-3.8	-0.4
Bygge- og anleggs- virksomhet	-6.0	5.3	-1.9	-2.5	3.6
Varehandel	1.2	3.3	-1.0	-0.0	4.1
Utenriks sjøfart og oljeboring	-2.5	-3.6	-6.5	-10.2	-8.1
Utenriks sjøfart	-4.0	-3.0	-4.0	-8.0	-5.3
Oljeboring	12.1	-8.7	-29.6	-29.0	-31.8
Samferdsel	-3.6	-2.4	4.2	-6.2	3.8
Boligtjenester	0.4	0.4	0.3	0.2	0.2
Finansiell tjeneste- yting	-2.0	0.5	-2.0	-0.8	-1.2
Annen nærings- virksomhet	3.0	2.9	0.8	2.9	3.2
Hotell- og restaurantdrift	1.5	0.0	2.3	0.4	3.4
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	4.6	3.4	1.0	4.9	1.9
Tjenesteyting ellers	2.0	3.1	0.4	1.6	4.3
Offentlig forvaltning	3.4	3.0	3.1	2.3	3.1
Statlig forvaltning	4.5	2.1	1.6	-0.8	1.6
Sivilt	5.7	2.3	0.8	-1.0	1.6
Forsvar	0.9	1.6	4.2	-0.2	1.6
Kommunal forvaltning	2.9	3.3	3.7	3.7	3.8
Korreksjonsposter	3.9	5.7	3.3	1.0	10.4
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	1.6	3.9	-0.4	0.2	4.4
Avgiftskorreksjoner	-4.5	-1.3	17.2	3.4	22.4
Frie banktjenester	-4.2	-1.3	-1.6	-0.1	-1.1
MEMO:					
Fastlands-Norge	0.9	3.2	1.2	0.2	4.1
Skjermede næringer	0.5	3.1	1.4	-0.1	4.1
Utekonkurrerende næringer	0.9	0.1	0.7	2.6	5.9
Hjemmekonkurrerende næringer	5.4	4.8	-0.1	2.0	3.9

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

9*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A9 (4.3) Privat konsum. Volum- og prisendringer i prosent

	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Privat konsum	0.9	1.9	0.5	-0.1	4.1	2.6	2.4	2.6	2.4	2.2
Spesifisert innen-										
landsk konsum	0.9	1.9	0.3	0.1	4.2	2.8	2.4	2.4	2.2	1.8
Matvarer	4.1	4.8	0.8	1.4	5.1	0.6	-0.2	-1.3	-1.7	-1.1
Drikkevarer og										
tobakk	-8.0	-10.7	4.6	-3.6	9.5	9.9	10.0	4.5	4.2	1.9
Klær og skotøy	-5.4	-0.4	-11.3	-5.2	0.8	2.3	1.5	2.9	2.8	3.2
Bolig, lys og bren-										
sel	1.2	3.5	1.7	3.1	2.9	2.1	1.6	2.9	3.0	2.7
Møbler og hushold-										
ningsartikler	0.7	0.8	-3.7	-2.8	2.1	0.4	1.0	2.0	2.2	2.1
Helsepleie	5.1	3.6	1.7	2.4	6.0	8.0	7.6	5.8	5.6	1.4
Transport, post- og										
teletjenester	2.4	4.6	3.0	-0.9	8.4	2.5	3.0	3.5	3.6	2.4
Fritidssysler og ut-										
danning	-3.0	2.4	-1.9	-2.3	-0.9	2.6	2.1	3.0	3.1	3.2
Andre varer og tje-										
nester	3.3	1.1	1.5	1.5	3.1	3.0	2.4	2.6	2.4	2.0
Korreksjonsposter	1.9	1.5	5.0	-6.1	1.5	-2.0	4.0	7.3	7.6	14.6
Nordmenns konsum i										
utlandet	9.0	0.8	1.0	0.9	4.9	1.4	3.8	5.6	5.3	6.9
Utlendingers konsum										
i Norge	13.7	-0.2	-3.2	7.9	7.0	3.6	3.6	3.7	3.3	2.6

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

10*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A10 (4.5) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Volum- og prisendringer i prosent

	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttoinvestering i fast kapital	-6.0	-3.2	5.9	-20.9	98.7	1.1	2.5	4.0	2.8	2.8
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg ¹⁾ . . .	-6.2	6.2	-4.5	-6.9	2.2	0.6	0.3	-0.5	-1.1	-0.4
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljefleting, olje- og gasserørledning	-17.7	-4.9	17.1	-8.6	59.3	-1.6	2.2	4.1	3.7	5.3
Skip og båter	-281.3	-98.7	-167.9	-224.8	737.0	-3020.3	2247.2	234.5	-79.3	-66.1
Fly, biler mv. og rullende materiell	4.5	24.7	-9.4	-21.4	8.0	1.1	2.6	-1.4	3.3	6.9
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	-50.0	-16.8	-26.4	-36.0	2359.0	-0.4	0.5	0.2	2.8	3.1
Maskiner, redskap og inventar ellers	12.8	1.9	-5.9	15.6	-5.5	-1.7	-0.5	0.7	2.3	3.3
Næringsvirksomhet	-5.2	-4.5	9.8	-21.4	121.1	1.3	3.2	4.8	3.3	2.9
Primærnæringer	-10.9	2.2	-10.7	-10.1	2.6	4.5	2.1	3.2	2.3	-1.1
Jordbruk	-0.1	-5.4	1.7	2.0	2.3	-0.4	-0.2	-0.1	0.5	1.2
Skogbruk	-23.7	-12.9	1.6	-25.5	-17.8	0.3	0.2	0.6	-0.5	0.8
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	-44.2	40.3	-35.2	-54.3	22.6	42.0	8.4	13.7	32.7	-15.9
Oljevirkosomhet	-21.6	0.4	9.2	-32.1	430.0	-1.3	1.7	3.5	3.1	4.2
Råolje og naturgass	-7.7	2.9	-17.3	-33.6	535.6	-1.4	1.7	3.4	3.1	4.1
Rørtransport	-48.6	-53.3	1331.7	-15.5	61.9	-1.2	2.9	4.1	3.7	5.3
Industri og bergverksdrift	5.3	16.6	-2.0	7.3	-3.5	-1.0	-0.2	-0.0	1.2	2.2
Bergverksdrift	-32.6	-12.3	-27.0	-12.6	-2.2	-0.8	0.4	-0.0	1.4	2.3
Industri	6.7	17.4	-1.2	7.9	-3.5	-1.0	-0.3	-0.0	1.2	2.1
Skjermet industri	40.2	11.3	41.5	44.7	23.8	-0.9	-0.2	0.1	1.1	2.1
Utekonkurrerende industri	-8.4	48.2	-34.0	-23.3	-43.0	-1.0	-0.3	0.4	1.5	2.3
Hjemmekonkurrerende industri	1.0	1.3	-7.2	-0.4	5.8	-1.0	-0.2	-0.3	1.2	2.2
Elektrisitetsforsyning	26.4	-15.6	-10.3	9.9	-15.5	-0.4	0.1	0.2	0.8	1.5
Bygge- og anleggsvirksomhet	-9.6	16.9	1.6	-3.1	19.2	-1.1	-0.1	-0.2	2.1	3.3
Varehandel	14.4	8.5	0.0	-1.7	13.8	-1.0	0.4	-1.7	3.4	5.8
Utenriks sjøfart og oljeboring	-184.1	-102.7	-143.3	-143.3	-110.5	4131.5	-861.6	282.3	-167.2	-1717.2
Utenriks sjøfart	-116.6	-106.1	-141.7	-255.6	1505.2	1322.0	-482.5	279.7	-74.8	-80.5
Oljeboring	-83.0	-89.9	-78.7	1641.2	-2472.7	-12.1	-12.6	-32.7	4.1	-4.0
Samferdsel	9.3	44.8	-12.3	19.1	-5.0	1.1	1.5	0.5	0.6	3.8
Boligtjenester	-10.1	-11.3	-12.2	-11.0	-3.3	0.7	0.4	-0.5	-1.1	-0.4
Finansiell tjenesteyting	1.3	7.4	-3.6	-5.6	-5.5	-0.4	-0.1	-0.0	0.5	1.0
Annen næringsvirksomhet	-2.8	7.3	18.1	10.5	7.6	-0.1	0.1	-0.5	-0.0	1.1
Hotell- og restaurantdrift	8.0	4.3	-2.6	-3.7	7.7	-1.4	0.0	-1.5	2.8	4.7
Utleie av forretningsbygg	-8.6	10.2	39.8	20.8	10.9	0.9	0.5	-0.5	-1.6	-0.6
Vannforsyning	1.1	2.0	0.5	0.7	1.9	0.5	0.3	-0.5	-1.0	-0.2
Tjenesteyting ellers	4.9	5.0	-0.7	1.1	4.5	-1.7	-0.5	0.2	2.5	3.9
Offentlig forvaltning	-9.3	1.1	-7.1	-17.3	2.6	0.2	0.2	-0.0	-0.3	0.6
Statlig	-17.0	3.0	-12.2	-29.8	11.3	0.3	0.3	0.2	-0.5	0.5
Kommunal	-3.0	-1.1	-3.2	-2.8	-3.4	0.1	0.2	-0.2	-0.2	0.6
MEMO:										
Fastlands-Norge	-0.8	7.0	-5.2	-2.8	-0.5	0.2	0.5	-0.1	0.5	1.5
Skjermede næringer	0.5	5.5	-3.2	-1.3	1.3	0.1	0.5	-0.2	0.3	1.6
Utekonkurrerende næringer	-10.7	42.9	-33.3	-22.1	-40.0	-1.0	-0.3	0.3	1.5	2.3
Hjemmekonkurrerende næringer	-7.9	4.7	-12.6	-10.2	5.5	2.9	1.1	1.8	2.6	0.1

1) Inkl. endring i husdyrbestand. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

11*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A11 (4.6) Eksport av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent

	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
	A.	Prosentvis volumendring fra samme periode året før				B.	Prosentvis prisendring fra samme periode året før			
Eksport i alt	4.5	5.5	-6.3	4.9	2.9	-8.8	-4.1	5.0	3.3	5.0
Varer	5.6	6.2	-6.6	7.4	3.2	-9.5	-5.5	3.4	1.0	2.0
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	15.9	7.6	-0.7	7.1	1.6	-11.6	-6.7	9.2	0.8	3.2
Skip, nybygde	-53.4	44.0	-80.1	29.7	-86.5	-0.0	0.6	1.8	2.3	2.6
Skip, eldre	-43.7	-19.1	-19.4	56.1	6.8	-29.0	-15.2	-16.2	11.8	15.0
Oljeplattformer og moduler, nybygde	-98.2	-71.7	-98.5	1723.9	..	0.4	0.9	2.1	2.6	1.3
Oljeplattformer, eldre
Direkte eksport ved oljevirkosmhet	-2.3	-30.1	-30.5	-16.9	-30.9	-0.9	1.4	3.6	3.5	4.2
Andre varer	6.4	5.9	-3.7	3.7	0.6	-7.2	-4.2	0.8	1.0	0.8
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	7.2	5.0	-0.9	-13.0	13.7	8.2	6.6	0.9	11.6	-6.9
Bergverksprodukter	-0.9	7.2	-20.1	-2.4	-5.4	3.8	1.4	5.6	-4.6	-1.2
Industriprodukter	5.5	5.1	-3.4	5.7	0.8	-7.6	-4.7	0.6	0.3	0.9
Nærings- og nyttelsesmidler	12.1	-1.7	18.1	10.6	-2.4	-5.9	-5.4	-3.0	-5.4	-2.1
Grafiske pro- dukter	-7.9	-16.5	-16.2	-19.3	25.2	4.0	4.0	3.9	3.4	1.0
Treforedlings- produkter	-6.7	-3.2	1.4	12.5	5.9	-8.9	-9.3	-7.3	-9.4	-5.8
Kjemiske råvarer	13.8	6.5	25.3	-1.0	-5.0	-14.5	-2.3	-4.9	-2.0	4.7
Raffinerte olje- produkter	0.0	107.9	-18.6	30.1	-5.2	-10.9	-11.9	8.7	6.1	3.2
Metaller	3.2	-2.9	-9.5	2.1	3.5	-10.1	-5.8	2.1	-3.3	-0.3
Tekstil- og bekleddingsvarer	-9.4	-3.7	-6.3	1.1	7.8	4.4	-1.0	-2.2	-5.8	-5.8
Trevarer, møbler og innredninger	9.5	-5.8	-4.1	-2.0	8.9	-6.4	0.2	-3.8	-2.1	-2.0
Kjemiske og mineralske pro- dukter	6.1	-1.3	1.2	2.8	1.1	-0.9	2.1	1.9	6.3	4.9
Andre verksted- produkter	9.3	0.1	-15.8	-1.2	1.6	-4.8	-3.1	3.9	8.3	2.7
Elektrisk kraft	277.9	234.5	-29.3	-71.6	-56.8	-52.0	-28.7	43.6	6.3	17.7
Tjenester	1.7	3.3	-5.2	-1.9	2.3	-6.9	-0.2	9.3	10.4	12.1
Brutto frakter ved skipsfart	-12.4	-4.4	-7.4	-5.6	-3.8	-15.4	-3.5	14.1	16.7	23.1
Brutto inntekter ved oljeboring	67.8	44.2	-49.2	22.1	-0.7	-13.0	4.8	8.7	7.7	17.7
Direkte eksport ved annen oljevirkosmhet.	22.0	5.8	0.7	4.2	7.6	2.0	2.2	3.2	3.4	3.2
Eksport av rør- tjenester	36.4	-5.9	-4.8	-7.3	-4.8	-30.0	-1.8	8.7	12.4	6.0
Utlendingers konsum i Norge	13.7	-0.2	-3.2	7.9	7.0	3.6	3.6	3.7	3.3	2.6
Andre tjenester	23.1	21.5	1.3	-0.6	10.9	3.5	3.4	3.0	3.0	2.4

12*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A12 (4.7) Import av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent

	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
	A.	Prosentvis volumendring fra samme periode året før				B.	Prosentvis prisendring fra samme periode året før			
Import i alt	3.8	-3.4	-0.3	-3.9	12.8	-2.3	-0.7	2.3	1.8	4.7
Varer	6.0	-6.0	-0.0	-3.0	12.0	-4.2	-2.0	0.9	0.0	3.3
Skip, nybygde og eldre	-33.4	-58.0	104.3	-53.2	90.6	11.0	20.5	32.1	25.7	28.3
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	-85.9	-94.4	-89.7	410.2	716.7	-17.5	-19.2	-33.3	4.2	-2.7
Direkte import ved oljevirkosomhet	-44.4	199.5	-17.8	-21.3	235.8	2.2	2.3	3.2	3.4	3.2
Andre varer	11.3	0.2	-2.8	-1.7	3.5	-4.6	-3.1	-1.2	-0.7	1.7
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	26.7	16.3	-14.4	3.8	-22.4	-14.6	-8.3	-4.9	-8.1	3.0
Råolje	71.3	-47.3	64.7	-25.4	16.5	5.9	-7.6	1.2	-3.8	-0.3
Bergverksprodukter	-1.6	-4.4	-7.7	14.2	2.1	2.2	-7.2	-5.6	-6.0	-0.7
Industriprodukter	11.0	0.6	-2.4	-1.9	4.5	-4.4	-2.8	-0.9	-0.3	1.6
Nærings- og nytelsesmidler	4.7	10.5	12.1	11.3	11.3	-0.6	-2.9	-0.8	-1.9	1.3
Grafiske produkter	1.9	-5.8	-11.9	-1.4	1.0	-1.0	6.5	5.7	-0.2	2.7
Treforedlingsprodukter	1.8	9.9	0.2	7.4	14.9	-4.7	-7.5	-7.0	-8.3	-8.9
Kjemiske råvarer	1.8	6.8	5.7	13.9	20.4	-9.6	-11.1	-7.3	-7.5	-4.7
Raffinerte oljeprodukter	-8.2	29.0	-1.3	6.5	0.1	-15.5	-22.0	5.2	-1.9	-1.0
Metaller	7.3	-1.7	-12.8	-4.4	10.2	-12.0	-12.1	-0.8	-3.1	1.4
Tekstil- og beklæringsvarer	11.0	5.2	1.3	-5.0	3.7	-5.4	-3.6	-0.6	1.3	1.6
Trevarer	6.3	2.4	0.5	7.2	14.7	-4.3	-1.8	-7.7	-8.2	-3.1
Kjemiske og mineralske produkter	6.3	-3.9	-1.0	5.6	6.1	-3.7	3.4	-0.9	-0.8	2.7
Andre verkstedprodukter	19.6	5.8	2.3	-1.3	1.1	-2.7	-2.4	-0.1	2.7	3.3
Transportmidler mv. uten tilsvarende norsk produksjon	20.3	-29.2	-38.3	-50.1	-19.3	1.8	3.4	4.2	7.8	8.5
Elektrisk kraft	-88.5	-90.1	-85.9	-72.5	-80.2	-20.7	12.7	-15.7	-39.3	40.8
Tjenester	-0.1	3.0	-0.8	-5.6	14.4	1.1	2.3	5.4	5.4	6.9
Brutto utgifter ved skipsfart	-18.6	-5.4	-12.1	-7.7	-2.8	-1.0	-1.0	7.3	7.7	13.5
Brutto utgifter ved oljeboring	0.8	83.1	13.8	57.7	61.6	2.0	2.2	3.2	3.4	3.2
Direkte import ved annen oljevirkosomhet	-31.1	-32.1	-9.8	-47.8	78.9	-3.0	1.8	7.4	4.5	7.9
Nordmenns konsum i utlandet	9.1	1.6	1.0	1.0	4.9	1.4	3.8	5.6	5.3	6.9
Andre tjenester	32.9	19.5	10.2	9.7	24.0	3.7	4.0	3.2	3.3	1.9

13*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A13 (5.2) Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttoproduksjon	1312345	1351493	330144	334711	328471	358167	331846	336099	340272
Næringsvirksomhet	1077446	1107980	272940	274323	268980	291738	273395	275409	278108
Primærnæringer	43526	42503	9248	10050	14108	9097	9332	10097	15828
Jordbruk	27559	26208	4410	5804	10896	5098	4526	5700	12123
Skogbruk	4418	4427	1862	1180	370	1015	1563	1088	359
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	11548	11868	2976	3066	2842	2984	3243	3309	3347
Oljevirkosomhet	131757	148173	37232	35768	36126	39047	37164	37428	38622
Råolje og naturgass	120543	135680	34073	32751	33084	35772	34031	34318	35415
Rørtransport	11214	12493	3159	3017	3042	3276	3133	3111	3207
Industri og bergverks- drift	327597	337742	85467	85464	79094	87717	86239	86417	81376
Bergverksdrift	4239	4290	1063	1098	1045	1084	1073	1090	1037
Industri	323358	333452	84404	84366	78049	86633	85166	85327	80339
Skjermet industri	103482	103921	25316	27278	24475	26852	25093	26674	24789
Utekonkurrerende industri	77193	78296	19870	19837	18734	19856	19912	20357	19923
Hjemmekonkurrerende industri	142683	151235	39218	37251	34841	39925	40162	38296	35627
Elektrisitetsforsyning	54341	57594	16047	13214	12237	16095	16542	12708	12191
Bygge- og anleggs- virkosomhet	75278	74566	16133	18430	17535	22468	15823	17976	18161
Varehandel	106625	108562	24783	26965	26617	30198	24546	26958	27698
Utenriks sjøfart og oljeboring	56802	53525	13740	13466	13079	13240	12486	12341	12220
Utenriks sjøfart	52619	49238	12698	12356	11932	12252	11753	11553	11439
Oljeboring	4183	4287	1042	1110	1147	988	733	788	782
Samferdsel	74189	76923	17687	19835	19135	20266	18556	19548	20151
Boligtjenester	44060	44264	11052	11061	11070	11080	11080	11084	11089
Finansiell tjeneste- yting	42903	41141	10297	10112	10295	10436	10095	10035	10174
Annen nærings- virkosomhet	120369	122987	31254	29957	29683	32093	31532	30818	30598
Hotell- og restaurantdrift	18242	18353	3967	4589	5728	4069	4060	4607	5924
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkosomhet	54227	55311	14755	13126	12594	14835	14897	13774	12834
Tjenesteyting ellers	47899	49323	12532	12242	11360	13190	12575	12437	11840
Offentlig forvaltning	169174	176331	41780	43880	43036	47635	42803	44085	44654
Statlig forvaltning	64587	67226	14604	16930	16038	19652	14704	16196	16735
Sivilt	40756	43689	10454	11129	10658	11449	10814	11205	11481
Forsvar	23831	23536	4150	5801	5381	8204	3890	4990	5254
Kommunal forvaltning	104587	109106	27176	26950	26998	27982	28099	27889	27919
Korreksjonsposter	65725	67181	15424	16508	16456	18795	15648	16606	17510
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	58697	60015	13828	14549	14626	17012	13779	14581	15270
Avgiftskorreksjoner	7028	7167	1596	1958	1830	1783	1870	2025	2240
MEMO:									
Fastlands-Norge	1123786	1149794	279172	285477	279267	305879	282195	286330	289430
Skjermede næringer	883704	899679	214183	223044	221436	241016	216243	222190	229137
Utekonkurrerende næringer	81432	82586	20933	20935	19778	20940	20985	21447	20960
Hjemmekonkurrerende næringer	158650	167530	44056	41497	38053	43924	44968	42693	39332

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag til dels basert på framskrivninger.

14*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A14 (5.4) Vareinnsats etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Vareinnsats	625661	642174	155878	160433	153060	172803	156268	160891	157594
Næringsvirksomhet	544148	558517	136820	140440	132933	148324	137168	141389	136802
Primærnæringer	23473	22800	4649	7635	5869	4647	4657	7789	6162
Jordbruk	16112	15252	2646	5679	4163	2764	2543	5705	4164
Skogbruk	649	650	273	173	54	149	230	160	53
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	6712	6898	1730	1782	1652	1734	1885	1924	1945
Oljevirkosmhet	32093	36109	9070	8716	8804	9518	9057	9128	9419
Råolje og naturgass	30872	34749	8726	8388	8473	9161	8716	8789	9070
Rørtransport	1220	1360	344	328	331	356	341	339	349
Industri og bergverks- drift	233304	241738	61059	61163	56701	62816	61819	61968	58347
Bergverksdrift	2537	2567	636	657	625	649	642	652	620
Industri	230768	239171	60423	60505	56076	62167	61177	61315	57727
Skjermet industri	73374	73879	17973	19412	17373	19121	17891	19041	17595
Utekonkurrerende industri	59722	60848	15407	15418	14565	15458	15420	15806	15479
Hjemmekonkurrerende industri	97671	104444	27044	25676	24137	27588	27866	26468	24653
Elektrisitetsforsyning	27955	29628	8255	6798	6295	8280	8510	6537	6272
Bygge- og anleggs- virkosmhet	50574	50095	10838	12382	11780	15094	10630	12076	12201
Varehandel	39962	40687	9288	10106	9976	11318	9200	10104	10381
Utenriks sjøfart og oljeboring	33552	31109	8073	7872	7410	7755	7189	7317	7010
Utenriks sjøfart	31575	29083	7581	7347	6867	7288	6843	6945	6641
Oljeboring	1977	2027	493	525	542	467	347	372	370
Samferdsel	33496	36885	8120	8768	8894	11103	8588	9171	9519
Bolitjenester	10249	10296	2571	2573	2575	2577	2577	2578	2580
Finansiell tjeneste- yting	15005	13824	3460	3398	3459	3507	3392	3372	3418
Annen nærings- virkosmhet	44486	45344	11435	11030	11170	11709	11550	11349	11492
Hotell- og restaurantdrift	9591	9649	2086	2413	3012	2139	2134	2422	3114
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkosmhet	21906	22344	5961	5303	5088	5993	6018	5564	5184
Tjenesteyting ellers	12990	13352	3389	3315	3070	3578	3397	3363	3194
Offentlig forvaltning	57264	60357	13226	14265	14347	18519	13358	13783	15073
Statlig forvaltning	31361	32995	6518	7776	7591	11109	6490	7117	8156
Sivilt	16172	17917	4286	4192	4300	5139	4599	4338	5024
Forsvar	15188	15078	2232	3584	3291	5970	1891	2778	3132
Kommunal forvaltning	25904	27362	6708	6489	6756	7409	6868	6666	6917
Korreksjonsposter	24249	23301	5833	5728	5780	5960	5742	5719	5719
Frie banktjenester	24249	23301	5833	5728	5780	5960	5742	5719	5719
MEMO:									
Fastlands-Norge	560016	574956	138735	143845	136847	155530	140022	144446	141164
Skjermede næringer	392726	399549	93645	100139	95813	109952	93980	99436	98414
Utekonkurrerende næringer	62259	63415	16043	16075	15191	16106	16062	16458	16100
Hjemmekonkurrerende næringer	105032	111993	29047	27631	25843	29471	29981	28552	26651

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

15*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A15 (6.1) Privat konsum. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Privat konsum	349704	365002	85291	89980	90529	99202	87916	92050	96276
Spesifisert innen-									
landsk konsum	339500	353368	82829	87113	87576	95851	85142	89154	92841
Matvarer	64438	68540	15731	17429	16855	18525	15653	17386	17515
Drikkevarer og									
tobakk	24414	25353	5245	6996	6297	6815	5735	7022	7023
Klær og skotøy	23826	23470	5120	5454	5475	7421	4675	5314	5695
Bolig, lys og bren-									
sel	67797	69560	18583	16324	15614	19038	19460	17342	16500
Møbler og hushold-									
ningsartikler	23431	23505	5389	5248	5793	7074	5294	5213	6042
Helsepleie	18270	20250	4868	4984	5057	5340	5237	5389	5434
Transport, post- og									
teletjenester	43510	46223	10618	12062	11791	11752	11325	12388	13096
Fritidssysler og ut-									
danning	31877	32403	7410	7826	8069	9098	7490	7887	8255
Andre varer og tje-									
nester	41936	44065	9864	10789	12625	10787	10275	11212	13281
Korreksjonsposter	10205	11634	2462	2867	2953	3352	2774	2896	3435
Nordmenns konsum i									
utlandet	21867	24541	4827	5822	8114	5778	5150	6187	9100
Utlendingers konsum									
i Norge	-11663	-12907	-2366	-2954	-5161	-2427	-2376	-3291	-5665

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

16*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A16 (6.2) Privat konsum. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Privat konsum	349704	355910	84077	87732	87915	96185	84483	87651	91509
Spesifisert innen-									
landsk konsum	339500	344498	81655	84916	84949	92978	81939	85007	88499
Matvarer	64438	67611	15500	17102	16582	18427	15620	17350	17427
Drikkevarer og									
tobakk	24414	23256	4872	6483	5720	6182	5095	6247	6263
Klær og skotøy	23826	23025	5217	5271	5448	7088	4629	4996	5491
Bolig, lys og bren-									
sel	67797	68414	18466	16020	15265	18663	18786	16522	15703
Møbler og hushold-									
ningsartikler	23432	23364	5392	5220	5762	6990	5191	5076	5883
Helsepleie	18270	19115	4721	4799	4669	4926	4801	4915	4949
Transport, post- og									
teletjenester	43510	45161	10485	11833	11459	11384	10803	11729	12424
Fritidssysler og ut-									
danning	31877	31602	7264	7642	7841	8855	7126	7468	7772
Andre varer og tje-									
nester	41936	42949	9738	10546	12202	10462	9886	10704	12586
Korreksjonsposter	10204	11413	2422	2816	2967	3207	2544	2644	3010
Nordmenns konsum i									
utlandet	21867	23880	4747	5680	7924	5529	4795	5733	8314
Utlendingers konsum									
i Norge	-11663	-12467	-2325	-2864	-4957	-2322	-2251	-3089	-5304

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

17*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A17 (6.9) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttoinvestering i fast kapital	127053	134280	22709	47662	28583	35326	25006	38786	58407
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg ²⁾ . . .	53715	52801	10971	13185	12489	16156	10425	12145	12721
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljleting, olje- og gasserørledning	18657	17885	3334	5451	4862	4238	4062	5167	8155
Skip og båter	5634	2092	-869	1611	588	761	1973	-417	1668
Fly, biler mv. og rullende materiell	9474	11026	2694	2370	2367	3595	2407	1925	2733
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	11707	21456	453	18391	1027	1584	334	12093	26051
Maskiner, redskap og inventar ellers	27867	29020	6125	6654	7251	8990	5806	7873	7079
Næringsvirksomhet	102734	109323	17638	41440	23268	26977	20295	33659	52922
Primærnæringer	4791	4708	850	1417	1290	1151	784	1303	1309
Jordbruk	3330	3244	522	1004	968	749	531	1029	1003
Skogbruk	550	429	41	172	123	93	41	128	102
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	911	1035	287	241	198	309	211	146	204
Oljevirkosmhet	31577	41742	4362	24430	6465	6485	4931	17098	35718
Råolje og naturgass	25598	38069	4276	22413	5029	6350	3656	15332	33271
Rørtransport	5979	3673	86	2017	1436	134	1276	1767	2447
Industri og bergverksdrift	13530	13520	2662	2994	3375	4489	2608	3252	3327
Bergverksdrift	429	346	84	95	79	89	61	84	79
Industri	13101	13174	2578	2899	3297	4400	2547	3168	3249
Skjermet industri	3375	3954	736	920	995	1303	1042	1345	1257
Utekonkurrerende industri	4345	4045	761	754	998	1531	504	587	582
Hjemmekonkurrerende industri	5380	5176	1080	1226	1304	1566	1000	1236	1410
Elektrisitetforsyning	5685	5957	1077	1396	1726	1757	968	1548	1481
Bygge- og anleggsvirksomhet	1433	1493	306	352	343	493	310	348	423
Varehandel	5149	5833	1433	1452	1405	1543	1409	1476	1693
Utenriks sjøfart og oljeboring	5762	1563	-1034	1488	494	614	1712	433	838
Utenriks sjøfart	4899	1383	-1076	1434	467	559	1706	-562	1464
Oljeboring	864	180	43	55	27	55	6	995	-626
Samferdsel	10400	12417	2576	2506	2668	4667	2270	3004	2631
Boligtjenester	14067	11844	2935	2900	3036	2973	2563	2551	2925
Finansiell tjenesteyting	3085	3160	767	781	783	829	739	741	748
Annen næringsvirksomhet	7255	7086	1703	1723	1682	1978	2001	1905	1830
Hotell- og restaurantdrift	219	242	57	61	69	55	55	60	77
Utleie av forretningsbygg	3889	3527	775	847	868	1037	1078	1007	957
Vannforsyning	787	797	195	198	196	207	195	198	199
Tjenesteyting ellers	2360	2521	676	617	549	678	673	639	596
Offentlig forvaltning	24320	24957	5071	6222	5315	8349	4711	5127	5485
Statlig	11404	12358	2175	3353	2179	4652	1913	2344	2437
Kommunal	12915	12599	2896	2869	3136	3698	2797	2782	3048
MEMO:									
Fastlands-Norge	89714	90975	19380	21743	21624	28228	18363	21254	21851
Skjermede næringer	78098	79945	17127	19256	18922	24640	16544	19074	19475
Utekonkurrerende næringer	4775	4390	845	849	1076	1620	565	671	660
Hjemmekonkurrerende næringer	6841	6640	1408	1639	1625	1968	1253	1509	1716

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. 2) Inkl. endring i husdyrbestand. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

18*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A18 (6.10) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3 ^{a)}
Bruttoinvestering i fast kapital	127054	131525	22416	46737	28090	34281	23743	36986	55828
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg ²⁾ . . .	53715	52729	11107	13096	12416	16110	10606	12195	12695
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljleting, olje- og gassrørledning	18657	17911	3363	5425	4902	4220	3937	4961	7810
Skip og båter	5634	21	-1175	1060	105	31	798	-1323	879
Fly, biler mv. og rullende materiell	9474	10717	2630	2321	2349	3417	2382	1825	2537
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	11707	21202	443	18179	1017	1563	326	11631	25007
Maskiner, redskap og inventar ellers	27867	28945	6049	6656	7301	8939	5694	7697	6900
Næringsvirksomhet	102733	106619	17310	40551	22790	25968	18998	31870	50389
Primærnæringer	4791	4578	845	1386	1230	1117	755	1246	1262
Jordbruk	3330	3235	521	1000	968	745	530	1020	991
Skogbruk	550	427	40	171	123	92	41	128	101
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	911	917	283	214	139	280	184	98	171
Oljevirkosomhet	31577	41503	4388	24188	6493	6434	4793	16418	34412
Råolje og naturgass	25598	37828	4301	22181	5045	6301	3557	14721	32068
Rørtransport	5979	3676	86	2008	1448	134	1236	1696	2344
Industri og bergverksdrift	13530	13480	2645	2987	3385	4463	2592	3204	3267
Bergverksdrift	430	344	83	95	79	87	61	83	77
Industri	13100	13136	2562	2892	3306	4376	2531	3122	3190
Skjermet industri	3375	3941	732	917	997	1295	1035	1327	1235
Utekonkurrerende industri	4345	4034	757	752	1001	1524	500	577	570
Hjemmekonkurrerende industri	5380	5161	1073	1223	1308	1557	996	1218	1384
Elektrisitetsforsyning	5684	5947	1077	1391	1729	1749	967	1530	1461
Bygge- og anleggsvirksomhet	1433	1487	303	351	345	489	308	340	411
Varehandel	5149	5774	1407	1439	1415	1513	1407	1415	1611
Utenriks sjøfart og oljeboring	5762	-381	-1344	966	75	-78	582	-418	-8
Utenriks sjøfart	4898	-565	-1378	909	45	-140	575	-1413	715
Oljeboring	864	184	34	57	30	62	7	995	-723
Samferdsel	10400	12174	2540	2472	2639	4524	2227	2944	2508
Boligtjenester	14067	11834	2973	2879	3018	2964	2610	2562	2919
Finansiell tjenesteyting	3085	3156	766	780	784	827	738	736	741
Annen næringsvirksomhet	7254	7067	1710	1712	1678	1967	2019	1893	1805
Hotell- og restaurantdrift	219	240	56	60	69	54	55	58	75
Utleie av forretningsbygg	3889	3521	790	838	861	1033	1104	1013	954
Vannforsyning	787	796	197	197	195	207	198	199	198
Tjenesteyting ellers	2360	2510	667	616	553	673	663	623	578
Offentlig forvaltning	24320	24907	5107	6187	5300	8313	4745	5116	5439
Statlig	11405	12327	2193	3332	2172	4630	1924	2341	2417
Kommunal	12916	12580	2914	2855	3129	3683	2821	2775	3022
MEMO:									
Fastlands-Norge	89713	90403	19373	21583	21522	27925	18367	20987	21424
Skjermede næringer	78097	79521	17136	19128	18872	24385	16587	18883	19121
Utekonkurrerende næringer	4775	4378	840	847	1080	1612	560	659	647
Hjemmekonkurrerende næringer	6841	6504	1397	1609	1570	1929	1221	1444	1656

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. 2) Inkl. endring i husdyrbestand. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

19*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A19 (6.13) Eksport av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Eksport i alt	307528	303027	76996	74634	73288	78109	75776	80872	79249
Varer	223420	219687	56574	54437	51194	57481	54616	59009	53903
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	96704	97158	23693	24485	23191	25789	25702	26431	24318
Skip, nybygde	5310	6687	2827	1184	876	1799	572	1570	121
Skip, eldre	8473	6416	2595	1209	881	1731	1751	2110	1081
Oljeplattformer og moduler, nybygde	32	50	46	2	0	2	1	32	754
Oljeplattformer, eldre	266	0	0	0	0	0	0	0	1026
Direkte eksport ved oljevirksomhet	126	159	51	33	43	33	37	28	31
Andre varer	112509	109217	27363	27525	26202	28127	26554	28837	26572
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	4797	5675	1208	1512	1324	1632	1207	1468	1401
Bergverksprodukter	2137	2157	515	575	582	485	435	535	544
Industriprodukter	104938	100705	25565	25255	24114	25770	24836	26779	24534
Nærings- og nytelsesmidler	13674	13029	2987	3130	3223	3689	3422	3277	3079
Grafiske pro- dukter	327	320	79	82	75	83	69	69	95
Treforedlings- produkter	9144	7968	2106	1992	1953	1917	1978	2030	1947
Kjemiske råvarer	9853	9222	2239	2401	2298	2285	2670	2330	2287
Raffinerte olje- produkter	9759	9746	2428	2409	2208	2701	2149	3326	2158
Metaller	24063	22209	5756	5726	5425	5302	5317	5653	5597
Tekstil- og bekleddingsvarer	1756	1737	450	432	388	467	413	411	394
Trevarer, møbler og innredninger	3204	3270	850	852	756	812	784	817	806
Kjemiske og mineralske pro- dukter	10947	10989	2886	2689	2642	2773	2974	2937	2803
Andre verksted- produkter	22211	22214	5784	5542	5148	5741	5060	5929	5367
Elektrisk kraft	636	680	74	183	183	240	75	55	93
Tjenester	84108	83340	20422	20197	22094	20628	21160	21864	25346
Brutto frakter ved skipsfart	50700	42029	10966	10364	9919	10779	11589	11415	11752
Brutto inntekter ved oljeboring	1150	1655	407	333	422	492	225	438	493
Direkte eksport ved annen oljevirksomhet.	583	669	171	166	166	165	178	179	184
Eksport av rør- tjenester	1621	1529	391	381	380	376	405	397	384
Utlendingers konsum i Norge	11663	12907	2366	2954	5161	2427	2376	3291	5665
Andre tjenester	18392	24551	6120	5998	6045	6388	6386	6144	6867

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

20*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A20 (6.14) Eksport av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Eksport i alt	307529	326424	83654	80149	79937	82685	78404	84069	82290
Varer	223420	239156	62151	58810	56747	61448	58019	63145	58562
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	96704	107182	27061	26257	26249	27616	26882	28133	26669
Skip, nybygde	5310	6617	2810	1174	870	1763	559	1523	117
Skip, eldre	8473	8059	2871	1752	1299	2137	2312	2735	1387
Oljeplattformer og moduler, nybygde	32	49	46	2	0	2	1	31	732
Oljeplattformer, eldre	266	0	0	0	0	0	0	0	1179
Direkte eksport ved oljevirkosomhet	125	159	51	32	43	33	35	27	30
Andre varer	112509	117088	29312	29593	28286	29897	28229	30696	28448
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	4797	5682	1254	1630	1268	1530	1243	1419	1441
Bergverksprodukter	2137	2118	518	566	578	457	414	552	546
Industriprodukter	104938	108241	27447	27103	26086	27606	26507	28642	26307
Nærings- og nytelsesmidler	13674	13585	3091	3244	3421	3829	3650	3587	3338
Grafiske pro- dukter	327	307	78	80	71	78	65	64	89
Treforedlings- produkter	9144	8668	2233	2138	2134	2163	2264	2405	2259
Kjemiske råvarer	9853	10136	2411	2609	2610	2507	3021	2584	2480
Raffinerte olje- produkter	9759	11403	2924	2811	2557	3112	2381	3657	2423
Metaller	24063	24590	6492	6186	5971	5941	5873	6314	6180
Tekstil- og bekledningsvarer	1756	1707	440	429	376	461	412	434	406
Trevarer, møbler og innredninger	3204	3402	865	893	799	846	829	875	870
Kjemiske og mineralske pro- dukter	10947	11478	2961	2889	2797	2832	2995	2969	2828
Andre verksted- produkter	22211	22965	5954	5825	5350	5836	5016	5754	5434
Elektrisk kraft	636	1047	93	294	355	304	66	84	154
Tjenester	84109	87269	21503	21339	23190	21237	20385	20923	23728
Brutto frakter ved skipsfart	50700	47080	12185	11777	11402	11717	11289	11119	10970
Brutto inntekter ved oljeboring	1150	1744	416	342	472	514	211	417	469
Direkte eksport ved annen oljevirkosomhet.	583	653	169	162	162	161	170	169	174
Eksport av rør- tjenester	1621	1698	447	411	409	430	426	381	390
Utlendingers konsum i Norge	11663	12467	2325	2864	4957	2322	2251	3089	5304
Andre tjenester	18392	23626	5962	5782	5788	6093	6039	5748	6421

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

21*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A21 (6.15) Import av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Import i alt	247098	251748	60324	65848	61564	64012	61560	64457	72695
Varer	170305	166387	40798	42969	39336	43283	41140	41697	45497
Skip, nybygde og eldre	10834	6488	1204	1996	1013	2276	3249	1175	2476
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	3107	463	141	224	63	35	10	1190	500
Direkte import ved oljevirkosomhet	4268	4455	286	2548	932	689	243	2073	3231
Andre varer	152096	154981	39167	38202	37328	40284	37639	37259	39290
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5185	5557	1535	1401	1263	1358	1250	1337	1009
Råolje	1555	982	168	330	280	204	279	237	325
Bergverksprodukter	2464	2389	585	642	632	529	510	689	641
Industriprodukter	142536	145905	36811	35783	35144	38168	35592	34989	37313
Nærings- og nytelsesmidler	7063	7371	1694	1806	1857	2013	1884	1973	2095
Grafiske pro- dukter	2225	2253	559	488	601	605	520	480	623
Treforedlings- produkter	4705	4659	1216	1141	1079	1223	1133	1124	1129
Kjemiske råvarer	7894	7346	1886	1906	1751	1803	1849	2008	2009
Raffinerte olje- produkter	2803	2246	446	548	577	675	463	573	571
Metaller	13187	12884	3291	3679	2887	3025	2847	3409	3229
Tekstil- og be- kledningsvarer	13312	13783	3766	2725	3901	3391	3791	2621	4112
Trevarer	4727	4822	1251	1128	1081	1362	1160	1110	1201
Kjemiske og mineralske pro- dukter	28581	29307	7440	7055	6932	7880	7302	7395	7553
Andre verksted- produkter	48493	51824	12735	12747	12562	13779	13016	12918	13114
Transportmidler mv. uten til- svarende norsk produksjon	9545	9409	2525	2558	1914	2412	1625	1378	1676
Elektrisk kraft	356	147	68	45	10	23	8	7	3
Tjenester	76793	85362	19526	22879	22227	20729	20420	22760	27198
Brutto utgifter ved skipsfart	27949	25555	6682	6505	5930	6437	6308	6470	6538
Brutto utgifter ved oljeboring	1342	1501	336	309	353	503	395	504	589
Direkte import ved annen oljevirkosomhet	6976	6867	915	3397	1652	903	886	1853	3190
Nordmenns konsum i utlandet	22562	25345	4983	5993	8298	6070	5315	6371	9308
Andre tjenester	17963	26094	6610	6675	5994	6816	7516	7562	7574

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A22 (6.16) Import av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1991	1992	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3
Import i alt	247099	252486	60429	65997	62249	63811	60270	63435	70230
Varer	170306	168804	41069	43497	40481	43757	41064	42192	45323
Skip, nybygde og eldre	10834	6022	1190	1994	926	1912	2431	933	1765
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	3107	454	111	233	70	40	11	1190	570
Direkte import ved oljevirksomhet	4268	4346	281	2487	907	670	231	1957	3047
Andre varer	152096	157982	39487	38783	38577	41135	38390	38112	39940
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5185	5996	1606	1443	1443	1504	1376	1497	1120
Råolje	1554	1047	189	362	296	201	310	270	345
Bergverksprodukter	2464	2366	579	599	631	556	534	684	645
Industriprodukter	142536	148439	37053	36339	36194	38853	36162	35649	37829
Nærings- og nytelsesmidler	7063	7407	1689	1801	1886	2031	1893	2005	2100
Grafiske produkter	2225	2218	573	449	594	603	505	443	600
Treforedlingsprodukter	4705	4864	1261	1188	1120	1295	1263	1276	1287
Kjemiske råvarer	7894	8009	2005	2004	1940	2060	2120	2282	2336
Raffinerte olje- produkter	2803	2683	543	600	670	870	536	639	670
Metaller	13188	14146	3641	3911	3224	3370	3176	3737	3554
Tekstil- og be- kledningsvarer	13312	14111	3791	2894	4015	3411	3839	2748	4163
Trevarer	4727	4944	1263	1129	1154	1398	1269	1210	1324
Kjemiske og mineralske pro- dukter	28581	28880	7245	6933	6976	7726	7176	7322	7401
Andre verksted- produkter	48493	51994	12555	12894	12747	13799	12849	12720	12887
Transportmidler mv. uten til- svarende norsk produksjon	9545	9183	2487	2538	1867	2291	1536	1267	1507
Elektrisk kraft	356	135	60	40	13	21	9	11	3
Tjenester	76793	83683	19360	22500	21768	20054	19206	21243	24907
Brutto utgifter ved skipsfart	27949	25611	6750	6558	5936	6367	5936	6055	5768
Brutto utgifter ved oljeboring	1342	1465	331	302	344	489	376	476	555
Direkte import ved annen oljevirksomhet	6976	6902	938	3364	1681	918	847	1756	3008
Nordmenns konsum i utlandet	22562	24660	4900	5847	8104	5809	4948	5904	8504
Andre tjenester	17963	25045	6441	6430	5703	6471	7099	7052	7072

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B1: OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1988	1989	1990	1991	1992	-----1993-----					
						Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.
Råolje	4.7	6.2	6.8	7.8	8.9	9.7	8.2	10.1	9.7	9.1	10.7
Naturgass	2.5	2.6	2.3	2.3	2.4	2.5	1.7	2.2	1.8	2.4	2.7

TABELL B2: PRODUKSJONSINDEKS ETTER NÆRING OG ANVENDELSE

Sesongjusterte indekser. 1990=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1988	1989	1990	1991	1992	-----1993-----					
						Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.
Produksjon etter næring:											
Oljeutv., bergv.dr., ind. og kraft	91	100	100	102	109	111	107	117	117	115	118
Oljeutv. og bergverksdrift	78	100	100	111	123	131	116	139	142	135	143
Industri	100	100	100	98	100	100	102	106	102	102	103
Kraftforsyning	92	100	100	91	97	91	99	96	97	103	103
Produksjon etter konkurransetype:											
Skjernet industri	99	100	100	102	103	101	100	109	102	101	104
Utekonk. industri og bergv.	96	100	100	98	97	98	103	99	101	104	101
Hjemmekonkurrerende i alt	101	100	100	97	100	101	102	107	102	102	102
Hjemmekonk. konsumvareind.	102	100	100	98	96	96	97	107	96	96	101
Hjemmekonk. inv.vareind.	101	100	100	97	101	102	103	107	104	103	103

TABELL B3: INDUSTRIPRODUKSJON - PRODUKSJONSINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1990	1991	1992	-----1993-----					
				Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.
Industri ialt	0.1	-1.6	1.5	-0.4	0.7	1.0	2.9	2.4	2.1
Næringsmidler, drikkev. og tobakk	-1.9	3.2	0.7	-1.3	-4.2	-4.3	-1.5	1.4	0.8
Tekstilvarer, bekledd.v., lær mv.	1.3	-0.5	-3.7	-10.5	-7.4	-6.5	-2.4	-3.6	-1.8
Trevarer	-4.8	-7.7	-0.9	-7.7	-4.7	-2.6	0.4	0.8	-0.3
Treforedling	-1.2	-1.1	-2.1	2.7	9.8	5.7	6.8	2.3	7.6
Grafisk produksjon og forlagsv.	-1.0	0.3	-0.4	-2.8	-1.1	0.5	2.4	0.8	0.9
Kjemiske prod., mineraloljep. mv.	6.6	-5.0	-1.1	4.3	3.3	5.8	6.3	6.6	4.0
Mineralske produkter	-2.8	-12.0	4.2	-0.8	4.5	4.5	2.2	-4.7	-6.0
Jern, stål og ferrolegeringer	-1.4	-5.2	3.4	-2.1	-5.0	-5.4	-2.3	0.1	0.3
Ikke-jernholdige metaller	1.1	0.8	-1.3	-3.1	-2.0	-0.4	4.1	7.0	4.8
Metallvarer	-1.3	-1.6	2.1	3.4	3.6	4.0	4.7	3.8	2.9
Maskiner	0.1	-2.8	11.2	4.0	5.0	2.7	2.8	1.8	2.8
Elektriske apparater og materiell	-0.3	-5.9	1.7	1.6	7.5	9.9	14.9	12.0	10.8
Transportmidler	2.4	3.8	1.8	-6.3	-4.5	-3.6	-2.6	-4.0	-5.6
Tekn. og vitensk. instr. mv.	6.9	4.9	1.8	4.1	5.4	5.8	6.3	3.9	4.5
Industriproduksjon ellers	3.8	4.5	0.3	6.8	15.5	15.0	17.9	11.0	12.0

1) Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B4: ORDRETILGANG - INDUSTRI

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	--1991--		-----1992-----				-----1993-----		
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv

Produksjon av kjemiske råvarer:													
Ordretilgang i alt	231	231	244	228	250	212	236	234	228	213	248	284	286
For eksport	273	260	248	253	265	204	279	256	248	231	292	316	331
Fra hjemmemarkedet	172	190	239	192	224	225	185	197	197	189	174	209	193
Produksjon av metaller:													
Ordretilgang i alt	394	318	287	268	290	289	271	271	269	261	270	248	289
For eksport	436	352	321	297	328	322	302	302	300	285	300	273	326
Fra hjemmemarkedet	253	204	171	169	168	170	171	162	166	176	174	161	169
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Ordretilgang i alt	214	224	212	208	186	231	218	241	193	179	207	213	202
For eksport	338	339	331	314	307	353	318	345	332	261	322	293	382
Fra hjemmemarkedet	164	177	164	165	143	180	179	194	142	144	161	177	134

TABELL B5: ORDRESESERVER - INDUSTRI

Ordreserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	--1991--		-----1992-----				-----1993-----		
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv

Produksjon av kjemiske råvarer:													
Ordreserver i alt	187	165	176	150	177	154	166	140	138	156	165	178	165
For eksport	194	175	174	174	173	173	189	152	155	201	197	222	208
Fra hjemmemarkedet	179	153	179	120	181	131	138	126	117	100	109	101	88
Produksjon av metaller:													
Ordreserver i alt	283	249	242	211	239	220	223	222	201	198	223	207	216
For eksport	334	292	286	251	283	260	266	262	238	239	273	251	262
Fra hjemmemarkedet	150	138	128	106	124	117	113	116	103	91	94	93	98
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Ordreserver i alt	253	246	257	278	254	264	275	290	285	263	274	276	278
For eksport	443	466	427	442	422	432	445	458	454	410	449	428	466
Fra hjemmemarkedet	172	152	184	208	182	192	202	218	212	200	199	211	197

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B6: PÅLØPTE INVESTERINGSKOSTNADER FOR OLJEUTVINNING
Løpende priser, mill. kroner. Tallene for årene viser gjennomsnitt av kvartalene.

	1989	1990	1991	1992	-----1991-----			-----1992-----			--1993--		
					2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Leting:													
I alt	1251	1285	2034	1920	2046	1947	2604	1840	2065	1732	2042	1403	1096
Undersøkelserboringer	864	904	1326	1288	1277	1318	1702	1257	1343	1240	1311	735	600
Generelle undersøkelser	114	93	256	235	263	287	343	192	340	227	181	103	355
Felt eval. og - undersøker	103	129	212	91	282	166	346	19	102	102	139	93	194
Adm. og andre kostnader	171	159	240	290	224	177	213	372	214	163	411	472	-53
Feltutbygging:													
I alt	5665	4878	5566	7216	4615	5771	7016	6431	6172	7882	8379	8042	8619
Varer	2436	3141	3023	3668	2596	3002	3483	3647	3136	3624	4264	4207	4554
Tjenester	2952	1390	2251	3021	1766	2400	3142	2378	2574	3722	3408	3323	3387
Produksjonsboring	277	347	292	532	253	368	390	406	462	536	724	512	679
Felt i drift:													
I alt	803	994	1274	1269	1398	1364	1313	1337	1308	1183	1247	1245	1702
Varer	85	203	201	166	157	222	309	187	196	157	122	63	168
Tjenester	120	188	256	179	325	232	213	214	199	188	116	123	162
Produksjonsboring	598	603	817	925	916	910	791	937	913	839	1009	1059	1372

TABELL B7: INDUSTRIINVESTINGER I VERDI - INVESTERINGSUNDERSØKELSEN
Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.
Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1991	-----1992-----			-----1993-----				
					4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Utførte	2588	2619	2652	2299	2568	2335	2643	3063	2335	2387
Antatte	2962	3101	2700	3004	2680	2843	2903	2375	2864	3046	2648	..

TABELL B8: BOLIGBYGGING

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	-----1993-----						
				Maí	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	
Boliger satt igang		1.8	1.4	1.2	1.2	1.0	1.3	1.3	1.4	1.3
Boliger under arbeid		25.2	19.0	15.6	13.6	13.6	13.7	13.5	13.4	13.0
Boliger fullført		2.2	1.7	1.4	1.1	1.0	1.3	1.5	1.5	1.7

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B9: DETALJOMSETNINGSVOLUM

Sesongjustert indeks. 1) 1992=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1988	1989	1990	1991	1992	-----1993-----						
						Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	
Omsetning ialt		99	97	99	97	99	99	98	99	101	101	102

1) Basert på en foreløpig beregning av sesongfaktorene, spesielt for desember 1988

TABELL B10: DETALJOMSETNINGSVOLUM MV.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1990	1991	1992	-----1993-----						
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	
Omsetning i alt	1.8	-1.9	3.3	-1.5	-0.7	1.8	2.9	
Detaljomsättning etter næring:										
Nærings- og nytelsesmidler	1.3	0.4	4.3	-0.1	1.0	2.2	3.3	
Bekledning og tekstilvarer	13.4	5.3	-1.1	-6.8	-5.7	-2.6	-1.5	
Møbler og innbo	2.5	0.7	1.7	-5.6	-1.8	1.6	-0.1	
Jern, farge, glass, stent. og sport	-4.6	1.6	-6.1	1.7	3.6	9.3	7.9	
Ur, opt., musikk, gull og sølv	17.4	2.4	3.3	-2.2	-1.8	-0.4	-2.3	
Motorkjøretøyer og bensin	-2.4	-10.0	6.0	-3.8	-3.7	0.1	3.3	
Reg. nye personbiler	11.9	-13.4	11.8	-5.9	-0.1	8.6	13.6	11.0	9.0	

1) Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

TABELL B11: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte. 1000 personer. 2)

	1989	1990	1991	1992	--1991--	-----1992-----				-----1993-----			
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:													
Kvinner	45	46	48	50	52	46	48	50	57	43	49	49	57
Menn	61	66	68	76	70	66	84	76	74	71	86	80	78
Totalt	106	112	116	126	123	112	132	126	131	115	135	130	135

Tallet på sysselsatte 1) 2049 2030 2010 2004 2046 2009 1980 1996 2035 2005 1970 1998 2033

1) F.o.m. 1986 inkluderes også familiemedarbeidere med ukentlig arbeidstid under 10 timer.

2) Omlegging av AKU f.o.m. 2.kvartal 1988.

TABELL B12: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKONTORENES REGISTRERINGER

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

		1990	1991	1992	-----1993-----					
					Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Registrerte arbeidsløse	1000 pers.	92.8	100.8	114.4	120.7	133.8	118.0	115.5	114.0	112.3
Ujusterte tall:										
Registrerte arbeidsløse	1000 pers.	92.7	100.7	114.4	123.7	134.5	128.1	109.4	104.7	104.6
Herav: Permitterte	1000 pers.	15.8	9.9	8.8	7.2	5.7	6.2	6.0	6.1	7.3
Ledige plasser	1000 pers.	6.6	6.5	6.4	7.4	5.3	6.3	6.7	6.2	6.0
Arbeidsløshetsprosenten 1)		4.3	4.7	5.4	5.8	6.3	6.0	5.1	4.9	4.9
Arb.løse/led.plasser		14.6	16.9	19.4	16.8	25.4	20.4	16.4	16.9	17.6

1) Registrerte ledige i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B13: TIMEFORTJENESTE

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.
Kroner.

	1990	1991	1992	----1991---		-----1992-----		---1993---			
				3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Industri, kvinner	81.7	86.6	89.2	87.3	88.3	87.7	88.8	89.7	90.5	90.4	91.8
Industri, menn	94.6	99.5	102.7	100.0	100.8	100.9	103.3	102.9	103.6	103.5	105.9
Bygge- og anl., menn	101.4	107.0	110.5	107.7	109.4	107.7	110.6	111.4	112.5	112.1	112.1

TABELL B14: KONSUMPRISINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1990	1991	1992	-----1993-----					
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.
Ialt	4.1	3.4	2.3	2.5	2.3	2.2	2.2	2.2	2.0
Varer og tjenester etter konsumgruppe:									
Matvarer ialt	3.2	1.7	1.4	-1.8	-1.8	-1.1	-1.1	-0.5	-0.5
Drikkevarer og tobakk	7.0	7.1	9.1	4.5	4.4	1.7	1.8	1.8	2.0
Klær og skotøy	2.1	1.8	1.7	2.5	3.1	3.4	3.7	2.6	2.2
Bolig, lys og brensel	6.4	4.5	2.3	3.2	2.9	2.8	2.9	2.6	2.5
Møbler og husholdningsartikler	2.6	2.2	0.4	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1	2.0
Helsepleie	8.5	6.9	6.0	6.0	6.0	3.1	2.5	2.3	2.3
Reiser og transport	2.9	3.0	2.0	3.9	3.9	3.2	3.1	3.4	3.0
Fritidssysler og utdanning	4.6	4.4	3.3	3.4	3.2	3.2	3.3	3.3	3.3
Andre varer og tjenester	3.3	3.4	2.2	2.3	1.1	0.8	1.0	1.0	0.9
Varer og tjenester etter leveringssektor:									
Jordbruksvarer	4.8	1.5	1.3	-2.8	-2.8	-1.8	-1.8	-1.4	-1.5
Andre norskproduserte konsumvarer	5.3	5.3	2.5	3.2	3.1	2.6	2.6	2.5	2.3
Importerte konsumvarer	1.7	2.0	1.8	3.0	3.2	3.4	3.5	3.9	4.0
Husleie	6.5	4.9	3.7	3.2	2.8	2.8	2.8	2.3	2.3
Andre tjenester	3.7	2.4	2.3	2.7	2.3	1.5	1.4	1.5	1.3

TABELL B15: ENGROSPRISER

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1990	1991	1992	-----1993-----					
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.
Ialt	3.7	2.5	0.1	-0.4	-0.5	-0.2	0.2	0.1	-0.1
Matvarer og levende dyr	4.5	4.4	1.1	-1.9	-2.0	-2.6	-2.5	-2.1	-2.8
Drikkevarer og tobakk	4.9	4.9	6.5	1.8	2.0	0.7	0.3	0.1	0.1
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	-0.2	-1.0	-3.1	-6.0	-5.4	-4.3	-3.2	-3.1	-5.1
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	10.2	1.9	-3.5	-3.2	-4.3	-2.9	-1.8	-3.0	-2.4
Dyre- og plantefett, voks	1.9	3.1	5.4	0.6	0.5	0.2	-0.2	-1.3	1.5
Kjemikalier	-1.4	1.8	0.2	1.6	2.2	2.8	3.6	3.1	2.7
Bearbeidde varer etter materiale	1.5	1.1	0.1	-0.3	-0.1	0.0	0.3	0.4	0.9
Maskiner og transportmidler	2.6	2.6	1.4	4.3	4.2	4.4	4.6	4.6	4.3
Forskjellige ferdigvarer	2.6	3.6	2.0	2.4	2.4	2.5	2.9	3.0	2.9

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B16: UTENRIKSHANDEL - VERDITALL

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1988	1989	1990	1991	1992	-----1993-----					
						Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.
Eksport 1)	7.8	8.9	9.5	9.2	9.0	9.4	9.6	9.1	10.7	8.7	10.3
Import 2)	11.5	11.5	12.8	12.8	12.9	12.2	13.2	13.4	14.1	13.6	13.5
Import 3)	11.4	11.4	12.7	12.7	12.8	12.2	13.0	13.3	13.9	13.6	13.6

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

3)Uten skip, oljeplattformer og råolje.

TABELL B17: UTENRIKSHANDEL - INDEKSER

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. 1988=100. Årene viser gjennomsnittet av kvartals-tallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	--1991---		-----1992-----				-----1993-----		
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Sesongjusterte tall:													
Eksportvolum 1)	110	122	120	126	117	119	124	125	126	126	120	128	133
Importvolum 2)	95	106	108	110	106	110	110	106	117	109	108	103	119
Ujusterte tall:													
Eksportpriser 1)	106	102	100	93	101	98	93	93	93	95	94	94	92
Importpriser 2)	106	107	105	103	107	107	104	103	101	103	103	103	104

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

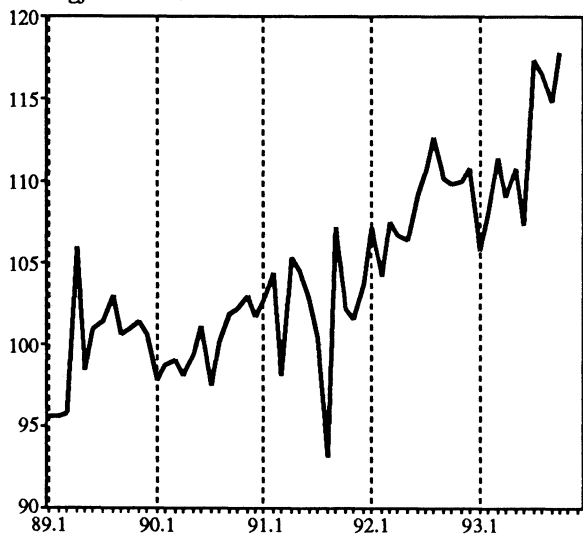
2)Uten skip og oljeplattformer.

MERKNAD TIL TABELL B2.

2)For tilbakegående år er produksjonsindeksen etter anvendelse avstemt mot de endelige, årlige nasjonalregnskapene, der verdien av skip og oljeplattformer først regnes som investert når skipet er ferdigbygd eller plattformer er slept ut på feltet. I byggeperioden regnes produksjonen som levert til lager av varer under arbeid og ikke investeringer, noe som vil gi store variasjoner i indeksen mellom de berørte årene.

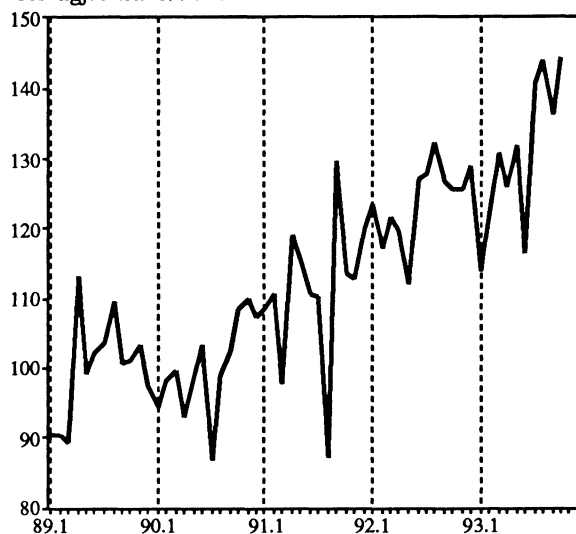
PRODUKSJONSINDEKS

Oljeutvinning, bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

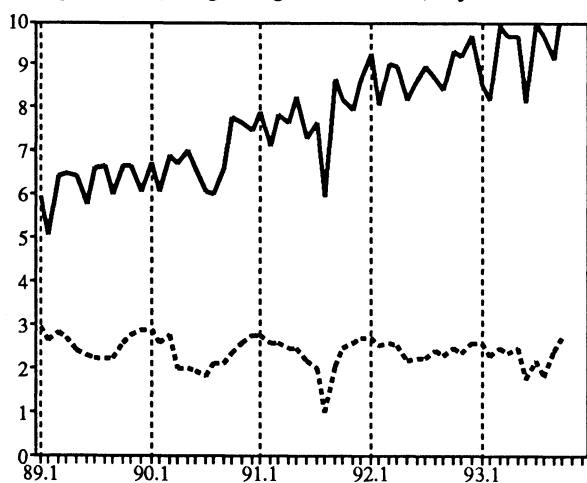
PRODUKSJONSINDEKS

Utvinning av råolje og naturgass.
Sesongjustert. 1990=100

OLJE- OG GASSPRODUKSJON

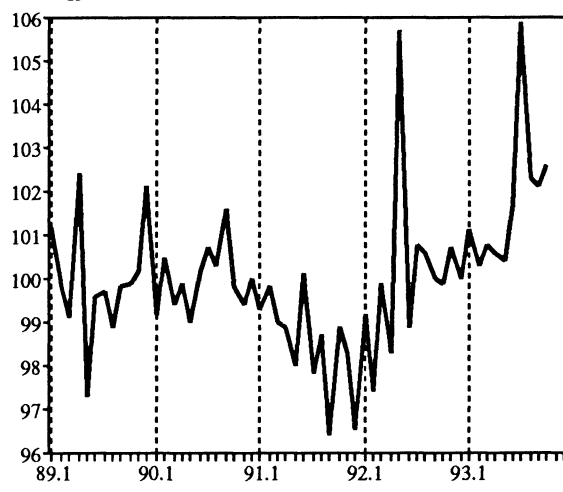
Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m3). Ujusterte tall

— Råolje Naturgass

PRODUKSJONSINDEKS

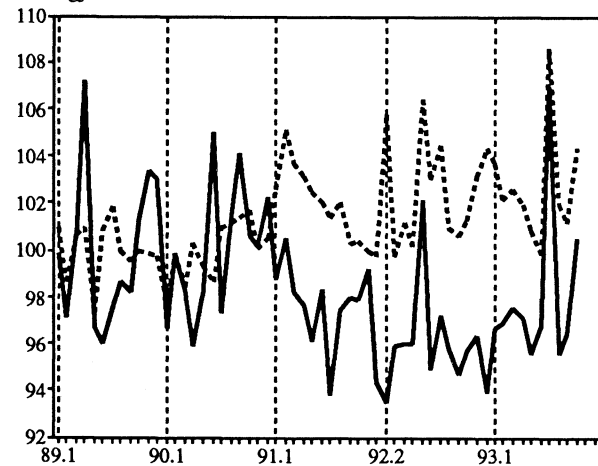
Sesongjustert. 1990=100

— Industri i alt

PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE

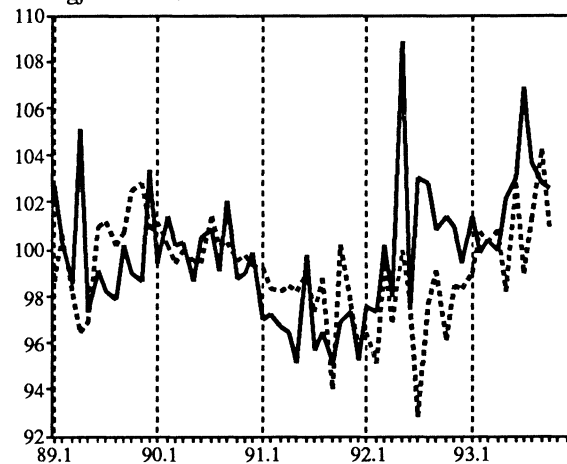
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

— Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri Skjernet industri og kraftforsyning

PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE

Bergverksdrift, industri og kraftforsyning .
Sesongjustert. 1990=100

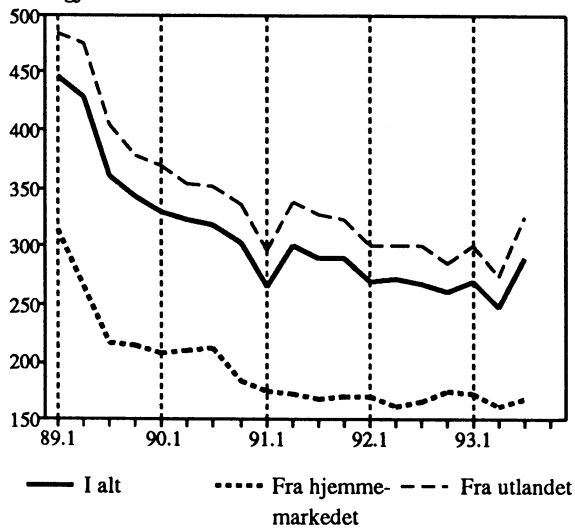

— Hjemmekonkurrerende investeringsvareind. Utekonkurrerende industri og bergv.

ORDRETILGANG.

Metaller

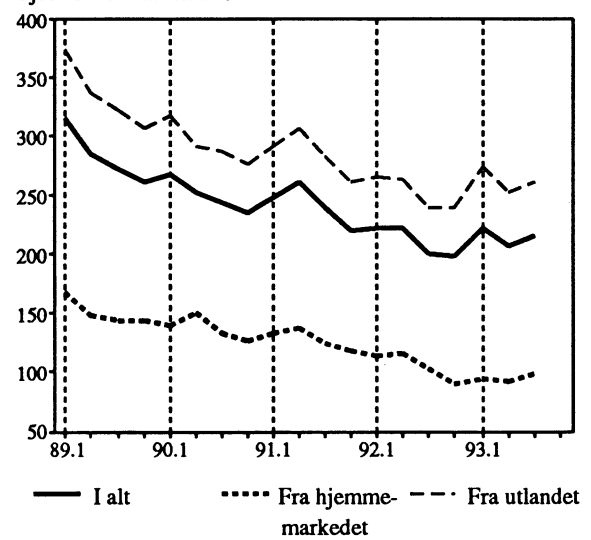
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

ORDRERESERVER

Metaller

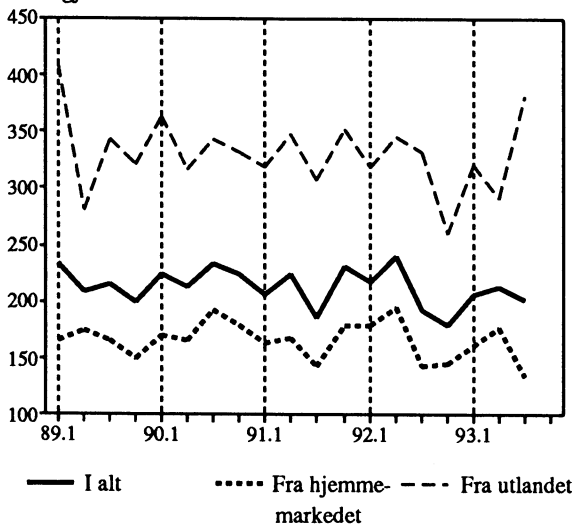
Ujustert verdiindeks. 1976=100

ORDRETILGANG

Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer mv.

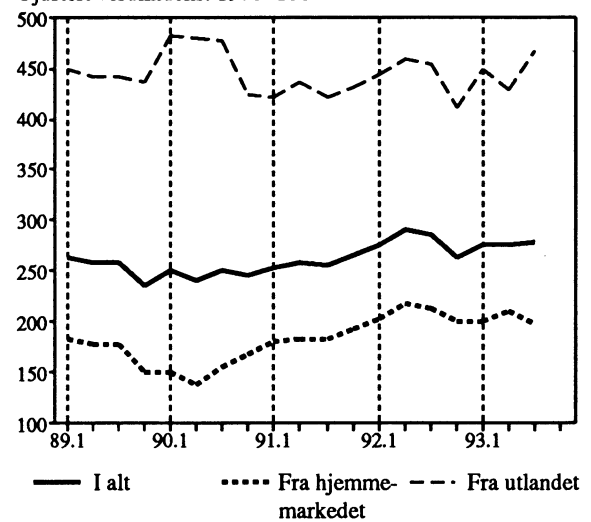
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

ORDRERESERVER

Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer mv.

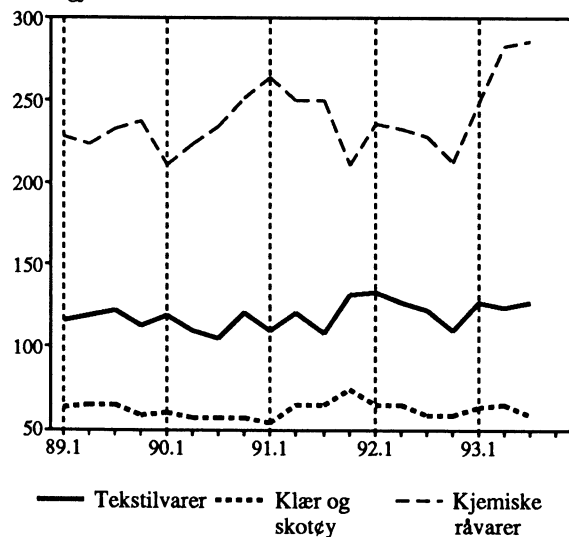
Ujustert verdiindeks. 1976=100

ORDRETILGANG

Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer.

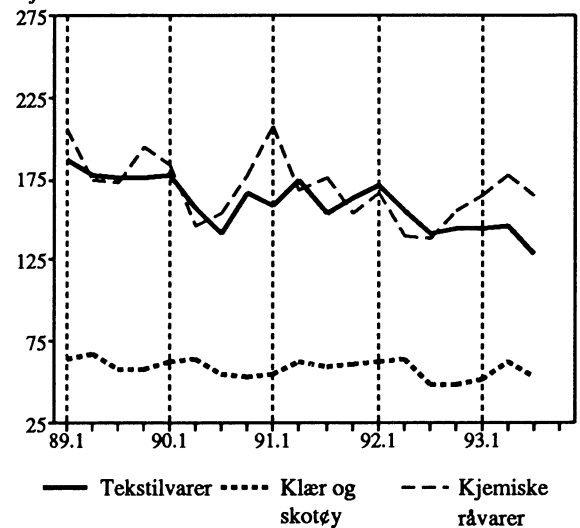
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

ORDRERESERVER

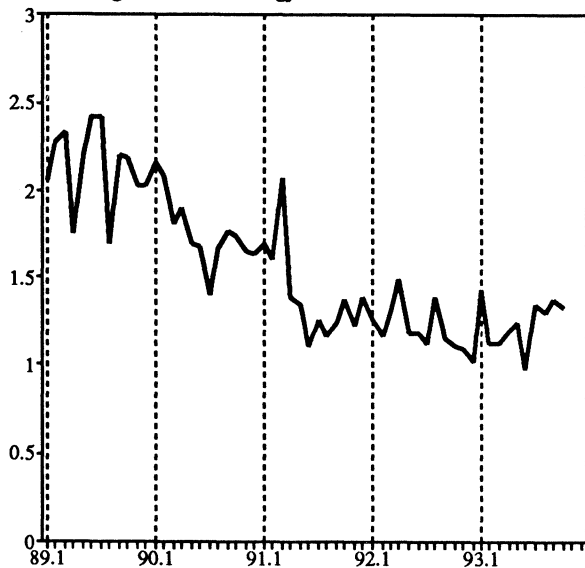
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer

Ujustert verdiindeks. 1976=100

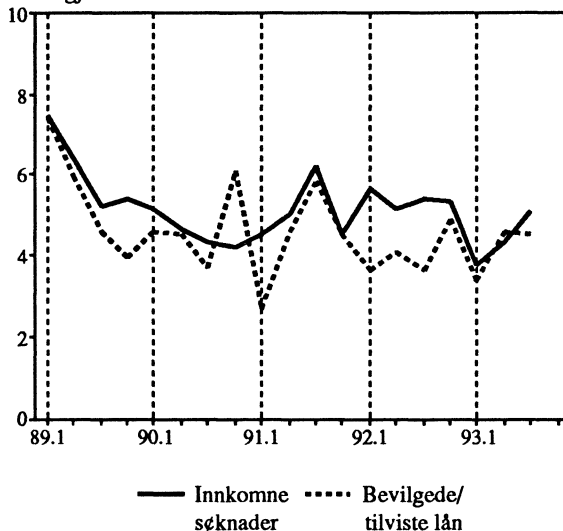
BYGG SATT IGANG

Antall boliger i tusen. Sesongjustert

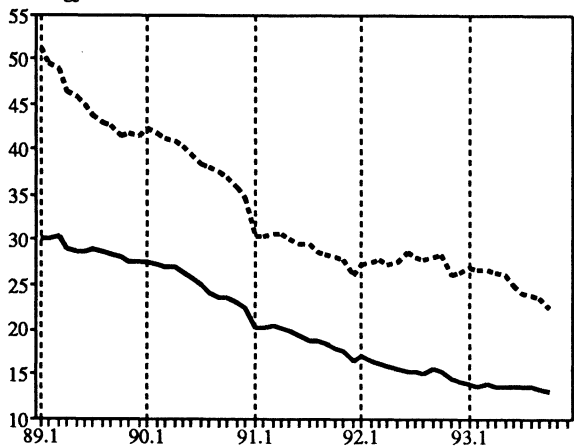
BOLIGLÅN NYE BOLIGER

Antall oppføringslån fra Husbanken i 1000. Sesongjustert

BYGG UNDER ARBEID

Sesongjustert

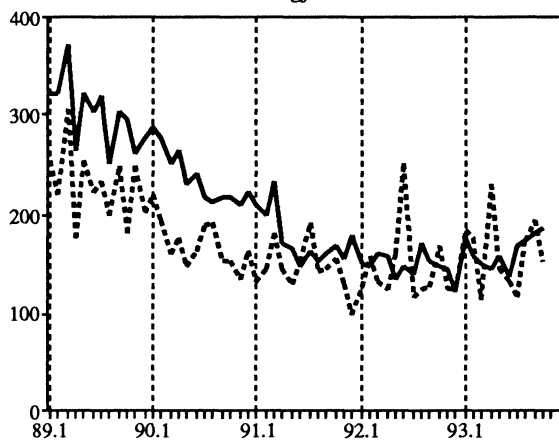

— Boliger antall i 1000 Andre bygg, bruksareal i 100 000 kvm.1)

1) Utenom jordbr., skogbr. og fiske. Over 30 kvm bruksareal

BYGG SATT IGANG

Bruksareal i tusen kvm. Sesongjustert.

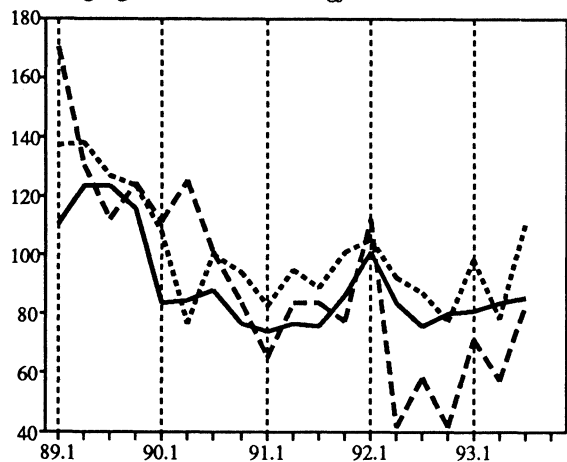

— Boliger Andre bygg 1)

1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 30 kvm. bruksareal.

BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET

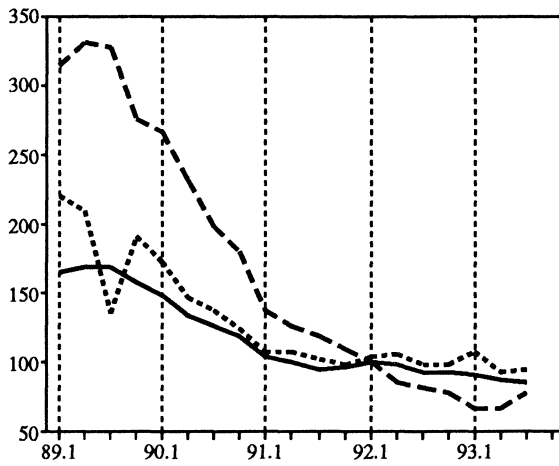
Ordretilgang. Verdiindeks. Sesongjustert. 1. kv. 1992=100

— I alt Andre bygg - - - Boligbygg

BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET

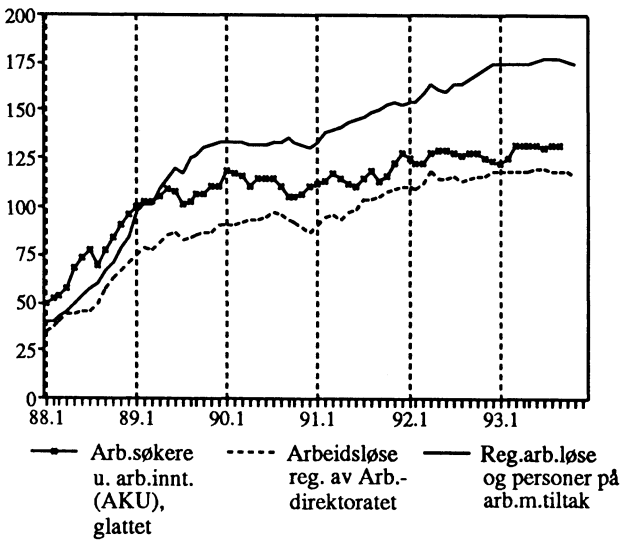
Ordreserve. Verdiindeks. Sesongjustert. 1.kv. 1992=100

— I alt Andre bygg - - - Boligbygg

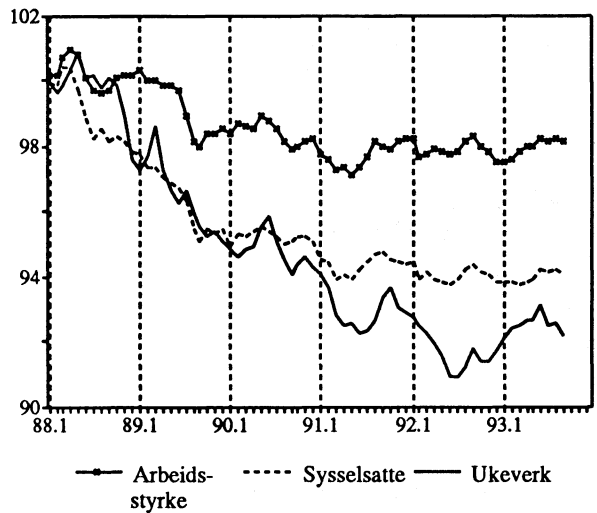
ARBEIDSLLEDIGE, 1000 PERSONER

Sesongjusterte månedstall

Kilde: SSB.

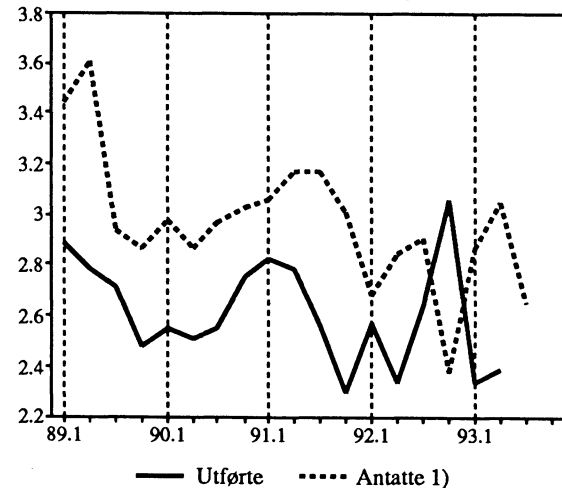
ARBEIDSSTYRKE, SYSELSETTING OG UTFØRTE UKEVERK I ALT IFLG. ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN 1987=100. Sesongjusterte og glattede månedstall

Kilde: SSB.

ANTATTE OG UTFØRTE INVESTERINGER I INDUSTRI

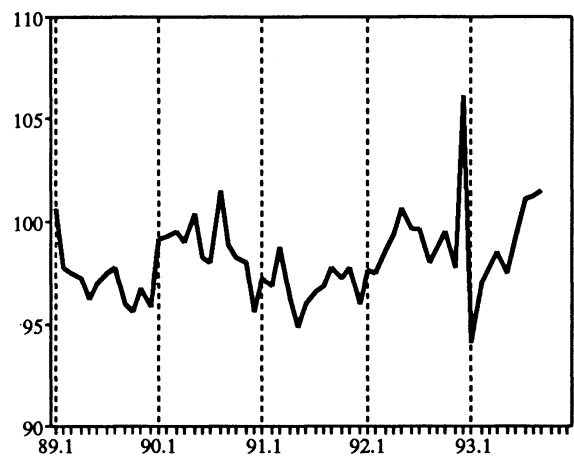
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner pr. kvartal.

1) Anslag gitt i samme kvartal.

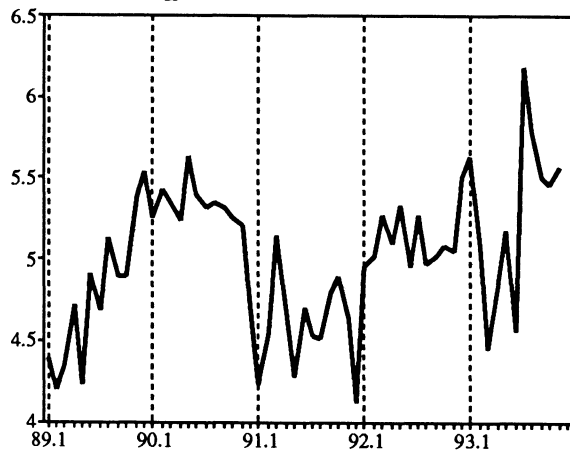
DETALJOMSETNING

Sesongjustert volumindeks. 1990=100

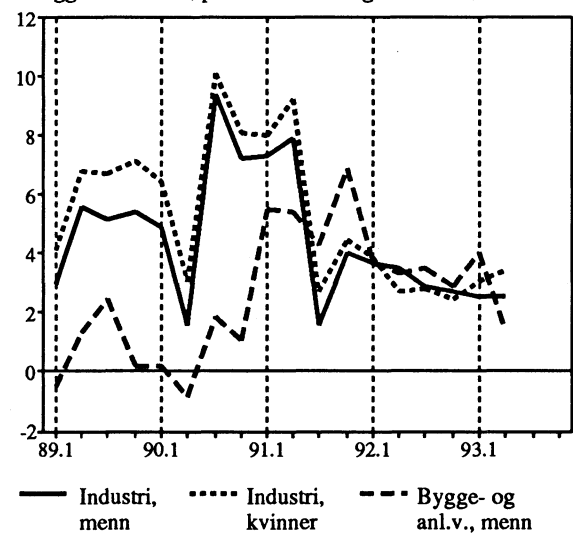
REGISTRERTE NYE PERSONBILER

1000 stk. Sesongjustert.

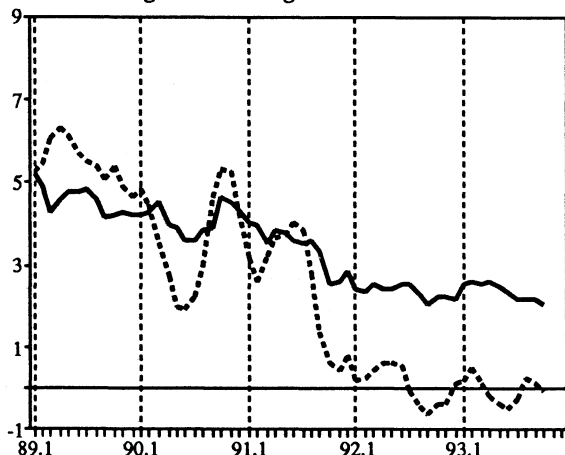
LØNNINGER

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, prosentvis endring fra ett år før.

INNEMLANDSKE PRISER

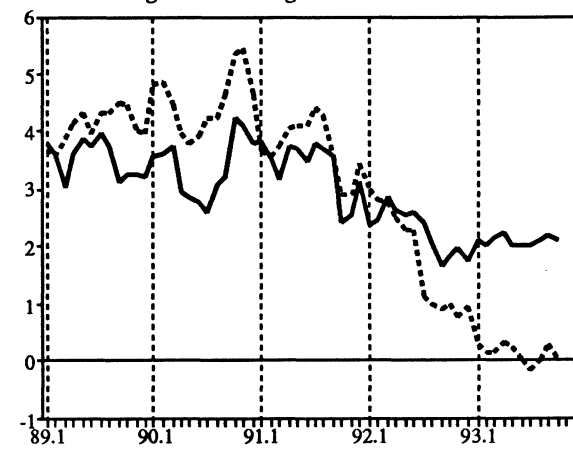
Prosent endring fra ett år tidligere

— Konsumprisindeksen Engrosprisindeksen

PRISSTIGNING FOR KONSUMVARER 1)

Prosent endring fra ett år tidligere.

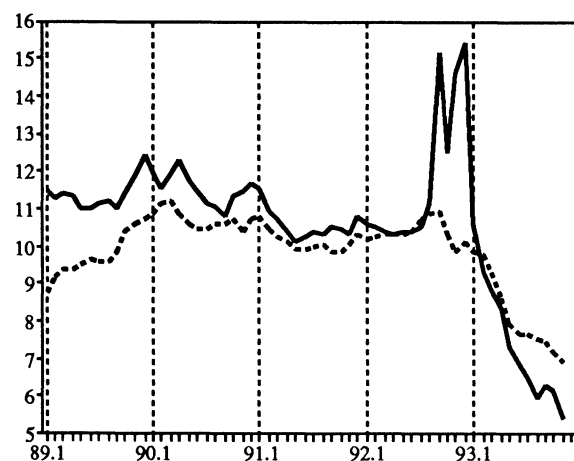

— Iflg. konsumprisindeks Iflg. engrosprisindeks

1) Konsumprisindeksen for varer omsatt gjennom detaljhandelen og engrosprisindeksen for varer til konsum.

NOMINELL RENTE PÅ TRE-MÅNEDERS Plasseringer

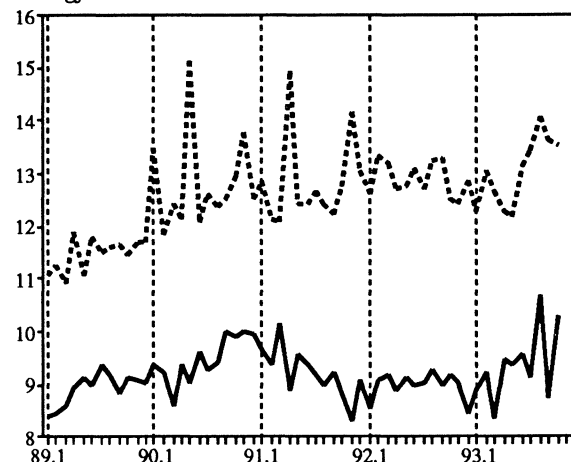
Prosent

— Eurokronemarkedet Kurvrente/ECU

UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

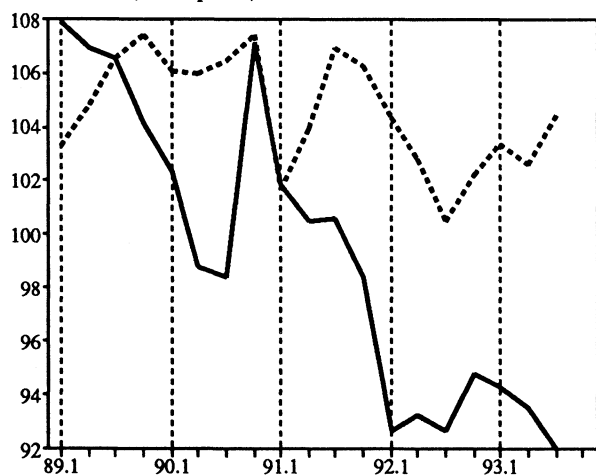
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.

— Eksport u. skip, plattform og råolje Import u. skip og plattformer

UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

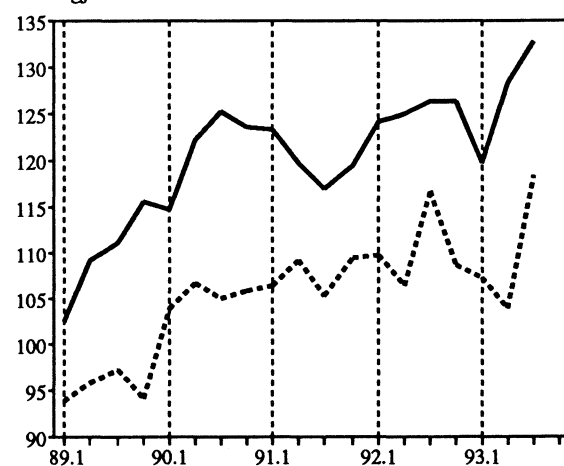
Prisindekser (enhetspriser). 1988=100

— Eksport u. skip, plattform, olje og gass Import u. skip, plattformer og råolje

UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

Sesongjustert volumindeks. 1988=100

— Eksport u. skip, pl.f., olje og gass Import u. skip, plattform og råolje

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL C1: BRUTTONASJONALPRODUKT
Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	0,3	1,2	0,8	2,0	1,2	1,1	0,7	2,8
Frankrike.....	2,3	4,5	4,1	2,5	0,7	1,3	-0,7	1,5
Italia.....	3,1	4,1	2,9	2,1	1,3	0,9	-0,2	1,7
Japan.....	4,1	6,2	4,7	4,8	4,0	1,3	1,0	3,3
USA.....	3,1	3,9	2,5	0,8	-1,2	2,1	2,6	3,1
Storbritannia.....	4,8	4,4	2,1	0,5	-2,2	-0,6	1,8	2,9
Sverige.....	2,8	2,3	2,3	1,4	-1,7	-1,7	-2,0	1,4
Tyskland ¹⁾	1,3	3,6	3,3	4,8	3,7	2,0	-1,9	1,4
Norge.....	2,0	-0,5	0,6	1,7	1,6	3,3	1,5	2,9

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.
¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C2: PRIVAT KONSUM
Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	-1,5	-1,0	-0,4	0,6	1,2	1,3	1,4	3,5
Frankrike.....	2,9	3,3	3,3	2,9	1,4	1,7	0,7	1,6
Italia.....	4,2	4,2	3,5	2,5	2,3	1,8	0,1	1,0
Japan.....	4,2	5,2	4,3	3,9	2,2	1,8	1,0	3,4
USA.....	2,8	3,6	1,9	1,2	-0,6	2,3	2,7	2,5
Storbritannia.....	5,5	7,4	3,3	0,7	-2,1	0,2	2,2	2,1
Sverige.....	4,6	2,5	1,4	-0,1	0,8	-1,9	-3,9	-0,3
Tyskland ¹⁾	3,3	2,5	3,0	5,3	3,6	1,6	-0,8	0,2
Norge.....	-1,0	-2,8	-2,8	2,8	0,0	1,8	1,7	3,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.
¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C3: OFFENTLIG KONSUM
Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	2,5	0,9	-0,3	-0,4	-0,2	1,7	2,1	1,7
Frankrike.....	2,8	3,4	0,3	2,0	2,5	2,7	1,9	1,5
Italia.....	3,4	2,8	0,8	1,2	1,5	1,1	0,1	0,7
Japan.....	0,4	2,2	2,0	1,9	1,7	2,4	2,2	2,3
USA.....	3,0	0,6	2,0	2,8	1,2	-0,4	-1,5	0,2
Storbritannia.....	1,2	0,6	0,9	3,2	3,3	-0,2	0,2	1,6
Sverige.....	1,0	0,6	1,9	2,6	1,6	0,3	-0,8	-0,8
Tyskland ¹⁾	1,5	2,2	-1,7	2,4	0,5	2,8	-0,7	0,4
Norge.....	4,0	0,5	2,6	2,1	2,6	4,6	2,3	2,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.
¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C4: BRUTTOINVESTERINGER I FAST REALKAPITAL
Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	-3,8	-6,6	-0,6	-0,9	-4,2	-10,4	-1,2	6,6
Frankrike.....	4,8	9,6	7,0	2,9	-1,5	-2,3	-3,3	0,7
Italia.....	5,0	6,9	4,3	3,8	0,6	-1,4	-4,4	3,0
Japan.....	9,6	11,9	9,3	8,8	3,0	-1,1	0,9	3,6
USA ¹⁾	-0,5	4,2	0,1	-2,8	-8,5	5,5	7,8	9,8
Storbritannia.....	9,6	14,2	7,2	-3,1	-9,9	-0,6	1,6	3,9
Sverige.....	7,6	6,0	11,6	0,7	-9,0	-11,0	-10,7	-3,8
Tyskland ²⁾	2,1	4,6	6,5	8,7	6,5	4,6	-1,2	4,6
Norge.....	-2,1	1,6	-3,9	-26,8	1,7	3,5	5,0	2,5

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.
¹ Private bruttoinvesteringer. ² Samlet Tyskland fra 1992.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL C5: EKSPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	5,1	7,8	5,0	8,5	7,9	3,8	-0,2	3,4
Frankrike.....	3,1	8,1	10,2	5,3	3,9	6,5	0,6	4,1
Italia.....	4,7	5,4	8,8	7,0	0,3	5,0	6,3	6,4
Japan.....	0,1	7,0	9,0	7,3	4,9	4,9	2,5	3,1
USA.....	10,5	15,8	11,9	8,1	5,8	6,3	3,8	6,5
Storbritannia.....	5,6	-0,1	3,8	4,9	0,2	1,9	4,9	6,7
Sverige.....	3,9	3,0	3,0	1,9	-2,5	2,0	5,3	8,1
Tyskland ¹⁾	0,5	5,6	11,9	11,7	12,7	-0,5	-2,6	2,1
Norge.....	1,2	5,5	10,7	8,1	6,1	6,1	1,0	5,2

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C6: IMPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	-2,0	1,5	4,4	2,4	4,9	0,2	0,8	5,6
Frankrike.....	7,7	8,6	8,2	6,3	2,9	3,0	1,3	4,2
Italia.....	9,1	6,8	7,6	8,0	2,9	4,6	0,6	4,5
Japan.....	7,8	18,7	17,6	8,6	-4,5	0	2,2	4,1
USA.....	4,6	3,7	3,8	3,0	-0,1	9,6	7,0	6,7
Storbritannia.....	7,8	12,2	7,4	1,0	-3,1	5,1	4,1	5,5
Sverige.....	7,2	4,7	7,1	0,7	-5,1	1,1	-0,8	3,2
Tyskland ¹⁾	3,9	5,6	8,8	12,4	12,1	2,1	-0,6	2,4
Norge.....	-7,3	-1,7	0,9	2,2	1,7	2,2	2,0	4,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C7: PRIVAT KONSUM

Prosentvis prisendring fra foregående år.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	4,6	4,0	5,0	2,6	2,5	1,9	0,9	1,9
Frankrike.....	3,2	2,7	3,5	2,9	3,0	2,4	2,4	2,0
Italia.....	5,3	5,7	6,3	6,2	6,8	5,4	5,7	5,1
Japan.....	0,2	-0,1	1,8	2,6	2,5	2,0	1,4	1,3
USA.....	4,2	4,2	4,9	5,2	4,3	3,0	2,9	2,8
Storbritannia.....	4,3	5,1	5,9	5,3	7,1	5,0	3,4	3,8
Sverige.....	5,3	6,0	6,9	9,6	10,0	2,5	5,7	3,6
Tyskland ¹⁾	0,6	1,3	3,1	2,7	3,6	4,7	4,3	3,1
Norge.....	7,9	6,2	4,3	4,8	4,1	2,6	2,8	2,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C8: ARBEIDSLEDIGHET

I prosent av den totale arbeidsstyrken¹.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose
Danmark.....	8,0	8,6	9,3	9,5	10,4	11,1	12,4	11,7
Frankrike.....	10,5	10,0	9,4	8,9	9,5	10,2	11,2	12,1
Italia.....	10,9	11,0	10,9	11,1	11,0	10,7	10,9	11,0
Japan.....	2,8	2,5	2,3	2,1	2,1	2,2	2,5	2,6
USA ²⁾	6,1	5,4	5,2	5,5	6,7	7,4	7,0	6,5
Storbritannia.....	10,3	8,6	7,1	5,9	8,3	10,1	10,7	10,4
Sverige.....	1,9	1,6	1,4	2,0	3,1	5,3	7,3	7,4
Tyskland ^{2) 3)}	6,2	6,2	5,5	4,9	4,3	7,7	10,1	11,3
Norge.....	2,1	3,2	4,9	5,2	5,5	5,9	5,7	5,3

Kilde: Historiske tall for Norge: AKU-tall fra Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Alle land unntatt Danmark følger ILO-definisjon av ledighet. ² Unntatt militære styrker. ³ Samlet Tyskland fra 1992.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL D1: SVERIGE

		1990	1991	1992	1993					
					Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	110	101	99	100	99	108	102
Arbeidsløshetsprosent		1,6	2,9	5,3	7,5	9,0	9,6	9,4	8,7	..
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1985=100	135	126	122	129	149	93	126
Konsumpriser	1985=100	135,1	147,8	151,1	158,1	157,6	157,3	157,6	159,0	159,5

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

TABELL D2. DANMARK

		1990	1991	1992	1993					
					Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sesongjusterte tall:										
Salgsvolum, industrien	1985=100	109	112	113	104	112	117	109
Detaljomssetningsvolum	1985=100	100	102	100	99	101	101	103	103	103
Arbeidsløshetsprosent		9,5	10,4	11,2	12,2	12,3	12,4	12,4
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1985=100	123	129	125	121	136	94	129
Konsumprisindeks	1985=100	121,2	124,1	126,7	128,5	128,4	128,2	128,4	128,8	..

¹ Tilgang på nye ordrer i investeringsvareindustrien.

TABELL D3: STORBRIANNIA

		1990	1991	1992	1993					
					April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon	1985=100	118,7	112,4	111,2	114,5	116,5	114,1
Ordretilgang ¹	1985=100	112	100	99	93	107	102
Detaljomssetningsvolum	1985=100	120,8	119,3	120,2	123,3	122,9	124,6	124,3	124,4	..
Arbeidsløshetsprosent		5,8	8,1	9,8	10,5	10,4	10,4	10,4	10,4	10,3
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1985=100	133,4	141,3	146,8	149,2	149,5	149,6	149,4	150,0	150,8

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til verstedindustrien fra innenlandske kunder.

TABELL D4: TYSKLAND (VEST)

		1990	1991	1992	1993					
					Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	117	121	118	110	110	109	111	109	..
Ordretilgang ¹	1985=100	133	138	130	116	110	117	111	118	..
Detaljomssetningsvolum	1985=100	124	131	128	120	121	122
Arbeidsløshetsprosent		7,1	6,3	6,7	8,1	8,2	8,3	8,4	8,6	..
Konsumpriser	1985=100	107,0	110,7	115,1	119,6	119,7	120,2	120,4	120,5	120,9

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til investeringsvareindustrien fra innenlandske kunder.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL D5: FRANKRIKE

		1990	1991	1992	----- 1993 -----					
					April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	113	113	113	109	109	109	111	111	..
Arbeidsløshetsprosent		9,0	9,4	10,2	10,9	11,5	11,6	11,7	11,7	11,8
Ujusterte tall:										
Konsumpriser	1985=100	116,4	120,2	123,0	125,4	125,7	125,5	125,7	125,7	126,1

TABELL D6: USA

		1990	1991	1992	----- 1993 -----					
					Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	115,6	113,4	114,9	116,9	116,9	117,5	117,7	118,0	118,9
Ordretilgang ¹	Mrd. dollar	123,3	117,9	122,5	126,8	132,3	128,5	131,9	132,8	..
Detaljomsætningsvolum ²	Mrd. dollar	137,8	135,2	139,5	145,0	146,1	146,5	146,7
Arbeidsløshetsprosent		5,5	6,7	7,4	6,9	7,0	6,8	6,7	6,7	..
Konsumprisindeks	1985=100	121,6	126,7	130,5	134,2	134,2	134,3	134,7	134,7	135,3

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer på varige varer.

² I 1987-priser.

TABELL D7: JAPAN

		1990	1991	1992	----- 1993 -----					
					April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon ¹	1985=100	125,6	127,8	120,0	116,2	113,4	115,6	115,3	113,8	..
Ordretilgang ²	Mrd. yen	1627	1682	1536	1242	1364	1431	1379	1492	..
Arbeidsløshetsprosent		2,1	2,1	2,2	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6
Konsumpriser	1985=100	107,0	110,5	112,3	113,4	113,3	113,7	114,5	114,7	114,3

¹ Industriproduksjon og gruvedrift.

² Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

Nye Forskningsrapporter

SOSIALE OG ØKONOMISKE STUDIER

Rolf Aaberge og Tom Wennemo:

INNTEKTSULIKHET OG INNTEKTSMOBILITET I NORGE 1986-1990 (INCOME INEQUALITY AND INCOME MOBILITY IN NORWAY 1986-1990)

SØS 93/82, 1993. Sidetall 46

ISBN 82-537-3911-7

I empiriske analyser av inntektsulikhet er det vanlig å fokusere på de relative forskjellene i årsinntekt mellom personer og mellom hushold og drøfte hvordan ulikheten i årsinntekt endrer seg over tid. Relative forskjeller i årsinntekt gir imidlertid ikke et komplett bilde av inntektsulikhet siden årsinntektene for hvert enkelt individ (hushold) kan variere over livsløpet. Det er derfor viktig å supplere den tradisjonelle informasjonen om årlig inntektsulikhet med informasjon om ulikhet basert på inntektsdata for lengre perioder enn ett år. Skal dette være mulig må vi ha tidsseriedata for individer, dvs. såkalte paneldata. Det finnes et slikt panel i de årlige inntektsundersøkelsene i Statistisk sentralbyrå.

Det viktigste formålet med denne publikasjonen er å bruke det tilgjengelige 5-årspanelet av individuelle selv-angivelsesdata (1986-1990) til å belyse variasjonen i individenes årsinntekt over tid og hvilken effekt denne variasjonen har på inntektsulikheten.

Resultatene viser at det var liten inntektsmobilitet i Norge i perioden 1986-1990. Det betyr at personer med lave inntekter i 1986 gjennomgående hadde lave inntekter i de påfølgende årene. Tilsvarende hadde personer med høye inntekter i 1986 også høye inntekter i årene 1987-1990.

Noen av resultatene i publikasjonen er bidrag til NOU 1993:7, Levekår i Norge.

RAPPORTER

SKATTER OG OVERFØRINGER TIL PRIVATE.

HISTORISK OVERSIKT OVER SATSER MV.

ÅRENE 1975-1993

Rapporter 93/25, 1993. Sidetall 75

ISBN 82-537-3922-2

Ved skatteanalyser og liknende arbeid er det ofte behov for et arkiv med opplysninger om satsene for direkte og indirekte skatter, trygdeavgifter, visse trygdeytelser o.a. over et lengre tidsrom. Dette er bakgrunnen for at Statistisk sentralbyrå ajourholder en historisk oversikt over satser mv. for skatter og overføringer til private. Den foreliggende publikasjonen, som hovedsakelig er en ajourført utgave av RAPPORTER 92/23, omfatter satser mv. fra og med 1975. Når det gjelder satser for tidligere år, vises til RAPPORTER 88/20 og til "Historisk oversikt over satser mv. Del I. Årene til og med 1969", ANO IO 75/5. For indirekte skatter og subsidier foreligger ingen tilsvarende oversikt for årene før 1969.

Oversiktene i avsnitt 1, tabellene 1.1 og 1.2, er fullstendige, dvs. at de omfatter alle skatter, avgifter og overføringer til private som inngår i nasjonalregnskapet, mens publikasjonen ellers ikke er komplett.

DISCUSSION PAPER

Asbjørn Aaheim og Karine Nyborg:

"GREEN NATIONAL PRODUCT": GOOD INTENTIONS, POOR DEVICE?

Discussion Paper no. 103, 1993. Sidetall 18

Quite a few economists have recently suggested that net national product should be adjusted for the value of environmental damages. One of the aims of such corrections is to establish a national income measure which is closer to the Hicksian concept of income.

The purpose of this paper is to illuminate some of the difficulties one encounters when the correcting formulae derived from simple theoretical models are transferred to applied national accounting. In particular, the paper is concerned with the question of whether a corrected national income measure will actually provide relevant information for policy formation purposes.

It is shown that "green national product" will be very difficult to interpret. In general, it may not give any indications of the necessity of imposing stronger environmental policy actions. Nor does it indicate the hypothetical state of the economy after a change in environmental efforts.

Knut H. Alfsen, Hugo Birkelund og Morten Aaserud:

SECONDARY BENEFITS OF THE EC CARBON/ENERGY TAX

Discussion Paper no. 104, 1993. Sidetall 35

Emissions of CO₂, SO₂ and NO_x are all closely linked to burning of fossil fuels. Here we report on simulations done by linking a Sectoral European Energy Model (SEEM) covering energy demand in nine Western European countries with the emission-transportation-deposition model RAINS developed by IIASA. The study analyses emissions of CO₂, SO₂ and NO_x, and deposition of sulphur and nitrogen in year 2000 under four different energy scenarios. Two different sets of future behavioural patterns for the thermal electric power production sector is considered. In one regime, called the plan efficient regime, the sector is assumed to follow official plans with regard to investment in new capacity. In the other regime, called the cost efficient regime, the power sector is assumed to behave in a cost minimising manner. The effects of the proposed EC carbon/energy tax are studied under both regimes, giving a rise to altogether four scenarios. In both regimes the effect of the EC tax is to reduce emissions by between 6 and 10 per cent in year 2000 relative to the scenarios without the tax. A change of regime, from the regulated plan efficient regime to the market based cost efficient regime, will by itself reduce emissions of CO₂ and NO_x by approximately 3 per cent, while SO₂ emissions are reduced by 13 per cent.

Although the emission reductions may seem modest, they are shown to have a sizeable effect on the technological abatement costs of reaching targets like those prescribed in the Sophia protocol on the stabilisation of NO_x emissions, and the Helsinki protocol on SO₂ emission reductions.

NOTATER

Knut H. Alfsen:

DEMAND FOR COMMERCIAL AND OWN TRANSPORT SERVICES IN PRODUCTION SECTORS

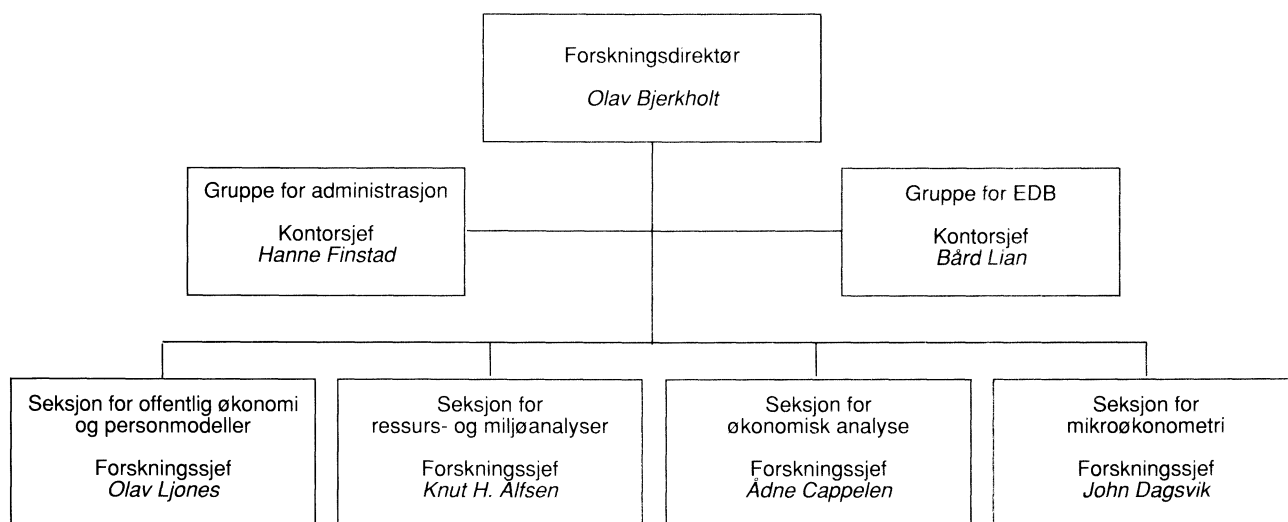
Notater 93/39, 1993. Sidetall 17

Forskningsavdelingen i SSB ble opprettet i 1950. Avdelingen har ca. 110 ansatte (mai 1993). Avdelingens budsjett for 1993 er på ca. 36,5 mill. kr. Ca. 45 prosent av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer.

Forskningsavdelingen er delt i 4 seksjoner med følgende hovedarbeidsområder:

- o Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller
 - * Offentlig økonomi, skatt
 - * Arbeidskraft og utdanning
 - * Regional analyse
- o Seksjon for ressurs- og miljøanalyser
 - * Miljøøkonomi
 - * Petroleumsøkonomi
 - * Energiforsyning
- o Seksjon for økonomisk analyse
 - * Konjunktur- og makroøkonomiske analyser
 - * Makroøkonomiske modeller
 - * Likevektsmodeller
- o Seksjon for mikroøkonometri
 - * Fordelingsanalyser, arbeidstilbud
 - * Konsumentatferd
 - * Bedrifters produktivitetsutvikling

Organisasjonskart:

BLAD I POSTABONNEMENT

Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementservice
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Økonomiske analyser

Utkommer med omlag 9 nummer pr. år.
Prisen for et årsabonnement er kr. 310,-,
løssalgspris Nr. 1 kr. 60,-, ellers kr. 50,-.
Forespørsler om abonnement kan rettes til
Statistisk sentralbyrå, Salg- og abonnementservice. Publikasjonen utgis i kommisjon hos
Akademika – Avdeling for offentlige
publikasjoner, Oslo, og er til salgs hos alle
bøkhandlere.

Statistisk sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo
Tlf. 22 86 45 00. Telefax: 22 86 49 73

Trykk: **Falch** Hurtigtrykk, Oslo

ISBN 82-537-3897-8
ISSN 0800-4110